8
7 C
117

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
27 B
12

8 - 7. C. 117.

1 Allegato

1. VII. 93
MB

Digitized by Google

Digitized by Google

XVI. 20.12:

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

A

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UBBONIS EMMII
DE
AGRO FRISIAE
INTER
AMASUM ET LAVICAM FL. DEQUE URBE
GRONINGA
IN EODEM AGRO,
& DE JURE UTRIUSQUE
Syntagma.

Cum ſerie Magiſtratuum præcipuorum.

Seriem omnium, quæ hoc tractatu continentur, pagina poſt dedicationē indicabit.

GRONINGAE,
Typis JOANNIS NICOLAI,
ANNO M. DC. XLVI.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Digitized by Google

Inclytæ ac Florentiſſimæ Civitatis
GRONINGANÆ
Proceribus
DN. CONSULIBUS ac SENATORIBUS Nobiliſſimis, Conſultiſſimis, Ampliſſimis, Patribus Patriæ,
Dominis meis gratioſiſſimis.

MAgnis veriſsimiſque elogiis conſentiens vox Eruditorum celebrat Hiſtoriam, quod Origines, Leges, Inſtituta, Mores, Res geſtas gentium diverſarum pandens, civilis prudentiæ velut Promptuarium aliquod locupletiſsimum præſtet atque aperiat. Quam laudem cum quævis jure ſibi ſuo arrogare Hiſtoria poſsit, tum eam eximiam meritiſsimo ſuo vindicat illa, quæ Reip. domeſticæ Antiquitates, Iura, Privilegia, Facta, Formamque complexa, ceu Sacrum Depoſitum cuſtodit, poſteriſque propagat. Siquidem NOSSE

R E M P. *omnis de Rep. conſilij fundamentum, omnis in Repub. rectè adminiſtrandâ, prudentiæ fons eſt & ſcaturigo uberrima. Quare immortales gratias, ut Friſia omnis, ſic nominatim* G R O N I N G A *veſtra &* O M L A N D I A *debent æternumque debebunt ingenio clariſsimo Hiſtorici ſui inclyti* U B B O N I S E M M I I, *cujus Spiritu Reſp. veſtra etiam poſt fata ejus ſubinde renaſcitur, nunquam intermoritura. Cui Patriæ ſuæ* παλιγγινεσία *cum bonum civem quemvis favere & opitulari, quantum in ſe eſt, conveniat, ego meo loco impenſâ operâque obſtetricari ſtudio curæque habui ſingulari. Quare non tantum Syntagma illud præclarum, quod Cl. Emmius de ſtatu rerum deque jure Provinciæ hujus felici ſtylo condiderat, cum diſtractis exemplaribus paſsim illud expeti ab amantibus patriæ cognoviſſem, recudendum ſuſcepi, ſed ſimul operam dedi, ut cultius nitidiuſque prodiret, tum aliis, quæ cuilibet perluſtranti facile erit agnoſcere, tum imprimis Geographicâ tabulâ geminâ, quarum altera Vrbis, altera*

totius

totius Provinciæ ſitum artifice dextrâ delineatum exhibet. Quod meum ſtudium, operam, curam, Nob. v. Ampl. gratam acceptamque fore, ut nullus dubito, ſic me meaque omnia, earundem Ampl. Veſt. patrocinio & favori, unicè cupio eſſe commendata. Groningæ Friſ. Nonis Martiis. CIↃ IↃCXLVI.

Nob: v. Ampl.

Devotiſſ.

JOHANNES NICOLAI
Typographus.

Digitized by Google

Capita hujus Syntagmatis.

De agro Friſiæ inter Amaſum & Lavicam fl. deq; jure & inſtitutis ejus. pag: 1.

De Urbe Groningâ. 36

De conjunctione civitatis Gron: cum Ultrajectinis. 51

De conjunctione & fœderibus civit. cum Ordin. agri vicini. 70

De conjunctione civitatis cum Tranſlavic. 120

De fœderibus pactisq; per Saxones turbatis. 141

De ſtatu civitatis ſub Edzardo Orientalis Friſiæ Comite, itemque Carolo Geldro, Domo Burgundicâ & imperio Belgico. 145

Alia præclara civitatis jura & leges. 195

Forma reip. in urbe & magiſtratuum ordo. 207

De muneribus toti provinciæ, quæ civitate & agro vicino continetur, communibus. 237

De re Eccleſiaſticâ in urbe. 249

De Ergaſterio Groningano. 254

De Academiâ. pag: 258

Appendicis loco Series Conſulum Groning: & Hovetmannorum, aliorumq; Magiſtratuum & Ordinum adjecta.

JUDICIA
DE
UBBONE EMMIO
ejuſque ſcriptis ex multis pauca.

JOSEPHUS SCALIGER in epiſtolâ ſcriptâ XIII. Kal. Sept. an. MDCVIII.

Quam jucundæ, inquit, *mihi fuerint priores literæ tuæ, teſtari poſſunt ij, qui unà aderant, quum eæ mihi redderentur. Nam quanti & probitatem tuam & doctrinam ſemper fecerim, non ſolum ego mihi conſcius ſum, ſed & illi, qui me de te ea narrantem ſæpiſſimè audiverunt, quæ virtus tua & meritum à me expreſſit. Certè, ſi nihil aliud, ſaltem divina hiſtoria tua Friſica hoc à me exigebat, quam ego judico non ſolum ijs, qui ſimilem ſcribere volent, conatum, ſed & iis, qui jam ſcripſerunt, laudem præripuiſſe.* &c.

JAC. AUG. THUANUS in epiſt. ſcriptâ Kal. Sept. an. MDCIV.

Ad eum annum, hoc eſt, MD XCIIII. *noſtra perduximus, optavimuſque ſæpius, ut quod moliris jam editum eſſet, antequam quæ de* Belgicis *ſcripſimus, te longè ſecuti & veſtigia ſemper adorantes ſcripſiſſemus. Nam citra aſſentationem dicam, quare enim apud te? nihil ſimile tuis ſcriptis poſt* BUCHANANUM *in eo genere me legere meminì,*

mini, ſeu fides, prudentia, ac ingenua libertas, ſive orationis elegans ſimplicitas, ac perſpicua brevitas ſpectetur; ut me temeritatis meæ pudeat, pœniteatque, qui ab his omnibus imparatus tantum opus ſupra vires aggreſſus ſim, & infeſtiores longé nec ſcriptis diſceptandas animorum contentiones non ſine vitæ diſcrimine contra me excitaverim. quam ita claudit: *Vale doctiſſime* VBBO, *& me virtutis ingeniique tui præcipuum admiratorem ac cultorem redamare perge, & cum otium erit diligenter reſcribe.*

Idem in epiſt. aliâ ſcriptâ IV. *Kal. Quintil. an.* M DC XII.

Itaque poſtremis illis tuis, quanquam omnia tua mihi ſummè grata ſunt, non tàm lætatus ſum quàm jacturâ priorum dolui, gratiſſimamque longe rem mihi feceris, ſi earum exemplum, ſi quod habes, ad me quàm primùm mittas. Nam non is ſum, qui mea ita amore coecus mei probem, ut non plura amicis, quam mihi in ijs corrigendis permittenda cenſeam; præſertim tibi, cujus & ſingularem in me humanitatem expertus ſum, & facilem in ſcribendo elegantiam cum acerrimo judicio & Veri amore conjunctam non deſino tua cottidie legendo admirari. Itaque te iterum rogo, hanc amico à te ſuppliciter flagitanti gratiam ne negaveris, tibique ſic perſuadeas, nullas occupationes, quanquam graviſſimis

viſſimis undiq; indies premor, impedimento fore, quo minus ſedulò ad tuas reſcribam.

Idem libr. hiſt. CXIX. pag. 771. ſub finem, de Suffrido Petrejo locutus hæc ſubjicit.

Et poſteà à Friſiæ Ordinibus invitatus, origines, colonias, nobilitatem, libertatem, jura gentis ſuæ illuſtranda ſuſcepit; in quibus altius repetendis dum admiſtis fabularum figmentis nimium ſtylo indulget, multorum reprehenſiones incurrit; ut VBBONI EMMIO, qui eam provinciam ſummâ fide ac admirandâ ſimplicitate poſteà executus eſt, potius lampada tradidiſſe, quam ei in ſcribendâ patriâ hiſtoriâ præluxiſſe videatur.

JANUS DOUSA pater lib. I. Annal. Holl. pag. 75.

Ideoque nec in Friſiorum geſtis recenſendis lectoris otio abutemur; ſupervacaneum exiſtimantes ea iterare, quæ ab UBBONE EMMIO legitimo Friſiæ ſuæ hiſtorico fideliſſimè perſcripta ſunt. Cujus ea in patriæ ſuæ antiquitatibus inveſtigandis curioſitas, ea religio fuit, ut (meo quidem animo) parum ſeu potius nihil aliorum induſtriæ reliquum feciſſe videatur.

Ejuſdem epiſtola extemporalis.

SErmo frequens de te, & DOUSAEO multus in ore
EMMIUS: Hiſtoriæ hoc viſa merere Fides;
Incorrupta Fides. quæ quo per tempora noſtra
Rarior, hoc pluris eſt faciunda mihi,
CATTIGENISq; meis: res quorum ex ordine geſtas
Te ſparſim FRISIIS inſeruiſſe tuis,
Et video, & lætor. quo nullum, hoc ſcilicet ævo,
In genere hoc BELGIS clarius extat opus.
Vera, nec inteſtata loquor. ſcit GROTIUS iſtud,
Doctrinâ verè Magnus & ingenio:
Et norunt alij plures, quid maxima gentis
Gloria Gallorum ſentiat EMMERIUS;
EMMERIUS, de te ſolitus qui plurima amicè
Quærere, & in laudes luxuriare tuas:
Ante alia Annales meritò admirarier unos,
Expenſos FRISIIS quos tulit UBBO ſuis.
Ter quater ô felix antiqui temporis ætas,
Cui facundo adeò contigit ore cani!
Vos quoque fælices tanto ſcriptore Libelli;
Ingenij rari, nec minùs artis opus:
Vos ego ſæpè meo vos Elogio ornaturus,
Teſtabor veterum laudibus eſſe pares.

HIRCI-

Hircinos alij folles, plauſuſque morentur;
. Præter Monſtra, nihil qui didicêre loqui.
Sit, qui Cavlinis cingat ſua pulpita thyrſis;
Nil præter Scavrvm ſpectet Otacilivs;
Evnvs Apro tantùm ſtudeat ſua ſcripta probari,
Ipſe uno hoc viſus judice Varro ſibi.
Contenti Avgvsto vos miratore Thvano
Vivite; majus enim quid dare Fata queant?

FRANCISCUS GOMARUS.

IVſtus ARISTIDES, doctus PLATO, fidus ACHATES,
Eloquio NESTOR, *conſilioque potens:*
REX *Ponti memoris ſit mentis laude ſuperbus,*
Sic DECIVS *patriæ clarus amore ſuæ.*
NATHANAEL *fraudis expers, pietas* SIMEONIS
Inclyta, manſuetum SOCRATIS *ingenium.*
Adjice ſollicitè varia ornamenta virorum,
EMMIVS, *in reliquis ſparſa, ea cuncta habuit.*

Daniel Heinsius.

Ἠχάεις Ἡροδότοιο μελισταγὲς ἠπερόπευμα
Ἰάδος ἀρχαίης ἐστὶ καὶ εὐεπίης.
Ἐννέα γοῦν Μούσας ἐπιγραψαμένη σελὶς αὐτοῦ,
Αὐτὴ τῶν Μουσέων ἐστὶ μοι ἡ δεκάτη.
Αὐτὰρ Θουκυδίδαο βαρὺ στόμα, τοῦ μὲν ἀγῶνα
Βίβλους εἶπε μόνον τοῖς τότε γινομένοις.

Αὐτὸς

Αὐτὸς δ' ἐσσομένοισί ποτ' ἀνδράσιν ἐκτολυπεῦσαι
Στεῦται κτῆμα σοφὸν, πάντοτε δ' ἐσσόμενον.
Βμμιάδα δ' λόγοισιν ἐπέπτασεν ἢ χάεις ἀμφοῖν,
Καὶ πλέον ἢ κείνοις ἢ χάεις ἀμφοτέροις.
Κτῆμα γὰρ ἄμμιν ἔδωκε, καὶ ἐσσομένοισιν ἀγῶνα,
Τοῦτο μὲν εὐεπίης, τοῦτο δ' ἐτητυμίης.

In epiſt. datâ Lugd. Bat. prid. Cal. Novembris Anno M DC. XVI.

Cum in tam eximio volumine & æterno opere, quo patriam & univerſum Friſiorum nomen, candore admirabili, ſummâ induſtriâ, ſingulari facundiâ, quamdiu ullum in terris eruditioni erit pretium, tibi obligaſti.

J*ANUS* G*RUTERUS in epiſt. ſcriptâ 18. Sept. an 1606.*

Mi domine habes ſecundam partem hiſtoriæ optimæ, quam tranſmiſit author Præſes THUANUS, *qui priores ſuas ad ſe non recepit. Fac quæſo nunc ſaltem intelligat ipſe gratam fuiſſe & voluntatem ejus & æſtimium de te, cui es inter hiſtoricos Princeps. Ego jure merito diligo & æſtimo virtutes tuas & doctrinas ſupra ſeculum ſuum rectas & erectas. Pergere te in hiſtorico illo campo feliciter, votum meum eſt, & petitio unica.*

Idem

Idem.

Quiſque hodie Hiſtoriæ numeros impleſſe putatur;
Qui de re quavis dicere plura poteſt.
Quive adeo fumos aut ſomnia vendere doctus,
Stemmata cujuſvis continuare queat;
Fabellasque gravi jacere ac miracula pompâ,
Quâ pueri expaveant, fœmineumque genus.
Paucis culta Fides, paucis reverentia Veri eſt,
Nemo at Mnemoſynem demeruiſſe ſitit;
Mnemoſynem, monumenta ſuis quæ ſola receptat
Illa tholis, Vanum inde exulat, inde Nohtum.
Non tulit id Phœbus, proleſque novena Monetæ,
Corque tibi thyrſo terque quaterque ferit,
VBBO EMMI. hinc Friſicæ ſurgunt geſta omnia gentis,
Picta Minerva ſuo quæ velit eſſe peplo.
Quæque Cupidineæ aurato mucrone ſagittæ
In tabulis ſcribat Gratia terna cedri:
Moxque Honor ác Virtus templo deponat avito,
Heic aras ubi habet Anna Perenna ſuas.
Quottidiè quibus Hora roſas, quibus Hebe amaranthos
Sufficit; at nectar ambroſiamque Venus.
Macte EMMI, hac curâ, macte hoc opere, VBBO! perennis
Hiſtoriæ tu Dux, tu coryphæus eris.

Quamque tibi magis Invidia atque Inſcitia dentes
Oſtendunt, annos hoc magis ipſe feres:
Perque omnem Europam vectus famæ allice pennâ,
Excipiêre hominum dulce Deûmque decus.

PETRUS SCRIVERIUS
Batavus.

Eſſe quid hoc dicam? tibi debita fama negatur,
VBBO? tibi, patriæ quem voco jure patrem?
Nam ſine te (verum teſtor) vir magne fuiſſet,
De Friſiis vanum jam legeretur opus.
Jam Suffridæis premerentur noſtra Chimæris
Pulpita: jam monſtris omnia plena forent.
Ita verò, exploſis fabulatoribus, carmen claudit:
Sed queis judicium, queis eſt mens ſana, pudorque,
Lectores libris det DEus VBBO tuis.
Qui pretium faciant, cedroque & murice donent:
Abſtineat ſcabras cætera turba manus.
Ante focum pueris veterum deliria nutrix
Narret, & Occonem garrula laudet anus.
Te gravis æternâ commendet voce THVANVS,
Noſter & ingenti GROTIVS ore legat.
Me quoque mirantem generoſi fulmina Veri
Devinctum ſancto pignore pectus habe.

HECTOR BOVRICIVS in ſupremâ Friſiorum curiâ Senator ad GRONINGAM.

INvicta ſedes fœderati Belgij,
Alumna belli, Martis & Muſæ domus,
Victrix Marani Bæticique fulminis,
Aſſerta poſtquam jura, libertas, fides,
Te vindicarunt; ſcilicet parum fuit
Quod Marte præſtas, quodque limes Belgij
Cluis GRONINGA, ſede quæ Muſas novâ
Nuper beaſti, quæque tot claros viros
Jubes vacivos Martias inter minas
Labore docto demereri poſteros;
Beata ſedes, quam hoſpitator EMMIUS,
Fax literarum, temporis priſci pater,
Vindexque veri, ſæculi noſtri decus,
Ocellus orbis, patriam ſumpſit ſibi.
Quo cive ſolo gloriari plus potes,
Quam cive gaudet Patavinus LIVIO.
At hæc prius fuêre; nunc jacet jacet
Ætate, curis, fractus & laboribus,
Fato peremptus, omnium inſtar EMMIUS.
Et tu GRONINGA cive quæ magno cares,
Orbata tanto literarum vindice,
Scriptore tanto, deſtituta patriæ,
Quæ condis oſſa maximi hoc ævo ſenis,
Unum memento, poſthac eſſe neminem,
Qui geſta condat, unum præter EMMIUM.

PIERIUS

PIERIUS WINSHEMIUS Friſiorum hiſtoriogr. in epiſt. ad GELLIUM HILLAMA curiæ Friſ. Senatorem.

Quod ad EMMIUM *attinet, is etſi divina ſua ſcripta ad quorundam in gente noſtrâ palatum non temperavit, accedendum tamen in hoc eſt omnium literatorum judiciis, ne privatis affectibus metiamur gloriam tam ſublimium monumentorum. Vt turpe ſit, illi viro, cui quaſi totus orbis in ſcenam prodeunti adſurgit, nos ſolos iniquiores eſſe, ac illud nomen temerare, quod & ſanctum cunctis gentibus eſt, & conſecravit ſe æternitati. Pauci enim dies, quibus à cl. Heinſio accepi magni illius* AVG. THVANI *de Emmio teſtimonium, quod tale erat, ut vel hujus videndi causâ Belgium ſalutaret, ac coràm, quemadmodum adpellat, intueretur hoc naturæ miraculum. Mitto quid uterque* DOVSA *fecerit. Tantum abeſt poſſe virum tam illuſtrem trahere in deſpectum, & illius odium tutò nobis concitare, qui in animis hominum ære perennius monumentum reliquit. Ejus enim ut magna admiratio, ita cenſura difficilis.* &c:

De AGRO

DE AGRO FRISIÆ

INTER AMASUM ET LAVICAM FLUMINA.

VRbs Groninga proximis aliquot ſæculis ampliſſima, ſplendidiſſima, & validiſſima in Friſijs fuit: eademque ſitu penè medio regionis ab occidente in orientem porrectæ, ideoq; omnibus ferè rebus ejus magnis bello ac pace implicita; denique Reip. formâ præ cæteris inſignis, atque optimè habens. Quapropter operæ pretium viſum, ſeorſim quædam de eâ diſſerere, & explicare accuratiùs, eaque explicatione lucem affundere multis partibus Hiſtoriæ noſtratis. Et primùm quidem de agro dicam breviter, in quo urbs ſita eſt, deque fluminibus agrum percurrentibus: tum de ipſa urbe, de jure Ultrajectino, de pactis & fœderibus ejus, de conatu & *Summa operis ordo.*

PIERIUS WINSHEMIUS Friſiorum hiſtoriogr. in epiſt. ad GELLIVM HILLAMA curiæ Friſ. Senatorem.

Quod ad EMMIVM attinet, is etſi divina ſua ſcripta ad quorundam in gente noſtrâ palatum non temperavit, accedendum tamen in hoc eſt omnium literatorum judiciis, ne privatis affectibus metiamur gloriam tam ſublimium monumentorum. Vt turpe ſit, illi viro, cui quaſi totus orbis in ſcenam prodeunti adſurgit, nos ſolos iniquiores eſſe, ac illud nomen temerare, quod & ſanctum cunctis gentibus eſt, & conſecravit ſe æternitati. Pauci enim dies, quibus à cl. Heinſio accepi magni illius AVG. THVANI de Emmio teſtimonium, quod tale erat, ut vel hujus videndi cauſâ Belgium ſalutaret, ac coràm, quemadmodum adpellat, intueretur hoc naturæ miraculum. Mitto quid uterque DOVSA fecerit. Tantum abeſt poſſe virum tam illuſtrem trahere in deſpectum, & illius odium tutò nobis concitare, qui in animis hominum ære perennius monumentum reliquit. Ejus enim ut magna admiratio, ita cenſura difficilis. &c:

De AGRO

DE AGRO FRISIÆ
INTER AMASUM ET LAVICAM FLUMINA.

VRbs GRONINGA proximis aliquot ſæculis ampliſſima, ſplendidiſſima, & validiſſima in Friſijs fuit: eademque ſitu penè medio regionis ab occidente in orientem porrectæ, ideoq; omnibus ferè rebus ejus magnis bello ac pace implicita; denique Reip. formâ præ cæteris inſignis, atque optimè habens. Quapropter operæ pretium viſum; ſeorſim quædam de eâ diſſerere, & explicare accuratiùs, eaque explicatione lucem affundere multis partibus Hiſtoriæ noſtratis. Et primùm quidem de agro dicam breviter, in quo urbs ſita eſt, deque fluminibus agrum percurrentibus: tum de ipſa urbe, de jure Ultrajectino, de pactis & fœderibus ejus, de conatu & *Summa operis & ordo.*

armis Saxonum, de Edſardi, Geldri, Burgundorum imperio, ſummatim agam; pòſt de αὐτονομίᾳ & præclaro jure civitatis addam nonnulla: poſtremò ordinem Magiſtratuum & cæterarum curationum in vrbe & extra urbem, totamque formam regiminis civilis exponam. Ager ſic habet, quemadmodum & in Hiſtoriæ libro primo expoſui.

Agri ſitus & facies. Poſt Lavicæ æſtuarium, & alveum ejus penè emortuum, Oſtergoæ ac totius Friſiæ Occidentalis terminum, ad quem Viſuleta vicus celebris & cœnobium Gerriconium ſunt, ager hic noſter, de quo agimus, venientibus ab occaſu ſequitur, longoque litoris tractu non minùs quinis milliaribus ſecundum latus boreum, ac vadoſa æſtuaria in ortum porrigitur. Inde in meridiem ſe referens Amaſi fluminis oſtio, ac ſinu Dullarto, quem à fluctuum rabie ſic nominant, ortivo latere clauditur, ſed ſinuoſis admodum ac variè flexis litoribus. Nam primùm à ſeptentrionibus, ubi ſenſim per aliquot paſſuum millia deſcendit ad portum ferè Delfſilanum, inde rurſum in or-

tum

tum convertitur, Amaſo oram radente: mox ad Dullarti initium, in terras ſe inſinuantis, veluti linguam aut cuneum efformans, cujus in extremitate Reida vicus quondam percelebris, nunc caſtellum modò militare eſt, inter meridiem & occaſum aliquouſque, deinde quaſi incitantibus ſe in terram fluctibus, ulteriùs etiam in Occidentem longo ſpatio litus retrahit, iterum brevi flexu in ortum redit, atque eodem penè, quo in occidentem ierat, ſpatio, in quo Midwoldicum fanum quatuor turribus conſpicuum ſeſe offert, rurſus procurrit: poſtremò aliis etiam minoribus ſinibus receptis ad terminum auſtrinum contendit, ubi cœnobium eſt Hilligerlæum, Hiſpanicâ clade nuper nobilitatum, & Bellingwoldii. Ab eo termino per paluſtria & arenoſa ad Oſtergoæ limitem longo tractu recurrit, Weſterwoldios primùm, dein Drentiam ad meridiem habens: idque latus meridionale omnium ejus laterum eſt maximum, XXVI millibus paſſuum non brevius. Ager totus dimidio ferè, quàm Tranſlavicanus,

minor: argilloſo ut plurimum, & ubere ad paſcua pariter ac frumenta ſolo: paluſtris tamen & nemoroſus, quâ Dullarto adjacet, quaque Oſtergois ad meridiem cohæret, ſabuloſus hic illic quâ Drentiæ conjungitur. Hanc ego regionem à Lavicâ in Amaſum ac Dullartum, *minoris Friſiæ* nomine affectam interdum avorum & proavorum noſtrorum memoriâ reperio. Simul uſus dudum invaluit, ab urbe Groningâ, ſive quòd in ſolo ejus hæc ſit ad auſtrinum limitem, (quod tamen in dubium trahunt nonnulli,) ſive quòd fœderibus antiquitus cum eâ connexa, ſeu utramque ob cauſam ſimul, *Groninganam* vocitare. Nunc ex decreto in actis publicis non niſi *Vmlandia*, id eſt regio περίχωρος dicitur. Diviſa quondam in plures provinciolas, ceu populos quoſdam minores, legibus & imperio inter ſe diſtinctos, quos tamen commune fœdus & reſpublica quædam major plerumque in unum rurſus colligebat. Et ſunt ejus diviſionis etiam nunc in uſu notiſſima veſtigia, paulò poſt exponenda.

Agri nomen.

Agri diviſio.

Eandem

Eandem hanc regionem vel agrum duo amnes præcipui olim percurrerunt, & percurrunt quoque hodie, quanquam nominibus jam aliјs noti, nec eodem ubique retento meatu. Alter *Huneſus* quondam dictus in Drentia exoriens, collectis primùm aquis paluſtribus tenuis, deinde lacum Laræum magnum profundumque ingreſſus ac permenſus, ejuſque copiâ auctus, juſti jam fluminis inſtar latus atque altus, Gronenbergiam arcem olim haud incelebrem allapſus, imò penè circumlapſus, relictâ ad IV circiter ſtadia Groningâ, quæ ei ad occidentem & meridiem erat, in circium deferebatur: mox milliari uno magno infra Groningam flexo curſu rectâ occaſum verſus ſe incitabat per Huneſgonios, qui ex eo nomen habuerunt, donec in æſtuarium Lavicæ, ut nunc quoque facit, exiret, & communi cum eo oſtio ſe exoneraret inter inſulas in Oceanum. Nunc oppidanorum ſtudio oppoſitis aggeribus, obſtructo, quâ urbem prætervehebatur, vetere alveo, relicto ad dextram Gronenbergio ſolo, ad urbem multos ante annos deriva-

Amnes Agrū ſecantes.

Huneſus fluvius.

Huneſi derivatio.

Aha amnis Huneſo iunctus.

derivatus magno urbis commodo, auctuſque illic amnis Ahæ aquis è Drentiâ ſimiliter venientibus, perque longum ſpatium infra urbem ejuſdem Ahæ alveo vectus Vnderwerumum uſque, atque ibi veteri alveo redditus, aggeribus ab urbe ad exitum vtrimque compreſſus, toto hoc infra urbem ſpatio ab arundinum copiâ voce Germanicâ **Reitdiep** vulgò jam nuncupatur, veteri nomine illo Huneſi prorſus obliterato, & accolis etiam omnibus ignoto ac penè inaudito. Quæ verò pars ejus eſt ſupra urbem, per Drentiam & Præfecturam ſuburbanam means, hodiè à navium certâ ſpecie, quarum in eâ uſus eſt frequens comportandis ad urbem ceſpitibus, id eſt, glebis paluſtribus in uſum ignis, vocatur **Schutendiep**/ habetque utrimque agros humiles & uliginoſos, per quos decurrit, & præterquam, quâ aggeribus conſtricta eſt, eoſdem ſæpè inundat. At alter amnis è duobus, quos dixi hunc agrum olim ſecuiſſe, nomen *Fivelæ* habuit, jam prorſus etiam ignotum, & è Duerſwoldijs finitimis Præfecturæ veteri, aut ex ipſâ

Reitdiep.

Schutendiep.

Fivela flu.

Præ-

Præfecturâ vetere ſe proferens primùm locumque, ubi nunc cœnobium Werumanum eſt, antiquitus, deinde mutato curſu modico à cœnobio intervallo humilia camporum perluens, longo ac tortuoſo meatu illam agri partem permenſus fuit, quæ Amaſo propinquat, cuique nomen ex ſe tribuit *Fivelingiæ*, vel *Fivelgoniæ*: (utraque enim forma hodiè quoque vulgò dicitur) ac demum apud Sondios (id vico tum nomen) ſeſe effudit. Verùm is exitus ejus ante annos plus minus c c c c objecto aggere transverſo oppilatus, & alveus ipſe magnam partem unâ cum nomine paulatim extinctus eſt. Collegit ille ex omni ferè Fivelgoniâ aquas eas, & exoneravit, quas jam rivus Dammonenſis, hoc nomine hodie notus, eodem ex agro collectas (nam per eundem hunc agrum defluit, & multis locis eundem quoque alveum ſervat) per canales Delffilanos in Amaſum egerit. Et hunc quoque oppidani quàm plurimos ante annos depreſſâ per paſſuum millia peramplâ foſſâ ab eo loco, qui ab aggeris flexu nomen fert, ad mœnia uſ- *Fivela ad urbem ductus.*

que ſua derivarunt, meabilem actuariis navibus majuſculis, quantæ ſcilicet per canales Delfſilanos traduci poſſunt. Quin etiam ſtudio Caſparis Robleſii gubernatoris regii non ita multos ante annos clauſtra ad urbem hujuſmodi conſtituta ſunt, ut quoties oppidani velint, amnes hos duos Fivelam & Huneſum ad urbem dudum deductos confundere, rurſum per eadem clauſtra disjungere queant. Ac Fivela quidem, qui nunc Dammonenſis rivus eſt, (Dammonam quippè duobus milliaribus Germanicis magnis ad ortum ſolſtitialem ab urbe Groningâ perluit) non jam liber, ut Huneſus, in Amaſum effunditur, ſed exitum ejus quatuor ingentes canales coërcent, tres ad caſtellum Delfſilanum continuis lateribus, quartus propè Farmſumum vicum loco proximo, paucis modò paſſibus Delfſilâ disjuncto His porrò amnibus, qui hanc Friſiæ partem perluerunt olim, addiderit quis tertium haud minorem prioribus, cui *Ea* nomen. Is in Monaſterienſium finibus ortus, & à meridie in ſeptentrionem ſe incitans, omnemque agrum

Dam= ſterdiep.

Ea *amnis Dullarto tectus.*

agrum Weſterwoldicum primùm, deinde planiciem illã camporum per quam Dullartus ſinus ingens jam ſe fundit, & lato & profundo alveo permenſus, haud procul exitu in occaſum, & rurſus in boream flexo curſu inter duas Reidas, vicos olim haud incelebres, per ſeptem canales in aggere defoſſos in Amaſum ſe exoneravit, & agrum hunc quem jam deſcribimus, ab eo qui Friſiæ Orientalis nomine nunc cenſetur, & Comitatus titulum fert, ſecrevit. Nunc poſt Bellenwoldios, qui in orâ auſtrinâ ſinus ſunt, Dullartinis fluctibus tectus, quanquam alveum ſub fluctibus ſervet, nuſquam tamen apparet, ut & cætera omnia, villæ, vici, fana, quæ in eo ſpatio fuerunt. In hos autem, qui ſuperſunt, amnes, ut & in æſtuaria vicina, rivi complures ſcaphis & lintribus meabiles ſe effundunt: quorum alii orti ex ſe, aquis viam ſibimet facientibus, alii humanâ induſtriâ excavati, hic illic regionem ſecant, & vicos pleroſque celebriores alluunt, duplici regionis bono. Nam & humiles atque udos agros aquis levant, &

Rivi Agrũ pererrantes.

commeandi vectandique facultatem incolis commodiſſimam præſtant. Sed qui Huneſum augent, aut in æſtuaria aut Dullartum effunduntur, clauſtris in exitu coërcentur: cæteri libero lapſu Fivelæ ſe miſcent. Duo etiam ad urbem ipſam Groningam longis brachiis ſe porrigunt, Honæus in occidente, Botteranus à borea.

Populi regionem colentes

Populorum minorum hanc regionem habitantium nomina, ſitus, ratio ita habent. Ad occidentem & meridiem Huneſi fluminis *Langowoldij* Oſtergois finitimi, complexi vicos fanis inſignes XIII: *Fredowoldij* in eadem plagâ Sylveſtribus ac Drentiæ propinqui, vicis X comprehenſi, tenui in ſolo utrique: *Hummertzij* in latere æſtuarij Lavicani ad effluxum fluminis jam dicti, eluvionibus ad tres tantùm vicos redacti, ſed agri felicis, ubi rivus ex Drentiâ deſcendens, & Transhuneſanam omnem regionem perrans canali novo ad caſtellum militare compreſſus in idem æſtuarium exit, & alluvio nunc reddit, quod diluvia quondam & tempeſtatum vis abſtulerunt:

Lãgowoldij.

Fredewoldij.

Hummertzij.

Medachij

Medachij ad ejuſdem fluminis ripam in- *Meda-chij.* trorſum magis pertinentes in vicos IX, in ſolo perubere ac læto ſparſi, ex quibus quinque abbati Adoardio vicino ſuo parent. Hos verò & *Octopagicos* olim vocatos, & Huneſgoniis ſequentibus accenſos deprehendo. Ad orientem & ſeptentrionem amnis Huneſi deinde reliqui *Huneſgonij* ſecundùm litus regionis bore- *Huneſ-gonij.* um longo tractu extenſi, atque hinc interiora versùs, Hummertziis & Medachiis pariter adverſâ in ripâ ſecundùm amnis lapſum oppoſiti, donec in proxima urbis Groninganæ, & in rivum Dammonenſem meridiano latere incurrant, latis ſimul pro modo priorum, & omni ex parte tum naturâ, tum hominum opere benè cultis finibus; quippè quibus non minùs LV vici cum ſingulis fanis contineantur: Diſtincti in præfecturas minores quinque; quarum ea, quæ ad oſtium fluminis vadumque Lavicæ ſita eſt, Marnenſis dicitur; altera Vbbingana, ſecundùm ſuperiorem fluminis partem Groningæ in eorum vicina; tertia, quam mediam vocant, prioribus confinis,

nis, in fluminis ripâ, quâ in occaſum ſe vertere incipit,ad litus boreum pertinens; quarta ab aggere interiore cognominata, in aquilonem ab urbe vergens, rivoque Dammonenſi in cæciam ventum ab urbe defluenti contigua; poſtrema cunctis prioribus major per quina paſſuum millia juxta litus idem exterius porrecta, parique ferè ſpatio intus pateſcens: *Fivelgonij* Huneſgonios ad ortum ſequentes in Amaſi orâ, ſimiliter in duas diviſi partes, quarum prior XXXI vicos complexa inſignes nulli ſuperiorum felicitate cedit, tum ob terræ bonitatem, tum ob commoda fluminis vicini: altera vicis rarior, quos IX tantùm habet, paluſtri ferè, & paſſim humili ac uliginoſo ſolo, in auſtrum priorem ſequens, ad interiora vergens, per quam ab ortu venientibus iter Groningam eſt: eam Duerſwoldiam proprio nomine appellitant. Atque hi ſunt populi, quos nunc *Vmlandos* nuncupamus. Cujus quidem vocabuli ἔτυμον ſi ſpectas, & ſi exempla intuearis in literarum noſtratium monumentis, non verè proprium id nomen eſſe, huic tantum regioni

Fivelgonij.

Die Ombdlanden.

regioni competens, ſed commune & appellativum, ut loquuntur Grammatici, nec vocem abſolutam, ſed in genere τῶ πρός τί referendam ad urbem aut locum aliquem celebrem, circum quem ager populive ſiti ſunt, dubitare non potes. Sic enim eſt in antiquioribus literis, atque etiam in nuperis ante exortam litem, Die Ommlanden by Groningen / um Groningen / van Groningen: quemadmodum alibi, die Ommlanden/ um offte by Franeker / Bolſwerdt / Lewerden/& ſimilia: Item Groningen mit ehre umlanden / ut Ocko thom Broeck/ Sibet tho Kuſtringen mit ehre umblanden. Sed mitto hoc: ad rem revertor. Omnes hi populi, quos jam recenſui, in tres partes, ceu membra regionis, hodiè diviſi ſunt, & dudum diviſi fuêre: quarum prima, quæ trans Huneſum ad occidentem & meridiem eſt, uſque in Lavicam & Oſtergoos, ac *Occidentalis* vulgò nuncupatur: altera Huneſgonios cis Huneſum, tertia Fivelgonios complectitur. Hæ in conventibus generalibus coëunt plerunque; & conjunctim de rebus deliberant, & ſuffragia ferunt,

Literæ in publica forma extant cum ſigillis.

Tripartitio eorum qui ſe Vmlãdos vocant, diviſio.

ferunt, ſæpè etiam, ſi diſſenſio ſit, ſingulæ ſeorſim, disjunctæ cellis, & quò duæ inclinant, eò tertiam quoque accedere ex more aut lege cogunt. Ad juridicos verò conſeſſus ſuperiores, ad quos à tribunalibus inferioribus in ſingulis territoriis provocatio eſt, ſeparatim Tranſhuneſani & Ciſhuneſani certis anni temporibus in urbem Groningam conveniunt, ut nunc mos habet, & diu habuit: quamquam aliquando aliter quoque habuerit. De quâ re rurſum dicetur nobis amplius, in ſequentibus. A Fivelingiis *Præfectura vetus*, ſequitur, ab Amaſo flumine initium ſumens, & ad Dullartum ſinum toto ejus occiduo ac ſinuoſo latere, ut hodie res habet, ſtratæ, vimque ab eo quondam & jacturam paſſa maximam, agris & vicis fluctu obrutis, ut è magno horum numero vix XVII hodiè, ac plerique ſemilaceri mutilique ſuperſint: cujus pars borea Amaſo vicina ſoli pinguis ac argilloſi, reliqua ferè exilioris, minuſque læti, partim paluſtris ingenii, partim arenoſi, nemoribus frequens; quâ meridionalis maximè, Reideriæ

Præfectura vetus; Old-ambt.

deriæ quondam accenſa, Tiammâ rivulo è paludibus defluente à proximis dirempta, nomine hoc ne nunc quidem iſtic obliterato, capite ejus Winſcota. Tota verò hæc ab Amaſo ad auſtrinum limitem civitati Groningæ ab annis propè cc bonis conditionibus paret. Ejus auſtrino limiti ad Dullarti finem *Weſterwoldij* connectuntur, & ipſi Reideriorum quondam pars, hinc porrò in latere ortivo Dullarti ejuſdem ſecundùm Amaſum longo tractu duobus magnis milliaribus, & dimidio haud breviore pertinentium: hi vicis cenſentur quinque, agrumque colunt, niſi quantum Dullarto ſinui proximum eſt, haud felicem, ac paludoſæ ferè naturæ: in quos imperium, aut imperii umbram habuit multis ſæculis Addingia familia nobilis, Weddæ arcis vetuſtæ eodem in agro domina, Weſterwoldico cognomine poſteris quàm gentili notior: nunc ad Arembergios omnia tranſlata. Poſtremò *territorium ſuburbanum* eſt totius regionis fines ad auſtrum longo tractu contrà Drentiam tuens, vicos ambitu ſuo continens XII cum fanis ruſticis

Weſterwoldij.

Dat Gho vnd Woldrecht.

VI, &

vi, & cœnobia duo, ambiguo inter Drentiam & eam, quam jam exponimus, Friſiam jure, quibus ſe debere hinc atque inde decerptis quibuſdam partibus coagmentatiſque videtur: linguâ tamen, legibus, inſtitutis per multa nunc ſæcula illam magìs quàm hanc referens, & Vltrajectinum Præſulem olim ſummum Dominum agnoſcens. Antiquiſſimi ejus rectores Gronenbergij feruntur: ab his ad Selverdios, à Selverdiis viciſſim ad Vltrajectinos, Geldros, Burgundos ordine pervenit; Burgundi poſtremò ſenatui populoque Groningano, nihil imminuto veteri vicanorum jure ac libertate, attribuerunt. Atque hujus in ſolo, ubi arenis gleba pinguior jungitur, editiore in dorſo inter camporum humilia linguæ inſtar ſe porrigente, ſedem habet GRONINGA noſtra, de quâ nunc ſcribimus potiſſimùm, univerſæ regionis nunc deſcriptæ, ut & totius Drentiæ, commune velut horreum.

GRONINGA.

Aggeres fluctibus oppoſiti.

Regio univerſa ab exitu Lavicæ per ambages varias, quâ æſtuarium ſe curvat, quâ Huneſus egreditur, quâ vadum à ſepten-

ſeptentrionibus alluit, quâ Amaſus, quâ Dullartus ſe ſinuant, in orâ aggeribus perpetuis, opere difficillimo, ſepitur & defenditur contra aquarum influxum: idemque, ut dixi jam antè, ſecundùm Huneſi lapſum fit non ab urbe ſolùm, ſed & ſupra urbem, uſque ad ejuſdem oſtium. In eâ poſt Groningam nobiliſſima & maxima DAMMONA eſt, non vilis oppidi inſtar, ſi ambitum, & frequentiam habitatorum, ſi ædificiorum numerum, magnitudinem, formam, ſi viarum habitum ſpectes, ſed honore mœnium, & jure imperii civilis magiſtratuumque carens, amœna, in circulum ferè ſe colligens, foſſaque utplurimùm cingens, templo illuſtri cum turre latè ſpectabili inſignis; fanum quoque monaſticum peramplum, ſed extra ambitum, lateri tamen occiduo penè contiguum habens familiæ Auguſtinianæ, nunc ab omni cultu deſertum, ac vix ſe ſuſtinens: ſita ad Fivelam amnem duobus infra Groningam milliaribus cæciam versùs, eodemque amne navigabili media diviſa, pontibus intus connexa quinque; unde ad exitum DAMMONA.

B amnis,

vi, & cœnobia duo, ambiguo inter Drentiam & eam, quam jam exponimus, Friſiam jure, quibus ſe debere hinc atque inde decerptis quibuſdam partibus coagmentatiſque videtur: linguâ tamen, legibus, inſtitutis per multa nunc ſæcula illam magìs quàm hanc referens, & Vltrajectinum Præſulem olim ſummum Dominum agnoſcens. Antiquiſſimi ejus rectores Gronenbergij feruntur: ab his ad Selverdios, à Selverdiis viciſſim ad Vltrajectinos, Geldros, Burgundos ordine pervenit; Burgundi poſtremò ſenatui populoque Groningano, nihil imminuto veteri vicanorum jure ac libertate, attribuerunt. Atque hujus in ſolo, ubi arenis gleba pinguior jungitur, editiore in dorſo inter camporum humilia linguæ inſtar ſe porrigente, ſedem habet GRONINGA noſtra, de quâ nunc ſcribimus potiſſimùm, univerſæ regionis nunc deſcriptæ, ut & totius Drentiæ, commune velut horreum.

GRONINGA.

Aggeres fluctibus oppoſiti.

Regio univerſa ab exitu Lavicæ per ambages varias, quâ æſtuarium ſe curvat, quâ Huneſus egreditur, quâ vadum à ſepten-

ſeptentrionibus alluit, quâ Amaſus, quâ Dullartus ſe ſinuant, in orâ aggeribus perpetuis, opere difficillimo, ſepitur & defenditur contra aquarum influxum: idemque, ut dixi jam antè, ſecundùm Huneſi lapſum fit non ab urbe ſolùm, ſed & ſupra urbem, uſque ad ejuſdem oſtium. In eâ poſt Groningam nobiliſſima & maxima DAMMONA eſt, non vilis oppidi inſtar, ſi ambitum, & frequentiam habitatorum, ſi ædificiorum numerum, magnitudinem, formam, ſi viarum habitum ſpectes, ſed honore mœnium, & jure imperii civilis magiſtratuumque carens, amœna, in circulum ferè ſe colligens, foſsaque utplurimùm cingens, templo illuſtri cum turre latè ſpectabili inſignis; fanum quoque monaſticum peramplum, ſed extra ambitum, lateri tamen occiduo penè contiguum habens familiæ Auguſtinianæ, nunc ab omni cultu deſertum, ac vix ſe ſuſtinens: ſita ad Fivelam amnem duobus infra Groningam milliaribus cæciam versùs, eodemque amne navigabili media diviſa, pontibus intus connexa quinque; unde ad exitum DAMMONA.

amnis, ubi Delfſilæus portus & caſtellum, milliare dimidium; vallo, foſsâ, portis quondam munita ab Edſardo ante annos centum, & triennio pòſt à Georgio Saxone civitatis quoque jure atque ordine magiſtratuum donata; ſed his ab eodem poſt annos XII, illis à Geldro anno ſequente rurſus exuta nudataque; à Tautenburgio demùm Burgundicæ militiæ duce anno M. D. XXXVI excidio damnata, & vix precibus ſuorum incolumis conſervata. Ipſa caput quondam Fivelgoniæ: à cujus Ordinibus jura ejus qualiacunque ac ſtatuta vetera, per manus accepta, & in more poſita, quæ privilegia ſua Dammonenſes vocant, ſolenni in conventu, anno poſt Natalem Chriſti M. CCC.XXVII recenſa probataque, & mox paucos poſt dies ab omnibus quoque Friſiis in comitiis univerſægentis ad Vpſtalleſbomum confirmata eſſe, in Hiſtoria expoſui. In ſtatutis his hæc reperio, *Dammonam, ut nunc habet, ita tunc habuiſſe judices ſuos ex indigenis lectos: his finito muneris ſui tempore (trienne id eſſe ſolet) cum primario loci ſacerdote jus fuiſſe, die XXII Februarij ſucceſſores*

Literæ de iure Dammonēſium, vulgòdictæ de Buer brieff vā den Dā.

ceſſores ſibi deſignare: hoſq; cognoſcendi judicandiq; poteſtatem habuiſſe de negotiis & querelis omnibus omnium hoſpitum ac peregrinorum Dammonam venientium, ſine contradictione: ſimiliter de contractibus quibuſvis coram ipſis judicibus initis, de promiſſionibus itidem apud eos factis, decisâ æſtimationis parte quartâ; præterea de damnis pecudum vi Dammonenſi à Dammonenſi illatis: at de membrorum mutilatione & de vulneribus judicium eorum non fuiſſe, niſi facinus patratum eſſet ipſis præſentibus, aut incendii tempore: Et tamen in eo quoq; caſu Conſulis, id eſt, judicis ſuperioris, quem Redgerum *dicere mos eſt, mulctam ex lege* Redger. *fuiſſe, non ſecus ac ſi ipſe judicaſſet: eoſdem judices illos ter quotannis judicia exercuiſſe per dies quinos: ter item pondera & menſuras examinaſſe; panis quoq; venalis, cereviſiæ, vini, viarum, puteorum, & ſimilium rationem & curam habuiſſe*, (quod ædilium annonæ præfectorum ſolet munus eſſe:) *litem introductam ad horum tribunal, ſi lis hujuſce tribunalis eſſet, non licuiſſe litigantibus, judicibus his deſpectis, alio traducere: ſi quis contra feciſſet, ſeu*

actor ſive reus, eum ſex ſolidos judicibus, totidem æditwis ſolvere mulctam oportuiſſe: curæ judicibus iiſdem fuiſſe, ne facinoroſi „ ſedem Dammonæ haberent: ſi quis Dam- NOTA„ *monenſium Conſulatus, id eſt, imperii ac juriſdictionis ſuperioris jus haberet, idque in alium non Dammonenſem conferret,* XXX *marcas mulctam populo Dammonenſi ſolviſſe: eandem pœnam ei fuiſſe, qui aream ſuam in oppido venderet extero; quam ſi is ſolvere ob inopiam non poſſet, aream publico ceſſiſſe; & hæc ſi pretium mulctæ non æquaret, propinquos proximos defectui ſupplendo* X *marcas adjeciſſe: uni eidemq; judici ſimul & æditwo esſe non licuisſe: Dammonenſem cultello vulnerantem vicinum ſuum ſex ſolidos dependisſe judicibus his, & totidem æditwis.* His addita *de advenis ſedem Dammonæ componere, domos emere aut conducere volentibus, deq; nuptiis ac rebus nuptialibus*, non inepta certè. Quæ omnia ſi quis volet conſiderare attentiùs, facilè intelliget, ampliùs tum Dammonenſibus jus, & poteſtatem judicibus eorum ampliorem in jure dicundo fuiſſe, quàm nunc eſt, & à multis annis fuit. Nam prætorium

torium imperium, & juriſdictionem penè omnem ſoli Ripperdæi & Houverdæi, aut qui his ſucceſsêre, dudum nunc tenent, &, quem volunt, Conſulem, id eſt Redgerum, oppidanis dant. Iudices illorum vix umbram rei, cujus nomen ferunt, retinent, nec vocare quenquam, nec prehendere, nec coërcere, aut in vincula dare, non cauſas, non crimina cognoſcere, nec de his, nec de illis ſententias ferre poſſunt. De Dammona plus ſatis.

Reliqua per omnem agrum vici tenent, & in his fanis inſignes plus minùs CLX; quorum non pauci eâ magnitudine & cultu, ut oppidula videri queant. Cujuſmodi ſunt *Viſvleta* ad Lavicam, & *Northorma* in Longowoldiis: *Winſumum* ad Huneſi flexum uno infra Groningam milliari: *Bedumum*, *Vthuſa*, *Middelſthemum*, *Warſumum* in Huneſgoniis: *Lopperſhemum*, *Berumum*, *Farmſumum*, & quæ nominata jam eſt Farmſumo proxima, unâque cum eo in orâ Amaſi poſita ad Fivelæ exitum, *Delfsyla*, amplis nunc munitionibus & firmis, velut urbs, cin- *Vici & eorum numerus & cultus.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

cta, portu quoque celebris, in Fivelingiis: *Winſcota*, & quondam florens, nunc fluctibus Dullarti attrita, penèque hauſta, *Midwolda*, cum fano quatuor turribus latè conſpicuo, in præfecturâ veteri: ut de *Reiderwolda* iiſdem in partibus funditus deletâ, quâ medius ferè Dullartus fluctus nunc agitat, ſileam, omnibus prioribus quondam ampliore ac ditiore.

Cœnobia vel clauſtra monaſtica. Egregia ad hæc ædificiis ac opulentiâ monachorum & ſacrarum virginum Cœnobia in agro fuêre numero XXV: ante cætera verò *Adoardia* in Medachiis, quinque vicis imperans, famoſiſque opibus inclyta, ſuperbo imprimis fano, ad modum & dimenſionem ædis Claravallenſis magnificentiſſimè ſtructo, viſenda, ædificiis variis ac multis frequens, munitionibus & portis, ut oppidum, clauſa, familiæ Bernardinæ: tum *Vetus* Dammonæ vicinum Benedictinarum virginum, & alterum eodem nomine ac ejuſdem ordinis in Marnenſibus: *Rottumum, Warſumum, Theſingæum, Selwerdia, Griſomonachum, Wittowerumum, Oſterwerumum, Wytwerdia, Hilligerlaa, Schiltwolda*; Eſſena

Eſſena etiam in præfecturâ ſuburbanâ. Præterea Præpoſituræ, ſacerdotii genus opimum & honoratum, à Monaſterienſi Præſule εὐταξίας ac quietis cauſâ introdu-ctum in hæc loca, quatuor, *Farmſumana*, *Lopperſhemia*, *Vſquerdia*, *Leenſia*: quinta in Hommertziis jamdudum extri-ta. Collegium quoque canonicorum, aut ut tum vulgò loquendi mos habebat, eccleſia collegiata apud Bedumanos cum fano ibidem illuſtri, ſupra fanorum ru-ſticorum modum; cui primus ſacerdos non temerè alius, quàm aut genere aut doctrinæ titulo conſpicuus ſolet dari, magno honore atque autoritate in popu-lo. Denique paſtura *Baſſloa* in Huneſ-goniis, itemque *Middelſthemia*, vicario munere pro Monaſterienſi olim decora-tæ. Nec ad hæc, quod mireris, Regum aut Principum liberalitas quicquam con-tulit, ſed ruſticæ plebis ſtudia, pauco-rumque nobilium iſta ſanè, quàm pro re ac agri modo majora congeſsêre.

Præpoſituræ: Pꝛaeweſtdyē (*Videinſ.*)

Canonici,

Paſtoꝛye.

Quibus omnibus ſi quis addat] Nobili-tatis domicilia toto agro ſparſa, cultu & mole magnifica, inveniet nihil ad ejus

Arces familiarum nobilium.

pulchritudinem ac fortunam penè poſſe adjici. Caſtella verò militaria in agri orâ, *Soltcampæum* ad Huneſi oſtium, *Delfsilæum* ſæpè jam dictum, præ cæteris ingens, *Reidanum* in Amaſi & Dullarti angulo communi, *Bellingwoldium* ad Dullarti receſſum intimum, *Buertangæum* in paluſtribus inter Weſterwoldios & Monaſterienſes mediis, integra adhuc omnia, & præſidiis inſeſſa ad ſervandos regionis aditus contra hoſtes: cætera complura jam exarmata.

Iuriſdictio in Agro. Juriſdictio per omnem agrum (excep: â Præfecturâ vetere, quæ ad civitatem, & Weſterwoldiis, quæ ad Addingios, & ab his ad Arembergios certis legibus devoluta fuit, & territorio ſuburbano, cujus etiam peculiaris ratio) cum prædiis antiquitus liberis ac immunibus connexa eſt, ut qui prædia illa ut ſua tenet, juriſdictionem cum imperio quoque teneat. Juris dicundi autem cauſa agri totius partes illæ jam expoſitæ in territoria quædam minora ſunt ſubdiviſæ. Et horum alia vicos ſingulos, alia binos, alia ternos quaternóſve complectuntur; quædam etiam

etiam ſingulos vicos disjungunt. Eſtque in unoquoque territorio certus tribunalis locus. Ac quoniam in territotiis ſingulis prædia hujuſmodi complura ſunt, accidit ferè, ut per vices & ſucceſſiones annuas prædiorum domini juriſdictionem cum imperio habeant, idque ſecundùm modum aut numerum prædiorum, quæ poſſident. Nam qui prædium hujuſmodi unum tantùm tenet, unius tantùm anni juriſdictionem in eodem territorio habet; qui duo, duobus; qui plura, pluribus: & ſi quis omnia, perpetuam quoque juris dicundi poteſtatem eo in tribunali obtinet: idemque valet in iis, qui jus illud prædiis cohærens à prædiorum dominis prædia ipſa retinentibus, quamquam id veteri inſtituto planè contrarium ſit, pecuniâ, pactione, dono, ceſſione, denique quoquo modo ſibi acquiſiverunt. Quâ ratione Dammonenſe tribunal, quod olim multorum fuit, nunc ad ſolos Ripperdæos & Houverdæos, aut eos, qui his ſucceſsêre, Farmſumanum verò vicorumq; aliquot vicinorum ad unos etiam ac ſolos Ripperdæos devolutum

videmus.

VI, & cœnobia duo, ambiguo inter Drentiam & eam, quam jam exponimus, Friſiam jure, quibus ſe debere hinc atque inde decerptis quibuſdam partibus coagmentatiſque videtur: linguâ tamen, legibus, inſtitutis per multa nunc ſæcula illam magìs quàm hanc referens, & Vltrajectinum Præſulem olim ſummum Dominum agnoſcens. Antiquiſſimi ejus rectores Gronenbergij feruntur: ab his ad Selverdios, à Selverdiis viciſſim ad Vltrajectinos, Geldros, Burgundos ordine pervenit; Burgundi poſtremò ſenatui populoque Groningano, nihil imminuto veteri vicanorum jure ac libertate, attribuerunt. Atque hujus in ſolo, ubi arenis gleba pinguior jungitur, editiore in dorſo inter camporum humilia linguæ inſtar ſe porrigente, ſedem habet GRONINGA noſtra, de quâ nunc ſcribimus potiſſimùm, univerſæ regionis nunc deſcriptæ, ut & totius Drentiæ, commune velut horreum.

GRONINGA.

Aggeres fluctibus oppoſiti.

Regio univerſa ab exitu Lavicæ per ambages varias, quâ æſtuarium ſe curvat, quâ Huneſus egreditur, quâ vadum à ſepten-

ſeptentrionibus alluit, quâ Amaſus, quâ Dullartus ſe ſinuant, in orâ aggeribus perpetuis, opere difficillimo, ſepitur & defenditur contra aquarum influxum: idemque, ut dixi jam antè, ſecundùm Huneſi lapſum fit non ab urbe ſolùm, ſed & ſupra urbem, uſque ad ejuſdem oſtium. In eâ poſt Groningam nobiliſſima & maxima DAMMONA eſt, non vilis oppidi inſtar, ſi ambitum, & frequentiam habitatorum, ſi ædificiorum numerum, magnitudinem, formam, ſi viarum habitum ſpectes, ſed honore mœnium, & jure imperii civilis magiſtratuumque carens, amœna, in circulum ferè ſe colligens, foſſaque utplurimùm cingens, templo illuſtri cum turre latè ſpectabili inſignis; fanum quoque monaſticum peramplum, ſed extra ambitum, lateri tamen occiduo penè contiguum habens familiæ Auguſtinianæ, nunc ab omni cultu deſertum, ac vix ſe ſuſtinens: ſita ad Fivelam amnem duobus infra Groningam milliaribus cæciam versùs, eodemque amne navigabili media diviſa, pontibus intus connexa quinque; unde ad exitum DAMMONA.

amnis, ubi Delfſilæus portus & caſtellum, milliare dimidium; vallo, foſsâ, portis quondam munita ab Edſardo ante annos centum, & triennio pòſt à Georgio Saxone civitatis quoque jure atque ordine magiſtratuum donata; ſed his ab eodem poſt annos XII, illis à Geldro anno ſequente rurſus exuta nudataque; à Tautenburgio demùm Burgundicæ militiæ duce anno M. D. XXXVI excidio damnata, & vix precibus ſuorum incolumis conſervata. Ipſa caput quondam Fivelgoniæ: à cujus Ordinibus jura ejus qualiacunque ac ſtatuta vetera, per manus accepta, & in more poſita, quæ privilegia ſua Dammonenſes vocant, ſolenni in conventu, anno poſt Natalem Chriſti M. CCC.XXVII recenſa probataque, & mox paucos poſt dies ab omnibus quoque Friſiis in comitiis univerſægentis ad Vpſtalleſbomum confirmata eſſe, in Hiſtoria expoſui. In ſtatutis his hæc reperio, *Dammonam*, *ut nunc habet*, *ita tunc habuiſſe judices ſuos ex indigenis lectos*: *his finito muneris ſui tempore* (*trienne id eſſe ſolet*) *cum primario loci ſacerdote jus fuiſſe*, *die* XXII *Februarij ſucceſſores*

Literæ de iure Dammonẽſium, vulgòdictæ de Buer brieff vã den Dã.

ceſſores ſibi deſignare: hoſq; cognoſcendi judicandiq; poteſtatem habuiſſe de negotiis & querelis omnibus omnium hoſpitum ac peregrinorum Dammonam venientium, ſine contradictione: ſimiliter de contractibus quibuſvis coram ipſis judicibus initis, de promiſſionibus itidem apud eos factis, decis à æſtimationis parte quartâ; præterea de damnis pecudum vi Dammonenſi à Dammonenſi illatis: at de membrorum mutilatione & de vulneribus judicium eorum non fuiſſe, niſi facinus patratum eſſet ipſis præſentibus, aut incendii tempore: Et tamen in eo quoq; caſu Conſulis, id eſt, judicis ſuperioris, quem Redgerum dicere mos eſt, mulctam ex lege fuiſſe, non ſecus ac ſi ipſe judicaſſet: eoſdem judices illos ter quotannis judicia exercuiſſe per dies quinos: ter item pondera & menſuras examinaſſe; panis quoq; venalis, cerevisiæ, vini, viarum, puteorum, & ſimilium rationem & curam habuiſſe, (quod ædilium annonæ præfectorum ſolet munus eſſe:) litem introductam ad horum tribunal, ſi lis hujuſce tribunalis eſſet, non licuiſſe litigantibus, judicibus his deſpectis, alio traducere: ſi quis contra feciſſet, ſeu Redger.

 actor

actor ſive reus, eum ſex ſolidos judicibus, totidem æditius ſolvere mulctam oportuiſſe: curæ judicibus iiſdem fuiſſe, ne facinoroſi
„ *ſedem Dammonæ haberent: ſi quis Dam-*
NOTA„ *monenſium Conſulatus, id eſt, imperii ac juriſdictionis ſuperioris jus haberet, idque in alium non Dammonenſem conferret,* XXX *marcas mulctam populo Dammonenſi ſolviſſe: eandem pœnam ei fuiſſe, qui aream ſuam in oppido venderet extero; quam ſi is ſolvere ob inopiam non poſſet, aream publico ceſſiſſe; & hæc ſi pretium mulctæ non æquaret, propinquos proximos defectui ſupplendo* X *marcas adjeciſſe: uni eidemq; judici ſimul & æditua eſſe non licuiſſe: Dammonenſem cultello vulnerantem vicinum ſuum ſex ſolidos dependiſſe judicibus his, & totidem æditius.* His addita *de advenis ſedem Dammonæ componere, domos emere aut conducere volentibus, deq; nuptiis ac rebus nuptialibus*, non inepta certè. Quæ omnia ſi quis volet conſiderare attentiùs, facilè intelliget, ampliùs tum Dammonenſibus jus, & poteſtatem judicibus eorum ampliorem in jure dicundo fuiſſe, quàm nunc eſt, & à multis annis fuit. Nam prætorium

torium imperium, & juriſdictionem penè omnem ſoli Ripperdæi & Houverdæi, aut qui his ſucceſsêre, dudum nunc tenent, &, quem volunt, Conſulem, id eſt Redgerum, oppidanis dant. Iudices illorum vix umbram rei, cujus nomen ferunt, retinent, nec vocare quenquam, nec prehendere, nec coërcere, aut in vincula dare, non cauſas, non crimina cognoſcere, nec de his, nec de illis ſententias ferre poſſunt. De Dammona plus ſatis.

Reliqua per omnem agrum vici tenent, & in his fanis inſignes plus minùs CLX; quorum non pauci eâ magnitudine & cultu, ut oppidula videri queant. Cujuſmodi ſunt *Viſvleta* ad Lavicam, & *Northorma* in Longowoldiis: *Winſumum* ad Huneſi flexum uno infra Groningam milliari: *Bedumum*, *Vthuſa*, *Middelſthemum*, *Warfumum* in Huneſgoniis: *Lopperſhemum*, *Berumum*, *Farmſumum*, & quæ nominata jam eſt Farmſumo proxima, unâque cum eo in orâ Amaſi poſita ad Fivelæ exitum, *Delfsyla*, amplis nunc munitionibus & firmis, velut urbs, cin- *Vici eorum numerus & cultus.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ēta, portu quoque celebris, in Fivelingiis: *Winſcota*, & quondam florens, nunc fluctibus Dullarti attrita, penèque hauſta, *Midwolda*, cum fano quatuor turribus latè conſpicuo, in præfecturâ veteri: ut de *Reiderwolda* iiſdem in partibus funditus deletâ, quâ medius ferè Dullartus fluctus nunc agitat, ſileam, omnibus prioribus quondam ampliore ac ditiore.

Cœnobia vel clauſtra monaſtica.

Egregia ad hæc ædificiis ac opulentiâ monachorum & ſacrarum virginum Cœnobia in agro fuêre numero XXV: ante cætera verò *Adoardia* in Medachiis, quinque vicis imperans, famoſiſque opibus inclyta, ſuperbo imprimis fano, ad modum & dimenſionem ædis Claravallenſis magnificentiſſimè ſtructo, viſenda, ædificiis variis ac multis frequens, munitionibus & portis, ut oppidum, clauſa, familiæ Bernardinæ: tum *Vetus* Dammonæ vicinum Benedictinarum virginum, & alterum eodem nomine ac ejuſdem ordinis in Marnenſibus: *Rottumum*, *Warfumum*, *Theſingæum*, *Selwerdia*, *Griſomonachum*, *Wittowerumum*, *Oſterwerumum*, *Wytwerdia*, *Hilligerlæa*, *Schiltwolda*;

Eſſena

Eſſena etiam in præfecturâ ſuburbanâ. Præterea Præpoſituræ, ſacerdotii genus opimum & honoratum, à Monaſterienſi Præſule εὐταξίας ac quietis causâ introdu- ctum in hæc loca, quatuor, *Farmſumana*, *Lopperſhemia*, *Vſquerdia*, *Leenſia*: quinta in Hommertziis jamdudum extri- ta. Collegium quoque canonicorum, aut ut tum vulgò loquendi mos habebat, eccleſia collegiata apud Bedumanos cum fano ibidem illuſtri, ſupra fanorum ruſticorum modum; cui primus ſacerdos non temerè alius, quàm aut genere aut doctrinæ titulo conſpicuus ſolet dari, magno honore atque autoritate in populo. Denique paſtura *Baſſloa* in Huneſgoniis, itemque *Middelſthemia*, vicario munere pro Monaſterienſi olim decoratæ. Nec ad hæc, quod mireris, Regum aut Principum liberalitas quicquam contulit, ſed ruſticæ plebis ſtudia, paucorumque nobilium iſta ſanè, quàm pro re ac agri modo majora congeſsêre.

Præpoſituræ: Pꝛaweſtdye (*Vide inſ.*)

Canonici.

Paſtoꝛye.

Quibus omnibus ſi quis addat Nobilitatis domicilia toto agro ſparſa, cultu & mole magnifica, inveniet nihil ad ejus

Arces familiarum nobilium.

B 4 pulchri-

pulchritudinem ac fortunam penè poſſe adijci. Caſtella verò militaria in agri orâ, *Soltcampæum* ad Huneſi oſtium, *Delfſilæum* ſæpè jam dictum, præ cæteris ingens, *Reidanum* in Amaſi & Dullarti angulo communi, *Bellingwoldium* ad Dullarti receſſum intimum, *Buertangæum* in paluſtribus inter Weſterwoldios & Monaſterienſes mediis, integra adhuc omnia, & præſidiis inſeſſa ad ſervandos regionis aditus contra hoſtes: cætera complura jam exarmata.

Iuriſdictio in Agro. Juriſdictio per omnem agrum (exceptâ Præfecturâ vetere, quæ ad civitatem, & Weſterwoldiis, quæ ad Addingios, & ab his ad Arembergios certis legibus devoluta fuit, & territorio ſuburbano, cujus etiam peculiaris ratio) cum prædiis antiquitus liberis ac immunibus connexa eſt, ut qui prædia illa ut ſua tenet, juriſdictionem cum imperio quoque teneat. Juris dicundi autem cauſa agri totius partes illæ jam expoſitæ in territoria quædam minora ſunt ſubdiviſæ. Et horum alia vicos ſingulos, alia binos, alia ternos quaternóſve complectuntur; quædam etiam

etiam ſingulos vicos disjungunt. Eſtque in unoquoque territorio certus tribunalis locus. Ac quoniam in territotiis ſingulis prædia hujuſmodi complura ſunt, accidit ferè, ut per vices & ſucceſſiones annuas prædiorum domini juriſdictionem cum imperio habeant, idque ſecundùm modum aut numerum prædiorum, quæ poſſident. Nam qui prædium hujuſmodi unum tantùm tenet, unius tantùm anni juriſdictionem in eodem territorio habet; qui duo, duobus; qui plura, pluribus: & ſi quis omnia, perpetuam quoque juris dicundi poteſtatem eo in tribunali obtinet: idemque valet in iis, qui jus illud prædiis cohærens à prædiorum dominis prædia ipſa retinentibus, quamquam id veteri inſtituto planè contrarium ſit, pecuniâ, pactione, dono, ceſſione, denique quoquo modo ſibi acquiſiverunt. Quâ ratione Dammonenſe tribunal, quod olim multorum fuit, nunc ad ſolos Ripperdæos & Houverdæos, aut eos, qui his ſucceſsêre, Farmſumanum verò vicorumq; aliquot vicinorum ad unos etiam ac ſolos Ripperdæos devolutum

videmus.

videmus. Nec deſunt hujus generis exempla quoque alia, ſed & pauca, & ferè recentiora. Porrò prædiorum domini aut ipſi jus dicunt, aut aliis hominibus idoneis id delegant, prout cuique commodum aut gratum eſt. Eſt enim hoc arbitrii ipſorum. Jus dicens ſive jure ſuo, ſive delegato patria lingua *Redgerus*, nonnuſquam etiam in locis ad occidentem *Grietmannus* more Tranſlavicano vocatur: quæ voces judicem ſignificant. Is unum aliquem, ut nunc lege cautum eſt (nám plures fuêre antè, ſi territorium vico uno majus eſſet) è territorio virum honeſtum dari ſibi ab iis, qui territorio comprehenduntur, curat, cui *Wedmanno* nomen eſt, qui non ſolùm aſſidet jus dicenti, ſed judicii quoque miniſter eſt, & quædam momenti minoris ſine judice per ſe expedit. Qui in juris dicundi munere eſt, merum & mixtum imperium habet, mandandi, prehendendi, mulctandi, coërcendi, capite puniendi poteſtate præditus eſt: mulctas & cætera judicii commoda percipit ipſe, aut cum Wedmanno pro rato communicat. Ab his

Redger. Grietman.

tribuna-

tribunalibus omnibus appellatio eſt ad conventus juridicos, aut Cameram Hovetmannorum Groningenſium, de quibus pòſt nobis erit dicendi locus. Olim autem non Hovetmanni ſolùm, ſed etiam Conſules ſenatuſq; Groninganus pleriſq; in cauſis appellati ſunt, interponendiq; edicta ac mandata tum ſuo tum Ordinum agrariorum nomine poteſtatem habuerunt, cauſaſq; ipſas unâ cum cæteris in conventibus juridicis recognovêre & definivêre, ut ex iis, quæ infrà de jure civitatis dicentur, fiet manifeſtum. Sed & aliud quondam tribunal in agro fuit, & adhuc eſt, ad crimina graviora, quæ capitalia putantur, controverſiaſq; de juriſdictionibus cognoſcendas & judicandas pertinens, quod vocant communiter **dat Overrecht**: quod vicos complures ejuſdem viciniæ colligit, è quibus ii, qui eo jure prædìti ſunt, (id ſimiliter ut prius prædiis certis cohæret) vertente anno coëunt certo loco, ubi antiquitus tribunal hoc locatum fuit, & in leges ac incorruptam juſtitiæ adminiſtrationem juramento obſtringunt ſeſe, ad quos vi- Overrecht.

ces

ces illæ annuæ rediêre: iidemque, quoties res poſcit, vocati conveniunt eôdem, cauſaſque cognoſcunt & ſententias ferunt: tum domum in diverſa recedunt. Et ſunt tribunalia hujuſmodi cis Huneſum per Huneſgonios & Fivelingios complura, ſed alibi eo, quo dixi, vocabulo, alibi die Langhrechte Teutonicè nuncupata, nomine non re diverſa. Atqui jus hoc, quod dixi prædiis connexum, in hac ratione nonnuſquam vico quoque integro uni aut alteri, id eſt, toti plebi vicanæ, non prædiis in vico ſingulis, alicus & uni familiæ nobili pro toto vico cohæret: eique vico aut familiæ nobili poteſtas hæc eſt perpetua. Qui poteſtatem hanc tenet jure loci ejus, ubi ſedes judicii eſt, is ſtato die cæteros omnos iſtuc coëuntes ſacramenti religione obligat, eoſdem, cùm opus eſt, convocat, id quod iis placet, pro ſententiâ pronunciat. Et accidit non raró, ut qui in hoc judicatu eſt, reliquam quoque juriſdictionem eodem tempore teneat.

Langht-recht.

Præter hæc curationes quoque ſunt in hac regione binæ, honeſtiſſimæ conditionis

Aquarum et Aggerū curatores.

Sijl-recht.

Dijck-recht.

tionis, nec minus neceſſariæ Reip. quàm utiles: Quarum altera ad aquarum clauſtra, & quæ cum his copulata ſunt, altera ad aggeres pertinet: illa deducendis è regione aquis pluviis & paluſtribus, aut rupto aggere infuſis; hæc excludendis marinis aut fluvialibus eſt inſtituta: utraque cum poteſtate, & quadam imperii ſpecie; imprimis prior. In eâ qui ſunt, non ſolùm clauſtris ipſis, quorum maximus uſus, maxima impendia, præſunt, ſed aquarum quoque ductus, ac derivationes, & pontes amnibus & rivis impoſitos curant. Diviſi in claſſes aut collegia plura ſecundùm regiones & clauſtra diverſa: & claſſes ſingulæ in gradus diſtinctæ. In his inferiores die Syilrichters/ ſuperiores die Scheppers/ſummi die vperſte Scheppers vocitantur. Et inferiores quidem ſingulis in claſſibus, quas Syilveſten appellant, complures numero ſunt, pro multitudine pagorum, qui qualibet claſſe comprehenduntur. Quilibet enim vicus ex ſui medio edit unum duoſve per eos, qui hoc jus habent, viros idoneos ac muneris capaces: qui omnes

jurati

jurati in leges ad hanc rem pertinentes viciſſim ex ſeſe edunt duos aut plures ſuperiores velut προεστῶτας præditos poteſtate majore, & ferè ex nobilitate, aut, ut ante hæc tempora res habuit, ex ordine antiſtitum cœnobiis præfectorum. Atque his, in claſſibus tribus, quæ totidem clauſtra Delfenſia curant, additus olim abbas Werumanus, velut præſes aut rector ſummus, penes quem ſuprema autoritas: in claſſe Winſumanâ, quæ duplex quoque eſt, præfectus villæ, quam in Huneſgoniis Adoardii habebant: in Adoardianâ cellarius, uti vocant, Adoardius: Reliquæ claſſes hoc præſide carent. Et in univerſum, ut perplexa admodum atque impedita aquæductuum ratio in hac regione eſt, dum ſibi quiſque viciniæque ſuæ conſulit ac ſtudet, ita varia, inter ſe diſcrepantia, intricata plurima ſunt in toto hoc inſtituto, aliudque aliis in claſſibus ac locis valet. Qui in Delficis claſſibus ſunt, trienne munus habent; qui in Winſumanâ, & Adoardianâ, bienne: alibi aliter. Poteſtas omnibus mandandi, vocandi, cognoſcendi, mulctandi ſecun-

dùm

dùm leges. Conveniunt quotannis ter in claſſibus ſuis deliberandi & ſtatuendi cauſâ ſtato tempore & loco. Et ut pleraque alia communia habent, ſic hos quoque conventus claſſes Delficæ propter clauſtrorum ſuorum conjunctionem: habent & Winſumanæ duæ, curantes clauſtra totidem. In his conventibus, ſi res requirere videatur, decernitur tributum: id colligitur per inferiores: collectum traditur ſuperioribus: ab his apud præſidem ſummum: ubi præſes hujuſmodi eſt, deponitur: is ex decreto communi impendit, quò poſcit uſus. In controverſiis mos fuit in claſſibus Delficis, (puto etiam in Winſumanâ utrâque & Adoardianâ) ſi quis læſum ſe ſententiâ aut mandato inferiorum arbitraretur, appellare ſuperiores, poſt hos ad cognitionem vocare etiam cæteros ejuſdem ordinis in claſſibus iiſdem cum ſummo præſide, ab iſtis quod decretum eſſet id ratum habere, nec tendere longiùs: Pòſt ex conventione ſic inſtitutum inter Delfenſes, Winſumanos, Adoardios, ut ab unis ad proximos, à proximis ad ter-

tios eſſet provocatio: in tertiorum ſententiâ eſſet litium finis. Atque hoc nunc quoque apud eos in uſu manet. In cæteris claſſibus omnibus, quæ Præfecturæ veteris non ſunt, Hovetmannorum Groningenſium ſummum judicium eſt. Aggerum præfecti, & ipſi ſecundùm regiones ac loca inter ſe diſtinguuntur, poteſtatemque amplam habent, parem penè cum prioribus, ſed decreta omnium extra eandem Præfecturam veterem, Hovetmannis ſubjecta ſunt. In Præfecturâ veteri, ut illi, ſic hi quoque ſenatum urbis ſummum judicem agnoſcunt. Operam dant, ut aggeres fluctuum violentiæ objecti ſarti tecti ſerventur, disjecti reficiantur, interdum augeantur, proferantur, contrahantur ex uſu patriæ. De quibus dicere plura non libet, ne fiam prolixior.

Præpoſiti. Denique Præpoſiti, quos dixi, ſinguli ſuis in finibus olim deſcriptis eutaxiæ Eccleſiaſticæ præſidebant ante hæc tempora, & ſacris de rebus jus dicebant, aſſidentibus ſacerdotibus ſacerdotum cauſas cognoſcebant, delicta omnia contra matrimonii leges caſtigabant, ædium

ac rerum ſacratarum curam gerebant, rationes æditimorum examinabant, fœneratores comprimebant, pœnas ab iis poſcebant. Præter hos Officialis quoque & Commiſſarius, uti vocabant, in curatione rerum talium pro Epiſcopo erant: ſed in populo libero tantum non poterant, quantum ferè aliis in regionibus ſolent. Quæ omnia durarunt, quandiu regnum Pontificium cum imperio Hiſpanico hîc ſtetit: eo verò finito, hæc quoque interiêre. Quibus quæ ſucceſsêre claſſibus congregandis, & habendis ſynodis, ut verbo divino & primævæ Eccleſiæ propiora, ſic uſu quoque ipſo, ſi pietas modò in utentibus ſit, ſine dubio meliora.

Officialis & Commiſſarius.

Sacerdotes in agro numerati olim ſupra cc. xx, quantulo in ſpatio? præter tot monachos & monachas, quot capi tam multis, & quidem peramplis ac opulentis cœnobiis potuêre: quorum numerus fidè multò major fuit.

Sacerdotū numerus olim in Agro.

Populus univerſus cum reliquis Friſiis à temporibus Caroli Magni ad Saxonum arma per annos ferè DCC liber fuit, ſuique juris, Domini neſcius: ſummi principis

Populi libertas.

Cæſaris ſolummodò majeſtatem comiter agnovit, nec tributis preſſus, nec angariis obnoxius, omniſque adeò ſervitutis ignarus. Quæ ſi quis cuncta conſideret, intelliget ſanè, haud facilè populum alium rus colentem poſſe reperiri in his orbis regionibus, qui libertate ac felicitate
" hunc anteceſſerit. Sed ipſa luxurians ac
" penè nimia libertas ſæpè magno ei malo
" fuit, veramq; & genuinam libertatem
NOTA " propè evertit. Nam ambitioſa ingenia
" factiones peperêre, peſtem liberis popu-
" lis propriam, ſibique potentiam ſtruxe-
" runt: inde ad tumultus & bella civilia
" ventum, regioq; graviter afflicta. Ad hæc
" ſingulæ regionis partes ſeparatim ſibi
" conſulere, ſuiſque commodis ſtudere, quid in commune omnibus, & toti regioni expediret, non expendere, nec iſtuc conſilia referre: hinc rurſus ſimultates, odia, injuriæ: ex injuriis eadem armata vis, & furor inteſtinus. Nec judicia ſine vitiis ingentibus fuêre, gratiâ, pecuniâ, odio, inimicitiâ corrupta: & licentiâ peccatum frequenter: eâ occaſione pax turbata. Quibus malis remedium ſocietate

Gro-

Groningenſium pluries quæſitum, eâque ancorâ fluctuans, & vix ſe ſuſtinens libertas periculis erepta firmataque, eo medio judiciorum integritas reparata, & per aliquot ſæcula conſervata, ac denique licentia repreſſa fuit.

In legibus ſuis populus iſta habet memoratu digna, *Pacta dotalia ritè inita, ut mos aut jus regionis poſcit, rata ſunto. Teſtamenta niſi de bonis acquiſitis, non ſunto Res ſoli ex hæreditatibus profectæ, ædificia, & quicquid in bonis immobilibus, à defuncto relicta ad proximos ſanguine devolvuntor, niſi aliter pactis dotalibus ſit cautum. Mobilia omnia, quæ conjuges matrimonium ineuntes poſſident, & in uſum matrimonij conferunt, quæve ſtante matrimonio ex hæreditatibus accreſcunt, omnia item induſtria conjugum acquiſita, etiam ſine pactis dotalibus cunjugum ſunto pari jure, alteroq; defuncto ſemiſſis hæredum ejus eſto, reliquum ſuperſtiti maneto. Donationes inter vivos robur habento, ſi bonorum ceſſio à donatore vivente fiat. Quæ propter nuptias fiunt in pactis dotalibus, ut ratæ ſint, in pacta dotalia hæredes proximi, imprimis parentes, avi,* *Quædam ex legibus.*

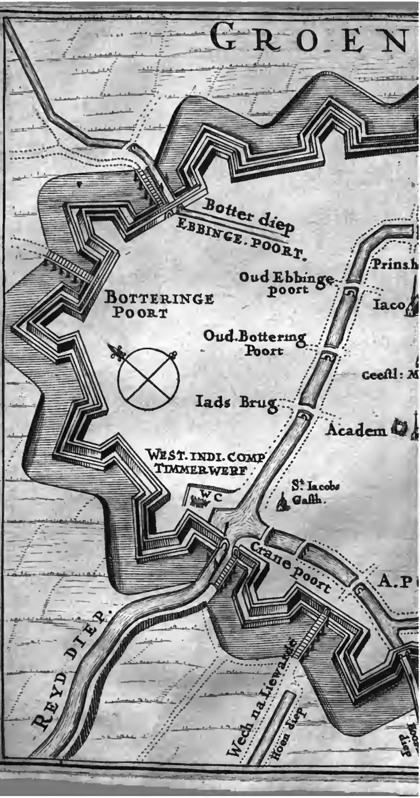
aviæ, fratres, ſorores conſentiunto. Minores XXV *annis nuptias inire, & pacta dotalia ſcribere ſi volent, ſub curatoribus aut tutoribus agentes, eos ſcribendo adhibento. Cædes, quæ prius pecuniâ luebantur, nunc ex lege capitis pœnam habènt.* Cæteris maleficiis omnibus graves quoque pœnæ ſunt in legibus deſcriptæ. Hactenus de Agro ſeorſim: ſequitur de Vrbe.

DE VRBE GRONINGA.

Situs Groningæ.

HUIUS ſitus ſic habet. Decurrunt ex Drentiâ per Præfecturam ſuburbanam ſuperiorem duo amnes, quos dixi, Huneſus, & Aha, pariter ab Euronoto in circium euntes, non longo inter ſe ſpatio disjuncti, nonnuſquam VIII, nonnuſquam VI, nonnullubi etiam IV tantùm ſtadiis, feruntúrque per humiles & uliginoſos hinc inde agros. In quorum amnium medio ab ipſis humilibus agris, qui latiuſculè ab amnium ripis ſe extendunt, dorſum paulatim ſe erigit editius, ac molli-

Digitized by Google

GROEN
Botter diep
EBBINGE. POORT.
Oud Ebbinge poort
Prinsh
Iaco
BOTTERINGE POORT
Oud. Bottering Poort
Geestl: M
Iads Brug
Academ
WEST. INDI. COMP TIMMERWERF
W C
St. Iacobs Gasth.
Crane poort
A.P
REYD DIEP.
Wech na Liewarde
Hoen diep

Artilleryhuis
Steentil P.
Oude Poel P.
Damſt. diep
Colleg
St Marten
Schuiten
diep
Raethuys
Oud Steentil P.
Oud.Oost P.
St Anth. Gaſth.
Ooſter
Poort
Oud. Heer P.
Heyl: Geeſt
A.Kerck.
Weſtind: huys.
Heer Poort
Artillery Huys
10 20 30 40 50 60 70 80 Roeden

ter declivè utrimque, à Drentiæ campis ſublimibus ac ſpatioſis veniens, velut lingua exilis, ſed longa, & ſenſim ſe verſus finem coarctans, omnem ferè Præfecturam ſuburbanam percurrens. In ejus dorſi parte penè ultimâ, quâ amnium alter Aha ipſum dorſum propiùs accedens quaſi ſtringit, poſita Groninga eſt, arctior olim & in ipſiſſimo ſolùm dorſo ædificata, deinde ampliata paulatim, & devexa ac humiliora utrinque largiùs complexa, loco perquàm felice, curribuſque & navigiis ad importandum pariter commodo, ſegetibus & paſcuis in ambitu inprimis fortunato. Dorſum autem illud modicè ad bina circiter ſtadia ultra urbem boream versùs procurrit, ibique molliter ſe deponens in humilem & æquam planiciem deſinit, mediâ ferè inter urbem & cœnobium Selwerdicum viâ. Et *Aha fl.* amnis quidem Aha, ut nunc dudum res habuit, & habet, in angulo urbis, qui inter meridiem & occidentem prominet, mœnibus ſe inſinuat per amplos fornices ſub vallo ſtructos, intraq; mœnia occiduo in latere urbem ſtringens longo tractu, &

ponte

ponte arcuati operis lateritii junctus tandem in angulo altero occaſum æſtivum ſpectante per ſimiles fornices vallo ſubjectos ex urbe rurſum exit alveo profundo & capace multarum navium, ibique in ipſo egreſſu amni alteri Huneſo ad urbem derivato, duobuſque à lateribus ortivo & boreo mœnia foris complexo miſcetur. Huneſus verò urbi allapſus in ipſo orientis angulo, atque ibi muro tranſverſo rejectus, ne ab auſtrino quoque latere mœnia circumveniat, & eâ parte etiam Ahæ urbem ingreſſuro ſe jungat, ortivo latere vallum radens, ſuburbium ejus loci inſigne, duabus objectum portis ab ipſâ urbe ſecludit, eodemque modo longiùs progrediens, ac à ſeptentrione in occidentem ſenſim ſe flectens tandem eo, quo dixi, loco ſub ipſis mœnibus Ahæ confunditur.

Huneſus fl.

Vrbis deſcriptio. Ambitus.

VRBS ampla hodie, & ſpatioſa, ac publicis privatiſque ædificiis magnifica, tum foris duobus. & munitionibus maximis ſuperba. Ambitus mœnium ejus in exteriore foſſæ labro paſſibus bis M. DC. XVIII patebat anno M. DC. V, cùm hæc pri-

primùm, ut in lucem exirent, ſcriberem, ſuburbiis excluſis. Poſtea formâ mœnium in latere meridiano multùm mutata, & amplior, multoq; melior facta, cui ſimilem haud facilè alibi hodiè reperias, ſive foſſam raræ latitudinis & profunditatis ſpectes, ſive vallum duplex, inferius ſcilicet, quod & exterius minuſque, ſurgens ex ipſo foſſæ labro, & interius, quod longè majus, & ſublimius, cui alterum illud pro loricâ eſt, quæ modico interſtitio pedum XXVIII interſe diſtant: cui interſtitio valli minoris latitudo parte ima fere reſpondet: altitudo verò ejuſdem pedes IX. complectitur. Et nunc hoc, quo iſta recognoſcimus, ac novæ editioni paramus, anno M. DC. XV, in oppoſito urbis latere longè magis formâ eâdem mœnia ampliata, novæque urbis area urbi veteri ſpatio cum eâ penè pari adjecta: eoque opere urbs tota multo quàm ante munitior, & contra hoſtilem vim tutior facta. Foſſa hac parte mœnia ambiens & profunda, & quâ aquæ eſt Superficies, non minus quam CLXX ped. lata eſt Fana nunc in eâ ſunt in uni- *Fana.*

verſum

verſum XII, ex quibus tria ſunt parochialia, uti vocant, quinque monaſtica, quatuor xenodocheis conjuncta. Parochialium ampliſſimum cum editiſſima & firmiſſimi ac peregregij operis turri, quanquam faſtigio jam mutila & trunca, Martinianum: Antiquiſſimum & cum urbe ipſa, aut ante urbem natum, ac, ut quidam putant, ſuperſtitioni Ethnicæ quondam dicatum. Walburgicum, in eadem quadrata area, ſeu cœmiterio ſpatioſo, cum Martiniano, formæ penè rotundæ, ac plane diverſæ à formis templorum communium; cui etiam cohæret ſublimis faſtigii turris: utrumque hoc in parte urbis inter orientem & boream proximè ad ipſa mœnia, & Martinianum etiam in angulo fori majoris. Tertium in parte urbis in occidentem vergente, ab Aha amne cognominatum, quondam Nicolao, nunc Mariæ virgini ſacrum, (Unſer lieven Frouwen thor Aha) foro alteri accubans, cum viſenda etiam turre altè faſtigiata; in qua nolæ complures egregio inter ſe ſoni temperamento, concentu harmonico horis

ſingulis

ſingulis bellè præcinunt, eaſdemque in ſemiſſes dividunt, cum voluptate civium, & peregrinorum audientium. Et ſecundùm hæc tria templa tota civitas in tres fuit diſtincta parochias. Nunc Walburgica Martinianæ addita eſt, & ex tribus duæ factæ. Ex monaſticis ampliſſimum Franciſcanum cum cœuobio ſpatioſo in urbis ferè medio; quod cœnobium jam ſcholæ literariæ ſedes eſt toti civitati communis: alterum Jacobæum cum cœnobio monachorum Dominicanorum in boreo urbis latere ad ipſa mœnia, breuiſſimo intervallo diſſitum ab area, in qua Walburgicum & Martinianum: Tertium monachorum, quos Fratres nuncupabant, modicum, item cum cœnobio in angulo areæ ejuſdem Walburgicæ boreo, ac in latere urbis eodem, mœnibus etiam contiguum; id cœnobium ante triginta circiter annos in ſedem & aulam Knifii primi & poſtremi Epiſcopi Groningani verſum; deinde Gubernatoris provinciæ domicilium factum: quem uſum etiam nunc præſtat; quartum monialium ſororum S. Claræ

cum clauſtro item peramplo, ſpatio inter Franciſcanos & Jacobæos medio: quintum virginum nobilium non initiatarum multò minus cum cohærente domicilio & ædicula familiæ Selwerdicæ, anguſto tantùm vico ab æde Franciſcana disjunctum ad boream. Ex xenodochicis fanis maximum, & parochici inſtar, ad S. Spiritum in latere civitatis auſtrino, cum xenodocheio peramplo, ac ad cœnobii juſti modum: ſecundum Gertrudis in oppidi parte ortiva juxta mœnia ſimiliter, cum Xenodocheio benè dotato: tertium Jacobi modicum in extremo urbis angulo, qui eſt verſus occaſum æſtivum, propè portam, quæ à machina tractoria, quam gruem vocant ex ſimilitudine longi colli, nominatur: quartum Antonianum portæ orientali cohærens, omnium minimum: utrumque horum poſtremorum itidem cum xenodocheo, ſed
Fora. poſtremum anguſtum. Fora, ut dixi, in urbe duo inſignia & ſpatioſa; alterum ex latitudine cognominatum (dat breede Market) raræ magnitudinis, & vix alibi in civitate pari inveniendæ; incipiens

ens ab area Martiniāna, & c. LXXIX paſſuum ſpatio inde in occidentem hybernum procurrens, latitudine paulò minore; intra cujus ambitum curia modica, cum œnopolio curiâ haud paulò majore cum turriculâ in vertice, contiguis parietibus: à quo trames perbrevis in alterum ſuperiore etiam longius, Piſcarium, quòd piſcium illic mercatus ſit, nuncupatum; in cujus fine area ac templum, quod dixi, parochiale tertium ab amne Ahâ nomen ferens. Id in longitudinem patet, ſi templi aream comprehenderis paſſ. CC. XLI, ſi non comprehenderis paſſ. C. XLIII. Ad hæc fora duo, quod mirêris, capita non minùs XVII platearum, & ferè ampliſſimarum in tota urbe pertinent: è quibus præcipuæ VI à totidem urbis portis [portæ autem ſunt in univerſum VIII) recta linea veniunt, Polana, Orientalis, Dominica, Pontana, Botterana, Ebbingana; eædem tota ferè urbe longiſſimæ, excepta Polana, quæ paulò eſt brevior; omnes ſuis portis cognomines, præter Pontanam, quæ à ponte Ahæ impoſito

Viæ aut plateæ urbis, & portæ.

ad

ad Amnicam portam, unde procedit, nomen invenit. Cæteræ duæ portæ plateas excipiunt etiam ſuas, ſed per angulum à reliquis derivatas, quarum portarum altera à grue machina (Kraenpoorte) altera ab attollendis lapidibus, ut vulgus arbitratur; ut autem veritas habet, à ponticulo lapideo, qui quondam iſto in latere civitatis fuit, quem Germani Stenentill dicunt, (Stehentilpoerte) nomen ferunt. Plateæ in urbe erant, cùm hæc primùm ederem, majores ad XXVI, minores VII, præter angiportus aliquot. Majoribus acceſſit proximis his annis viceſima ſeptima prorſus nova, ædificijs elegans, à fori majoris angulo, qui occidentem & boream intuetur, per medium hortum cœnobii Franciſcani ducta, mittens in regionem, quæ ad amnem porrigitur, ex ipſâ re *nova* nominata. Minorum quoque numerus crevit. Antiquitus cùm minor eſſet civitatis fortuna, ut omnia ſolent à parvis principiis oriri, pro mœnibus uſa eſt ſepto ligneo è trabibus contexto. Deinde ante annos plùs minùs CCCC. L muro lateritio firmo cum

Vrbis incrementa.

foſsâ

foſsâ in morem reliquarum urbium cincta fuit, anguſtiore etiam tum, quàm jam eſt, ambitu. Nunc ab eo ferè tempore, quo tormentorum æneorum uſus percrebuit, maximè verò à Caroli bellatoris Ducis Burgundiæ ævo, cùm is arma Friſiæ minaretur, vallo terreo cum foſsâ patentiore ampliatis terminis eſt circumdata: cujus valli ambitus eſt, in ſummâ ſuperficie, paſſuum II M. LXXXVI, & in eo molæ, quæ ventis agitantur, XII; duæque præter has extra mœnia in latere ſeptentrionali. Hac amplificatione mœnium poſtrema verſus ortum, meridiem, occaſum acceſſio urbi facta; ſolum latus boreum, ab Ahâ amne urbem egrediente, portaque vicina cum parte lateris ortivi ad portam uſque Polanam, loco motum non eſt: atque ita Botterana quoque porta, & Ebbingana, & Polana ſedem ſuam retinuêre; reliquæ, maximè Dominica, Orientalis, Steentillana, ſunt promotæ. Ex portis his Polana pyramidibus excelſis ac magnæ molis duabus, Orientalis etiam quatuor ſed gracilioribus, Dominica quinque ſimilibus magnifica ſpecie

Rurſum de portis.

ſpecie longè lateque conſpicuæ, decorem civitati non exiguum addidêre. Nunc duæ poſteriores quondam contra Carolum Burgundum extructæ, altera à Caſparo Robleſio gubernatore conſultò anno M. D. LXXV, altera tormentorum æneorum vi poſtremâ obſidione, quâ reducta ad fœderis Belgici ſocietatem civitas eſt, anno M. D. XCIV, pyramidibus privatæ, totoque opere lateritio ſuperiore dejecto humiliatæ ſunt, ut jam ſupra vallum nihil earum appareat. Ad Dominicam verò Hiſpani ad initia belli hujus Belgici validam & amplam excitaverant arcem quinquangularem, ſingulis in angulis ingenti propugnaculo terreo inſtructam, partem mœnium, ipſamque portam complexam, quæ tamen arx antequam perfici poſſet, à tranſactione Gandavenſi publicatâ, capto à militibus ſuis Caſparo Robleſio gubernatore, per cives rurſum everſa eſt. Omitto propugnacula è terrâ aggeratâ magnæ molis, quorum tria intra foſſam vallum ambientem, vallo ipſi connexa, duo ad boream portas tegentia, tertium in auſtrinâ parte: quartum

Propugnacula & turres in mœnibus.

quartum item, ſed extra foſſam, nec vallo contiguum, portæ Orientali objectum: adhæc alia duo ejuſdem generis, vallo conjuncta ſed minora: & præterea ex lateribus ſtructa VII, quædam turriculis faſtigiata, quædam ſine faſtigijs: omnia muniendæ urbi contra vim hoſtilem inſtituta, Quinetiam durante hoc bello Belgico, ſuburbium, quod ante dixi, & ingens, & ædificiis non infrequens, à navicularijs habitatum, à quorum navigiis & amne nomen quoq; traxit (Schutendiep enim vulgò nuncupatur) duabus portis prætextum, Polanæ ac Steentillanæ, vallo terreo haud infirmo, & foſsa benè profunda eſt incinctum, ut penè non minùs urbe ipſa tutum ſit ab hoſtili incurſu & vi, ac quaſi urbi adjectum. Cætera ſuburbia egregia, præſertim antè portas Dominicam, Botteranam, Amnicam belli injuris jam periêre: quamquam antè Amnicam, vallum cum foſſa, caſtelli in modum, ductum partem ſuburbii etiam nunc includat, portamque eandem protegat. Id verò ſuburbium, quod antè portam Dominicam

Suburbia extra prius dictum urbis ambitum.

fuit

fuit, longiſſimè procurrens cum pago proximo Helpenâ, qui VIII ſtadiis non minùs ab urbe receſſit, continuâ domorum ſerie penè ſe conjunxit. Et præter ſuburbia hæc toto Meridionali & Septemtrionali latere in eodem dorſo editiore, in quo urbs eſt ſita, amœnis ac ſumptuóſis hortis, & ædificiis elegantibus totus poſt pomœria locus longè lateque obſitus ac contectus fuit. Taceo inſulas virorum nobilium complures in Meridionali potiſſimúm plaga. Cuncta nunc per bellum vaſtata, vix pauca hic illic inſtaurata: in Borea verò plagâ urbis novæ mœnia illa magnifica ac firma, de quibus paulò antè dixi, excitata, ſed nondum perfecta. Denique urbis ſitus in univerſum hujuſmodi, ut quemadmodum per amnes, ac rivos, quos dixi, ex Amaſo fl. ac Lavicæ oſtio, ipſoque adeò mari, itemque ex agro circumjecto, majoribus minoribuſque navigijs, ſic per Drentiæ itinera nullo non anni tempore idonea, ex ipſâ Drentia & cæteris circumjectis Germaniæ partibus rhedis ac curribus percommodè res omnes importari

Commoditas ſitus.

tari

tari in eam, & rurſum exportari poſſint. Tantò quidem ipſa etiam hinc felicior, quòd in omni agro in omnem mundi plagam circumfuſo ſola ſine æmulis negotiationes poſſideat.

De antiquitatibus ejus primis, & de origine quæ vulgò feruntur, incerta ſunt, pleraque etiam indubiè fabuloſa, ac inepta: qualia ſunt, quæ nugator Kempius memorat. Nomen à viridibus pratis aut arboretis, quæ ſunt circùm circa, videri poteſt deductum; cum quo convenerit Græcum φυλλεῖον (ſi recta hæc lectio) veteribus circiter hæc loca collocatum. Melius fortè à *Gruno* aut *Gryno* principe vel conditore loci, non illo quidem Trojano, aut Friſonis nepote originis Indicæ (nugæ enim iſtæ ſnnt aniles) ſed homine Friſio: Quo cum congruere videtur forma vocabuli, quo Friſii & olim & hodiè tam Occidui quàm Orientales appellare hanc civitatem ſolent, Grinſe aut Grenſe eam vocantes. Eſt autem frequens in totâ hac viciniâ, derivata nomina hujuſmodi à propriis hominum, aut fluminum, aut aliarum rerum ſimilium nominibus in

Antiquitates incertæ.

De nomine urbis.

Vide lib. de Origin: & Antiquit. Friſ.

fuit, longiſſimè procurrens cum pago proximo Helpenâ, qui VIII ſtadiis non minùs ab urbe receſſit, continuâ domorum ſerie penè ſe conjunxit. Et præter ſuburbia hæc toto Meridionali & Septemtrionali latere in eodem dorſo editiore, in quo urbs eſt ſita, amœnis ac ſumptuôſis hortis, & ædificiis elegantibus totus poſt pomœria locus longè lateque obſitus ac contectus fuit. Taceo inſulas virorum nobilium complures in Meridionali potiſſimúm plaga. Cuncta nunc per bellum vaſtata, vix pauca hic illic inſtaurata: in Borea verò plagâ urbis novæ mœnia illa magnifica ac firma, de quibus paulò antè dixi, excitata, ſed nondum perfecta. Denique urbis ſitus in univerſum hujuſmodi, ut quemadmodum per amnes, ac rivos, quos dixi, ex Amaſo fl. ac Lavicæ oſtio, ipſoque adeò mari, itemque ex agro circumjecto, majoribus minoribuſque navigijs, ſic per Drentiæ itinera nullo non anni tempore idonea, ex ipſâ Drentia & cæteris circumjectis Germaniæ partibus rhedis ac curribus percommodè res omnes importari

Commoditas ſitus.

tari

tari in eam, & rurſum exportari poſſint. Tantò quidem ipſa etiam hinc felicior, quòd in omni agro in omnem mundi plagam circumfuſo ſola ſine æmulis negotiationes poſſideat.

De antiquitatibus ejus primis, & de origine quæ vulgò feruntur, incerta ſunt, pleraque etiam indubiè fabuloſa, ac inepta: qualia ſunt, quæ nugator Kempius memorat. Nomen à viridibus pratis aut arboretis, quæ ſunt circùm circa, videri poteſt deductum; cum quo convenerit Græcum φυλλεῖον (ſi recta hæc lectio) veteribus circiter hæc loca collocatum. Melius fortè à *Gruno* aut *Gryno* principe vel conditore loci, non illo quidem Trojano, aut Friſonis nepote originis Indicæ (nugæ enim iſtæ ſnnt aniles) ſed homine Friſio: Quo cum congruere videtur forma vocabuli, quo Friſii & olim & hodiè tam Occidui quàm Orientales appellare hanc civitatem ſolent, Grinſe aut Grenſe eam vocantes. Eſt autem frequens in totâ hac viciniâ, derivata nomina hujuſmodi à propriis hominum, aut fluminum, aut aliarum rerum ſimilium nominibus in

Antiquitates incertæ.

De nomine urbis.

Vide lib. de Origin. & Antiquit. Friſ.

fine per *Inge* formare ; ut *Hunſinge*, *Fivelinge*, *Oſtringe*, *Ruſtringe*, *Harlinge*, *Huſinge*, *Eſinge*. *Wetzinge*, *Thezinge*, *Thedinge*, *Appinge*, *Cortinge*, *Iemminge*, *Pauvinge*, *Baltringe*, *Schuringe*, *Mackinge*, *Mitlinge*, *Tinaldinge*, & in ipsâ urbe *Ebbinge*, *Botteringe*, *Harderinge*, *Folkeringe*, *Gaddinge*, *Gelkinge*, ut patronymica infinita ejuſdem deſinentiæ in Friſiâ & Drentiâ prætercam.

DE

Digitized by Google

DE CONIVNCTIONE CIVITATIS GRONINGÆ

Cvm Vltraiectinis.

PRimam ſub hoc nomine mentionem ejus in probatis & fidis literarum monumentis (nam de tabulæ Romanæ ætate ac fide cur dubitem, demonſtratum à me alibi eſt) uſurpatam invenio in inſtrumento quodam donationis, quod eſt in tablino Eccleſiæ Vltrajectinæ, ſcripto & ſignato anno Chriſti M. XL : quo in inſtrumento Henricus III Imperator, cognomento Niger, filius Conradi II Salici, eidem Eccleſiæ tempore Bernoldi præſulis confert *jus prædij, quod ipſe in villâ* Groninga *videbatur poſſidere*. Quâ de donatione pauca dicam, ut & antiquitatem & veritatem in hac re illuſtrem. Cùm Normanni vaſtatores totius tractus maritimi Vltrajectum quoque occupaſſent, ſacraque & profana illic diripuiſſent, cuncta ferro & flammâ peſſum dediſſent, ſucceſſoreſque

[*In Hiſtoria & libell. de Origin. & Antiq. Friſ. Vide omninò ad calcem.*]

Hungeri, qui manus vaſtatorum vix fugiens evaſerat, Daventriæ domicilium ac ſedem collocaſſent, tandem Baldericus è Comitibus Cliviæ prognatus, quintus poſt Hungerum epiſcopus, primùm per ſe vivente adhuc Henrico Aucupe Rege, ſed parvo profectu, dein benevolentiâ & liberalitate Ottonis Imperatoris, & fratris ejus Brunonis, quos ipſe in bonis literis erudierat, adjutus eandem urbem inſtaurare, ac ſedem ibidem figere rurſum cœpit. Sed exoleverant ferè Epiſcopatus jura, quæ ex liberalitate priorum Principum ei fuerant collata, amiſſis unâ cum uſu ac poſſeſſione donationum haud paucis literis; viciniaque Nobilitas, ceu fieri ſolet, pleraque vacantia invaſerat. Itaque inſtauratis donationibus ad reſtituendam Epiſcopatus fortunam fuit opus. Quod inchoatum à Conrado Franco Imperatore, mox ab Henrico Aucupe promotum, ab Ottone I factum multò uberrimè, novaque beneficia ab eo prioribus addita. In his & *venationum jus in Comitatu Everhardi in pago Drentiæ* fuit; quod cúm ex procerum viciniorum ordi-

ne

ne nonnulli invito Epiſcopo uſurparent, & traherent ad ſe, ab Imperatore ſoli Epiſcopo, & cui ille permitteret, eſt tributum, cùm annus flueret à nato Chriſto D. CCCC. XLIV. Idem repetitum ac firmatum ab Henrico II, cui Claudi cognomen, in gratiam Aufridi, anno M. VI. Et ab eodem *Comitatus* ipſe *Drentiæ* (ſic loquuntur tabulæ) Eccleſiæ eidem in gratiam Adelboldi præſulis donatus in perpetuum: eoq; modo imperium regionis hujus in genere, uti ego exiſtimo, juris Vltrajectini factum. Pòſt mortuo Conrado II. Imperatore, cujus ipſius quoq; animus Vltrajectinæ ſedi ob epiſcopum Bernoldum & ſtudio conjugis Giſelæ impensè deditus fuerat, cùm filius ejus Henricus III, cognomento Niger, inteſtina defuncti parentis in æde Martinianâ ibidem condidiſſet, donationibus novis priores cumulavit; in quarum una eſt ea, quam dixi, Groningæ hujus noſtræ memoriâ celebrata. Sic enim illic ſcriptum, *Henricum Regem eccleſiæ Vltrajectinæ in honorem Martini ſtructæ, in remedium animæ patris, & ſui memoriam perpetuam,* *Diploma Henrici III Imp.*

præſule tum Bernoldo, concedere & donare tale prædium, quale in villâ Groninga *nuncupata videbatur tenere, ſitum in Comitatu Drentiæ, cum areis, ædificiis, mancipiis agris cultis & incultis, pratis, campis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, piſcationibus, viis, inviis, exitibus & reditibus, quæſitis & inquirendis, cum omni ejuſdem Comitatus ſtrictione, monetis, teloneis, cauſis agendis, & diſcutiendis, cum omnibus appendiciis & pertinentiis, quæ ad præſens retineri videntur, aut quicquid impoſterum ibi Deo adjuvante acquiri poterit: eo videlicet tenore, ut ſupradictum prædium perpetuò reſpondeat ſervitio & utilitati fratrum ibi Deo ſervientium inceſſabiliter: ſcilicet ut ex ejuſdem prædii utilitate quotannis habeant* XXX *carradas vini; reliquum verò ex prædio proveniens à Præpoſito in uſum eorundem exponatur fideliter; nec liceat quicquam ejus in uſus alios conferre, priuſquam id quod jam dictum eſt vinarium tributum fuerit ſolutum.* Quæ verba apud poſteros aliter atque aliter accepta, diverſas & diſſidentes ſententias peperêre. Quidam ſic accepêre, quaſi

quaſi villa aut civitas Groninga (id enim ſine dubio unum & idem) in Comitatu Drentiæ dicatur ſita, eademque cum omni jure & annexis donata ſit his tabulis eccleſiæ Vltrajectinæ, velut Drentiæ membrum. In quorum numero multi fuêre epiſcopi hujus ſedis, & canonici plerique, & eorum miniſtri, propterea quòd ſuis rebus eam interpretationem commodam eſſe arbitrabantur. Fuêre etiam non pauci noſtri temporis, qui litis ergô, quam cum civitate habebant, ut ſe ab eâ ſejungerent, è finibus Friſiæ hodiernæ eam exterminare voluerunt. Alii contrà in alia omnia euntes, & longè quidem rectiùs judicio meo. Nec enim dici in tabulis regiis, Groningam in Drentiâ ſitam, aut ipſam eccleſiæ Vltrajectinæ donatam, ſed *prædium*, *quod Rex videbatur in villâ Groningâ tenere*, *& id ſitum in Comitatu Drentiæ eſſe*, & dono eccleſiæ ei datum, eſſeque verba Regis donantis in iſtam ſententiam planiſſima. Id verò prædium Præfecturam ſuburbanam eſſe volunt, dat Gho und Woltrecht / ut appellavit poſteritas, aut certè maximam hujus

 partem,

partem, quam ego jam antè oſtendi partim ſe Drentiæ, partim Friſiæ contiguæ debere: Eam quippe à primâ uſque memoriâ ex oppido Groningâ, tanquam præfecti ſede, quem dare Vltrajectini ſolent, fuiſſe adminiſtratam: atque hoc Regem voluiſſe, cùm ſcriberet, *prædium illud in Drentiæ quidem Comitatu ſitum, in villâ tamen Groningâ ſe tenere.* Atque hæc interpretatio vel eò mihi videtur veroſimilior, imò verior, quòd idem Rex eodem anno, adeoque eodem illo die, quo dedit has, (ſi me antigrapha, quæ vidi, non fallunt: is eſt dies XII Calend. Iunii) binas quoque tabulas alias ſignavit, quarum alteris prædia etiam alia in eodem *Drentiæ Comitatu* poſita, in alteris rurſum alia in *Comitatu Radulfi*, & quicquid de iis inter *Amaſo* & *Laveſco*, id eſt, inter Amaſum & Lavicam locatum, quæ omnia Vffonis & fratrum ejus, hominum nocentium, juſto judicio damnatorum prius fuerint, huic eidem ſedi Vltrajectinæ eodem modo cum areis, ædificiis, mancipiis, agris, pratis, campis, paſcuis, aquis, piſcationibus, viis, inviis, exitibus, reditibus,

Diplomata ejuſdem Henrici Imp. alia.

bus, cæteriſque priùs recitatis, dono obtulit. Sic enim ſentio, has partes omnes trinis his tabulis ab Henrico donatas coaluiſſe paulatim in unam Præfecturam, quam **Gho** & **Woltrecht** nuncupamus, earumque tribunalis ſedem in urbe eſſe collocatam. De *Comitatu* verò *in eâdem Drentiâ*, qui *Gozelonis Lotharingiæ Ducis* (is eſt, qui in Friſiâ & Hollandiâ res geſſit, & imperium aliquandiu tenuit) & altero *Vmbalaha* dicto, qui *Comitis Enohardi* fuiſſe perhibentur, & non tam Eccleſiæ, quàm Epiſcopo ab eodem Rege aliquot annis poſt donati ſunt; ἐπέχω. At hoc ex his omnibus, & compluribus aliis eorum temporum tabulis diſco. tum morem fuiſſe, ut *Pagus* maius aliquid ſignificaret quàm *Comitatus*, pluresque Comitatus Pago uno, ac prædia plura uno Comitatu comprehenderentur: ita unam eandemque Drentiam, item Tuentiam, item ſpeciales Friſiæ regiones in plures tunc fuiſſe Comitatus diſtinctas. Quod in Friſiâ potiſſimum hæſit diutiuſculè, uti eſt à me alibi demonſtratum. Dicebaturque *Comes* vulgò in his oris, qui ab Imperatore

[COMITATVS *vocabulũ*]

COMES *quis?*

tore vel Rege juriſdictionem ſummam in Comitatu aliquo, id eſt, in diœceſi habebat cum imperio. Sed de ſententiarum diſcrepantiâ quod dixi, id lectores dijudicanto: ego, quamquam quid ſentiam, expoſuerim, me tamen judicem controverſiæ non interpono. Epiſcopi certè plerique, qui proximis ſæculis ſecuti ſunt, id quod antè etiam notatum à me eſt, in rem ſuam, eccleſiæque ſuæ verba diplomatis traxêre, júſque in oppidum, prætoriumque in oppido imperium haud minùs quàm Præfecturam ſuburbanam, quæ eorum ſine controverſiâ erat, ſibi vendicarunt. Et tenuerunt quidem id diu, ſed non ſine tumultibus crebris ac difficilibus ex hoc fonte enatis, adeò ut armis arma ſæpè concurrerint, ſæpè caſtra in oppido caſtris oppoſita, bellumque intra mœnia geſtum ſit. Populus enim ad libertatem reſpiciens, aut libidini præfectorum, quos in urbe Epiſcopi habebant, obviam ibat, aut Epiſcoporum imperium indies latiùs tendens recuſabat. De quibus omnibus prolixè à me in Hiſtoriâ eſt dictum. Attamen prævaluit Epiſcoporum vis & potentia,

Epiſcopi: quid ſecuti.

tentia, quæ magna tum fuit, ſuccincta etiam autoritate ſacroſanctâ, & religionis opinione, tenuibus verò adhuc oppidi rebus. Quæ res ſi tantæ tunc fuiſſent, quantæ pòſt factæ ſunt, non minùs hîc quàm in Oſtergoâ & Weſtergoâ, in quas diplomata ſimilia ab Henrico IV Cæſare impetrata extitêre, eadem ambitio & avaritia epiſcopalis operam perdidiſſet. Sic verò obſervatum de his porrò invenio, veſtigia rerum in monumentis ſequens, clerum Vltrajectinum in initio præfectum Territorio ſuburbano dediſſe, quem vellet, & in annos, quot vellet; eumque præfectum in urbe ſedem & tribunal habuiſſe: huic ſimul & prætorium munus gerendum in urbe, & nomen præfecti urbani impoſuiſſe ipſum Epiſcopum, eumque *Sculthesium* ſummum judicii miniſtrum, ceu legatum ſuum, conſtituiſſe: mox Præfecturam utramque in feudum perpetuum eſſe verſam: feudum rurſum poſt aliquot ſæcula in emphyteuſeos conditionem, aut emphyteuſi ſimilem commutatum: in feudi poſſeſſione fuiſſe per aliquot ætates Groncnbergios,

Præfectus Vltraiectinus Groningæ, & munus aut poteſtas eius.

Sup-

Supperochios, rurſum Gronenbergios, Gronenbekios, Selwerdios, familias nobiles, interdum conjunctim, interdum diviſim. Pòſt, cùm ad Coverdios hæreditas Selwerdiorum tranſiſſet cum Idâ hærede unicâ atque ultimâ domus iſtius, Hermanno Coverdio denuptâ, emphyteuſis inducta eſt; jure an injuria, neſcio. Emphyteutæ facti Ioannes & Reinoldus Coverdii cum ſingulis filiis, & Goverdus Hovius anno Chriſti M. CCC, LXXI, mortuo paulo ante epiſcopo Ioanne Vernenburgio: lex his dicta, ut emphyteuſis duraret ad tempus vitæ ipſorum. Verùm ut ſuburbanus præfectus limitibus arctis finitum imperium in plebem ruſticam habebat, nec cauſas cognoſcebat, aut ſententias ferebat ſine collegio judicum, quos plebs ei aſſeſſores dabat, plebſque in cæteris libertate fruebatur ſuâ; ſic prætoria poteſtas in urbe collata ab epiſcopo juriſdictionem ſenatus, & imperium ejuſdem, ut falsò quidam credunt, non tollebat. Nam ſenatus pacta ſæpè iniit cum vicinis, quo tempore præfecti in urbe erant, quæ ſine imperio & juriſdictione haudquaquam

quam locum habere poterant, & de foro in urbe agendo, cognoſcendiſque controverſiis fœdera habuerunt: denique publicæ tabulæ teſtes ſunt, quondam anno à Chriſti natali M. CC. LXXXIII, cùm præfecti Gronenbergii eſſent, & fortè è Selwerdicâ domo nobili duo criminis publici facti fuiſſent rei, quæſitum in conventu fuiſſe, ab Huneſgoniis, an civitate Groninganâ, an denique ab Egberto Gronenbergio, ut Territorii ſuburbani præfecto, propterea quòd ubi horum omnium fines concurrebant, arx Selwerdia ſedem haberet, viderentur judicandi: & cùm ipſis reis permiſſum eſſet, ut ex his tribus, quem vellent judicem ſibi eſſe in perpetuum, eligerent, hos Egbertum cum ſucceſſoribus ejus elegiſſe. Quibus omnibus locus eſſe nullo potuiſſet modo, ſi judicandi poteſtatem cum imperio nullam ſenatus tenuiſſet. Ad hæc, quamquam præfecto, munerique ejus locum daret, apud ſe, tamen Epiſcopi imperium in ſeſe agnoſcere, eive ut principi ſuo aut domino jusjurandum dare, paremque cum cæteris diœceſeos civitatibus conditionem

ac legem ſubire civitas hæc noſtra multo tempore recuſavit. Nec exemplis deſtituebatur aliarum civitatum liberarum, quæ & præfectos hujuſcemodi à vicinis reciperent Principibus, & tamen iiſdem jurejurando, ut ſubditæ, ſe non obligarent. Et cùm ipſa in Friſiæ ſolo,ac Friſici juris eſſet, relictâ libertate gentis alienigenis dominis ſe ſubijcere tergiverſabatur. Et quamvis muſſarent ſæpè Epiſcopi, præſertim ſi qui ingeniis erant ambitioſis, tamen ad vim deſcendere ob hanc cauſam auſi non ſunt. Nam creverant jam opes civitatis, & fœderum pactis de tuendâ

Fœdus Anſeaticum.

libertate cum vicinis firmabantur. Accedebat, quòd in ſocietatem fœderis Anſeatici, cujus tum & magnum robur, & non vilis autoritas, & prompta auxilia erant, civitas jamdudum eſſet cooptata, nec abjectam conditionem in ſociarum civitatum ordine teneret. Quæ cùm ſic haberent, quamquam Florentius epiſco-

Florentius Epiſc. Vltrajectinus.

pus, familiâ Wevelichovius, vir ſapiens & induſtrius, à Wenceſlao Cæſare diploma obtinuiſſet ſignatum anno M. CCC. LXXXII, ipſis Calend. Maij, quo diplomate

plomate copia ei fiebat repetendi ac recuperandi omnia, quæ incuriâ anteceſſorum ipſius, aut quovis modo ab Epiſcopatu defluxerant, eoque fretus haud ſegniter res ſuas curaret, tamen Groningam laceſſere armis, aut iniquis urgere poſtulatis veritus fuit. Demùm, cùm cætera deſperaret, per collegium ſuum (nam factum hoc vivente adhuc ipſo deprehendo, etſi cùm Hiſtoriam primò ſcriberem, ſecus opinarer) alio modo ſub beneficii ſpecie obligandam ſibi aut Eccleſiæ ſuæ civitatem putavit. Anno enim M. CCC. XCII, qui penultimus vitæ ejus fuit, Collegium ſummum, cui propriè donatum fuiſſe prædium illud ab Henrico Rege oſtendi, autore hortatoreque ipſo, licet pacta cum Coverdiis haberet, tamen poſthabitis his, omne jus ſuum, quod ex Henrici donatione profluebat, ſive id in urbe, ſive extra urbem eſſet, certâ lege civitati tradidit. Lex hæc fuit, *ut civitas jus & juriſdictionem iſtam à collegio teneret in annos proximos centum, eoq; nomine eidem collegio ſolveret quotannis canonem ſcutatorum Francicorum veterum* LXXXIII *cum dimidio,*

Pactio col legij Vltrajectini cum civitate Groninga de Præfectura urbana & ſuburbana.

dio, loco & tempore certo; & præter canonem hunc vigeſimo quoque anno honorarium munus ſeptem marcarum argenti puri offerret Vltrajecti: exciperentur cenſûs, reditus, decimæ & res hæreditariæ, qui quæve canonicorum erant in territorio hoc eodem, ex quibus pactione hac nihil iis decederet: Exactis verò centum annis; ut eadem hæc omnia valerent in annos centum alios; ſi vellet civitas in pactorum fide manens, & ejus rei gratia marcas argenti puri L *ante* Calendas *Septembris collegio eidem Vltrajecti offerret, novaſq; pactionis literas iiſdem his verbis ſcriptas poſceret, daretq;: & rurſum, his quoque annis finitis, repeterentur eodem modo ac lege omnia; idemq; extenderetur in perpetuum.* Cautum tamen duobus Hoviis cum matre ad tempus vitæ ipſorum, quorum triens totius hujus juris ex pacto priore fuerat. Ita civitas Groninga ſine controverſiâ, ut ipſa rebatur, undequaque jam libera, ac ſui juris facta, & imperio quoque Territorij ſuburbani aucta, canonis tantilli onus ne ſentiens quidem, Epiſcopi modò honorem ac dignitatem, ut patroni, comiter agnoſcens. Sed Fride-

Civitas Groninga jam prorſus libera.

ricus

ricus Blanchenhemius in locum Florentij ſuffectus epiſcopus, vir ambitioſiſſimi & inquietiſſimi ingenii, quamquam per literas ſolennes fidem civitati dediſſet initio regiminis ſui, *omnia ſe ei jura ac privilegia conſervaturum, pacta cum ſuis inita rata habiturum, patronum & protectorem ejus ubique ex æquo & bono futurum, aliaque facturum hujuſmodi*, rurſumque à quadriennio peramicè cum eâ conveniſſet, cùm metus & periculum ab armis Hollandicis urgerent, tamen paulò pòſt, periculo eo metuq; amoto, cùm videret recenti bello externo pariter ac ſociali feſſam civitatem, commodum id ratus cupidini ſuæ, callidiſſimo conſilio novis eam armis domi implicuit. Primùm enim pro exulibus, capitalibus civitatis inimicis, interceſſorem ſe ingeſſit: mox non impetratâ re, quaſi ſupplicibus deeſſe non poſſet, ſimul aliis quoque cauſis, quas cupido ſuggerebat, prætextis, bellum movit. Eo moto, quod futurum prævidebat, canonis annui ex pacto Canonicis debiti ſolutio eſt impedita. Ita reſcindendæ pactionis color aliquis repertus. Inter cauſas

Fridericus Blanchenhemius.

Anno M. CCC. XCIX.

Anno M. CCCCI.

E alias

alias hanc jactabat præcipuè, quòd civitas imperium omne, quod quoquo modo ex Henrici Imp. dono profluxiſſe videri poterat, redemiſſe ſe pactione nuperâ cenſebat, Epiſcopus autem ad urbanam Præfecturam pactionem non pertinere contendebat, præfectumque ajebat ab anteceſſoribus ſuis dari ſolitum, à ſe quoque dari oportere. Nec antè deſtitit armis civitatem premere, omnia circùm circà infeſta ei facere, majora minitari, quàm ad dictatas conditiones deſcendere eam compuliſſet. Conditiones hæ fuêre. *Exules ad ſua, ut tum erant, redirent, nec actiones de damno haberent: Canon quinquennio non ſolutus collegio ob bellum, ſtatim ſolveretur: Civitas Epiſcopo jus Præfecturæ ſuburbanæ cederet; is præfectum pro arbitrio daret, qui ſedem & tribunal haberet in urbe*; id eſt, vt verbo dicam, pactio prior cum collegio eſſet irrita. Id pridiè Michaëlis anni M. CCCC. V. confectum. Triduò pòſt, de vrbano jure ſic porrò tranſactum: *Civitas Groninga è numero civium ſuorum* Sculthesium, *id eſt, præfectum ederet quem vellet, munus ei abrogaret, ſucceſſorem daret, continuaret,*

Tranſactio duplex cum Friderico Blanckenhemio

tinuaret, quando, quoties, quandiu placeret: editus verò, ſucceſſorvé datus apud præfectum ſuburbanum Epiſcopi miniſtrum juraret: juramenti ſumma hæc eſſet, JUS ET JUSTITIAM SE ADMINISTRATURUM OMNIBUS INTEGRE ATQUE INCORRUPTE, SECUNDUM MOREM FORI ISTIUS: præfecto ſuburbano ultra triduum tergiverſante, conſuli poteſtas eſſet hoc juramentum ab eo recipere eâdem verborum formâ. Pro hoc jure civitas quotannis aureos ſcutatos Francicos XXVIII penderet Epiſcopo ipſi Vltrajecti, & vigeſimo quoquo anno marcas duas argenti puri cum marcæ triente præfecto Coverdio Coverdiæ; utrumque ante exitum Octobris: Et hæc pactio vim haberet in annos C. quibus finitis, ſi civitas ante exitum ejuſdem Octobris offerret Epiſcopo marcas argenti ſimilis XVI, & trientem marcarum duarum, peteretq; ejuſdem juris & pacti continuationem, eadem omnia valerent in annos totidem; & ab eorum fine rurſum repetitis iiſdem, & pactis purè ſervatis in annos totidem alios atque alios; idq; extenderetur in perpetuum, nec liceret epiſcopis abnuere.

Dat ſie mallick ordel vñ recht doë vnd wederbaren laten ſal/ na olden herkamen des gerichtes in Groninghen.

Cupido Friderici Blanckenhemij.

nuere. Sic Epiſcopi cupidini iniquæ utcunque tum, ſatis factum belloque finis impoſitus. Sed ne hîc quidem ſtetit h omnis iſtius immenſa ambitio: quinimò cum ſucceſſu rerum progrediens longius, eò demùm rem redegit, ut civitas eadem omnibus vexata incommodis feſſaque, quietis ac pacis cauſa coacta demùm ſit, *ipſi velut domino fidelitatis juramentum dicere, & eandem conditionem parendi cum cæteris civitatibus majoribus diœceſeos Vltrajecto, Daventriâ*, Campis, *Suollis ſubire, ac ſubditam ſe, membrumq; diœceſeos profiteri, reliquo tamen jure omni incolumi, & ſalvis, quæ cum vicinis habebat, fæderibus*. Factum hoc anno poſt Chriſtum ex Virgine natum M. CCCC. XIX. Ab hoc autem tempore pax & concordia inconcuſſa civitati cum Epiſcopis & diœceſanis ſtetit, reſque in eodem hoc ſtatu manſit, quem jam expoſui, ad Davidem uſque Burgundum. Hic Vltrajectinis rebus potitus, anno Chriſti M. CCCC. LX, cùm pecuniæ egeret, *acceptis à civitate noſtrâ mutuò aureis Rhenanis* M. DC, *reſtituit illi ſuburbanæ Præfecturæ jus ac imperium ad tempus vitæ ſuæ*,

David Burgund. epiſc. Vltraject. & contractus cum eo initus.

ſuæ,& in ſexennium à finitâ vitâ proximum, conditionemq; addidit, ut à civitate penderetur hoc nomine canon annuus aureorum ſimilium centum; nec verò fas eſſet priùs à civitate repetere ſucceſſores ſuos Præfecturam dictam, quàm mutuum omne reſtituiſſent. Davidi defuncto anno M. CCCC XCVI, ſucceſſit apud Vltrajectinos Fridericus Badenſis: qui cùm nondum quinquennium rebus præfuiſſet, armis Saxonicis petita civitas eſt, belloque diuturno æquè ac gravi vexata: in quâ cùm auxilium Epiſcopi, patroni ac principis ſui, ſæpè rogaſſet, nec ſolùm non juvaretur ab eo ita uti par erat ex contractus conditione, ſed haud obſcurè premeretur etiam, tandem neceſſitate ultimâ circumventa, & coacta, ſequens id, quod erat in pacti * formulâ diſertis verbis nuncupatum, in fidem principis alius, Edſardi ſcilicet Friſiæ, quæ ad Orientem Amaſi eſt, Comitis, conceſſit. Atque hic Vltrajectini juris in civitatem finis fuit. Ab Edſardo deinde ad Carolum Geldrum, à Geldro ad Burgundos imperium hoc devolutum eſt. Quod quomodò factum,

Frider. Badenſis epiſc. Vltraject.

* *In formulâ hæc erant,* Libertatẽ priſtinã, retineretcum omni jure ſuo: epiſcopo

ecclesiæ Vltrajectinæ ctum, infra monſtrabitur.

adhæreret, ut ſolet: alterius principis imperium in fraudem epiſcopi & Eccleſiæ non ſubiret, quamdiu vi majore aliud facere non cogeretur: epiſcopus viciſſim in periculis eam ſummis viribus tueretur.

DE CONIVNCTIONE ET FOEDERIBVS CIVITATIS CUM ORDINIbus Agri vicini.

PROXIMUM nunc, ut, quæ acta cum vicinis ſunt inter Amaſum & Lavicam, quæque cum iis jura ſociata, videamus. Nec verò hîc ea repetemus, quæ ſunt Hiſtoriæ Decade primâ nobis expoſita: ſunt enim minùs congrua inſtituto noſtro: ſed quæ ſecundâ & ſequentibus expoſuimus, fuſè ac ſparſim, eadem breviter contrahemus, & rem totam velut in ſynopſi Lectori ſtatuemus ob oculos. Finito tandem diuturno & exitiali bello, de quo Decadis primæ libro ultimo in Hiſtoriâ ſcripſi, quo in Gronenbergios & Gelekingios diviſa civitas, & inteſtinis armis miſerrimum in modum

modum afflicta, & cum civitate totâ regio vicina in partes diſtracta, ſeſe attriverant, velut calamitate cautiores factæ ab anno M. CC. LII diu deinceps quietæ fuêre. Pòſt cùm minuti tumultus in Agro inter ipſos agrarios ex ambitione hic illic rurſus exiſterent, deinde majores quoque, imprimis verò in Fivelingiis renaſcerentur, civitas tamen in quiete perſtitit, & quaſi ſpectatrix fabulæ fuit. Et quoniam vacillabat ſæpè juriſdictio in Agro ob partium ſtudia, contumaciamque potentium, quibus pro jure vis ac libido erant, ſimul etiam commercia actionibus violentis turbabantur, tum firmandorum judiciorum, tum commerciorum tuendorum cauſa cum his aut illis agri partibus, ut occaſio ferebat, pactis fœderibuſque eadem ſe civitas junxit, eoque modo publicæ pacis anchora fuit. Atque hæc pax cùm ad annum uſque M. CCC. XXXII ſtetiſſet, intereaque opibus & negotiationum multitudine oppidani creviſſent, eo, quem dixi, anno in diſſenſionem cum ſociis ſuis, ex diſſenſione in tumultus, ex tumultibus in apertum & *Bellum vicinorum in Groningaños.*

magnum bellum inciderunt. Eo bello omnes, qui inter Lavicam flumen & Dullartum ſinum ſunt, exceptis, qui Præfecturam veterem tenent, & cum his bona Drentinorum pars, in civitatem conjurarunt, nec antè deſtitêre, quàm acceptis illatisſque gravibus detrimentis anno demùm ſexto poſt arma ſumpta ſummis viribus in civitatem euntes in eas eam anguſtias & neceſſitatem adegêre, ut ipſa interceſſorum arbitrio ſubmittere ſeſe, & deditionem facere coacta ſit. Conditiones dictæ duæ aſperæ ac duræ parentando hoſtium odio: prior, *ut pars muri oppidani longo tractu à portâ Ebbinganâ versùs portam Boteranam deijceretur, locus ligneo ſepto rurſum clauderetur:* altera, *ut ſex in urbe domus ex lateritio opere firmæ & ſublimes, turrium aut arcium inſtar, ad medium uſque fornicem, ne novis turbis occaſioni eſſent, humiliores fierent.* Reliquæ æquiores; quales hæ, *ut vetuſta pacta & fœdera inter partes ſervarentur, omnibus jura ſua cum juriſdictionibus integra utrimque manerent, oppidani agrarijs in defendendâ libertate auxilio eſſent, in collybi & commer-*

M. CCC. XXXVIII. *Vrbs dedita.*

Conditiones pacis.

ciorum

ciorum ratione fraudem ijs non facerent: quaterni ex tribus agri partibus prætores cum quatuor Drentinis, quatuor conſulibus Groninganis, duobus item antiſtitibus Adoardiano & Werumano, quotannis Groningæ in curiâ convenirent, & monetam examinarent, remq; numariam ex commodo totius regionis conſtituerent. Pronunciatum prid. Petri & Pauli Apoſtolorum anno M. CCC. XXXVIII, ſed ſigillis tribus tantùm ſignatum, Fivelingio, Huneſgonio, Drentino; reliquis, quibus ſignari debuerat, Groningano, Fredowoldio, Langowoldio, Hummerzio, Octopagico, non adjectis. Vnde ſuſpicio mihi eſt, conditiones illas duriores recuſaſſe civitatem. Nec tamen eâ minùs pax coiit. Ab annis deinde non multis arx Selwerdia bono Reip. à Groninganis, Huneſgoniis, Fivelgoniis, Langowoldiis pecuniâ publicâ empta eſt, & ſolo æquata: pecuniaque in hunc uſum à ſociis omnibus collata. Periculoſa quippè arcis ejus firmitas non ſolùm urbi, ſed cæteris puoque de libertate ſuâ ſollicitis videbatur. Et cùm pecuniæ ejus gratiâ controverſia inter ur-

magnum bellum inciderunt. Eo bello omnes, qui inter Lavicam flumen & Dullartum ſinum ſunt, exceptis, qui Præfecturam veterem tenent, & cum his bona Drentinorum pars, in civitatem conjurarunt, nec antè deſtitêre, quàm acceptis illatiſque gravibus detrimentis

M. CCC. XXXVIII. *Vrbs dedita.* anno demùm ſexto poſt arma ſumpta ſummis viribus in civitatem euntes in eas eam anguſtias & neceſſitatem adegêre, ut ipſa interceſſorum arbitrio ſubmittere ſe-

Conditiones pacis. ſe, & deditionem facere coacta ſit. Conditiones dictæ duæ aſperæ ac duræ parentando hoſtium odio: prior, *ut pars muri oppidani longo tractu à portâ Ebbinganâ versùs portam Boteranam deijceretur, locus ligneo ſepto rurſum clauderetur:* altera, *ut ſex in urbe domus ex lateritio opere firmæ & ſublimes, turrium aut arcium inſtar, ad medium uſque fornicem, ne novis turbis occaſioni eſſent, humiliores fierent.* Reliquæ æquiores; quales hæ, *ut vetuſta pacta & fœdera inter partes ſervarentur, omnibus jura ſua cum jurisdictionibus integra utrimque manerent, oppidani agrarijs in defendendâ libertate auxilio eſſent, in collybi & commer-*

ciorum

ciorum ratione fraudem ijs non facerent: quaterni ex tribus agri partibus prætores cum quatuor Drentinis, quatuor conſulibus Groninganis, duobus item antiſtitibus Adoardiano & Werumano, quotannis Groningæ in curiâ convenirent, & monetam examinarent, remq; numariam ex commodo totius regionis conſtituerent. Pronunciatum prid. Petri & Pauli Apoſtolorum anno M. CCC. XXXVIII, ſed ſigillis tribus tantùm ſignatum, Fivelingio, Huneſgonio, Drentino; reliquis, quibus ſignari debuerat, Groningano, Fredowoldio, Langowoldio, Hummerzio, Octopagico, non adjectis. Vnde ſuſpicio mihi eſt, conditiones illas duriores recuſaſſe civitatem. Nec tamen eâ minùs pax coiit. Ab annis deinde non multis arx Selwerdia bono Reip. à Groninganis, Huneſgoniis, Fivelgoniis, Langowoldiis pecuniâ publicâ empta eſt, & ſolo æquata: pecuniaque in hunc uſum à ſociis omnibus collata. Periculoſa quippè arcis ejus firmitas non ſolùm urbi, ſed cæteris puoque de libertate ſuâ ſollicitis videbatur. Et cùm pecuniæ ejus gratiâ controverſia inter ur-

banos & Langowoldios enata eſſet, eam anno M. CCC. LXI, die decollationis Ioannis Baptiſtæ, compoſitam invenio.

NOTA. *Conventus generalis Friſiorum* Groningæ, *relicto* Vpſtalleſbomo

Eodem verò anno M. CCC. LXI. delecti ex Huneſgoniis, Fivelgoniis, Hummerziis, Præfecturâ vetere, & præter hos etiam Oſtergoi, Weſtergoi, Reiderii, Amaſani, Broecmerii Groningæ congreſſi cum conſulibus ac ſenatu hujus civitatis, pacis & libertatis Friſicæ tuendæ ergò ſancivêre, *ut rata eſſent omnia, quæ olim in ſolennibus comitijs gentis ad Vpſtalliſbomum fuerant decreta, eademq; ſanctè colerentur*: Et his addidere alia: *ut prætores omnes cum ſingulis aſſeſſoribus ſuis ac antiſtitibus aut ſacerdotibus quotannis Groningæ convenirent ipſis Calendis Iulij, ac de Reip. negotiis deliberarent & conſtituerent, nec niſi confectis aut definitis negotiis inde diſcederent ſub graviſſimâ pœnâ: ut Selandiis, id eſt, partibus Friſiæ ſingulis ratæ eſſent conſuetudines ſuæ in electione judicum; ne ſocij à ſociis proſcriptos receptarent, néve ijdem novis ac inſolitis vectigalibus ſe mutuò onerarent, ut omnes in defendendâ libertate, & repellendâ notoriâ injuriâ, ſi*

neceſſitas

neceſſitas premeret, & promptè & tempeſtive pro modo virium ſuppetias ſibi mutuo ferrent, nec abſiſterent antè, quàm periculum eſſet depulſum: denique ſi quæ exiſteret controverſia in aliquâ Friſiæ regione, ea ex ſpecialibus illius regionis conſtitutionibus, conſuetudinibus, privilegiis bonis honeſtiſq; finiretur. Hoc modo Groninga id eſſe cœpit, quod ante Vpſtalliſbomum fuerat, locus ſcilicet concilii aut comitiorum univerſæ noſtræ gentis velut proprius, ac Reip. liberæ Metropolis. Certè ab hoc tempore ad Vpſtalleſbomum in Auricano agro conventus hujuſmodi, cujuſmodi ſolent, fuiſſe non reperio, Groningæ verò ſæpè fuiſſe reperio: ut mirere meritò homines, qui iſta cùm ſcirent, tamen urbem è Friſiæ regione eliminare litigiis ſuis conati ſunt. Atqui præter hæc totius gentis concilia etiam tum invaluerat mos, ut ii qui Amaſo & Lavicâ clauduntur, conventus juridicos ſeorſim agerent Groningæ, idque vel quotannis, vel quoties commodum videbatur. Nam & loci commoditas alliciebat, & civitas opibus ac magiſtratu-

Vicinorũ juridici conventus Groningæ

um

um ordine & ſapientiâ valida in ſocietatem judiciorum adſcita contumaciæ potentum terrori, & fluctuanti jurisdictioni firmamento ac ſubſidio erat. Nec enim tùm quoque æquabilis in jure dicundo ratio in ſubſelliis prætorum per Agrum ubique ſervabatur, & qui opibus valebant in nobiltiate, non facilè ſe legum ſcitis & judicum ſententiis ſuæ cupidini adverſis ſubiiciebant: Vnde mala metuebantur, quæ affligendæ patriæ, & evertendæ libertati poterant eſſe. Quæ cùm priori more vix jam reprimi poſſe videbantur, remedio majore opus eſſe ſapientes in provinciâ, ac patriæ & pacis amantes judicarunt. Itaque omnes omninò inter Amaſum & Lavicam, qui poteſtatis publicæ partem tenebant, quos ſeorſim per minores populos in oppido coire, & cum oppidanis ſententias judicum recognoſcere mos ferè ferebat, ſimul Groningæ adeſſe juſſi ſunt, cùm annus ageretur à Chriſto in terris nato M. CCC. LXVIII, Ibi conſenſu omnium decretum ſolenniter, *ut bis quotannis judices, qui inter Amaſum & Lavicam flumina*

ſlumina ſedes habebant, in quorum numero expreſsè Reiderij & Weſterwoldij, cum iis qui ſunt in Præfecturâ vetere, recenſentur, ſemel, die octavâ poſt Pentecoſtes; iterum die XV *Septembris, aut ſæpius etiam, ſi res poſceret, Groningæ conventum agerent, in eoq; cauſas cum magiſtratu oppidano recognoſcerent.* Atque ita legis eſſe cœpit, quod moris liberi eſſe ſolet. Suntque multa alia præclara & egregia illîc ſancita, ad rem judiciariam, totumque juriſdictionis ordinem ac modum, imprimis verò ad judiciorum ſanctimoniam atque integritatem pertinentia, quæ nos in Hiſtoriâ Decadis II libro IV expreſſimus: quæ talia ſunt, ut ne eruditiſſimas quidem & ſapientiſſimas civitates eorum meritò poſſit pudere. Ad hæc *fœdera vetera inſtaurata pacis cauſâ, vis omnis vetita, mulcta violatoribus gravis ære Groningano indicta.* Signatum decretum ſigillis Reideriorum, Præfecturæ veteris, Weſterwoldiorum, Huneſgoniæ, Hummerziæ, Fivelgoniæ, Fredowoldiæ, Langowoldiæ, civitatis Groninganæ, die Magni Martyris. Hujus fœderis & decreti

beneficio

beneficio pax rurſum inconcuſſa ſtetit in hac regione toto penè decennio. Tum verò, cùm ſe factiones denuò commoviſſent, & vis jure potior eſſe cœpiſſet, maximè cis ultraque Huneſum amnem, coacti ſunt ii, qui partem Reip. in Huneſgoniâ gerebant, ni remp. & autoritatem ſuam pariter perditam vellent, arctiùs ſe cum civitate rurſum conjungere. Conjunctionis præcipuum caput fuit, *factionum compreſſio : quarum causâ ſi civitati ad arma eundum, & in contumaces aut turbulentos ducendum eſſet, de ſumptu omni, & detrimento illi cautum per obſides ex ſociis pro arbitrio ejuſdem legendos : decretumq;, ut, in quos ſumpta ſint arma, eorum bona in ærarium referrentur: horum dimidium civitati, reliquum ſociis agrariis cederet: agrarii ſuis ſumptibus ac periculo rem gererent: eorum præfecturæ ſi diſſiderent inter ſe, cognitio ac judicium civitatis eſſet : hujus ſententiam reliqui exequerentur.* Adjecta his omnibus conditio, ut tamdiu valerent, quandiu non eſſet iis ſolenniter renunciatum, annoque integro poſt renunciationem factam. Huic

Huneſgoniæ cum civitate fœdus.

fœderi

fœderi ſtatim ſe aſſcripſère, qui Adoardianis parent, ipſumque collegium Adoardianum: & poſt ſemeſtre Humerzii quoque acceſsêre Huneſgoniis confines, conditionibus modò de impendiis expeditionum non nihil variatis, & accuratiùs deſcriptis. Anno deinde M. CCC. LXXXI, cùm princeps nobilitatis in Friſiâ Orientali Occo Broecmerius, ſtudio augendæ potentiæ ſuæ, in clientelam ſe Alberti Bavari Hollandiæ & Selandiæ Hannoniæque Comitis, qui jamdudum Friſiis imminebat, contuliſſet, Friſii omnes inter Flevum & Lavicam flumina Oſtergoi, Weſtergoi, Sevenwoldii, qui erant periculis ab Hollandis proximi, metuentes libertati ſuæ fœdus cum civitate Groninganâ in hoc ſummo diſcrimine percuſſerunt. Nam non Broecmerius ſolùm formidini erat novus Bavari cliens præpotens opibus, qui ſcindere in partes gentem, propriiſque viribus atterere poſſe videbatur, ſed factiones quoque in Fivelgoniâ ac Huneſgoniâ ſe ſubrigentes, in quibus Nobilitatis pars eundem Bavarum ac Hollandos ſpectare ferebatur.

Confœderati alij.

Occo Broecmerius *eques, Kenonis fil.*

Fœdus Tranſlavicanorũ cum Groninganis.

His

His verò periculis nil validiùs opponi poſſe omnes exiſtimabant, quàm cum civitate hac noſtrâ fœdus. Eo fœdere promiſit civitas, *fidam ſe ſociam fœderatis, omnibuſq; Friſiis liberis futuram, ſocietati huic fortunas & corpora, ſi poſceret res, impenſuram; libertatem ſuam & fœderatorum contra vim peregrinorum Principum quorumvis, & factioſæ Nobilitatis pro viribus defenſuram: ſi qua clades ſociis accideret in prælio, iis periculo perculſis & receptum quærentibus, portas ſe ſuas aperturam: factioſos in Huneſgouiâ & Fivelgoniâ huic fœderi obnitentes, & concordiam diſtinentes, ne Reip. malo ſint, compreſſuram.* Idem fœdus anno proximo M. CCC. LXXXII. repetitum ſolenniter, & amplius quoque factum, aſſcriptis omnibus, qui inter Lavicam & Amaſum colunt, cum conditione temporis in ſeptennium, atque ita è curiâ urbis præconis voce in magnâ hominum frequentiâ publicatum. Itemque anno ſequente iteratum ſimiliter. Et cùm triennio pòſt rurſus ſe factiones in agro vicino moverent violentiùs, ac turbas cædeſque cierent, autoreſque à civitate & ſociis

ſociis compreſſi, atque in ordinem redacti eſſent, & fœdus hoc denuo ſancitum publicatumque, & pax factioſis Fivelgoniis & Huneſgoniis, omnibuſque omninò huic fœderi ſubjectis, ſeverè mandata. Id factum anno M. CCC. LXXXVII. Ita motus, & res novæ à Friſiâ ad tempus tum averſæ. Poſt annos deinde novem Albertus, expeditione in Friſiam ſuſceptâ, & pugna ad Scoterſilam commiſsâ, vicit quidem Friſios, ſed longiùs tamen cùm propter cruentam victoriam, tùm propter tempeſtates, & inclinans in autumnum anni tempus progredi non fuit auſus. Sed à biennio reverſus majori cum apparatu & exercitu, anno nimirum M. CCC. XCVIII, victoriâ rurſum partâ, & Staverâ, civitatum tunc temporis in iis Friſiæ partibus validiſſimâ, obſeſsâ, & deditione capta, omnem regionem indè uſque in Lavicam redegit in poteſtatem omnique à populo jusjurandum accepit. Sed deditioni qui aſſentiri nolebant, Groningam & in agrum vicinum ſe contulerunt. Qua fortuna Alberti commoti, qui in factione erant Vetcoperorum cis ultraque

M. CCC. XCVI.

Friſia omnis ad occidentē Lavica Alberto Bavaro dedita.

traque Amaſum flumen, (hujus enim factionis principem & patronum ſe Albertus profitebatur) ſuſtulerunt animos: Et cùm iſtuc quoque ab Alberto legati de deditione veniſſent, filius Occonis Broecmerij jam extincti Widſeldus, & cum eo Folcmarus Allena Oſterhuſanus, ad ipſum profecti, ſe & totam illam Orientalem Friſiam, quæ Comitatus nomine hodiè cenſetur, ei tradiderunt hac lege, ut eandem in feudum ab ipſo mox reciperent, fierentque ejus beneficiarii. Hoc verò fecêre, cum faciendi ejus jus omnino nullum haberent. Cùm his idem fecêre horum exemplo animati è Nobilitate quidam in agro hoc Groningano, numero ſex, Ailco Onſtenius Ferhildemæus, Reinerus Eizingius, Tammo Gockingius, Menno Howerdæus, Omco Snelgeri, Haijo Wibenius, quorum animi jamdudum factionum & rerum novarum ſtudio prurierant: à quibus totus inter Lavicam & Dullartum ager velut ex æquo & bono diviſus, ac Alberto datus, ab Alberto verò ipſis in feudum redditus. Quæ omnia literis comprehenſa, ſignataque

Pactio quorundā è nobilitate cum Alberto Bavaro, contra libertatem patriæ.

taque ſunt III Idus Septembris. Et hi ipſi novi clientes polliciti Alberto ſunt, datis ei literis, ad ſubigendam Groningam, ſi in recuſandâ deditione & obſequio ea perſtaret, (nam iſtuc etiam legatos Albertus miſerat, & optimis propoſitis conditionibus, oſtentatâque benevolentiâ ſumma, ad deditionem hortatus cives fuerat, ac ni deditio fieret, obſidionem & vim denunciaverat) ſummis viribus auxilio ſe futuros. Quæ omnia cùm vulgò innoteſcerent, ut erant iniqua & inviſa, meritò magnas turbas in agro circùm Groningam dedêre. Nam diverſæ factionis viri nobiles, & quotquot libertatis amantes erant, exagitato exaggeratoque facinore, & multitudine concitata, nonnullos ex factione adversâ, atque in his unum alterumque, qui regionem Alberto dediderant, per tumultum occiderunt. Sed novis clientibus cùm ab Alberto auxilia aliquot cohortium è viciniâ ſubitò veniſſent, ii qui antè inimicos ſuos preſſerant, viciſſim preſſi ab iiſdem in extremâ neceſſitate ad urbem Groningam confugerunt. Quibus cùm ſtatim portæ

Tumultus circùm Groningâ in agro.

non aperirentur ob inſidiarum metum, inſtantibus & terga penè cædentibus inimicis, perterrita plebs conclamare cœpit, ſi intra portas admiſſa defenderetur in hoc ſuo periculo, ſe in poteſtate civitatis impoſterum futuram. Sic demùm propiùs diſcreta re, portæ apertæ, multitudo trepida in urbem recepta: hoſtes à mœnibus rejecti: conditio tamen illa, ſeu quòd in diſcrimine confusè ac nullâ ratione jactata, ſive quòd ad paucos ſolùm pertineret, penè pro nullâ habita. Albertus quamquam rogatus à novis clientibus ac totâ eorum factione, exercitumque ingentem in viciniâ habens, & in Groninganos odio ardeſcens, tamen ut progrederetur eo tempore, ac civitatem invaderet, perſuaderi non potuit. Nam hyems ſuberat, & exercitus morbo infeſtabatur, & erat ipſe ob ſenium tardior, & civitatis oppugnationem exiſtimabat fore difficilem. Quapropter præſidio in caſtris Oſtergoo in littore, & aliis locis relicto, cum exercitu in Hollandiam eſt reverſus. Nec multos poſt menſes omnis etiam Friſia in Flevum uſque duriùs à Principe

& mini-

& miniſtris ejus habita, ſervireque neſcia, conſtantiâq; Groningenſium animata, percuſſo cum iiſdem Groningenſibus & cæteris Sciringiis fœdere, ab eo rurſum defecit, omniaque ejus præſidia, exceptâ Staverâ, eorundem quoque auxilio expugnavit, cùm ex Hollandiâ domeſticis tumultibus impedita ſuppetiæ venire laborantibus in tempore non poſſent. Eo facto in omnium ore erat civitas Groninga, ejus penè unius conſtantiæ accepta ferebatur recuperata libertas. Sic quippè omnes habebant, ſi hanc quoque urbem ſuæ poteſtatis hoſtis feciſſet, haud cuiquam eorum, qui jam parebant, ſat animi futurum fuiſſe, ut ſe contra eum rurſus commoverent; cæteros verò, qui liberi adhuc erant, facilè ſubijci ex hac belli arce potuiſſe. Tum, qui Alberto ſe & patriam tradiderant, nec à propoſito volebant diſcedere, tanquam perduelles à Groninganis & ſociis vicinis ſunt proſcripti. Hi ab Alberto domi occupato deſerti ad Fridericum Blanchenhemium Vltrajectinum præſulem, civitati proprias ob cauſas ſuccenſentem, ut oſtendi antè, ſe con-

Friſia trãs Lavicam ab Alberto rurſus defecit.

Groninga libertatis recuperatæ aut retentæ in Friſia cauſa.

Frid. Blãchenhemius epiſc. Vltraject.

ſe contulerunt, eumque in Friſiam attraxêre cum exercitu. Qui cùm fruſtrà urbem obſediſſet aliquandiu, diſcedenſque Blancoweræ uno ab urbe milliari præſidium in eam reliquiſſet, oppidani & ſocii agrarii confecto exercitu res proſcriptorum invasêre, arceſque redegerunt in poteſtatem. Hæc geſta anno M. CCCC, & M. CCCC I. Manſitque res in eodem hoc ſtatu ad annum uſque M CCCC V, quo pax inter Groninganos & epiſcopum Vltrajectinum reparata, exules quoque perduelles in patriam recepti, & rebus ſuis reſtituti, civitati honos quàm maximus ubique habitus. Tranquilla deinde civitati & ſociis omnia ad annum M. CCCC. XIII, novis turbis inſignem. Nam Hiſco Emdanus, oppidi ejus Rector & præpoſitus, Sciringicarum partium in Amaſanâ regione princeps, à Kenone Broecmerio Occonis filio Emdâ anno præcedente ejectus, fortunâque omni exutus Groningam ad civitatem ſociam & amicam confugerat. Ejus in civitatem adventu factiones priſcæ, jam per aliquot annos quietæ ſopitæque, ſunt reſuſcitatæ.

Hiſco Emda profugus Groningā venit.

De

De reducendo enim Hiſcone diverſis ſententiis inter proceres contendebatur, Ea contentio uſque eò exarſit, ut Coppeno Iarcæo duce,qui erat Sciringicarum partium princeps, & acerbus odii perſecutor; naturaque turbidus & ſævus, aliquos adverſæ factionis proceres in curia, in foro, in domibus ſuis per tumultum ſint interempti, reliqui earundem partium magno numero, & in his viri nobiles conſulari & ſenatoria dignitate, ejecti in exilium: exules ad Kenonem trans Amaſum ſunt profecti, auxilii in inimicos communes ſpe. Sciringii civitate potiti, autore eodem Coppeno, domo egreſſi ex agro etiam æmulos, adverſæ factionis homines ejecerunt. At biennio pôſt, cùm flueret annus à Chriſto natoм cccc xv, Keno Broecmerius aſſiduis exulum precibus exoratus, & ut ſuis quoque rebus contra Hiſconem & ſocios ejus Sciringios conſuleret, exercitum clam confecit, captaque per inſidias nocturnas urbe, & ejectis cum Coppeno factioſiſſimis quibuſque Sciringicarum partium, exulibus & Vetcope-

Groninga à Kenone capta.

Status reip. Groningæ mutatus. ris cæteris Remp. reddit. Tum Conſules creati Reinoldus Hugingius, Conradus Voſſius, Arnoldus Steenwicenſis, Bruno Clingius: qui omnes in magiſtratu hoc manſerunt, quoad vixere: idemque obſervatum in Henrico Bruggio & Dutmaro Rengero, qui Voſſio & Steenwicenſi ſucceſſerunt. Ab hoc verò tempore, reſtituti exules ſunt, ſumma concordia inter ſe civitas atque ordines omnes, qui in agro à Lavica uſque in Dullartum ſinum ſunt, egere, penè ut una eſſe Reſp. videretur. Repetitaque tum ſtatim ſunt fœdera & pacta vetera: novaq; veteribus ſubinde addita, honori commodiſque civitatis augendis, & amicitiæ conjunctioniq; mutuæ magsi ac magis firmandæ. *Conjunctio arctior civitatis Groningæ & ordinum Agri.* Quæ cuncta ut intelligantur planiùs, diſtinctè ſingula, ſed æq; ſuccinctè, ut brevitas operis poſcet per, ſumma rerum capita explicabo. Depulſo, quod ab Hollandiaim penderat periculo, deinde & cum Ultrajectinis bello compoſito, ordines agrarii experimento edocti, quantum momenti temporibus dubiis in civitate eſſet, ejuſque amicitia ac fides quã firmum eſſet contra hoſtes libertatis præſidium

ſidium, quàm magna in ea vis ad conſervandam ſimul ſociorum concordiam & judiciorū integritatem, id conſilii habuêre ut eam indies ſibi devincirent arctiùs. Itaque ſenſim conceſſa civitati aliqua, quæ decori & emolumento ei ipſi, cui tribuebantur, nec tamen detrimento iis, qui tribuebant, eſſe poſſe videbantur. Cujus generis illud eſt vel maximè *de Hovetmannis*, quod memorabo poſtea, non magis honorificum & egregium urbi, quàm ipſis agrariis ob juris & juſtitiæ adminiſtrationem, & contumaciæ coërcitionem ſalutare: item illud *de ſtapulâ*, uti uocant, rerum ἐπιχωρίων deque negotiationibus & mercatus jure: & illud *de cerevisiæ* ſolius Groninganæ in tabernis aut hoſpitiis publicis uſu; quorum alia maturiùs, alia tardiùs initium habuêre. *Hovetmannos* primos, de quibus mihi cognoſcere licuit hactenus, vidi in indice notatos ſola nomina habente, ad annum Chriſti M. CCCC. X, ſi memini rectè, qui index in chartophylacio eſt curiæ urbanæ. Proximos ab his obſervavi memoratos in literis publicis *Kenonis* Broecmerii in

Hovetmanni *judices Groningæ*

NOTA rii in membrana exaratis anno M. CCCC. XVI, quæ literæ arguunt, eos tum colligendo tributo per Agrum præfuiſſe, quemadmodum per Urbem Conſules. Et rurſum nominatos inveni in literis *Occonis* Broecmerii Kenonis filii anno M. CCCC. XVII ſcriptis & ſignatis menſe Auguſto, atque ita nominatos, ut tractaſſe pecuniam publicam totius provinciæ cum Conſulibus oppidanis ſit manifeſtum. Iterumque anno M.CCCC.XXIV. nomen eorum in publico tranſactionis inſtrumento impreſſum animadverti. Poſt quod tempus cùm exiſſent adhuc anni XII, jam continuum eorum indicem, qui in eo munere fuerunt ad Saxonica uſque bella per annos circiter LXIII, quandiu libera & ſine principe Reſp. hæc manſit, curia adſervat. Sed de his infra rurſum. Urbem autẽ hanc emporium fuiſſe antiquitus vicinis regionibus, præcipuè Staverana fortuna ruente, nec ſolùm propinquas ſed etiã longinquas negotiationes factitaſſe, ac in poſſeſſione earum floruiſſe, maritimaque non minus quàm mediterranea commercia coluiſſe, extra controverſiam

Vrbs Groninga emporium quondam celebre.

ſiam eſt. Nec illud dubium, jus atque mercatus ſolennis aut nondinationem in toto agro vicino, fluminibus Amaſo & Lavica clauſo, ſolam hanc ſi non lege aut pacto; quod tamen verum reor, at ſaltem more & tacito conſenſu, qui pro lege eſt, etiam multò ante Bavari bellum tenuiſſe. De *ſtapulâ* rerum venalium ἐπιχωρίων quando cœperit, quæri poteſt: poteſt etiam *de cerevisiæ* Groninganæ uſu jam dicto. Priorem ego aut poſt Bavari arma, aut poſt recuperatam à Kenone Groningam ſtatim initia habuiſſe, alterum poſterius cœpiſſe exiſtimo, & cur exiſtimem, rationes habeo, quas ex iis, quæ ſequentur, Lector etiam non monitus intelliget. Primùm poſt Hollandica & Ultrajectina arma à civitate cum vicinis percuſſum fœdus, quod mihi in literas relatum hactenus videre licuit, eſt quod paulò ante Kenonis advẽtum, cùm ipſa adhuc à Sciringiis teneretur, cum Huneſgoniorum parte, qui Præfecturæ mediæ nomine cenſentur, in Kenonem iniit anno M. CCCC. XV., menſe Martio: in quo caput præcipuum eſt, *liberta-*

De ſtapula, uti vocant, rerũ venalium, de uſu cereviſiæ *Groninganæ, per Agrum. Fœdus factionis Sciringiæ.*

libertatis patriæ contra Kenonem & omnes exteros propugnatio, collatis in eam ſubſidiis mutuis: & præter hanc quod quiſque juris teneret, ejus conſervatio, denique redituum & locariorum familiæ Onſteniæ, quoad ea exul erit, in ærarium aſſcriptio.

Fædus aliud. Alterum cum Humerziis, Langowoldiis, Fredowoldiis, aſſcriptis etiam Octopagicis Tranſlavicanis, anno ſequente ejectis jam Sciringiis, ipſis Nonis Iunii ictum in proximum decennium, & hoc quoque pro tuenda libertate, & jure patrio, conjuncta opera & opibus contra exteros Principes: in quo porrò cautum expreſſè *ut oppidani eam urbis & finium ſuorum curam habeant, ne quid ex iis detrimenti ſociis poſſit accidere: ut controverſiis componendis arbitri à partibus deſignentur, qui niſi ante Trinitatis eas compoſuerint, eædem à conventu juridico omnium ſociorum Groningæ definiantur: ut conventus hujuſmodi quotannis Groningæ agatur ſtato die menſe Iunio: nec exules Coppenus Iargæus, Iacobus Scelgius cum ſociis recepientur:* cætera *de pace tenendâ de ſolvendis captivis, de pœnis cædium & injuriarum alia-*

rum

rum loquuntur. Tertium non fœdus, ſed pactum cum Omcone Sneigero & Dammonenſibus initum à civitate eodem anno, tantùm *de cædibus* aliquid determinans: in cujus formula Dammonenſes nominatos invenio, **de gemeſjne buren van dem Damme.** In eodem verò hoc, ut & in tertio evidens indicium extat, paulò antè cum univerſis Fivelgoniis & Huneſgoniis in nova pacta & fœdus conſenſiſſe eandem civitatem: quorũ exempla periiſſe dolemus. Anno ſequente M. CCCC. XVII, menſe Junio, cùm gliſceret rumor de conſiliis Ultrajectini (cui ſederat in animo, Groningam ad jusjurandum ſibi dicendum adigere) & viciſſim de Occone Broecmerio Kenonis filio aliquid ſuſpicionis eſſet, cum Fivelingiis & Huneſgoniis convenit civitati, *ne pars altera ſine alterâ de cooptando domino conſilia iniret: ſecus facienti, bis mille ſcutatorum veterum pœna eſſet.* Et cùm biennio pòſt civitas importunitate Epiſcopi ſuperata in fidem ſe ejus vel invita contuliſſet, agrarii ordines quoque hi iidem, & cùm his Humerzii, Langowoldii, Fredowoldii,

Pactum cum Omgone Sneiſgero & Dammonenſibus.

NOTA.

Conventio inter civitatem & agri ordines

edowoldii, autore civitate Epiſcopum etiam eundem pactis conventis ſibi obligarunt: quorum hæc ſumma: *Epiſcopus promiſit, juri, libertati, ditionibus ordinum agrariorum, cujuſmodi tum erant, impedimento ſe nunquam futurum, modò ipſi viciſsim in Vltrajectinos injurij non ſint, & cum civitate Groninganâ in eâdem amicitiâ, ſocietate, & inſtitutis præſentibus permaneant conſtantes, imo contra oppreſſores gratiâ & conſilio ipſis adfuturum, item procuraturum, ne quid injuriæ à ſuis, aut per ditionem ſuam cuiquam eorum inferatur impunè: nec ullum ſe caſtellum ullamvè munitionem excitaturum aut recepturum in agro hoc, unde agrariis ordinibus periculum creari queat.* Hoc factum ipſo æſtivi ſolſtitii die. Et cùm ſuſpicionis aliquid, ceu fieri in mutationibus ſolet, Fivelingiis eſſet injectum, ſeorſim rurſus hi cum civitate, & civitas cum iis pacti fuére in fine hujus anni, *minuendæ libertatis, ditionum, juris ſociorum autores ſe non futuros ullo tempore, imò minuere conantes alios repreſſuros pro virium modo, ſalvis tamen fœderibus, & pactis omnibus prioribus.*

Convẽtio inter Epiſcopũ Vltraject: & ordines agrarios.

M. CCCC XVII.

prioribus. Interea toto hoc tempore ab ejectis Groningâ Sciringiis, gravi inimicitiâ, adeoque hoſtili odio inter ſe arſerant & adhuc ardebant Ciſlavicani & Tranſlavicani (hi enim Sciringicum nomen profitebantur, & multos adverſæ factionis in exilia pellebant, quibus Groningæ & apud ſocios eorum receptus erat) fruſtraque legati Sigiſmundi Cæſaris conati fuerant in concordiam eos reducere. Qui legati cùm Ftiſia exceſſiſſent, tandem malorum ex inteſtina diſſenſione pertæſæ partes ipſæ anno M. CCCC. XXII. Groningæ conventu inſtituto interſe tranſegêre. De qua re prolixè ſcribo in Hiſtoria. Altero anno poſt inter præpoſitum Loppershemium & plebem vicinam lis compoſita eſt per arbitros, è quibus tres HOVETMANNOS Groninganos in tabulis tranſactionis nominatos invenio, quorum duo eodem illo tempore Conſules oppidani fuêre: quod noſcendæ antiquitatis cauſa eſt obſervandum. Anno M. CCCC. XXV. Groningani Hummerzii, Langowoldii, Fredewoldii, cum Vpſteranis trans Lavicam

Inimicitia inter Ciſlavicanos & Tranſlavicanos.

Conventus generalis & tranſactio inter partes Groningæ.

NOTA.

cam, item iidem, & omnes ſocii in agro vicino cum Octapagicis Tranſlavicanis anno M.CCCC.XXVI. *de coërcendis furibus* pacta iniêre. Deinde hæc ad Orientem Amaſi inter Occonem & Focconem diſſenſione enatâ, atque armis commotis, cùm Occonis fortuna labaſceret, Focco Groninganis ſuccenſens Occoni fœderi junctis, trajecto cum ſuis Amaſo, & excitata illic factione ſua, prælio Groninganos vicit; victorque in patriam reverſus Occonem in pugna cepit: iterumque primo vere anni M.CCCC.XXVIII. Amaſo tranſmiſſo, aſſpirante undique fortuna, totum penè agrum, qui inter Amaſum & Lavicam eſt, à civitate avertit, & in novas leges ac nova fœdera eum adegit. Sed Medachiorum, Hummerziorum, Langowoldiorum, Fredowoldiorum multi non aſſensêre, & fœdus etiam cum Groninganis, finito jam fœdere priore, pro libertate & legibus priſcis rurſum pepigêre, *in quo appellatio ad Hovetmannos urbanos à judicibus cæteris in agro litigantibus permiſſa, & ut conventus juridici quatuor quotannis agantur in urbe,*

Tumultus bellici cis ultraque Amaſum.

Fœdus renovatū.

in urbe, utque non niſi voluntaria tributa ſint, exiganturve agrariis, ſtatutum. Quo cognito, Focco iſtuc cum exercitu accurrens disjectis, qui ſe opponere auſi erant, rem turbavit, & in eas anguſtias civitatem conjecit, ut petitis induciis conſulere ſibi ipſa neceſſe habuerit. At domum regreſſo Foccone, & rebus difficilibus implicito, adeoque in ordinem redacto, omnia priori ſtatui reſtituta: nominatim cum Fivelgoniis univerſis, & peculiariter cum Dammonenſibus, itemque cum maxima Huneſgoniorum parte fœdera repetita & conditionibus novis ampliata. Simul Hamburgenſibus Ennonis Grethani & filiorum ejus ſociis Emda potitis hominibus negotiationum ſtudio deditis, quibus commodum videbatur, cis ultraque Amaſum mercari & quæſtum facere, per eos mercatus aut ſtapulæ jus, in cujus poſſeſſione Groningani ex voluntate ſociorum erant, imprimis in Amaſi & Dullarti ora, turbatum Groninganis fuit. Et hæc, reliquis per Agrum quietis, ſimultatis inter duas civitates æmulas ma-

Sic notatū in formulis pactorū cum Winſcotanis, item cum Holwerdiis & Merjumanis.

Turbæ ab Hamburgenſibus. Stapula *Groning.*

teria tum fuit. Hamburgenſibus verò ex Nobilitate quidam, præcipuè Haijo Ripperda Farmſumanus, Ailco Howerda Muntenſis, Eppo Gockinga Brocæus, magis odio civitatis quàm amore ipſorum, tacitè ſtudebant. Inter hæc Guilhelmus Wicheringius conſulari familiâ Groningæ natus, tum temporis mercatorum præfectus, dum jus civitatis tueri vult, in ditione Ripperdæâ concurſu ſeditioſorum eſt occiſus. Quod cùm ultum ire captis armis ſe oſtenderent Groningani, Haijo Ripperda, cui cædes accepta ferebatur, timore perculſus, ſatiùs eſſe duxit, placare offenſos, quàm vim eorum experiri. Itaque oblatâ ſatisfactione tranſegit cum iis, *& promiſit, in poſſeſſione juris Stapulæ ſeu mercatus ſe civitatem non turbaturum, ſed relicturum ei hoc jus liberum; nec ſolùm non impedimento in hac re, ſed uxilio etiam, ſi uſus poſcat, futurum: deinde cædis Wicheringiæ, & aliorum damnorum illatorum causâ ſe cum ſuis D. Arnoldicos eſſe ſoluturum: ad hæc eoſdem cum civitate hoſtes internos aut externos habiturum, opem ei laturum, arcem ſuam*

Guilh. Wicheringius occiſus.

Trāſactio & cōventio cum Haijone Ripperda

ſuam Farmſumanam præſidio ejus pariter & confugio aperturum. Acta hæc & ſignata anno M. CCCC. XXXIV, pridiè Laurentii. Hinc poſt menſes ferè duos induciæ inter Hamburgenſes & Groninganos in proximum biennium factæ, & per eas liber commeatus negotiantibus utiimque datus: decretum etiam, ut interea de pace perpetuâ, compoſitis omnibus diſſenſionibus, inter has civitates ageretur. Anno ſequente ſeorſim cum vicis quatuor Farmſumano, Weiwerdico, Hevenſchæo, Oterdumæo, mox cum duobus aliis in eadem viciniâ Holaverdico & Merſumano in eandem ſententiam, rurſumque cum Wijnſcotanis, denique cum Finſeranis & Egeſtanis in Præfecturâ veteri civitas pepigit: Et cum his quidem poſtremis ſic convenit, *ut ſi univerſa Præfectura vetus cum civitate fœdus initet, tum ut ipſi quoque eo comprehenderentur, & his pactis præſentibus non tenerentur ampliùs: ſin minùs, hæc valerent in annos* XII: cum primis verò & ſecundis ſic, *ſi contingeret civitatem cum Dammonenſibus priori fœderis tempore finito, aut*

Induciæ inter Hãburgenſ. & Groning.

Pacta ſpecialia quædam.

etiam ante, in novum fœdus conſentire, tum, ut hæc pacta irrita eſſent: alioquinin annos XII *vim haberent. Vinſcotani ſimpliciter in eaſdem leges conſenſerunt cum Dammonenſibus, & reliquis Fivelgoniis, ac Hunesgoniis, in annos ſimiliter* XII. *ſed expreſſêre de provocatione ad tribunal oppidanum, ex formulâ fœderis Huneſgonij & Fivelgonij, ac more priſco.* Eodemque die, quo cum Winſcotanis facta conventio, (id fuit v Iduum Aprilis) cum Haijone Ripperdâ & filio ejus Bolone, pactio quoque prior iterata, denuóque ritè ſignata, & vinculo fidei novo firmata validius. Sic enim obligarunt ſe Ripperdæi, & hæredes ſuos, *ſi quid delinquerent contra fœdus aut pacta hæc, ut bona ſua omnia, & omnes poſſeſſiones caderent in commiſſum, cederentque civitati.* Adjecêre etiam, placere ſibi, & rata habere, quæ cum vicinis vicis quatuorcivitas pepigiſſet. Nec diu poſt Midwoldii, Oſtwoldii, Finſerwoldii, Veenhuſii, Scemedani, Egiſtani, Medenſes, Muntendammenſes, Suidbrokii, Nortbrokii, Wagenborgii, in Præfecturâ vetere omnes etiam ipſi cum civitate pacti ſunt in annos totidem.

Pacta cum ordinibus Præfecturæ veteris.

totidem. In pactis præcipua fuêre: *ut liber-tas, patria, & jus cuique ſuum, ditiones, ju-ridiſdictiones, illæſæ conſervarentur: in exi-lium ſine cauſa juſta nemo pelleretur: judiciis & legibus controverſiæ diſceptarentur & fini-rentur: vis omnis abeſſet: exteri principes a-liiq; libertatem preſſuri, aut injurij cuiquã futuri mutuâ ope finibus regionis arcerentur; ad hanc rem non ferenti opem gravis mulcta eſſet: mulcta æqualiter inter ſocios dividere-tur: ſi qua pars agri hujus ſocii, ſi quis vi-cus, ſi vir nobilis ignobiliſve, in fraudem ci-vitatis aut agri præſidium haberet, peregri-nùmve militem intra fines vocaret, ei iiſvè conjunctis omnium viribus reſiſteretur. De-inde de maleficiis & injuriis coërcendis pro-lixè, de obſidibus expeditionũ tempore in urbe habendis.* Tum porrò hæc: *à ſententiis ju-* "NOTA.
"*dicum agrariorum provocatio eſſet ad tribu-*
"*nal urbanum intra tempus legitimum, eæque*
"*ſententiæ à conventu juridico ſociorum omni-um in urbe recognoſcerentur: conventus juri-dici quatuor pluresvé in urbe quotannis ha-berentur: violans euntem ad urbem mercatus cauſa, aut indè redeuntẽ triplæ pœnæ reus eſ-ſet: tributum à ſociis agrariis non exigeretur,*

Acta cum Houwerdæis & Eppone Gockinga

niſi ex ipſorum conſenſu. Signata hæc die VIII Maii, anno M. CCCC. XXXV. Eo tempore varia quoque cum Ailcone Houwerdæo, & Eppone Gockinga Brocæo acta. De quibus res monet, ut pauca nunc dicam. Uterque enim opibus validus in præfectura vetere fuit. Ex his Ailco Mennonis Houwerdæi Eboni nati filius, Muntenſis, temporibus Kenonis Broecmerii, ſive irritatus à Sciringiis, ſeu ſponte ſua impulſus, auxilio Kenonis proximos aliquot ejus oræ genere & opibus præcipuos, &, uti reor, Sciringicarum partium ſuſpectos, fortunis & patria ejecerat, domos plerorumque everterat, ex materia earum ipſe arcem ſibi validam apud Muntenſes eâ parte, quæ Holma dicitur, extruxerat, denique ſe Rectorem vicinorum pagorum inde uſque ad Dullarti oram conſtituerat. Poſt cùm Focco Leranus Uconis filius ſeceſſione à domo Broecmeriâ factâ, belloque Groninganis & ſociis, Broecmeriorum parti inhærentibus illato, victoriâque reportata, Ailconem quoque in ordinem redegiſſet rogatus ab exu-

libus,

libus, atque æqua eum pati coegiſſet, exules quidem reſtituti in integrum ſunt: ſed eodem, domi cùm dominatum ſtrueret, à ſuis viciſſim in ordinem redacto, Ailco cum Hamburgenſibus Focconianarum partium hoſtibus Emdam tum tenentibus ſocietate juncta, auxilio eorum exules rurſum exturbarat oppreſſeratvé; deinde ut gratum novis ſociis faceret, & ſuas res proveheret, ſocietati civitatis Groninganæ, & iis quæ ſocietatem ſequebantur, ſe cœpit obiicere. Mox exemplum vicinum Ripperdæorum metuens, & ſimul ab exulibus formidinem habens, ac injuriarum in diverſos, adeoque in oppidanos ſibi conſcius, præſidium ſociorum in arcem ſuam recepit, Eo fretus liberiùs jam ſocietatem & pacta conventa cum Groninganis turbare, commercia impedire, negotiantibus infeſtus eſſe. inter Hamburgenſes quoque & Groninganos ſimultas & odia aſperari. Intereà & Eppo Gockinga Aiioldi filius in ea Præfecturæ ueteris parte, qua ager paluſtris & nemoroſus eſt, quæ in Auſtrum vergit, apud Suidbrocæos ſedem habens,
 ſuorum

ſuorum hæreditate locuples ac potens, ut eſt natura hominum, à magnis ad majora contendebat, & jus, quod multorum erat, in ſe ſolum ſenſim trahebat, ſeque ſummum prætorem per totam illam oram haberi volebat: atque hanc ad rem amicitia Hamburgenſium, & Ailconis Houwerdæi, & affinitate Grethanorum, qui tum in Friſia Orientali ſupra reliquos in Nobilitate eminebant, quorum erat gener & ſororius, abutebatur. Hinc factiones vicinorum contra ipſum, & inimicitiæ mutuæ, interdum & injuriæ: & ipſe Eppo turbidior Groninganis, & ſocietati eorum infeſtus, ac viciſſim civitatis animi non ſatis in eum placati: videbanturque ad arma res tendere, cùm inter Hamburgenſes & Groninganos induciæ biennes ſunt factæ. His induciis durantibus pactiones illæ, de quibus dixi, anno cccc. xxxv cum civitate initæ. At induciis vixdum finitis incrudeſcere priora, Ailco & Eppo in cives aut ſocios Groninganos injurii eſſe, & viciſſim à Groninganis pati, quæ nollent; Eppo præcipuè, qui parte opum eſt ejectus Hambur-

Hamburgenſibus in Amaſana occupatis. Demùm per arbitros rurſum inter civitatem utramque atque item cum Houwerdæis res compoſitæ. Hac compoſitione, *Groninga in poſſeſſione juris & pactorum per Agrum relicta ; injuriarum oblivio inter civitatem & Houwerdæos ſancita, controverſiæque compoſitæ, Exulibus, quos Houwerdæi, quoſque Eppo expulerant, & fortunis everterant, reditus & reſtitutio decreta.* Inter Epponem porrò & civitatem ſic convenit, *ut Epponi res redderentur cum pace ad biennium: intra hoc biennium controverſiæ inter eos per arbitros componerentur*: ſed cùm Ailco & Eppo ad ingenium rediſſent, & Hamburgenſium navarchus Groninganos quoque eſſet deprædatus, civitas injuriam ultura arcem Muntenſem Ailconis invaſit, & cum præſidio Hamburgenſi redegit in poteſtatem. Eodem impetus curſu Epponem quoque nuper redditis iterum ejecit, & pluribus aliis exuit: turrim munitam in Bellingwoldiis vi captam ſolo æquavit. Hoc caſu conſternatus Houwerdæus cùm à ſociis nil auxilii expectaret (erant quip-

Arx Mūtana ab Groninganis capta.

pè armis ab exulibus tum fortè laceſſiti atqueoccupati) cum Groninganis tranſegit in hanc ſententiam : *ut ipſe haberet reliqua ſua omnia, prædia, jura, juriſdictiones inter Amaſum, & Lavicam fl. Groninganis relinqueret poſſeſſionem arcis Muntenſis cum agri jugeribus* cc *in pignus ſervandæ fidei : id valeret ad tranſactionem plenam & perpetuam, in quam bini utrinque arbitri deligerentur.* Factum, anno M. CCCC. XXXVIII, die Gereonis. Ludovicus Hornkenius præfectus arci à civitate datus. Nec diu pòſt compoſitionem hanc Ailco ſupervixit, & civitas anno proximo, arce minoris Muntæ ab iis, quorum erat, empta, cum Hiſſa uxore Ailconis vidua, atque item liberis ejus denuò pepigit, in hunc modùm : (*Civitas Hiſſæ & liberis ejus omnes eorum res, quæ bono jure & ſine controverſiâ eorundem ſunt, relinquit uſque quò liberi omnes, aut quidam ex iis, ad juſtam ætatem pervenerint : tum ex formulâ compromiſſi, in quâ civitati cum vivente Ailcone convenerat, omnis controverſia vel per arbitratores, vel per judices definietur in perpetuum : interea civi-*

Trãſactio cum Ailcone Houwerda.

Trãſactio cum uxore & liberis Ailconis.

civitas retinet arcem Muntenſem cum jugeribus agri centum è numero ducentorum nec optimis, nec deterrimis, & totam juriſdictionem arci cohærentem: querelę de injuriis aut detrimentis mutuis, quæ in bello accidère, omnes ſuſpenduntur tantiſper. Signatum anno M. CCCC. XL. menſe Novembri. Sic civitas in poſſeſſione hac, atque adminiſtratione juris per omnem illam viciniam volentibus petentibuſque vicinis diſcordiarum & inæquabilis juriſdictionis pertæſis manſit uſque in annum M. CCCC. LX. Tum verò arbitris cum poteſtate lectis, hinc Theodorico Scaffero, Goſeno Gravio, inde Gerardo Petcumano, Egberto præfecto Emdano, ita rurſum pronunciatum: *Hiſſa cum liberis etiam reliqua illa centum jugera reciperet, & cum cæteris rebus ſuis ac juriſdictionibus haberet, iiſque uteretur-frueretur: Groningani damna in ædificiis & rebus aliis ex ęquo & bono ei repararent: arbitri definirent, an iis quæ retinerent, quæque ex uſufructu agrorum percepiſſent, ſatisfactum Groninganis pro injuriis eſſet.* Nec quicquam ampliùs hac de re motum in- *Altera tranſactio cum iiſdē.*

venio

Eppone mortuo, reliqua Præfecturæ veteris civitati Groning. acceſſere.

venio ad annum uſque M. CCCC. LXXX I. Interim Eppone quoque rebus humanis anno M.CCCC. XL I I I. aut M. CCCC. XLIIII. exempto, qui in parte juris priſtini, quod habere ſe à majoribus exiſtimabat, in Præfectura vetere remanſerat, Groningani conſenſu populi, & pacto quodam cum Eppone freti, arcem ejus Brocæam, dejecto præſidio, & vidua Epponis Frouwa Ulrici Grethani ſorore, occuparunt, univerſumque imperium prætorium ſecundùm Dullarti oram in ſe verterunt, ſalvo reliquo jure, libertate αὐτονομία populi. Datuſque à ſenatu præfectus, qui diceret jus, à quo provocatio ad ſenatum & civitatem eſſet. In eaque conditione libens tota illa ora ad Dullartum ſine mutatione ulla perſtitit uſque ad tempora Saxonica, ſeque à Rep. & ſocietate reliquarum agri hujus partiùm ſejunxit, nec exportandi importandive lege, nec cæteris iſtarum pactis cùm civitate obligata ab eo tempore fuit· Hoc exemplo vicini Weſterwoldii commoti, cùm longiùs tendere, quàm à majoribus relictum acceperat, uſurpare Eggo

Addin-

Addinga agri Rector videretur, ad hæc violentiùs etiam quædam ageret, injurioſiùs indigenas pariter & alios tractaret, judicata pro libidine aut exſequeretur, aut non exſequeretur, judiciaque eluderet, & ipſi quoque cum Groningenſibus fœdus inierunt anno M. CCCC. XLVII.: cujus fœderis itidem caput præcipuum fuit defenſio libertatis: & cætera penè omnia ex formula ea, qua cum civitate hi, qui in Præfectura vetere ad Dullartum ſunt, anno M. CCCC. XXXV. pepigerant. Expreſsê verò cautum, *ſi judices Territorii (hi* XII *erant à populo & e populo lecti) iniquè judicaſſe putarentur, liceret læſo ſenatum Groninganum appellare intra dies* X; *ſenatui jus eſſet, citare judices, & cauſam recognoſcere, & ſententiâ ſuâ vel appellantem temerè, vel iniquè judicaſſe deprehenſos in marcas veteres V condemnare: Atque hæc omnia ſalvo Eggonis & totius populi jure, & libertate acceptâ à majoribus, quatenus hujus fœderis capitibus non adverſantur. Fœdus verò eſſet perpetuum.* Signatum pridiè Bartholomæi. Eo fœdere ex hoc tempore uſa civitas eſt, & ejus

Pacta cum Weſterwoldiu.

ſus metu repreſſus Eggo minùs exorbitare auſus fuit, donec tandem projecto metu, fœdereque contempto, profecta jam ætate, Monaſterienſium patronorum fiducia inſolentior factus ab irritata plebe eſt interemptus. Cujus mortem cùm filius Haiio ulciſceretur acerbiùs, ipſis crudelitatem improbantibus Monaſte-
Anno rienſibus exorati à plebe Groningani, &
M.CCCC. propriis injuriis quoque laceſſiti corr-
LXXVIII ptis armis ejus arcem Weddanam in poteſtatem redactam æquarunt ſolo. Prætorium imperium, quod Haiionis fuerat, ſibi ſumpſêre ſumma plebis voluntate, præfectum, qui juriſdictioni præeſſet, in arce Pekelborgia recèns à ſe ſtructa collocarunt. Et ne Monaſterienſes offenderent, ſolutis XXV auri Rhenani libris eos deliniverunt, & jus, quod hactenus Eggo & Haiio velut beneficio eorum illic tenuerant, redemerunt. Additaque pecuniæ datæ conditio, *uti tantiſper in poſſeſſione poteſtatis hujuſce maneret civitas, donec pecunia ei eſſet reſtituta.* Hoc modo ex fœderatis Weſterwoldiorum Rectores facti Groningani ſunt, clien-

clientelam præſulis Monaſterienſis profeſſi: duraruntque in eo ad initia uſque Saxonici Belli, quo cuncta in Friſia turbata. Quo eodem tempore id quod inter Houwerdæos & civitatem reliquum controverſiæ erat, agitatum rurſum, & arbitris demùm commiſſum. Per eos confecta res quoquo modo primùm inter Mennonem Omconemque fratres, & civitatem: deinde poſt aliquot annos etiam inter Ailconem & Gerlachum Ulphuſanos, priorum fratris filios, ac eandem civitatem. Prioribus neſcio qua re, poſterioribus pecunia non ampla ſatisfactum: juriſdictio ab utriſque civitati relicta. Sed redeo ad ea, unde ſum, prolixiùs quàm conſtitueram, digreſſus. Finitis fœderibus ante memoratis, quæ cum reliquo agro inter Lavicam & Amaſum civitas habebat, uſus tamen eorum prorogatus tacito partium conſenſu, annoque M. CCCC. LV. etiam de frumenti exportatione & cereviſia ſcripto repetitum, & ſancitum diligentiùs, ut in antigrapho quodam, quod apud ipſos agrarios eſt, legi. Demùm, cùm peſſum ire nonnulla,

Iterum de Houwerdæis.

Anno M. CCCC. LXXXI.

Anno M. CCCC. LXXXIX.

Fœdera prorogata cũ vicinis in agro.

nulla, & diffluere ſenſim viderentur, & motus à Carolo Burgundo ingrueret Friſiæ minitante, optimi & prudentiſſimi quique Reip. & patriæ totius cura tacti id effecêre ſtudio ſuo, ut prolixiùs accuratiuſque quàm unquam priùs civitati cum Fivelgoniis, Huneſgoniis, Medachiis, Langowoldiis, Fredowoldiis, Hummerziis ſolenni modo fœdus ſit inſtauratum, cùm flueret annus à natali Servatoris noſtri M. CCCC. LXXIII. In eo hæc fuêre præcipua: *Vt pacatè inter ſe viverent omnes, auxilio ſibi mutuò eſſent contra quoſlibet hoſtes, maximè libertati imminentes, contraque eos, qui domi judiciis & legibus non parerent: vis omnis & tumultus ſtatim comprimeretur; conventus juridici ſuperiores Groningæ agerentur quater quotannis aut ſæpius, quibus Hovetmanni oppidani præſiderent, ad quos provocatio eſſet à tribunalibus omnibus in agro. Conventus hos Hovetmanni cum judicibus aliis indicerent: quod frumenti in agro provenit, id non exportaretur, nec alibi quàm in vrbe venum proponeretur: in tabernis & diverſoriis non alius quàm Groninganæ cereviſiæ eſſet uſus:*

Fœdus accuratius in annos decem.

nec

nec cuiquam per totum agrum vendendi, ac quæſtus faciendi causâ cereviſiam coquere liceret: fœdus hoc decennium proximum valeret. Signatum die VI Auguſti. Eodem anno, creſcente, quem dixi, ab armis Burgundicis metu, cùm fœdus cum Tranſlavicanis confici ob ſimultates atque odia inteſtina non poſſet, cum Theda & Friſiis orientalibus ſocietas à civitate ordinibuſque agrariis inita eſt pro tuendâ libertate certè memorabilis: de quâ in Hiſtoriâ ſcripſi pleniùs. Mox aliò ſe vertente Burgundo, legati à civitate & ſociis vicinis miſſi ad Cæſarem Fridericum III, qui & libertatis priſtinæ, & pactorum recentium confirmationem, patrociniumque contra Burgundum peterent: *Impetratumq; de libertate, pactaq; firmata, tota regio denique in tutelam recepta Imperii.* Sed ex eâ legatione non magnam gratiam, honorémve Ioannes Rengerus & Unico Ripperda retulêre, qui pro Rep. miſſi ſua potiùs quàm reip. agentes, poteſtatem peramplam juris dicundi, exigendi vectigalis, cudendæ aureæ monetæ (hanc civitas pro ſe petierat) &

Fœdus cum FriſiisOrientalib. contra Carolum Burgundum.

H neſcio

neſcio quæ alia ſibi acquiſivêre : quamquam prohibiti ab Ordinibus patriæ uti beneficio Cæſaris non potuerint. Simul tota regio durante hoc fœdere in ſummâ quiete & felicitate egit, civitas divitiis, operibus novis, magnificentiâ, amplitudine, ager cultu & nitore crevit, ac fuit ſumma inter ſocios animorum & gerendæ Reip. conjunctio. Hoc tempore, cæſo jam ad Nanceium Carolo Burgundo, Arnoldus Lous Iureconſultus, à Cæſare Friderico ad componendas res per Friſiam Tranſlavicanam miſſus, conſilii capiendi causâ Groningam deflexit. Eo autore civitas in ſpem venit perpetuæ poteſtatis jus in agrum vicinum ſibi parandi : paraviſſetque, & alia quoque adjeciſſet, quantum in Cæſare erat, ſi pecuniæ diſpendium in loco facere voluiſſet. Rediit enim Lous denuò à Cæſare, ampliſſimis in hanc rem mandatis inſtructus. Sed illa aulæ cupidine offenſa, poſtpoſito conſilio hoc, inanem legatum remiſit. Et jam ad exitum penè properabat tempus, quod erat fœderi dictum, ut aut prorogato eodem, aut novato ampliatóve

Arnoldus Lous Groninga.

opus

opus eſſe videretur. Gaudebat quippè utraque pars fœdere, ejuſque fructu ſuaviter afficiebatur. Itaque data vtrimque opera eſt, ut ampliatum rebus & tempore denuò feriretur. Idque confectum exeunte anno M. CCCC. LXXXII, triduò ante natalem Domini: tempus ei decretum ſuperiore majus. Ejus capita præcipua fuêre hæc, ut ſunt in Hiſtoriâ à me expreſſa: *Pax inter partes eſſet, ſalvo cuique legitimo jure ſuo; auxiliis ſe mutuò juvarent ſi res auxiliis egeret; temerè nemo in exilium pelleretur, niſi criminum gravium reus, & contumax: ex legibus ſeſe mutuò convenirent, omni vi miſſâ: Principes externos, & quoſcunque alios vim ſociis afferentes, aut libertatem prementes communi operâ pro viribus arcerent: poſtulati auxilia ferrent ad arbitrium bonorum virorum, & ſtatim, & ſuis ſumptibus; ceſſanteſque in hoc officio M. ſcutatos veteres in uſum apparatus bellici penderent: tumultuantes comprimerentur maturè: ſi qui turbatâ pace publicâ ceperint alios, ac ſpoliarint, captos dimitterent confeſtim, ſpolioque dupliciter reſtituto inſuper gravem mulctam fœderi* Fœdus poſtremum cum viciniſin Agro, & celeberrimū.

 luerent:

luerent: ſine conſenſu communi bellum nemo moveret: in auxilium evocati à ſociis fidei firmandæ causâ obſides traderent Groningæ cuſtodiendos uſque ad expeditionis finem. Tum de judiciis ſic: *Iudicibus in Agro aut jus reddere detrectantibus, aut perperam judicantibus, jus eſſet læſo appellare tribunal ſuperius, in quo judicant omnes totius ſocietatis ordines legitimè convocati, ejuſque appellationis teſtimonium ſcriptum petere Groningæ intra diem* x. *quo accepto, non liceret judici inferiori quicquam in eum porrò decernere, aut contra eum agere, aut repetenti pignora, ſi qua ſint ablata, ac ſponſionem præſtare volenti in morâ aut impedimento eſſe: aut illum diem ſi negligeret læſus, omninò judicato priori pateret: appellans, cauſam ſuam perſequeretur tribus proximis in conventibus judicialibus in ipsâ urbe, aut marcas penderet veteres quinque mulctæ nomine, inſuperque causâ ſuâ caderet: atque hic eſſet litium trahendarum terminus, nec fas eſſet in hoc quicquam mutare, niſi ex mutuo litigantium partium conſenſu: judex inferior, à cujus judicio provocatum eſſet, ſi non veniret ipſe tuendæ ſententiæ ſuæ gratiâ*

ad

ad conventum, primùm detrimento id non eſſet appellanti, deinde præter emanſitationis pœnam uſitatam, quinque etiam marcas fiſco ſolveret: ſi latam ab eo ſententiam confirmari contingeret, poteſtatem haberet totam cauſam porrò definiendi, etiamſi anno ſuo evoluto magiſtratu jam abiiſſet: ad conventum judicialem coëuntibus judicandi gratiâ quantumvis raro numero jus eſſet ac poteſtas cauſas definiendi, non ſecus ac ſi frequentes conveniſſent: Conventus hujuſmodi Groningæ agerentur quotannis quater aut ſæpius, ſi Reip. ratio id videretur poſcere: eſſetque in eo, ut & in tempore conventuum deſignando, arbitrium prætorum ab oppidanis datorum (Hovetmannos vocant) *& eorum qui res per Agrum in tribunalibus inferioribus judicant*: Deinde de ſontium pœnis aut mulctis hæc: *Furti, latrocinii, proditionis, incendiorum reos receptare fas non eſſet, aut pœnis eripere: pœna omnium horum, ſupplicium capitis. Cædes cujuſvis hominis in conventu publico præſentis, aut iſtuc euntis, aut redeuntis ab eo, mulctâ luereturſexcuplâ: idem juris de vulnere, aliâve injuriâ eſſet: Conſulis*

 verò

verò aut ſenatoris, aut viri nobilis, aut judicis, aut ſacerdotis cædes, vulnus, injuria mulctâ corriperetur duodecuplâ: ejus mulctæ triens ærario, bes læſo, aut propinquis ejus cederet: ſi reus ſolvendo non eſſet, ſex propinqui proximi læſo, aut læſi propinquis pro ipſo ſatisfacerent, aut reum ſaltem iiſdem ſiſterent: omnes denique injuriæ ubicunque & quocunque tempore patratæ hoc durante fœdere in triplum punirentur ſupra modum in legibus patriis definitum: ſalvo interea unicuique jure ſuo, ac pactis mutuis, quæ hiſce non adverſarentur. Demùm & iſta addita, quæ ad civitatis commodum pertinent: *Frumenti in agro ſociorum nati exportatio non eſſet in regiones alias: Cereviſiam in tabernis vendere, aut in uſu habere exoticam totâ in regione non liceret, niſi quantum antiſtitibus aut nobilibus aut cæteris viris honeſtis condere ejus in penuariâ ſuâ in uſum domeſticum liberet: nec coquere etiam toto in agro cereviſiam diſtrahendi cauſa, cuiquam extra urbem permiſſum: ſed qui vellet, coqueret tantum, quantum ſatis eſſet familiæ ſuæ: veniret autem ſolùm ea, quæ à civibus in vrbe cocta.* Poſtremò, *ſub exi-*

tum

tum fœderis utri parti conditio ejus diſplice-ret, nec liberet eâ uti diutiùs, toto anno ante exitum ejus renunciaret eidem ſolenniter. Hoc fœdus quamdiu ſtetit & cultum ſine vitio eſt, florentiſſimæ res Vrbis & Agri fuêre, adeò ut invidiam meruiſſe ex fortunâ videantur. Tum ſtructa in urbe eſt turris illa maximi operis & impendii, vaſtæ molis & formæ ſuperbæ ex ſaxò Benthemio, templo Martiniano adſidens; tum ædificatum magnificum œnopolium in fori medio; tum ædes privatæ complures ſumptu ingenti erectæ; negotiationes etiam auctæ plurimùm, & opes publicæ privatæque multiplicatæ: denique hoc fortunæ rivo elata civitas, ut commeatuum haberet copiam liberiorem & ampliorem, re cum Epiſcopo Monaſterienſi, Emdenſium rebus inimico, comparatâ, Amaſi alveum aliò divertere, ut & in Dullarti ſinus ſuperiora, quâ ipſa imperium habet, derivare eſt conata, quamquam conatu fruſtraneo, & oleo operâque in eo perditâ: poſtremò trans Lavicam fidentiùs tentare res, & imperium proferre auſa fiat. De quo nunc dicere, & con-

& conjunctionem civitatis cum Tranſlavicanis paulò altiùs repetere, ut res clariùs elucefcat, ordo & tempus monent.

DE CONJUNCTIONE CIVITATIS CUM TRANSLAVICANIS.

Fœdus cũ Octopagicis.

IN Tranſlavicanis Octopagici, Ciſlavicanis finitimi, primi poſt Sciringios à Kenone Groningâ ejectos, commodo ſocietatis cum civitate animadverſo, iiſdem conditionibus, quibus Hummerzii, Langowoldii, Fredowoldii in commune fœdus aſſcripti, eidem quoq; ſe poteſtati prætoriæ ſubjecére, & eadem, quæ indè profluunt commoda civitati tribuerunt, cùm annus flueret à nato Chriſto M. CCCC. XVI: tempuſque fœderi dederunt decennium. Deinde finito decennio, cùm utilitatem rei eſſent experti, metuerentque priora mala ἐφόροις demptis, fœdus idëm indefinitè, nullo ſtatuto termino prorogarunt, additis etiam ad priores ſocios Huneſgoniis & Fivelgoniis, ſed conventuum loco Adoardiæ

Idem Fœdus ampliatum.

ardiæ conſtituto. Hinc poſt annos XVIII, anno ſcilicet M. CCCC. XLIV, Oſtbroecſterani, Collumani, Suachii, Oldwoldii, Gaſtii pacti cum civitate Groningana ſunt in hanc ſententiam: *Si judices ipſorum in coërcendis maleficiis officium non facerent, jus eſſet ſenatui urbano, & Hovetmannis, mandare iis, ut facerent: Si ne tum quidem moveri ſe ſinerent, citarentur ab iiſdem* GRONINGAM, *ad conventum juridicum: & cauſa cognita, ſi ceſſaſſe in officio deprehenderentur, mulctam gravem poſcerentur; & ad ſolvendam eam compellerentur.* Nec multis interjectis diebus omnes Oſtergoi, ut ſe domeſticis turbis ac diſſenſionibus perpetuis liberarent, cùm fruſtra id prius pactionibus inter ſe, & cum Weſtergois vicinis quæſiſſent propter factionum pertinaciam ſæpè pacta perrumpentem, ad hujus ejuſdem civitatis Groninganæ ſocietatem confugerunt, *conventumque juridicum ad cognoſcendas controverſias majores, de quibus provocatum ab* XVIII*-viris judicibus ſuperioribus, curandaque negotia Reip. agendum ſemel quotannis Groningæ collocarunt.* *Ad*

Fœdus cū Collumanis.

Fœdus cū omnibus Oſtergois *quadrienne*

hæc ſtatuerunt, ut in arbitriis rerum criminalium, ſi arbitri convenire non poſſent, ſenatus Groninganus ſummus arbiter fieret: atque interim reus obſides ſolvendi judicati eidem daret: ut item nobilis vir nobilem occidens, luendæ pœnæ CCCC *marcarum veterum intra annum vertentem obſides Groningæ deponeret, atque inſuper Groninganæ Reip. marcas ſimiles* XX, *totidemque ſingulis Oſtergoæ partibus pro mulctâ penderet: eo facto, extra periculum eſſet: ſi non daret obſides, atque interea aliquid à propinquis occiſi pateretur, id autoribus eſſet impune. Denique ſic recepêre, Oſtergoi, operam daturos ſe conjunctis ſtudiis, ut Weſtergoi quoque eidem fœderi iiſdem conditionibus accederent. Hoc fœdus valeret quadriennium.* Sed prorogatum duravit diutiùs ad adventum uſque Thomæ Guriſtedii legati Cæſaris, qui in Friſiam venit anno M. CCCC. LVI. &, ni me animus fallit, etiam ulteriùs. Nam eo tempore quæſita apud Imperatorem antiquatio ejus eſt à Weſtergois & Sciringiis: at antiquatum eſſe nominatim in diplomatis tunc impetratis non invenio. Similiter verò & Smalin-

Smalingani anno, qui proximè pactionem hanc Oſtergoorum ſecutus fuit, aliquid hujus generis cum iiſdem oppidanis, & eorum ſociis vicinis pepigêre. Imprimis hîc cautum, *ut judiciales conventus agerentur quotannis, indicente ſenatu Groningano: & ſi ſocii hi novi ſuo in agro conventum haberi cuperent, ut hoc ſenatui ſignificarent: is porrò edicto ſuo ſocios convocaret.* Anno deinceps M. CCCC. LXI, Upſterani, qui etiam ſunt ad Occidentem Lavicæ amnis, eandem ſecuti cauſam, ut diſſenſionibus inteſtinis & periculis ſe eximerent, ad idem quoque remedium rurſum convolarunt. Nam inſtauratâ memoriâ & vi veteris fœderis, novum multis capitibus auctum cum ſenatu populoque Groningano percuſſerunt in perpetuum. In eo hæc ſunt: *Hovetmanni Groningani, adhibitis in conſilium tribus aut quatuor Vpſteranis hominibus honeſtis, prætorem toti agro creanto quotannis die tranſlationis S. Martini, & ſimiliter judices binos in parochiis majoribus, ſingulos in minoribus ex ordine eorum omnes, qui propria prædia in agro Vpſterano poſſident: hi jus*

Fœdus cũ Smalinganis.

Fœdus cũ Vpſteranis.

omnibus æqualiter dicunto ex legibus patriis. Si in eo negligent, aut facere non volent officium ſuum, Hovetmanni *Groningani compellantor, iique ſub pœnâ primùm ſcutatorum* x, *deinde* xx, *poſtremò contumaciæ mandanto, ut jus petentibus expediant: mulctaque hujuſmodi ex ſemiſſe civitatis, reliquum Reip. Upſteranæ eſto. Electus prætor aut judex munus annuum non recuſato, aut* x *ſcutatos Reip. pendito. Prætor judiceſque ſententiam à ſe latam petentibus ſcriptam exhibento. Ab hac appellandi jus eſto, ſi quis volet, ad Hovetmannos Groninganos intra diem decimum. Quo ritè facto, prior judex non procedito longiùs: cauſa refertor ad conventum juredicialem proximum in urbe. Appellans verò ſi non perſequetur litem in proximo, aut ſaltem altero conventu, non ſolùm lite cadito, ſed etiam marcas quinque mulctam ſolvito; niſi fortè judex, qui ſententiam tulit, ad conventum ipſe non veniat: hoc enim appellantem à pœnâ abſolvet, judex verò emanſitans pœnam pendito. Idem judex & appellans quinas marcas deponunto apud conventum, amittitoque depoſitum, qui ſuccumbet, victor recipito.* Signatum fœ-

dus

dus feriâ quartâ à Pentecoſtes anno M. CCCC. LXI. Sexennio poſt Collumani quoque eorumque vicini ſeditionibus agitati diu, ac miſerè afflicti, nec aliud remedium ullum conſpicati, multis & exquiſitis precibus fatigarunt Groninganos, ut ſe in fœdus reciperent. Aſſenſu impetrato, fœdus initum in annos XXX. Ejus hæc fuit ſententia: *Civitas & Collumani, cæterique inter ſe comparent de domo validâ & idoneâ, in quâ, velut in arce, ſedem habeat præfectus à civitate dandus in annos proximos* VI, *In hujus præfecti ſtipendium quotannis pecunia conferatur viritim per totum agrum, ab aliis ſcutatus aureus, ab aliis ſemiſſis, penſionibus duabus; Ipſe auxilio ſit omnibus contra vim ac injuriam: valla, foſſas, cætera munitionum poſcente præfecto populus perficiat: poſt ſexennium civitas & ſocii diſpiciant, præſidione diutiùs ſit opus, & quod videbitur iis, id valeat: criminum judicia exerceantur ex legibus proximo ſæculo Groningæ recognitis: nemo factionibus tumultibúſve aliis etiam extra regionem ſe miſceat, aut ſuos miſcere ſe ſinat; contra vim armatam ſocii ſibi mu-* *Fœdus aliud cum Collumanis.*

tuò auxilio ſint: Turbatæ pacis gravis mulcta ſit aureorum ſcutatorum mille, aut pœna capitis, ſi quis mulctam ſolvere non queat: vis omnis abſit, non armis, ſed judicio controverſiæ diſceptentur, facinora ſeverè reprimantur: æris alieni ſolutio expediatur: in controverſiis civilibus appellatio ſit ad judices urbanos, quemadmodum receptum apud alios, qui cum civitate fœdus habent: qui in legationem ad ſenatum non conſenſêre per agrum Collumanum & vicinum, in quibus iÿ, qui ſunt priùs nominati, fœdere hoc non ſint comprehenſi: fœdus valeat in annos XXX. Signatum anno M.CCCC.LXVII poſtridiè Nonarum Septembr. Præfecti duo, quod id expedire in initio videretur, in agrum Collumanum miſſi, Hillebrandus Brandus, & Sibrandus Ulverdi. Ita quies ibi parta: anno poſtero domus præfecto ſtructa. Poſt hæc, cùm diſſidia & turbæ crebreſcerent rurſus in Oſtergoâ, flammâque eâ Weſtergoa quoque afflaretur, ſcintillaretque paſſim odium factionum, & cum civitate Groninganâ multorum ſimultas ex invidiâ & metu gliſceret, ne quid indè majoris exiſteret mali, tandem

Fœdus cũ Oſtergois *&* Weſtergois.

tandem anno M. CCCC. LXXVII, prudentum & bonorum ſtudio, omnis Weſtergoa & Oſtergoa in fœdus decenne cum civitate Groninganâ conſenſit. Cujus Hæc ſumma: *Id quod anno* M. CCCC. XXII, *à totâ gente Friſicâ Groningæ initum fœdus fuit, ratum ſit, ſalvo nupero fædere Collumano: Groninganis non liceat hoc decennio ullam præterea Oſtergoæ aut Weſtergoæ partem fædere hujuſmodi implicare, aut prætoriæ poteſtati ſuæ ſubjicere: Conventus quotannis agatur alternis vicibus Groningæ & Leoardiæ, ad quem quini ab utraque parte homines ſapientes mittantur: his* x *undecimus adjiciatur, quem ex Oſtergoâ aut Weſtergoâ quini Groningani eligent, cùm conventus agetur Leoardiæ: quini verò Tranſlavicani, ex oppido aut agro Groningano cùm conventus ille Groningæ habebitur. Horum arbitrii ſit cauſas omnes publicas & privatas, quæ in controverſiam venient, cognoſcere, diſceptare, definire: quicquid definiverint, ab omnibus ratum habeatur: intraque præfixum tempus executioni mandetur ab iis apud quos ſedes tenet condemnatus, aut ab ipſis illis mulcta petatur:*

tur: contumaces, ſi qui erunt, conjunctis viribus ad parendum compellantur. Eorundem delectorum poteſtatis quoque ſit, ſi *id ex uſu Reip, eſſe putabunt, alterum conventus diem in Smallingeræo cœnobio dicere. Ad eum ituris, domumque redituris tutus commeatus præſtetur: Quod* ſi *finito decennio non placuerit hæc pacta prorogare, aut nova alia inire, fœdera tamen ſuperiora & pax nihilominus rata ſerventur.* Anno ab hoc altero, qui fuit M. CCCC. LXXIX, Arnoldus Lous, quem dixi, ab Imperatore legatus in Friſiam venit cum amplâ poteſtate, & re infectâ ob quam venerat, diſceſſurus Groninganos ſibi ſubſtituit, procurandamque regionem inter Lavicam & Flevum ipſis commendavit: ſimul promiſit, ſi ad hanc rem ampliore mandato & literis à Cæſare ſe opus habere putarent, iſta ſeſe confecturum tranſmiſſurumque quamprimùm, idque ſine ſollicitatione ac monito ipſorum, ſponte & ſtudio ſuo: juſſitque pro ea, quam habebat poteſtate, ut delegatum munus & curam ſeriò & cum fide in ſe reciperent & gererent. Atque ita ad alia pro

Arnoldi Lai *acta in Friſiâ.*

pro Cæſare expediunda, ab his Viennam in aulam abiit. Illic, ex ſententia confecto negotio, reverſus cum collega Steinbergio in Friſiam anno M. CCCC. LXXXI. inchoante, (ardebat quippe negotii ſtudio) diploma ſecum tulit ampliſſimum in commodum ac honorem civitatis, & cum hoc fidei & mandati literas ad ſenatum, aliaſque item ad omnes Tranſlavicanæ regionis Ordines. In diplomate ſic ſcriptum fuit: *Oſtergoam Weſtergoamque, & quæ cum his cohærent trans Lavicam fl. ſine controverſiâ Imperatoris ac Imperii eſſe: & has propterea quod procul diſſitæ à ſede Imperatoris ſint, nec ab eo abſente curari benè poſſint, tumultibus atque aliis factionum malis perpetuò premi atterique, idcirco Imperatorem non precibus cujuſquam, non ullâ aliâ re, ſed ſolo ipſarum regionum commodo permotum, ſponte ſuâ, re benè consideratâ Conſulibus ſenatuique Groningano optimè de Rep. communi meritis, & viciniâ ipſa ad rem oportunis gubernandas eas tradere, munuſque illud, quod* POTESTATEM *vocant, perpetuum tribuere cum omnibus, quæ muneri*

Diploma Cæſaris, quo Oſtergoæ & Weſtergoæ gubernatio Groninganis committitur.

cohærent: & velle, ut hoc ipſum decretum ſuum ſit conſtans & irrevocabile etiam apud poſteros: mandare verò, ut ſenatus commiſſas haſce regiones cum fide tueatur, regat, pacatas ſervet: adhæc jubere quoque, VT QUI IN CONSULATU AUT SENATU IAM SUNT, QUIVE POST IN EUM LEGITIME LEGENTUR, IN EQUESTRI ORDINE OMNES CENSEANTUR: *pecuniæ quoque aureæ argenteæque feriundæ jus & poteſtatem ſenatui eidem facere: Pro his poſcere viciſſim, ex aſſignatâ hac provinciâ ut. X millia aureorum Rhenenſium tributum quotannis ſibi pendant: In hunc finem Ioannem Steinbergium & Arnoldum Loüm jurecunſultos legatos in Friſiam jam mittere, qui cingulo Equeſtri Conſules & ſenatores pro more induant, ac reliquis ejus ordinis inſignibus ornent, ornatoſque ſtatim in poſſeſſionem poteſtatis iſtius in regionibus Tranſlavicanæ Friſiæ immittant, omneſque earum regionum ordines jubeant, ſenatui huic velut Imperatoris legato perpetuo, juſta ac legitima edicenti, ſtatutaque promulganti parere, non ſecus ac ſi ipſe ea ediceret & promulgaret Imperator. Pœnaque contumacibus*

NOTA

& huic

& huic decreto obſiſtentibus denunciata. ,,
Signatum diqloma anno M. CCCC. LXXX, die XII Calend. Decemb. In edicto ad ordines in his regionibus, præter oppida Doccumum, Leoardiam, Franekeram, Bolſuerdiam, Snecam, Worcumum, longus virorum præcipuæ nobilitatis catologus nominatim eſt expreſſus, *mandatumque omnibus, uti ſenatui Groningano munus illud pro Impetatore gerenti parerent, ejuſque edictis & ſtatutis obſequerentur, gravibus propoſitis pœnis ſecùs facientibus.* Id ſcriptum quatriduò pòſt, ad diem VIII Calend. Decembr. Et hæc quidem monſtrata ſenatui à legatis modò nominatis, legendique copia facta. Sed quod pecuniam in loco negligere ſenatus neſciret, qui Cæſarem nimis carè æſtimarè honorem & poteſtatem putaret, nec exiſtimaret, tantum ſe pecuniæ ex cenſu regionum conficere poſſe, crederetque ſummam in re difficultatem fore, nil horum eſt effectum. Quamobrem literæ fidei quidem ad ſenatum ſcriptæ à Cæſare in archivis Reip. hujus manſerunt: ſed diplomata cum edicto in aulam ſunt à legatis

Edictum Cæſaris diplomati conforme

Groningani offerentem ſe fortunam negligunt.

garis relata; ubi etiam nunc inter publica Imperii acta & monumenta ſervantur. Lous de Ciſlavicanis expediundum negotium in ſe denuò recepit, atque ita Friſiâ cum collegâ exceſſit. Eaque ultima ejus in rebus Friſicis mentio. Senatûs abjectus hac in re animus variè acceptus à poſteris, velut haud ſcitè opportuneque. uſus aulâ pecuniæ egenâ & cupidâ. Anno deinde M. CCCC. LXXXII. qui Loi diſceſſum proximè ſecutus eſt, Octobri menſe Weſtergoi frequentes ſeditionum ac bellorum civilium formidine in hanc ſententiam cum Groninganis pepigêre: *Ne Weſtergoi impedirent eos, ſi qui ſponte ſuâ, ſine vi in Oſtergoâ vellent ſe fœdere jungere cum Groninganis, nec eorum ſe rebus miſcerent: Groningani contra nullos invitos ſub fœdus ſuum traherent, aut rebus novis illic ſtuderent: Weſtergoæ etiam rebus abſtinerent: ordinibus his ſociis injurij non eſſent: pax coleretur integra & perpetua.* Sed ut unda maris ſine fluctu, ita populus exlex & ἄναρχος ſine motu & turbis eſſe non poteſt. Itaque tumultus minores in Oſtergoâ primùm, deinde majores

Pacta cum Weſtergoâ.

NOTA.

„ „

res

res in Weſtergoâ omnia rurſum miſcuerunt. Inter quos Smalingani, ut quietos ſe ac tutos ſiſterent, anno M. CCCC. LXXXVII. fœdus ſuum, quod cum civitate Groninganâ habebant, ampliatum auctumque renovarunt. Imprimis addidêre jam *de prætore ac judicibus arbitrio Groningenſium eligendis quotannis, deque compellendis iiſdem ad faciendum officium per Hovetmannos, & de prætorio Hovetmannorum imperio in eum agrum: de arce, ſi res poſceret, illic extruendâ, & præfecto Groningano ei imponendo, de ferendis mutuò auxiliis contra contumaces, & domeſticos peregrinoſque hoſtes, ex Vpſterano fœdere ad verbum deſcripta.* Quadriennio pòſt, anno nimirum M. CCCC. XCI. cum Reip. mala crebreſcerent, & validiora indies fierent, nil penè cuiquam tuti eſſet factionum exitialium cauſa, tandem Doccumani cùm Dongeranis, & maxima Oſtergoæ parte ſupplices facti Groninganis ſunt, & humillimis æque ac pertinaciſſimis precibus vix demum ab iis impetrarunt, ut fœdus ſecum percuterent. Id percuſſum eſt in annos XVIII, ſignatumque

Fœdus Smalinganum *ampliatũ.*

Fœdus Oſtergoũ *omnium maximè inclytum.*

tumque die xv Calend. Octobr. Perſcriptum in eo *de pace tenendâ*, *de maleficiis ſeverè puniendis*, *de auxiliis mutuò ferendis; adhæc*, *cæteris judicibus in officio ceſſantibus Groninganis ut liceret criminis reum delatum abducere ad pœnan: cui rei ſi quis vellet impedimento eſſe, centum ſcutatos numos Reip. penderet: ut ſi pax diſſidentibus indicenda eſſet propoſita pœna majore L ſcutatis, indiceretur à Groninganis, pœnaque in eorum uſum cederet: ut à judicibus Oſtergois appellatio eſſet ad civitatem Groninganam intra diem decimum, deque appellatione cognitio ac judicium eſſet conventus publici omnium ſociorum in urbe Groningâ: conventus hujuſmodi bis quotannis ibidem agerentur, iiſque aſſiderent aut præſiderent Hovetmanni oppidani: & hi, licet reliqui, qui adeſſe debebant, non adeſſent omnes, tamen cum iis qui adeſſent, judicia exercerent: reorum mulctas & contumaciæ pœnas more ſuo per prætorias literas Groninganis exigere ab Oſtergois liceret: cædium mulctas dimidias civitas haberet, per mandata prætoria exactas ſola in ærarium ſuum verteret: denique Hovetmannis Groninganis*

nis jus eſſet judices Oſtergoos ceſſantes in officio, ad faciendum officium compellere. Subſcripſere fœderi, primùm ſenatus populuſque Doccumanus, antiſtites cœnobiorum ſex, & magnus nobilium virorum numerus, præter vicos & vicanos plurimos, dein plures ſe paulatim aſſociarunt, demùm univerſa Oſtergoa, exceptis quos factionum ſtudium in diverſa agebat, eſt aſſcripta: unde fœdus Oſtergoum vulgo nuncupatum fuit. Anno poſtero M. CCCC. XCII. cùm tumultus hujus fœderis gratia extitiſſent, autore potiſſimùm & concitatore Tiardo Moccama, totaque Sciringiorum factio in Weſtergoa ſe commoveret, Leoardii à vi factionis ſibi metuentes, ut ſe magis magiſque firmarent, ſpeciali ſe fœdere & arctiore cum Groninganis junxerunt. *Hoc fœdere promisêre Senior, Scabini, Senatus reliquus & XIII. viri totius populi nomine, fideles ſe ſocios Groningenſium futuros in annos XXIIII ex formulâ fœderis Doccumani, ejuſque fœderis conditiones omnes ſervaturos: præterea permiſſuros, ut lites civium ſuorum cum civibus, de quibus*

Fœdus Leoardium.

„ *bus appellare ſuperiores judices placet, à Senatu Groningano, temporibus in fœdere Doccumano expreſſis, recognoſcantur: cæteræ lites aut cum pergrinis, aut pergrinorum cum iiſdem peregrinis, id eſt, iis qui Leoardiæ domicilium non habent, ab Hovetmannis Groningenſibus, & conventu juridico ſociorum, ut eſt in eodem fœdere Doccumano, definiantur.* Dein additum,

NOTA. *ut Groningani præfectum dent Leoardianis,* „ *qui vel in oppido, vel in ejus viciniâ commodo loco ſedem habeat; iſque ſcabini aut ſenioris locum teneat in ſenatu oppidano eâque poteſtate ſit, quâ ipſe, ſi adſit, ſenatus Groninganus,„ cujus vicem geret: eidemque præfecto Leoardiani ſtipendium ſolvant decennio proximo aureos Rhenanos centenos annuos: interea ſocii rationem ineant aliam ſtipendii ejuſdem conficiendi, quæ duret ad fœderis uſque finem, ſintque Leoardiani ab onere illo centenorum aureorum deinceps liberi. Præfectum hunc ſi quis auſu temerario occidat, prehenſus capite pœnas viciſſim pendat, fugâ elapſus omnibus bonis mobilibus & immobilibus exuatur, eaque ad arbitrium ſenatus in fiſcum redigantur Groningenſium:*

ningenſium: cædem verò eam ſi ſatelles aut miniſter juſſu alterius patret, & ipſe & qui juſſit, eâdem teneantur noxâ, idemque ſupplicium pendant: At ſi vulnere eundem quis læſerit, pœnam vulnerati hominis nobilis duplam ſolvat. Cætera ſunt de obſidibus ſex arbitrio Groningenſium legendis & in cuſtodia habendis, ſicubi contingat fœderis hujus obſervationem Leoardienſium vitio claudicare. Signatum celebratumque Leoardiæ die VI Iduum Octob. Eodemque tempore magno numero viri nobiles primarum familiarum, qui hactenus fœderi Oſtergoo ſe oppoſuerant tam Weſtergoi quàm Oſtergoi, itemque oppida Franekera & Worcumum, cum cohærentibus præfecturis, cùm audiſſent Groninganos jam Leoardiam ingreſſos, Leoardioſque fœderis feriundi cum his peravidos eſſe, ipſi quoque re benè deliberatâ, dimiſſo armorum conſilio, cum Groninganis pepigere in hunc modum: *Nefas eſſet ipſis, turbare Groningenſes, & fœdus cum iis jam habentes, aut impoſterum habituros: nec contrà Groninganis liceret miſcere ſe rebus illorũ, aut illos illorumq́; ſubditos aut regiones*

Fœdus aliud cum multis Oſtergois & Weſtergois.

nes illis invitis ſub fœdus ſuum trahere: quod compertum fuerit eorum aliquem in Groninganos, aut horum ſocios aliquid deliquiſſe, de eo ad arbitrium quatuor virorum, duorum è Senatu Groningano duorum ex ipſis datorum ſatisfaciat. Nec multos poſt dies

Pacta cum Sciringiis.

Snecani, Slotenſes, Illſtani, cæterique horum ſocii factionis Sciringiæ, fœderis hoſtes, inſigni clade ad Barrahuſium à fœderatis correpti, cum Boccone Haringæo, factionis principe, ad arbitrium victorum conditiones accepêre. *Iurarunt, fœderi Oſtergoo non ſe ſemet oppoſituros, nec impedimento iis futuros, ſi qui deinceps aut Oſtergoi aut Weſtergoi accedere eidem vellent: nullum jus imperiumve in univerſam Oſtergoam, aut ullam ejus partem ſibi arrogaturos, ablata reddituros, exules in integrum reſtituturos, controverſa cum Galamæis arbitrio Groningenſium ſubmiſſuros: Groningenſes in perſequendis injuriis contra Weſtergoos hac pactione non comprehenſos non impedituros: è ſociis in has leges peccanti nemini patrocinaturos detrimenta impendia, moleſtias belli Groninganis & Oſtergois* XVII *millibus aureorum Rhenenſium &*

quin-

quingentis ſpatio IX *menſium ternis penſionibus ſartaros*. Denique alia obligandæ fidei vincula gravia & aſpera adjuncta: quæ in Hiſtoriâ expono. Tùm conſternatis totius factionis adverſæ animis, quotquot ejus in Oſtergoâ ſupererant viri nobiles, quos hactenus pertinacia non ſiverat accedere, eidem fœderi Oſtergoo acceſſerunt. In hoc rerum ſtatu, cùm omnia ad ampliandos fœderis hujuſce fines ſpectare viderentur, venit in Friſiam legatus Cæſaris Friderici OTTO LANGIUS canonicus Moguntinus, ut Friſiorum diſſidia componeret. Cujus adventu reſpirantes Sciringii, (horum enim precibus data legati miſſio erat) animos rurſum extulêre turbaſque dedêre fœderatis. Nec multò poſt è vitâ deceſſit Fridericus III Imperator, ad quem reverterat legatus, cætera ad pacandam Friſiam, uti ferebat, procuraturus. Idem verò anno ſequente, nomine Maximiliani Regis, qui patri ſucceſſerat, in Friſiam rediit, mandata ſecum ferens de Ephoro in Friſiâ, quem POTESTATEM dicere mos erat, deſignando, &

Anno M. CCCC. XCIII Otto Lãgius *legatus Cæſaris in Friſiâ.*

ſimul diploma de libertate gentis. Sed & civitas Groningana, quæ ſuos quoque homines unà cum ſociis legaverat ad eundem Regem, ampliſſimum diploma ab eo impetravit, quo fœdus Oſtergoum utraque petente parte ſolenniter confirmatum fuit, præſentibus in aulâ, & nequicquam contra nitentibus Sciringiis. Id diploma datum Campoduni die XXIII Maii: eoque comprehenſi quoque illi, qui poſt percuſſum fœdus primum eidem deinde acceſſerant. At litteræ Regis Camſtræo datæ, viro nobili, in aulâ noto, Regiúque grato, diſſenſionem peperêre: diſſenſio tumultus dedit: per eos iſtuc deducta res, ut Bolſuerdia, Worcumum, Stavera, Hindelopa, & maxima nobilitatis Wèſtergoæ, maxima item plebis ruſticæ pars fœdus novum cum Groninganis, fœderi Oſtergoo ſimilimum, percuſſerint, denique paulò pòſt tota penè Weſtergoa, exceptâ FRANEKERA cum conjuratis viris nobilibus, in Grogenſium ac ſociorum poteſtatem venerit: quod factum anno Chriſti M. CCCC. XCVI.

Diploma Maximiliani Cãpodunenſe, confirmans fœdus Oſtergoum.

Fœdus novum cum Weſtergois, O*ſtergoo fœderi ſimile.*

De

DE FOEDERIBUS PACTISQUE PER SAXONES TURBATIS.

HOc tempore Maximilianus Rex cum Alberto Saxoniæ Duce comparat de Friſiâ ſubigendâ: Albertus velut Sciringiis auxilio futurus militem in Friſiam mittit: Ei mox alium, diſſimulato nomine & conſilio ſuo, ſubmittit Vetcoperorum ſtipendia facturum, ut regionem attererent, & enervem redderent. Tum cùm maturum videretur, feſſis penè omnibus diploma in Friſiam miſſum, *quo Friſiæ gubernatio Alberto Saxoni ſub Poteſtatis titulo à Maximiliano, & Ordinibus Imperii aſſignabatur, eaque jubebatur eſſe perpetua, tranſitura in hæredes Additum tamen, ut belli impendiis refuſis, & certâ pecuniæ ſummâ ſolutâ à Philippo Burgundo* M. CCCCXCVI. *Maximiliani Regis & Alberti Saxonis conſilia.* Diploma *Alberto Saxoni datum*

Maximiliani filio, gubernatio tota & omne in Friſiam jus ad eundem tranſiret. Albertus per ſuos, quos præmiſerat, oppreſſis omnibus Tranſlavicanis, atque à fœdere Groningano vi & aperto bello averſis, inque fidem ſuam adactis, Groningam quoque & agrum vicinum tentavit. Nam hos quoque ad imperium ſibi commiſſum pertinere ferebat, habebatque pro ſe interpretem controverſiæ Maximilianum. Verùm cùm res per interceſſiones & colloquia non procederet, ipſe ob filii caſum, quem Tranſlavicani Franekeræ obſederant, ſecundò in Friſiam veniens, liberato filio, & rebus Tranſlavicanis pro tempore conſtitutis, exercitum cis Lavicam adduxit, nulloque negotio agrum in ſuam poteſtatem & fidem redegit. Sed in obſidenda urbe dum hæret, intercedente rurſùm Georgio Thorenio Equeſtris dignitatis viro nobili ad hoc à Principibus Germaniæ miſſo, & cum eo Friderico Badenſi epiſcopo Ultrajectino, colloquium denuò coiit, anno M. D. menſe Auguſto: in quo colloquio res tandem compoſita, & bellum

Albertus Groningã obſidet.

lum diremptum. Conditionum præcipuæ fuere, *ut controverſiæ inter Albertum & civitatem, de poteſtate prætoriâ in agrum vicinum cum Hovetmannis, de imperio in Præfecturam veterem, de jure ſtapulæ rerum* ἐπιχωρείων, *de uſu ſolius cereviſiæ Groninganæ in tabernis ac diverſoriis per agrũ, de non coquendâ cereviſiâ quæſtus causâ in agro, & quæ alia pactis & fœderibus nitebantur, aut more inolita erant, quæ omnia ſibi dimitti poſcebat Albertus, Cameræ Imperii judicio definienda permitterentur; interea* Thorenius *nomine Reip. Germaniæ ſequeſter rebus illic præeſſet, agrarios ordines eâ fide, quâ civitati obligati erant, ſolutos, in fidem ſuam adigeret, jus æqualiter ex more & legibus regionis aut ipſe diceret, aut dici curaret, uſque dum Camera litem definiret, eo facto, ei omnia ſingulave rurſum traderet, cui Camera addixiſſet: partes quoque jurarent, judicio Cameræ ſe obſequuturos: Tantiſper verò Groningani manerent in poſſeſſione juris ſtapulæ, nundinarum, ejus quod ad cereviſiam pertinet, & ſimilium aliorum, eo modo, quo fuerat ante litem hanc à Saxone illatam ab*

Compoſitione diremptum bellum inter Albertum & civitatem Groningã.

ultimâ uſque hominum memoriâ: nec liceret butyrum, caſeos, equos, boves, vaccas, cæteraque id genus mercimonia alibi quàm Groningæ in ſtapulæ loco more ſolito venundare, venumve proponere, vel in regiones alias præteritâ Groningâ exportare aut abigere: Excepta modò eſſent, quæ hujus generis viris nobilibus in prædiis ipſorum provenirent, quibus jus eſſet pro libitu & commodo ſuo ea dividere: idemque valeret de Dammonenſibus. Exempta quoque ſtapulæ legi maneret Præfectura vetus, uteretur que jure ac libertate priſtinâ, emeret, venderet cereviſiam coqueret pro libitu, uti ſolebat, quoad duraret hæc ſequeſtris ratio: Groningani etiam in exigendâ pecuniâ creditâ & reditibus aliis per agrum retinerent jus & morem ſolitum, modò ut judex in eo tribunali in urbe eſſet ipſe Thorenius, aut legatus ejus, aliúſve pro eo ſequeſter ab Ordinibus Imperii datus. Atque hæc probata ſignataque ab utrâque parte, & ſigillis quoque duorum interceſſorum ad fidem munita: denique pax conſtituta.

Alberti Saxonis mors Nec multò pòſt Albertus jam tum corpore ægro Emdam delatus, atque tibi vitâ functus

functus eſt. Thorenius verò intempeſtivè Friſiâ evocatus ab Henrico Alberti filio, malis adhuc haud benè poſitis, quæ in Rep. ſociorum hærebant, (eranr enim nobilitatis agrariæ animi in civitatem, & hujus viciſſim in illam ex injuriis mutuis exacerbati) quibus ipſum ſe interponere, remediumque adhibere conveniebat, cùm diutiùs etiam quàm par eſſet emanſitaret, occaſioni fuit, ut anno proximo in arma rurſum ſit itum, tranſactioque neglecta penè evanuerit. *Bellū inter Saxones & Groninganos renatum.*

DE STATU CIVITATIS SUB EDSARDO ORIENTALIS FRISIÆ COMITE, ITEMQUE CAROLO GELDRO, DOMO Burgundica & imperio Belgico.

A Quo tempore repetitis ſæpè induciis ſuſtentata diu res, & colloquiis iterum tentata, tandem anno M. D. V. in acerbiſſimum & maximum bellum erupit. Eo civitas ab omni parte obſeſſa, & in extremas tandem redacta anguſtias, ob acerbita-

Groninga Edſardo *dedita.*

tem & ὕβριν Saxonicam, urgente neceſſitate, duro telo, in fidem demùm Edſardi Comitis Friſiæ Orientalis, hactenus hoſtis ſui ſe contulit. Id enim ſatius putavit, quàm iis ſe dedere, quorum verba & facta pluſquàm barbara & crudelia in obſidione proximis menſibus audierat, videratque. Id factum anno M. D. V I, menſe Aprili. Conditiones ſanè duræ, quibus ſe dedidit, & non ſatis è jure priſtino. In quibus fuêre hæ: *Vt Edſardus in urbem reciperetur cum armatis* DCCC: *ut magiſtratũ civeſque jurejurando adigeret in fidem ſuam: ut locum in urbe, quem vellet, muniret, & præſidio inſideret: omnia in eventum judicii principum ac reliquorum ordinum Germaniæ* Deinde&hæ: *Vt idem Edſardus ex ordine honeſtiorum civium deligeret pro arbitratu ſuo, qui pecuniæ creditæ judicia, aliaque Hovetmannis ſolita in urbe exercerent in eos qui agrum habitant; idque more & modo priſtino, ſed nomine ipſius: Vt frumenta in agro nata, non alibi quàm Groningæ & Dammonæ venirent: de cæteris ἐπιχωρίοις Edſardus adhibitis in conſilium Groninganis certi quid ſtatueret,*

Conditiones deditionis.

ſtatueret, quod eſſet ex commodo Vrbis & Agri. De cereviſiâ nihil mutatum. Cautum, ut omne jus hoc ad hæredes Edſardi & fratris ejus Vconis tranſiret. Signatum utrinque poſtridie Georgii. Hoc facto omnium animi ſuſpenſi, maximè verò Saxonum, qui quo animo eſſet Edſardus, erant incerti. Et quia de eventu judicii ſcriptum in conditionibus intellexerant, ad cognitionem cauſæ rem deducere maturabant. Cognitioque ſolennis inſtitura eſt Conſtantiæ: ſed is eventus ibi fuit, ut civitas haud dubiè jure, Georgius Saxo gratiâ eſſe ſuperior videretur. Definitum tamen illic nihil. Deinde colloquiis multis & variis per aliquot annos tentatum denuò negotium: ſed nec his quicquam profectum. Nam Saxo decedere jure in agrum, & fœderibus renunciare civitatem jubebat: civitas ut id faceret, nullâ ratione perſuaderi volebat. Igitur anno M. D. XIII reſumptis armis, Edſardo cum civitate in Saxonis gratiam proſcripto, concitatâ in hos magnâ Germaniæ parte, belloque ſummis viribus, ſummâ contentione longo tempore

Cauſæ cognitio Conſtantiæ.

Edſardus cũ civitate Groninga proſcriptus

pore continuato, Friſiâ Orientali peſſundata, tribus Edſardi arcibus occupatis, Edſardus imparem ſe ſolum tantæ moli ſentiens ad Carolum Geldriæ Ducem Gallorum regis ſocium, Burgundis & Auſtriacis inimicum, ſe contulit, ut auxilia ab eo pararet. Is fortunam ſequens verſuti princeps ingenii, promiſit benignè, pecuniamque etiam in eum finem accepit. Sed miles promiſſus non ante uenit, quàm Dammona quoque vi eſſet à Saxonibus occupata, & Groninga in arctum redacta. Et tum Geldri legatus, qui auxiliis præerat; Guilhelmus Oijenſis, in extrema civitatis neceſſitate cùm differri diutiùs deditio non poſſe uideretur, profeſſus etiam eſt, ſic ſibi mandatum à principe, ne quid opis preſſis ferret, neu rebus Edſardi civitatiſque ullo ſe modo miſceret, ni priùs hæc illius fide ſoluta in Geldricum nomen juraſſet: nec enim æquum eſſe, principem tantam rem tam ſumptuoſam, difficilem, periculoſam aggredi, tanti hoſtis offenſionem in ſe ſuſcipere, omnemque penè

Edſardus à Carolo Geldro auxilia petit.

Caroli artes.

penè Germaniam irritare, & nullum operæ ſuæ pretium ferre. His addidit de optima principis voluntate in civitatem, imprimis de privilegiorum ac juris priſtini reſtitutione, deque arcis demolitione, alia, quæ ducendis animis eſſe putabat. Itaque inclinante huc civitate, ex hominum natura melioris conditionis avida, nec libenter manente in ea fortuna, cujus ipſos pœnitet, Edſardus quoque quamquam inopina oratione attonitus primùm & indignans, tamen, quod ſapientis erat, parendum neceſſitati putavit. Nec mora, exautorata ab eo civitas apud Oijenſem in fidem Geldriæ Ducis juravit, vergente jam anno M. D. XIIII. Conditionum contractus hujus ſumma fuit hæc: *Geldrus cauſam civitatis contra Vltrajectinos non ſolùm auxilia non ferentes laboranti, uti debeant, ſed vim quoque cum hoſte inferentes, impendio ſuo, ſine moleſtiâ & ſumptu ipſius, ageret & tueretur: civitas in nomen Geldricum juraret in perpetuum, imperiumque in agrum univerſum Lavica & Amaſo clauſum, in quo & Præfectura vetus, Principi*

Civitas Groninga in nomen Geldricū jurat.

Conditiones Geldricæ.

Principi cederet : prætoriam poteſtatem à Principe delegatam in res agri tenerent, & velut Principem repræſentarent, unus è conſiliariis principis à principe datus, & quatuor viri è numero honeſtiorum civium ad hoc idoneorum à Senatu urbano electi, iidemque eodem jure eſſent, quo Hovetmanni illi veteres quondam fuerant ante bellum Saxonicum, eadem omnia, quæ olim iſti, haberent & facerent, ſervato more antiquo: jus ſtapulæ, quod vocant, omnium rerum venalium quæ in agro ſunt, proveniuntve, integrum per omnia maneret civitati eo modo, quo ante hos motus & arma Saxonica fuère: In frumento quoque & cereviſiâ idem ſervaretur, quod olim ſolebat: αὐτονομία civitati & agro, atque uſus patriarum legum maneret: quiſque jus ſuum integrum & illibatum retineret, quiſque poſſeſſiones, res prædia intra extraque aggeres haberet : nec Princeps quicquam novi inſtitueret: idem nullo unquam tempore vel ipſe ſepararet à civitate agrum, vel ſeparari per alium ſineret, aut occaſionem ſeparationi daret: munitiones quoque omnes in agro demoliretur, nec novas alias extrueret, extruive pateretur:

tur:

tur: denique tributo annuo æquo ac tolerabili ex agro ſibi hæredibuſque ſuis pendendo cum civibus & agri incolis compararet, à quo nullæ poſſeſſiones aut res in agro ſitæ immunes eſſent. Hæc concepta tum, & probata utrimque: ſed in ſolennem formam redacta, & ſignata poſt annos demùm tres, cùm ager totus ab hoſte quoque liberatus, & Principi ſubjectus eſſet. Is fuit annus à Chriſto nato M. D. XVIII, & menſis Februarij dies XVIII. Deinde anno M. D. XXI inter Principem & Ordines agri in curiâ Groningana per legatos Geldricos ſenatumque urbanum ſic convenit, *ut ipſi in fide Principis eſſent, & hæredum ejus in perpetuum: Princeps & hæredes integra ſervarent ipſis privilegia, jura, inſtituta, leges, conſuetudines, ſecundùm fœdera & pacta olim inter ipſos & civitatem inita.* Sic in nomen Geldricum ab Ordinibus juratum, præmiſsâ conditione hac, *non diutiùs valituram vim juramenti hujus, quàm Geldrus tueri regionem poſſet.* Et mox hæc pacta à Principe ſunt ſignata die Iunii XX. Verùm cum progreſſu temporis cùm longiùs

giùs paulatim tendere, & à pactis recedere, & civitatis jura arctare deprehenderetur Geldrus, à Marwico prætore primùm incitatus, cui ſimultas cum ſenatu intercedebat, deinde irritatus, quod, bello pro Balthaſaro Eſenſi in Friſiâ Orientali contra Ennonem Comitem vicinum ſuſcepto, in ejus impenſas tributum ſibi à civitate negaretur, & ſuapte naturâ potentiæ per fas & nefas augendæ avidus, & turbulentus, occaſione raptâ, quam fors offerebat, per Meinhardum Hammenſem clarum militiâ virum, Daniæ regis auſpicia profitentem, occultis mandatis ſuis inſtructum, adductis copiis tumultus in agro, & ad ipſas portas urbis cieret, ſuburbia vaſtaret & incenderet, Dammonam ſummâ feſtinatione muniret, poſtremo in colloquio Eſſenæ componendæ rei causâ inſtituto per Henricum Grovium Erclenii dominum legatum ſuum, & Hacfordum militum præfectum palàm jam poſceret, arcem munitam in urbe ſibi extrui, Dammonæque munitiones perfici, civitas meritò ab eo animis alienata, ad partes Burgundicas ſe vertit.

An. M.D. XXXVI.

Carolus Geldrus pacta violat.

vertit: Nec mora, re cum agrariis ordinibus deliberata, ex eorum conſenſu ad Georgium Scenkium Teutoburgium, qui Tranſlavicanis pro Carolo v. Imp. tum præerat, legatos miſit, ac deditionem obtulit. Atque illi edoctus celeriter de voluntate Mariæ ſororis Caroli Imp. Belgii Gubernatricis, ad quam ſcripſerat, ſine mora cum iis, quas in promptu habebat, copiis Groningam profectus, cùm de conditionibus imperandi parendique conveniſſet, civitatem ordineſque agrarios ſimul in fidem Caroli Imp. Brabantiæ Ducis & Hollandiæ Selandiæque Comitis, & Friſiæ ac Tranſiſalanæ Domini, velut unius Reip. populum recepit die Iunii menſis VIII anno, quem dixi, M. D. XXXVI. Eo facto, cum exercitu Dammonam profectus, eam obſedit, occupatoque interea die VIII Iulii per deditionem caſtello Delfſilano, quod Geldri quoque tenebant, copiiſque, quæ auxilio obſeſſis à Dano veniebant, duorum circiter millium, conciſis, tandem extremas in anguſtias redactam dedere ſe coëgit, duriſſimis conditionibus. Nam

Groninga & ſocij in agro in fidē Caroli v. Cæſaris *Ducis Brabant. &c. concedunt.*

Dammona à Teutoburgio obſeſſa deditaque. Conditiones deditæ Dāmonę

ſic convenit, *ut duces militiæ Meinardus & Hacfordus in vincula Tentoburgio traderentur: reliqui cohortium præfecti ac milites captivorum inſtar, inermes, virgam albam manu gerentes ſine ſarcinis exirent, ſuaque omnia in oppido relinquerent, nec intra tres menſes contra Cæſarem militarent: Oppidani Dammonenſes malè ſibi conſcii cum militibus conditione eadem egrederentur: cæteri manere volentes excuſandi ſui, & experiundæ gratiæ facultatem haberent.* Facta hæc die VI Septembr. Deinde cùm Bruxella reſponſum veniſſet, quò retulerat de omnibus Teutoburgius, ex reginæ mandato captivi Bruxellam miſſi, Dammonæ munitiones dirutæ: pro oppido ipſo ac ædificiis, quæ & ipſa excidio à Regina & Teutoburgio deſtinata, deque eo mandata jam data Ioanni Heſſo, ab amicis per preces interceſſum, decretumque ſuſpenſum: dein gratia facta. In tanto tum diſcrimine Dammona fuit, propterea quòd opportuna tumultuantibus & queti publicæ infeſtis, fortunaque urbanæ inimicis ſit. Parendi imperandique leges ſub Burgundis

Dāmona ab excidio ſervata.

Condiſiones Burgundicæ

dis hæ ſcriptæ, ſignatæque: *Omnes & ſinguli totius provinciæ ordines, qui Amaſo & Lavicâ continentur, retinerent jura & privilegia ſua per manus à majoribus accepta, leges patrias, ſtatuta, conſuetudines: imperium Præfecturæ veteris, & Selwerdicæ ſuburbanæ eſſet ac maneret civitatis: munitiones per agrum omnes, quæ jam eſſent, everterentur; nec aliæ in futurum extruerentur, niſi id defenſionis requireret neceſſitas: domus Principe digna, ſed inermis & immunita Cæſari ædificaretur in urbe, ſumptibus provinciæ totius: reditus ex agro ſolverentur Cæſari & hæredibus ejus quotannis duodecies mille aureorum Carolinorum.* Dammona capta à Teuteburgio totâ Drentiâ Geldri ejecti, Wedda, Coverdiaque captæ, bellum ex universâ illâ vicinia, eodem adhuc anno profligatum. Denique Decembri menſe pax inter Burgundicam domum & Geldrum compoſita. Conditiones dictæ inter alias, *ut fœderi Gallico, Holſatico, aliisque contra Cæſarem & ſubditos ejus initis, Geldrus renunciaret: valediceret juri omni in civitatem & agrum Groninganum, Drentiam,*

ſic convenit, *ut duces militiæ Meinardus & Hacfordus in vincula Tentoburgio traderentur: reliqui cohortium præfecti ac milites captivorum inſtar, inermes, virgam albam manu gerentes ſine ſarcinis exirent, ſuaque omnia in oppido relinquerent, nec intra tres menſes contra Cæſarem militarent: Oppidani Dammonenſes malè ſibi conſcii cum militibus conditione eadem egrederentur: cæteri manere volentes excuſandi ſui, & experiundæ gratiæ facultatem haberent.* Facta hæc die VI Septembr. Deinde cùm Bruxella reſponſum veniſſet, quò retulerat de omnibus Teutoburgius, ex reginæ mandato captivi Bruxellam miſſi, Dammonæ munitiones dirutæ: pro oppido ipſo ac ædificiis, quæ & ipſa excidio à Regina & Teutoburgio deſtinata deque eo mandata jam data Ioanni Heſſo, ab amicis per preces interceſſum, decretumque ſuſpenſum: dein gratia facta. In tanto tum diſcrimine Dammona fuit, propterea quòd oportuna tumultuantibus & queti publicæ infeſtis, fortunaque urbanæ inimicis ſit. Parendi imperandique leges ſub Burgundis

Dãmona ab excidio ſervata.

Conditiones Burgundicæ

dis hæ ſcriptæ, ſignatæque : *Omnes & ſinguli totius provinciæ ordines, qui Amaſo & Lavicâ continentur, retinerent jura & privilegia ſua per manus à majoribus accepta, leges patrias, ſtatuta, conſuetudines: imperium Præfecturæ veteris, & Selwerdicæ ſuburbanæ eſſet ac maneret civitatis : munitiones per agrum omnes, quæ jam eſſent, everterentur ; nec aliæ in futurum extruerentur, niſi id defenſionis requireret neceſſitas : domus Principe digna, ſed inermis & immunita Cæſari ædificaretur in urbe, ſumptibus provinciæ totius : reditus ex agro ſolverentur Cæſari & hæredibus ejus quotannis duodecies mille aureorum Carolinorum.* Dammona capta à Teuteburgio totâ Drentiâ Geldri ejecti, Wedda, Coverdiaque captæ, bellum ex universâ illâ vicinia, eodem adhuc anno profligatum. Denique Decembri menſe pax inter Burgundicam domum & Geldrum compoſita. Conditiones dictæ inter alias, *ut fœderi Gallico, Holſatico, aliiſque contra Cæſarem & ſubditos ejus initis, Geldrus renunciaret : valediceret juri omni in civitatem & agrum Groninganum, Drentiam,*

Tuentiam, ſi quod haberet aut habere ſe putaret. Ea pax publicata Groningæ die XVII Decembr. lætiſſimiſque animis ab omnibus accepta, cùm omnes bellorum tæderet. Ab hoc tempore vixit civitas concors cum agri ordinibus, manſitque in uſu ac poſſeſſione juris prioris de Hovetmannis & Hovetmannorum poteſtate, de ſtapulâ rerum venalium, de frumento, de cerevisia ex formula Geldrica, ut de ſententia Burgundicæ formulæ, & de mente paciſcentium dubitari non poſſe videatur. Et eſt ex eadem formula Burgundica, durante eodem, quem dixi, uſu, poſt annos XIV à civitate ſimul & agrariis ordinibus jusjurandum datum Philippo Caroli filio, Hiſpaniæ regi, idque conjunctim rurſus, ac Philippus jurejurando reciproco his obligatus, nulla tum prodente ſe controverſia, aut controverſiæ ſuſpicione. Nam Dammonenſes quod moverunt, velut exempti legi communi, ac præcipui aliquid habentes, id cujuſmodi fuerit, quamve habuerit rationem, dicam ſuo loco. Demùm poſt aliquot annos per Dammonenſes incitati agrarii,

Homagiũ Philippo II Hiſp. regi præſtitum.

paucoſ-

paucoſque alios, quibus negotiatio allubeſcebat, de ſtapulæ jure, imprimis in rebus exoticis aliunde importatis queri cœperunt, querelaſque ad aulam Burgundicam detulerunt. Aula eodem anno, qui erat M. D. LIX, Arembergio Comiti Gubernatori mandavit, ut inter partes amicam tranſactionem tentaret. Eâ fruſtrà per eum tentatâ (nam longiùs paulatim tendebant querentes, totumque penè fori jus ſtudebant convellere, & oppidani de poſeſſione aut jure ſuo decedere nolebant) Arembergius. idem die XVI Martij, anno M. D. LX juſſit utroſque documenta ante exitum ſex hebdomadum apud ſe producere, & ex his ſententiam expectare proviſionalem, uti vocant, uſque dum controverſia pleniùs cognita tota definiretur: *intereà voluit Oldermannum juris ſtapulæ præfectum more ſuo contra delinquentes agere, ſed pœnarum exſecutionem uſque ad ſententiæ proviſionalis promulgationem ſuſpendere.* Et cùm pars neutra juſſui ſatisfeciſſe videretur, ad documenta quod attinebat, idem denuò die XIV Maij præcepit utriſque, ut apud

Initiũ litis de jure ſtapulæ.

Hovetmannos cognitores cauſam agerent ordinario modo uſque ad momentum ferendæ ſententiæ: Hovetmannos juſſit acta ea omnia exhibere ſibi: intereà Oldermanuus id obſervaret, quod antè erat mandatum. Quod ipſum cùm iniquiùs putarent oppidani de Oldermanno (nam extractum iri in longum actionem rebantur, atque intereâ ſine nervo futurum jus civitatis) rem ad Margaretam Parmenſem gubernatricem Belgii retulerunt. Illa cum ſenatu ſuo commodè interpretata ſententiam Arembergii benignè reſpondit, mandavitque *ut ab Oldermanno damnati cautionem præſtarent in eventum litis de ſolvendo judicato*: & ſimul quæ ſpecies rerum venalium litigioſarum intelligerentur ſententiâ Arembergii comprehenſæ. Id factum Bruxellæ die XIV Maij, anno M. D. LXI. Poſt quæ pendente judicio rurſus inſtitutæ actiones amicæ ad componendam controverſiam, demumque hujus ergò cum mandatis in urbem miſſus Philippus Cobelius ex ſecreto ſenatu regio: cujus prudentiâ & induſtriâ effectum, ut in capita certa, de

Philippus Cobelius.

quibus

quibus erat controverſia, formata ab ipſo pars utraque acquieſceret, & conſentiret, quæ vim juris habèrent interea, dum judicio integro tota cauſa finiretur. Conſenſus is ſolenniter initus & ſignatus in curiâ Groninganâ die IV & V Auguſti, anno M. D. LXIV. Capitum præcipua fuêre: *Inſtrumento ἐπιχωρείῳ & cerviſiâ id ſervaretur, quod eſt fœdere anni* M. CCCC. LXXXII *definitum: pecora equini & bubuli generis venalia Groningæ in foro ſiſterentur, iſta biduo, hæc uno die horis antemeridianis: quo facto, liceret, ſoluto vectigali uſitato, quôlibet abigere: butyrum, caſei, lardum, ſevum, adeps, terga bubula Groningæ & non alibi venum proponerentur, venderenturve: peregrino nihil horum, nec pecorum, nec cæterorum emere in agro liceret, in foro Groningano liceret cuivis, civi, agricolæ, peregrino, liberaque emptorum exportatio eſſet vectigali ſoluto. Mercatus ſolennes in commodum negotiationum plures in urbe inſtituerentur. Exempta fori juri eſſent pecora paſtionis causâ aliunde in agrum adducta: venalia navibus advecta ſi eſculenta & corruptioni*

Conventio autore Philippo Cobelio.

ſubitæ obnoxia ſint, jus eſſet ubivis in agro diſtrahi: reliqua durabilia cujuſcunque generis, frumenta, legumina, ſaperdæ, aleces ſalitæ, ligna, lapides, calx, ferrum, carbones, ſimiliaque non venundarentur intra horas XXIV, *ut copia veniendi ad portus civibus eſſet: tum conjunctim cum civibus tantum emerent agricolæ, quantum ad uſus ſuos domeſticos haberent opus; & poſt alteras horas* XXIV *ſi quid mercium eſſet reliquum, id emere etiam inſtitoribus agrariis non eſſet vetitum. Quin imò ſi quis agri incola etiam poſt primas horas* XXIV *in uſum domeſticum aliquid emptum ex his vellet, quæ jam à civibus ſint empta, mercibus nondum loco motis, ei id negari eodem, quo prima emptio facta, pretio exhibito non liceret. Mercatores agrarij vectigal aut portorium ſolverent in uſum agri. Quæ quis ex agri incolis aliunde importaret, onere ſtapulæ eſſent libera, quemadmodum & omnia reliqua in his capitibus non nominata. Poſtremò nemo ad jusjurandum ab Oldermanno adigeretur apud judices mercaturæ præfectos ſine præcedente documento legibus ſufficiente: atque in hoc ipſe Oldermannus*

mannus & judices jusjurandum darent Reip. Verùm cùm ne his quidem conditionibus contenti poſſent eſſe agrarii, Albano Duce rerum potiente in Belgio, rurſus ad eum querelas detulere: Ille causâ cognita anno M. D. LXXI, die VII Auguſti decretum iterum interpoſuit, verbis varians à capitibus his, re penè idem. Ejus ſumma hæc: *Groninganis integrum ſit jus ſtapulæ & mercatum in butyro, caſeo, pecore equino bovinoque, frumento omnis generis: quorum nihil liceat exportare, niſi Groningæ venale habitum ab horâ matutinâ ad meridiem. Nulli peregrino liceat quicquam ſive* ἐπιχώρειον *ſive* ἐπείσακτον *in agro emere aut vendere: in urbe liceat: attamen liberum eidem ſit ea, quæ ipſe advexerit, in ipſis portibus, aut propè eos è navigiis venundare, cui volet. Vitandæ fraudis causâ, quæ Groningæ promercalia fuêre, ea à præfecto ad id dato in indicem referantur, vaſaque butyri notâ inſignantur. In trutinâ urbanâ pondera ſint uniformia: nec civis, nec agri incola negotiationibus deditus menſibus Majo, Iunio, Iulio, Auguſto jumenta aliave quæſtus faciendi cauſa per* Decretum Ducis Albani.

agrum emere jus habeat, reliquo tempore reliqua mercimonia fœdere anni M. CCCC. LXXXII *non comprehenſa jus habeat quovis loco, nec tamen liceat nundinationes inſtituere præterquam Groningæ. In uſum domeſticum cuivis in agro quidvis quocunque loco & tempore emere liberum ſit. Contrà feciſſe deprehenſus primò aureos florenos* XXV, *ſecundò* L. *Oldermanno pendat; tertiò, & deinceps arbitrali mulctâ puniatur: mulctæ trientem civitas, alterum fiſcus regius, tertium Oldermannus capiat. Hic juramento neminem adigat, niſi ſemiplenâ probatione conſtrictum: citra eam ſi quem in judicium trahat, in ſumtus ipſe damnetur. Putans ſe iniquâ ſententia apud mercatorum aut Oldermanni tribunal gravatum; ſi ex agro ſit, Hovetmannos; ſi civis, Senatum appellet, niſi aliud à rege decretum fuerit: Hovetmanni & ſenatus compendioſè litem expediant. Civitas non miſceat ſe ve-*
Accijs. *ctigali vinario & cerviſiario, cui acciſæ nomen, in agro: ſed id agrariis impendendum uſibus agri relinquat. Publicanus aut queſtor rationes de eo reddat quotannis coram prætore regio, aut Hovetmanno, & ab*

agra-

agrariis ad id delectis. His additum aliquid de conventibus Si quid in his dubii inciderit, ejus explicatio aut definitio penes regem ſit, ejuſve in Belgio gubernatorem. Hoc decreto perempta ſint acta omnia priora ad hanc controverſiam pertinentia. Sed iſto quoque repudiato decreto, quadriennio poſt, cùm Groningæ coiſſent agrarii, ut ſe vinculis his ſemel exuerent, fœderi ac ſocietati omni, quam cum oppidanis habebant, renunciarunt ritu ſolenni. Id fuit anno M. D. LXXVI, menſe Iannuario. Quo facto, cùm, pergerent nihilo minùs oppidani, uti ſolent, & poſſeſſionem uſu tuerentur, illi oppoſuêre ſe; proteſtari acriter, judicii miniſtros repellere, mandata contemnere, conventus ſeorſim habere, ad regium ſenatum provocare: regius ſenatus præcipitantiùs quàm par erat decernere, & in fraudem civitatis id quod ab Albano ſcitum interpretati. Interea paceGandavenſi promulgatâ, capto Groningæ à militibus ſuis Caſparo Robleſio præfecto regio, Georgio Rennebergio in locum ejus ab Ordinibus generalibus ſuffecto, creſcente

Agri ordines fœderi renunciant.

indies

indies diſſenſione & odio inter partes, agrariis nova collegia, nova tribunalia inſtituentibus, re ad tumultus atque arma ſpectante, tandem Rennebergius velut Reip. ſtudio ad avertenda pericula & conſtituendam provinciam, conventum Ordinum ejus indixit in urbe ipſis Calend. Novemb. anno proximo M. D. LXXVII. Illic cùm ſtatim in initio altercationes eſſent ortæ, contumaciuſque & ferociùs agere ac loqui agrarii viderentur, quàm ferendum oppidani putabant, quotquot illorum aderant (nec enim venerant omnes) ab his in cuſtodiam ſunt dati. Hinc major ſecuta animorum exacerbatio: cui medendæ, ac ſarciendæ concordiæ (periculoſus enim ignis ille videbatur, qui toti Belgio in iſto rerum ſtatu poſſet malo eſſe) ab Auraico Principe & generalibus Ordinibus Groningam miſſus fuit ſummi ingenii, ſummæque doctrinæ & autoritatis vir Philippus Marnixius Aldegondius, & cum eo Sillius jureconſultus Ordinibus à ſecretis. Eorumque ſtudio tentata actitataque multa, conditiones ſcriptæ indu-

inducarium litis; poſtremò cùm confici res non poſſet, agrariorum nonnulli clam mandatum dedêre Bartholdo Entenio, ut militem ſcriberet, civitatique bellum faceret: atque ille ut erat naturâ acer, & in partibus fervens, abſque morâ menſe Februario ſequente arma per Drentiam movit. Civitas verò cùm id audiſſet, celeritate uſa, armatis civibus & cohortibus aliquot emiſſis priuſquam copiæ ejus omnes coire poſſent, disjectis primùm quæ occurrerant, & prætoriâ quoque cohorte fusâ, in arcem Coverdiam malè tum munitam ipſum confugere, & die XXII Februarii ſeſe dedere coëgit, captivumque cum ſociis in urbem abſtraxit. Quo tempore ſanè adeò fuit inopinâ re aſperata plebs, ut vix à furore ejus captivum ſervare rectores potuerint. Sic oleum camino rurſus affuſum. Et tamen denuò iterumque binis comitiis compoſitio tentata, ſed ſine fructu. Demùm legati ad Mathiam Auſtriacum novum Belgii Gubernatorem, Principemque Auraicum & generalium Ordinum Senatum Antuerpiam à

partibus

partibus miſſi. Illic intercedente & allaborante ipſo Auriaco cum Comite Suartzburgio, duobuſque è ſenatu aliis, quibus erat id à Mathiâ ac Senatu demandatum, tandem in hæc capita à legatis inita conſenſio eſt: *Ab armis & vi utrimque abſtineretur, captivi à civitate dimitterentur, reſtituerenturque in integrum, cum cæteris vim paſſis; ſententiæ à tempore* συῤῥάξεως *hujus latæ haberentur pro nullis, injuriæ alternæ oblivione eſſent inductæ. Groningani manerent in poſſeſſione juris priſtini, præſertim ejus, quod antè annum* M. D. LXXI *tenuerant, idque tandiu, donec de controverſiâ in judicio eſſet pronunciatum: cognitores in eam rem darentur à Mathiâ Gubernatore è ſenatu Ordinum Belgicorum: apud hos utrique rem agerent, & producerent ea, quæ pro cauſâ ſuâ facere arbitrarentur: interim & à cognitoribus tranſactio amica tentaretur inter partes, conficereturque, ſi poſſet. Proceſſus finiretur intra biennium: id ſi fieri non poſſet, terminus pro neceſſitatis ratione à Gubernatore proferretur. Si qua pars*

Conventio Antwerpiana.

cum

cum culpâ ſuâ in mora eſſet, C marcas auri mulctam daret, & quidem toties, quoties hoc committeret, ac nihilominùs pro more judicii in causâ pergeretur. Cognitione finitâ, cuncta ad Gubernatorem referrentur: Gubernator adſcitis in conſilium ſibi è ſenatu ſecreto, vel collegio majore Mechlinienſi, viris prudentibus tot, quot poſcere rem putaret, contra quos excipere partes non poſſent, ex actis iſtis ſententiam ferret, cui ſine contradictione parendum utrâque à parte eſſet. Intereà utrique à vi & injuriis mutuis verborum factorumque ſibi temperarent ſub pœnâ amittendi juris ſui, & M. inſuper marcarum auri: ac ſi privatim aliquis contrà delinqueret, pœnam ferret pro delicti modo. Agrariis verò durante hac actione liberum eſſet, quoties & quocunque loco vellent ob res ad hanc cauſam pertinentes, quæ ad oppidanos non pertinerent, imprimis ad conficiendam in ſumptus litis pecuniam, conventus agere ſeparatim, & tributum decernere, dummodò oppidanos & eorum res in hunc uſum non gravarent: conventionẽ hanc partes utrimque in conventu Ordinum ſuorũ probarẽt & ſibi mutuò caverent, ſub pœnis jã dictis:

quini-

quinimò juramentum darent præſidi provinciæ ſuæ, (is tum erat Rennebergius, qui cis ultraque Lavicam Friſiæ, item Tranſiſalanis, Drentiæ & Lingæ præerat) *fideliter ſe ſervaturos ac preſtituros hęc omnia, & ſi quid contrà committerent hi aut illi, executorem pœnę eundem hunc non recuſaturos: poſtremò, quò firmiora, & certiora eſſent omnia, partes, conventione hac probatâ, procuratores ex ſui medio ederent, ſcriptiſque mandatis ad eam rem idoneis inſtruerent, iique porrò Mathiæ & Ordinum ſenatui poteſtatem darent judicandi & condemnandi in capitibus his omnibus, ut omnia hæc effectum ſortiantur.* Actum Antwerpiæ die xxx Maij, anno M.D.LXXVIII. Subſcripsêre Princeps ipſe Guilhelmus, Guntherus Suartzburgius, N. Lysfeldius, Jacobus Imannus, & duo agrariorum legati duo item oppidanorum, quorum alter clariſſimus atque optimus, & magnæ doctrinæ vir Regnerus Alberda urbis Conſul. Sed reverſi domum legati animos ſuorum, adeò etiam tunc exulceratos repererunt, ut exigua ſpes conficiendæ concordiæ eſſe videretur. Quapropter

propter idem conſul cum ſenatore prioris quoque legationis ſocio Antuerpiam remiſſus fuit : ſubmiſſúſque ei, cum res traheretur propter difficultatem, & negotiorum aliorum multitudinem, Jacobus Hillebrandus ante decennium conſulatu functus, vir gravis; propterea quòd res nova & inopina rurſum interveniens, civitatem offenderat. Nam agrarii plerique, quos comprehenſos dixi, quibuſque hæc jam gratia à civitate facta erat, ut in liberâ custodiâ intra urbem degerent, communicato inter ſe clam conſilio contra datam fidem eodem die, eâdemqee penè horâ variis uſi technis è cuſtodiâ ſe eripuerant. Tum nequid majoris inde mali forſan exiſteret, cùm causa integra tam ſubitò cognoſci componique, & gratia reſtitui non poſſet, ex conſilio ac voluntate Principis Guilhelmi, ſenatuſque generalium Ordinum Mathias edictum interpoſuit. In eo juſſit, *ut qui apud Groninganos in cuſtodia reliqui erant, atque ipſe ſimul Bartholdus Entenius, ſtatim dimitterentur;*

Decretum Mathiæ Auſtriaci, Belgii gubernatoris.

rentur: omnes à vi & factis ſibi temperarent: controverſias ſuas, & hanc captivitatis, fugę, motorum armorum, aliarum injuriarum aut criminum cauſam judicio æquo & legitimo, quale in conventione priore deſcriptum, permitterent: dein cætera omnia eâdem conventione comprehenſa haberent rata, & ſinę vitio ſervarent. Entenius, & cæteri è cuſtodiâ dimittendi obligarent ſe, judicio ſe ſtaturos, & judicato ſatisfacturos. NOTA. *Oppidanis reſtitueretur poſſeſſio juris prioris ſine defectu & ſine morâ, in quâ turbati ab agrariis erant, eaque iiſdem maneret ad latam uſque ſententiam: Similiter agrarii ab oppidanis reſtituerentur in integrum in rebus unde controverſiæ hujus cauſa erant dejecti. Præſes Rennebergius, & reliqui ejus viciniæ præfecti inferiores, viderent, curarentque diligenter, ne quid contra decretum hoc à quoquam committeretur, committenteſque ne ferrent impunè.* Signatum Antwerpiæ die XXIIII Octobr. anno eodem M. D. LXXVIII. Nec diu poſt reverſis jam ſecundò ad ſuos legatis dimiſſi captivi reliqui. Sed occultis conſiliis Rennebergii Hiſpanicas partes

tes jam tum reſpectantis impedita omnia, atque ita ſenſim directa res, ut oppreſſis melioribus in civitate, & in carcerem detruſis, conſpirantibus cum eo, quibus odium religionis, ſtudium rerum ſuarum, patriæ incuria inerat, civitas in partes Hiſpanicas ſit delapſa. In eo rerum ſuarum ſtatu civitas actionibus partis adverſæ provocata controverſiam, & conditionem ſuam ad Principem Parmenſem; qui tum pro rege Belgio præſidebat, retulit, ejuſque opem rogavit. Parmenſis ex libellis & adjunctis documentis causâ cognitâ, & cum ſecreto Senatu regio communicatâ, ex ejus ſententiâ in hunc modum decrevit. *Ob ſtudium tuendæ ſervandæque Romanę Catholicæ religionis, & fidem ac obſequium conſtans erga regem Groningani habento ad tempus totum jus ſtapulæ rerum promercalium tam peregrinarum quàm in agro vicino naſcentium. Oldermanno poteſtas eſto contra hoc jus delinquentes ad tribunal ſocietatis mercatorum huic quæſtioni deſtinatum trahere, ac reos agere; condemnatique ſi velint*

Decretum Principis Parmēſis, Belgii gubernatoris.

Senatum civitatis tantum, nec quenquam alium appellanto: is in executione moderatione & æquitate utitor, ob afflictam fortunam agrariorum. Cereviſiæ in tabernis cauponariis ac diverſoriis uſus non eſto, niſi Groninganæ: delicta contraria modo ſolito puniuntor, Opificia per agrum non exercentor in fraudem ſocietatum oppidanarum, ſervatorque in hoc ſententia anni M.D. XX. *die Veneris poſt Pentecoſtes lata ab arbitris. Ius adminiſtrator per legatum regium & quatuor Hovetmannos à Senatu oppidano delectos more ſolito: omneſque agri incolæ poteſtati & judiciis edictiſque eorum parento: Iudices & officiarij nuper contra morem ſolitum judiciorum causâ inſtituti abrogati ſunto: tributa aut onera alia publica toti regioni aut provinciæ communia non decernuntor, promulgantor, colliguntor, niſi Ordinibus per legatum regium & Hovetmannos convocatis, & re in eorum & oppidanorum conventa deliberatâ & probatâ. In iiſdem conventibus utriuſque partis negotia omnia totius Reip. provincialis tractantor. Ærarium commune unum eſto: Acta omnia, pacta, fœdera, conventiones, decreta his contraria*

irrita,

irrita, ac pro nullis ſunto. Hoc decretum valeto, donec Rex ipſe causâ cognitâ ſententiam ferat. In calce addit, de vectigali petito, ſe cum commendatione civitatis ob ſummam fidem & ſtudium in regem & regias partes ad regem relaturum: ſperare, ſi civitas in eâdem fide& ſtudio ac obſequio perſtet, regem non negaturum, ſed inſuper novis & amplis privilegiis ad reparandam priſtinam fortunam eandem civitatem ornaturum. Signatum Valenchenæ die XV April. anno M. D. LXXXI. Et hoc decretum Philippus rex, cum ad eum hac de causâ legati in Hiſpaniam miſſi eſſent Joachimus Ubbena Conſul, & Joannes Goudanus urbis Syndicus, cauſamque totam Parmenſis commendâſſet, prolixo diplomate, repetitis omnibus decreti hujuſce verbis, ſed abrogata Parmenſis ſanctione, laudatâ prolixè civitatis fide & conſtantia, & meritis egregiis, confirmavit Olyſippone in Luſitania, cum annus ageretur M. D. LXXXII. die ultimo Octobris: juſſitque eſſe perpetuum, ac pro privilegio à ſe dato haberi. Simul eodem die lo- *Diploma regis Philippi.*

Attiis. coque aliud diploma civitati dedit de tributo cereviſiario, ſanxitque, *ut id, quod ex Albani decreto agrarii ſoli tractarant, & in rem verterant ſuam, civitati eſſet cum ordinibus agri commune, eique ęrarium poneretur in urbe ſeris clauſum duabus, penderetur que in res communes parti utrique, ex voluntate & conſenſu conjuncto*: Atque hoc jure uſa civitas eſt, quantum licuit, ad annum uſque M. D. XCIIII, quo anno ad ſocietatem fœderis Ordinum Belgicorum, relictis partibus Hiſpanicis, reſtitutis & ad gubernacula locatis exulibus, magiſtratu priori exautorato, rediit. Tum repetitis veteribus querelis ab agrariis, judicium de controverſiâ Ordinibus generalibus integrè permiſſum. Ab his mox in initio tres interceſſores aut arbitratores dati, viri clariſſimi & πολιτικώτατοι, Elbertus Leoninus Geldriæ Cancellarius, Sebaſtianus Loſe ſummæ in Hollandiâ Curiæ ſenator, Joannes Wittenius Conſul Campenſis, intimâ mecum amicitiâ cunjunctus, omnes in ſenatu & conſiliis Ordinum generalium diu verſati, qui ſi poſſent, unâ cum

Groninga ſocietati ſœderis Belgici reſtituta.

cum illuſtri Gubernatore D. GUILHELMO LUDOVICO Comite Naſſavio controverſiam inter partes componerent amicè: ſi non poſſent, ſtatuerent pro tempore, quod quieti & regimini expedire videretur, tantiſper donec pleniore judicio cognitâ causâ omnia definirentur. Ii, adhibita ſumma diligentia & ſtudio cum gubernatore, cùm fruſtrà diu in compoſitione controverſiæ univerſæ laboraſſent tandem, ea, quæ ad formam & ordinem politiæ provincialis in hac conjunctione cum Ordinibus fœderatis, & ad pecuniæ communis adminiſtrationem faciebant, accepta in id plena à partibus poteſtate, primum conſtituerunt. In his ſciverunt antè omnia, *ut civitas & ager una ſint provincia in perpetuum ſub uno Gubernatore: ut conventus provinciæ communes ſint utrique parti, habeanturque non alibi quam Groningæ. In primis collegium novum inſtituerunt ad modum cæteris in provinciis fœderatis uſitatum, in quod quatuor viros oppidani, totidem agrarii darent, conjunctionis atque unitatis vinculum & nervum: ejus collegij munus eſſet curare & admi-* " " " " "

Decretum III. virorũ ab Ordinibus generalibus delegatorum.

 niſtrare

„ *niſtrare pecuniam provinciæ ex tributô &*
„ *vectigali provenientem in uſus pacis & belli,*
„ *bona item monaſtica in ærarium commune*
„ *relata: adhæc dare operam, ut religio vera*
„ *propagetur & conſervetur, exercitio erroneæ*
„ *locus non detur, ne qua fraus bonis Eccleſiaſticis & ſimilibus ad pios uſus à majoribus deſtinatis fiat: provinciæ ordines ad conventus, cùm opus eſt, abſente Gubernatore convocare, in conventibus deliberanda proponere, Ordinum ſuffragiis decreta exequi, denique partem curæ & poteſtatis in iis, quæ belli ſunt, cum Gubernatore, tenere. Collegii caput ſit Gubernator, iſque in eo compareat quoties velit aut poſſit: collegæ viciſſim præſideant per ſeptimanas, & alternatim ex urbe aut agro. Collegio quæſtor etiam additus communibus ſuffragiis legendus tractandæ pecuniæ, itidem ſcriba à ſecretis, oſtiarius, miniſtrique inferiores alii*: Præterea ſic ſtudio atque
„ autoritate eorundem inter partes convenit, *ut duo ſemper ex hac provincia aſſeſſores*
„ *ſint in collegio generalium Ordinum, qui cum*
„ *cæteris deliberandi & ſtatuendi poteſtatem*
„ *de rebus fœderis habeant, alter ex oppidanis, ex agrariis alter: unus item in ordinum ſena-*

ſenatu, & unus in ſenatu rerum maritima- "
rum, idque alternatim, ita ut ſi iſte ex urbe "
fuerit, hic ſit ex agro, & contrà: Provincia "
pro modo virium certam partem ſuſtineat "
onerum, quæ tuendo fœderi ſunt neceſſaria:
in negotiis provincialibus aut communibus
uno utatur ſigillo ex urbano & agrario con- "
fecto. Civitas in conſeſſibus & actionibus "
ac rebus omnibus priores partes teneat, a- "
grarij ſecundas: in ſuffragiis tamen pares "
ſint: quę ſi diſcrepent, delectis pari nu-
mero utraque à parte permittatur res: qui
& ipſi ſi nequeant conſentire inter ſe, Gu-
bernator ſuffragio ſuo diſſenſionem dirimat.
Et hæc ex partium conſenſu. De mer-
catus jure, & controverſis rebus aliis ſic, *Sententia eorundem III-virorum.*
uti judices, pronunciarunt. *Civitas in*
poſſeſſione juris ſtapulæ pariter in rebus
in agro natis & peregrinis maneto: pro-
polæ & propolia in agro non ſunto: de ce-
reviſiæ uſu res maneto in eo ſtatu, in quo
ſolet ex fœdere eſſe: Hovetmanni quoque
ad judicandas res relinquuntor iidem, &
eàdem in poteſtate, qui & quâ in poteſtate,
conſtituti ſunt ab Ordinem ſenatu ſtatim in
initio deditæ Groningæ. Cuncta hæc va-

lento, quoad ab Ordinibus generalibus in pleno poſſeſſorio, aut petitorio aliter fuerit definitum. Quæ contra hæc ab agrariis quoquo modo acta, cœptaque, irrita ſunto; nec fas eſto, impoſterum quicquam eoſdem impediendis his tentare: contrà commiſſa ex legibus puniuntor: quæſtio de acciſis, uti vocant, evaneſcito ex partium conſenſu. Omnia hæc, quæ hac ſententiâ definita ſunt, ut effectum ſuum ſortiantur ſine morâ ac ſine vitio, & ſarta tecta ſerventur, Gubernator, & Hovetmanni operam danto.

Accijs.

Pronunciatum præſente Gubernatore, & parte utraque die XVII Februar. Juliani, anno M. D. XCV Groningæ. Sed agrarii autore Verrucio Syndico, juriſconſulto eximio offenſi pronunciato non ſolùm abrogationem hujus, ſed etiam reformationem aut reductionem totius cauſæ Ordines generales flagitarunt. Ab Ordinibus novi judices numero IX, peritiſſimi quique dati, hiſque cognoſcendi definiendique ſumma poteſtas tributa. Hi tota re diligenter excuſſa & conſiderata tandem anno M. D. XCVII, die XI Januarii Juliani in conſeſſu generalium Ordinum, patentibus

Judices cõtroverſiæ ab ordinib generalibus dati,

tibus conclavis valvis, ſententiam tulêre. Quæ ut intelligi poſſit, quæ partium poſtulata fuerint, aperiendum. Agrarii ordines ſecuti veſtigia conſiliorum priorum de ſolvendo fœdere, divortium poſtularunt, ſeparationem integram per quam ſibi conſulerent ſeorſim, ſuamque tenerent remp. diviſam à civitate, nec quicquam cum hac haberent commune, præter viciniam & commercia libera. Speciatim verò Hovetmannorum à ſenatu oppidano datorum juriſdictionem recuſabant omninò, conventus habere ſuos, quando & ubi commodum ſibi, ſecluſa civitate, in iis de rep. conſultare & ſtatuere, collegium provinciale ſuum tenere, judices ſummos exſe edere volebant: jus fori rerum venalium in oppido, & id quod de frumento & cereviſia dixi, ex fœderibus promanans, in univerſum reſciſſum cupiebant. Minora mitto Civitas contra, conjunctionem ſolitam ſumma ratione inſtitutam olim, longiſſimoque tempore probatam, tranſactionibus & decretis multis roboratam, poſcebat: Hovetmannorum electionem & poteſtatem ex more priſco,

Poſtulata partis utriuſque.

& quæ

quæ cum eâ cohærent, pactum item vetus de cereviſia, legem de frumento ἐπιχωρείῳ, denique ſtapulæ jus integrum in omnibus rebus venalibus domi natis aut peregrinis & importatis, relinqui ſibi, & firmari petebat. Judices pronunciarunt hoc modo: *Sententia trium virorum deputatorum anno* M. D. XCV *lata abrogata eſto. Civitas & ager una provincia, una ditio ſunto, & conjunctim ab ordinibus ſuis reguntor. Omnia jura & reditus, qui quondam Principis fuêre, omnes item ex tributis recentibus omnis generis provenientes pecuniæ exercentor, & impendantor, quò debent, ex conſenſu communi partis utriuſque: monaſteria & bona monaſtica, & quæ ejus generis in urbe & agro, item in Præfecturâ vetere & ſuburbanâ conjunctis ſententiis conferuntor in uſus pios: ad adminiſtrationem pecuniæ publicæ & cenſuum, ac ad ea, quæ ab ordinibus decernentur exequenda & efficienda deliguntor viri idonei pari numero utraque à parte, iiſq; mandata & muneris limites præſcribuntor, cujuſmodi è re eſſe provinciæ ordines putabunt: intereà collegium ante biennium inſtitutum, eâ formâ, quâ inſtitutũ eſt, maneto tantiſper do-*

Sententia iudicũ IX-virorum definitiva.

nec

nec hæc erunt confecta: munera à Principe conferri aut committi ſolita ab ordinibus conjunctim conferuntor & demandantor. Camera juſtitiç, uti vocant, id eſt tribunal Hovetmannorum, & ejus præſes (legatum dicunt) & officiarii cæteri iſtuc pertinentes, exceptis ipſis Hovetmannis, quos ſola civitas edet, conſtituuntor, committuntor, juramento obligantor conjunctim ab ordinibus provinciæ, ut nomine reip. aut poteſtatis ſuperioris jus dicant ex legibus provincialibus, & conſuetudine antiquitus receptâ, in cauſis ab anno M. D. XXI, ad annum M. D. LX in hoc tribunali cognoſci ſolitis: provinciæ totius negotia neutra pars ſeorſim, nec quiſquam omninò partis alterius extra convent us provinciales tractato. Agrariis liberum eſto negotiari cum quibuſlibet, quocunq; loco, quibuſcunq; in mercimoniis iis libitum erit: exceptis rebus quç in agro proveniunt aut ſunt, ut butyro, caſeo, equis, bubus, frumento, quarum exportatio vetita eſto, niſi antè Groningæ promercales fuerint: Et tamen agrarij jus habento mercãdi & vendendi mutuò in uſus rei ſuæ familiaris, etiam ea, quæ Groningæ promercalia non fuere Si de formà ac modo habendi forũ cõvenire inter ſe partes

non

[illegible] ex quæ controver-
[illegible] ſententiam gene-
[illegible] expectanto. A-
[illegible] in uſum fa-
[illegible] qui eſt uſque
[illegible] in tabernis aut
[illegible] præterquàm Gro-
[illegible] acceſſus ha-
[illegible] loci prioris
[illegible] ſuffragiis
[illegible] ſuffragia in a-
[illegible] provincialibus
[illegible] em-
[illegible] adhi-
[illegible] ſucceſſerit
[illegible] ab utrique par-
[illegible] uſque dum
[illegible] reper-
[illegible] in-
[illegible] tandem con-
[illegible] de-
[illegible] ha-
[illegible]

impoſterùm ſimile tentator: De ſubſidio ab agrariis petito ad ſolutionem æris alieni veteris, & impenſas neceſſarias, quoniam non ſatis adhuc res liquet, iidem tenentor æs illud alienum & impendia neceſſaria apud Ordines generales exponere, ut re cognitâ ab iis ſtatui & ferri ſententia poſſit. Omnia hæc ſalvo jure fœderum & pactorum inter provincias ſocias in Belgio, & ſine diminutione autoritatis Ordinum generalium & Gubernatoris, quæ ex tranſactione Groninganâ anni M. D. XC IV, *aut alias his debetur. Poſtremò poſtulata reliqua partium reïjciuntur, & ſumptus compenſantur.* Pronunciatum die XI Januar. anno M. D. XCVII. Subſcripſit nomine Ordinum generalium C. AERSSEN. Verum ex ſententiæ hujus verbis cum nova lis eſſet orta partibus, ea ad Ordines generales iterum relata, ab iis cognitio & judicandi poteſtas prioribus judi- delegata fuit. Hi à biennio, anno .D. XC IX, die XXVII Febr. Julia- interpre ſententiam prio- m illic ientes, hunc in unci ò: *Omnes mer- imp um, etiamſi in agro*

Sententia altera eorundem iudicum IX. virorum.

non potuerunt, compendio ea, quæ controverſa ipſis ſunt, exponunto; ſententiam generalium Ordinum de iiſdem expectanto. Agrariis liberum eſto cereviſiam in uſum familiæ ſuæ coquere; venundandi quæſtuſqne faciendi causâ, non eſto; nec in tabernis aut diverſoriis ullius cereviſiæ preterquàm Groninganæ uſus per totum agrum conceſſus habetor. Groningani in poſſeſſione loci prioris in ſcribendo, ſignando, ſedendo, ſuffragiis ferendis manento, pariaque ſuffragia in actionibus & deliberationibus provincialibus retinento. Suffragiis inter ſe pugnantibus omnes modi & rationes æquæ & uſitatæ adhibentor ad ea concilianda: ſi id non ſucceſſerit per Gubernatorem, & delectos ab utràque parte pari numero diſſenſio dirimitor, uſque dum modus alius melior fuerit ad hanc rem repertus & introductus: conventus Ordinum indicuntor ſuffragiis Ordinum eorundem congregatorum, aut edicto Gubernatoris, aut denunciatione eorum, qui eâ de re mandata habebunt, idque iis locis, qui idonei maximè videbuntur. Acta, novationes, uſurpationes, quæ adverſantur his, ac impedimento ſunt, abrogata & pro nullis ſunto, nec quicquam

impſteo-

impoſterùm ſimile tentator: De ſubſidio ab agrariis petito ad ſolutionem æris alieni veteris, & impenſas neceſſarias, quoniam non ſatis adhuc res liquet, iidem tenentor æs illud alienum & impendia neceſſaria apud Ordines generales exponere, ut re cognitâ ab iis ſtatui & ferri ſententia poſſit. Omnia hæc ſalvo jure fœderum & pactorum inter provincias ſocias in Belgio, & ſine diminutione autoritatis Ordinum generalium & Gubernatoris, quæ ex tranſactione Groninganâ anni M. D. XCIV, *aut alias his debetur. Poſtremò poſtulata reliqua partium reÿciuntur, & ſumptus compenſantur.* Pronunciatum die XI Januar. anno M. D. XCVII. Subſcripſit nomine Ordinum generalium C. AERSSEN. Verum ex ſententiæ hujus verbis cum nova lis eſſet orta partibus, ea ad Ordines generales iterum relata, ab iis cognitio & judicandi poteſtas prioribus judicibus delegata fuit. Hi à biennio, anno ſcilicet M. D. XCIX, die XXVII Febr. Juliani partim interpretantes ſententiam priorem, partim illiquida definientes, hunc in modũ pronunciarunt denuò: *Omnes merces aut res importatæ in agrum, etiamſi in* *Sententia altera eorundem iudicum IX. virorum.*

agro

agro jam ſint, non ſint obnoxiæ ſtapulæ juri, eaſque emere, vendere, commutare inter ſe agrariis liceat: exceptis equis, hinnulis, bubus, vaccis, trimeſtre longiuſve tempus in agro paſtis, qui in agro natis accenſeri & fori oppidani juri ſubjecti eſſe debent, In agro nata & ſtapulæ ſubjecta non alia cenſeri debent quàm hæc: butyrum, caſeus. equi, pulli, boves, vaccæ, triticum, ſecale, hordeum, avena, far: atque hæc omninò, ni antè promercalia Groningæ fuerint, diſtrahere in agro licitum non ſit. Sub iis, quæ in uſum rei familiaris vendere & emere licet, etiam ea comprehendantur, quæ lanij, piſtores, propolæ, aut inſtitores in uſum rei ſuæ in agro coëmunt, ut minutim rurſum vendant. Agrarius peregrino vendens res ſuas fori juri ſubjectas immunis à pœna ſit, niſi conſtiterit, ſciſſe, peregrinum eſſe, quo cum contraxit. Hovetmanni ab oppidanis electi, ab Ordinibus totius provinciæ poteſtatem judicandi accipiant, & iis, ac apud eos ſacramento ſe obligent ex formâ ſolenni, in ſententia aſſcriptâ, Antè hoc ſacramentum præſtitum Hovetmanni pro Hovetmannis non habeantur, & acta eorum velut non

acta

acta cenſeantur. Præſes, Hovetmanni, ſcribæ à ſecretis, accenſi, in fide ſint utriuſque partis pari modo, nullo præcipuo civitatis jure præter Hovetmannorum electionem: & officii limites ab utraque parte iis præſcribantur. Præſes & Hovetmanni ſolam jurisdictionem tractent in cauſis ſolitis ab anno M. D. XXI *ad annum* M. D. LX, *poteſtatem reliquam magiſtratus, & politicum regimen agri non attingant: agrariis liceat ſeparatim ſuos conventus habere in cauſis ad ipſos ſeorſim ſine civitate pertinentibus. Ordines hujus provinciæ, Ordines urbis Groningæ, & Omlandiæ, agrarios ſolos Omlandios inter Amaſum & Lavicam appellare, rectum ſit. Agrarii vectigalia nulla, mercatus ſolennes, trutinas publicas inſtituant ſine conſenſu Ordinum provinciæ omnium: agrariorum poſtulatum de ſubdiviſione tributorum & onerum inter civitatem & agrum adhuc non audiatur: interim quod in onerum modo, quem pro rato provincia hæc tenetur ſuſtinere, ex tributis & cenſibus jam uſitatis ſolvi non poteſt, id conficiatur ex quintâ cenſûs aut proventus omnium bonorum immobilium, agrorum pariter & ædi-*

O *ficiorum,*

ficiorum, ruſticorum urbanorumque, ex formâ anni M. D. LXXVII *: & hoc ſervetur, donec de modo alio partes convenerint, aut aliter ab Ordinibus generalibus fuerit decretum. Cætera actionis hujus nondum ſatis explicata ac probata explicentur & probentur plenius, ut ferri ſententia poſſit; & teneantur oppidani rei reſpondere peremptoriè. Intereà quę ſervanda ſint in uſu juris ſtapulæ, recenſent & præcipiunt ex formulâ Cobeliâ aut Albanâ, de tempore proponendi in publico merces, de loco, de indice earum; ex quibus vectigal fori ſolutum, de modo vectigalis certo in ſingulas mercium ſpecies: interdicuntque oppidanis inſtitutione novorum vectigalium & aggravatione veterum: addunt de trutinæ curâ & inſpectione contra fraudes. Denique de Oldermanno, & iis, qui illo in ſubſellio de ſtapulæ jure judicant, ſubjiciunt, ſtatuuntque, ne Oldermannus carens ſemiplenâ probatione quenquam ad jusjurandum adigat, utque accuſatus in hoc caſu velut innocens abſolvatur, Oldermannus verò in ſumptus, & pœnam pro exceſsûs modo arbitrariam condemnetur: ut ſemiplena probatio habeatur: teſtimonium affirmativum*

teſtis

teſtis jurati, modò is non ſit in miniſteriò ipſius Oldermanni, qui reijci ut ſuſpectus poteſt. Oldermannus & judices hi nihil poteſtatis, aut juriſdictionis ſibi uſurpent in agrarios præter id, quod ad ipſorum cognitionem propriè pertinet: Idem Oldermannus ad hoc tribunal ſuum neminem citet ex agro niſi per mandatum Cameræ provincialis, id eſt, Præſidis & Hovetmannorum: agrarii & peregrini à ſententia hujus tribunalis Hovetmannos cum præſide, cives ſenatum urbanum appellent, & recognitionem petant: Huic ſententiæ in conſeſſu Ordinum generalium pronunciatæ,&nomine eorundem à ſummo ſcribâ à ſecretis ſubſcriptæ, addidêre judices iidem aliam quoqne eodem die & loco. *In eâ concedunt agrariis ad exſolvendum æs alienum tributum agro toti imponere ſecundùm jugera per octennium eo modo, quem ipſi ſufficere arbitrabuntur, atque inſuper ex bonis monaſticis ex decretò Ordinum generalium aureorum* XVI *millia capere. Vt tamen æs hoc alienum priùs liquidum fiat apud ipſos provinciæ Ordines, nec excedat ſummam* LXIV *millium aureorum, quam ſummam ipſi agrarii antè erant profeſſi*:

Sententia tertia eorundem.

lento, quoad ab Ordinibus generalibus in pleno poſſeſſorio, aut petitorio aliter fuerit definitum. Quæ contra hæc ab agrariis quoquo modo acta, cœptaque, irrita ſunto; nec fas eſto, impoſterum quicquam eoſdem impediendis his tentare: contrà commiſſa ex legibus puniuntor: quæſtio de acciſis, uti vocant, evaneſcito ex partium conſenſu. Omnia hæc, quæ hac ſententiâ definita ſunt, ut effectum ſuum ſortiantur ſine morâ ac ſine vitio, & ſarta tecta ſerventur, Gubernator, & Hovetmanni operam danto.

Acctijs.

Pronunciatum præſente Gubernatore, & parte utraque die XVII Februar. Juliani, anno M. D. XCV Groningæ. Sed agrarii autore Verrucio Syndico, juriſconſulto eximio offenſi pronunciato non ſolùm abrogationem hujus, ſed etiam reformationem aut reductionem totius cauſæ Ordines generales flagitarunt. Ab Ordinibus novi judices numero IX, peritiſſimi quique dati, hiſque cognoſcendi definiendique ſumma poteſtas tributa. Hi tota re diligenter excuſſa & conſiderata tandem anno M. D. XCVII, die XI Januarii Juliani in conſeſſu generalium Ordinum, paten-

Iudices cõtroverſiæ ab ordinib generalibus dati,

tibus

tibus conclavis valvis, ſententiam tulêre. Quæ ut intelligi poſſit, quæ partium poſtulata fuerint, aperiendum. Agrarii ordines ſecuti veſtigia conſiliorum priorum de ſolvendo fœdere, divortium poſtularunt, ſeparationem integram per quam ſibi conſulerent ſeorſim, ſuamque tenerent remp. diviſam à civitate, nec quicquam cum hac haberent commune, præter viciniam & commercia libera. Speciatim verò Hovetmannorum à ſenatu oppidano datorum juriſdictionem recuſabant omninò, conventus habere ſuos, quando & ubi commodum ſibi, ſecluſa civitate, in iis de rep. conſultare & ſtatuere, collegium provinciale ſuum tenere, judices ſummos ex ſe edere volebant: jus fori rerum venalium in oppido, & id quod de frumento & cereviſia dixi, ex fœderibus promanans, in univerſum reſciſſum cupiebant. Minora mitto Civitas contra, conjunctionem ſolitam ſumma ratione inſtitutam olim, longiſſimoque tempore probatam, tranſactionibus & decretis multis roboratam, poſcebat: Hovetmannorum electionem & poteſtatem ex more priſco, & quæ

Poſtulata partis utriuſque.

quæ cum eâ cohærent, pactum item vetus de cereviſia, legem de frumento ὀπτχωείῳ, denique ſtapulæ jus integrum in omnibus rebus venalibus domi natis aut peregrinis&importatis, relinqui ſibi, & firmari petebat. Judices pronunciarunt hoc modo: *Sententia trium virorum deputatorum anno* M. D. XCV *lata abrogata eſto. Civitas & ager una provincia, una ditio ſunto, & conjunctim ab ordinibus ſuis reguntor. Omnia jura & reditus, qui quondam Principis fuêre, omnes item ex tributis recentibus omnis generis provenientes pecuniæ exercentor, & impendantor, quò debent, ex conſenſu communi partis utriuſque: monaſteria & bona monaſtica, & quæ ejus generis in urbe & agro, item in Præfecturâ vetere & ſuburbanâ conjunctis ſententiis conferuntor in uſus pios: ad adminiſtrationem pecuniæ publicæ & cenſuum, ac ad ea, quæ ab ordinibus decernentur exequenda & efficienda deliguntor viri idonei pari numero utraque à parte, iiſq; mandata & muneris limites præſcribuntor, cujuſmodi è re eſſe provinciæ ordines putabunt: interea collegium ante biennium inſtitutum, eâ formâ, quâ inſtitutũ eſt, maneto tantiſper donec*

Sententia iudicũ IX virorum definitiva.

nec

nec hæc erunt confecta:munera à Principe conferri aut committi ſolita ab ordinibus conjunctim conferuntor & demandantor. Camera juſtitię, uti vocant, id eſt tribunal Hovetmannorum, & ejus præſes (legatum dicunt) & officiarii cæteri iſtuc pertinentes, exceptis ipſis Hovetmannis, quos ſola civitas edet, conſtituuntor, committuntor, juramento obligantor conjunctim ab ordinibus provinciæ, ut nomine reip. aut poteſtatis ſuperioris jus dicant ex legibus provincialibus, & conſuetudine antiquitus receptâ, in cauſis ab anno M. D. XX I, *ad annum* M. D. LX *in hoc tribunali cognoſci ſolitis: provinciæ totius negotia neutra pars ſeorſim, nec quiſquam omninò partis alterius extra conventus provinciales tractato. Agrariis liberum eſto negotiari cum quibuſlibet, quocunq; loco, quibuſcunq; in mercimoniis iis libitum erit: exceptis rebus quę in agro proveniunt aut ſunt, ut butyro, caſeo, equis, bubus, frumento, quarum exportatio vetita eſto, niſi antè Groningæ promercales fuerint: Et tamen agrarij jus habento mercādi & vendendi mutuò in uſus rei ſuæ familiaris, etiam ea, quæ Groningæ promercalia non fuere Si de formà ac modo habendi forū cōvenire inter ſe partes*

non

non potuerunt, compendio ea, quæ controverſa ipſis ſunt, exponunto; ſententiam generalium Ordinum de iiſdem expectanto. Agrariis liberum eſto cereviſiam in uſum familiæ ſuæ coquere; venundandi quæſtuſque faciendi causâ, non eſto; nec in tabernis aut diverſoriis ullius cereviſiæ preterquàm Groninganæ uſus per totum agrum conceſſus habetor. Groningani in poſſeſſione loci prioris in ſcribendo, ſignando, ſedendo, ſuffragiis ferendis manento, pariaque ſuffragia in actionibus & deliberationibus provincialibus retinento. Suffragiis inter ſe pugnantibus omnes modi & rationes æquæ & uſitatæ adhibentor ad ea concilianda: ſi id non ſucceſſerit per Gubernatorem, & delectos ab utràque parte pari numero diſſenſio dirimitor, uſque dum modus alius melior fuerit ad hanc rem repertus & introductus: conventus Ordinum indicuntor ſuffragiis Ordinum eorundem congregatorum, aut edicto Gubernatoris, aut denunciatione eorum, qui eâ de re mandata habebunt, idque iis locis, qui idonei maximè videbuntur. Acta, novationes, uſurpationes, quæ adverſantur his, ac impedimento ſunt, abrogata & pro nullis ſunto, nec quicquam

impſteo-

impoſterùm ſimile tentator: De ſubſidio ab agrariis petito ad ſolutionem æris alieni veteris,& impenſas neceſſarias, quoniam non ſatis adhuc res liquet, iidem tenentor æs illud alienum & impendia neceſſaria apud Ordi*nes generales exponere, ut re cognitâ ab iis ſtatui& ferri ſententia poſſit. Omnia hæc ſalvo jure fœderum & pactorum inter provincias ſocias in Belgio,& ſine diminutione autoritatis Ordinum generalium & Gubernatoris, quæ ex tranſactione Groninganâ anni* M. D. XCIV, *aut alias his debetur. Poſtremò poſtulata reliqua partium rejiciuntur, & ſumptus compenſantur.* Pronunciatum die XI Januar. anno M. D. XCVII. Subſcripſit nomine Ordinum generalium C. AERSSEN. Verum ex ſententiæ hujus verbis cum nova lis eſſet orta partibus,ea ad Ordines generales iterum relata, ab iis cognitio & judicandi poteſtas prioribus judicibus delegata fuit. Hi à biennio, anno ſcilicet M. D. XCIX, die XXVII Febr. Juliani partim interpretantes ſententiam priorem, partim illiquida definientes,hunc in modū pronunciarunt denuò: *Omnes merces aut res importatæ in agrum, etiam ſi in agro*

Sententia altera eorundem iudicum IX. virorum.

agro jam ſint, non ſint obnoxiæ ſtapulæ juri, eaſque emere, vendere, commutare inter ſe agrariis liceat: exceptis equis, hinnulis, bubus, vaccis, trimeſtre longiuſve tempus in agro paſtis, qui in agro natis accenſeri & fori oppidani juri ſubjecti eſſe debent, In agro nata & ſtapulæ ſubjecta non alia cenſeri debent quàm hæc: butyrum, caſeus. equi, pulli, boves, vaccæ, triticum, ſecale, hordeum, avena, far: atque hæc omninò, ni antè promercalia Groningæ fuerint, diſtrahere in agro licitum non ſit. Sub iis, quæ in uſum rei familiaris vendere & emere licet, etiam ea comprehendantur, quæ lanij, piſtores, propolæ, aut inſtitores in uſum rei ſuæ in agro coëmunt, ut minutim rurſum vendant. Agrarius peregrino vendens res ſuas fori juri ſubjectas immunis à pœna ſit, niſi conſtiterit, ſciſſe, peregrinum eſſe, quo cum contraxit. Hovetmanni ab oppidanis electi, ab Ordinibus totius provinciæ poteſtatem judicandi accipiant, & iis, ac apud eos ſacramento ſe obligent ex formâ ſolenni, in ſententia aſſcriptâ, Antè hoc ſacramentum præſtitum Hovetmanni pro Hovetmannis non habeantur, & acta eorum velut non

acta

acta cenſeantur. Præſes, Hovetmanni, ſcribę à ſecretis, accenſi, in fide ſint utriuſque partis pari modo, nullo præcipuo civitatis jure præter Hovetmannorum electionem: & officii limites ab utraque parte iis præſcribantur. Præſes & Hovetmanni ſolam jurisdictionem tractent in cauſis ſolitis ab anno M. D. XXI *ad annum* M. D. LX, *poteſtatem reliquam magiſtratus, & politicum regimen agri non attingant: agrariis liceat ſeparatim ſuos conventus habere in cauſis ad ipſos ſeorſim ſine civitate pertinentibus. Ordines hujus provincię, Ordines urbis Groningæ, & Omlandiæ, agrarios ſolos Omlandios inter Amaſum & Lavicam appellare, rectum ſit. Agrarii vectigalia nulla, mercatus ſolennes, trutinas publicas inſtituant ſine conſenſu Ordinum provinciæ omnium: agrariorum poſtulatum de ſubdiviſione tributorum & onerum inter civitatem & agrum adhuc non audiatur: interim quod in onerum modo, quem pro rato provincia hæc tenetur ſuſtinere, ex tributis & cenſibus jam uſitatis ſolvi non poteſt, id conficiatur ex quintâ censûs aut proventûs omnium bonorum immobilium, agrorum pariter & ædi-*

ficiorum, ruſticorum urbanorumque, ex formâ anni M. D. LXXVII : *& hoc ſervetur, donec de modo alio partes convenerint, aut aliter ab Ordinibus generalibus fuerit decretum. Cætera actionis hujus nondum ſatis explicata ac probata explicentur & probentur plenius, ut ferri ſententia poſſit; & teneantur oppidani rei reſpondere peremptoriè. Intereà quæ ſervanda ſint in uſu juris ſtapulæ, recenſent & præcipiunt ex formulâ Cobeliâ aut Albanâ, de tempore proponendi in publico merces, de loco, de indice earum, ex quibus vectigal fori ſolutum, de modo vectigalis certo in ſingulas mercium ſpecies: interdicuntque oppidanis inſtitutione novorum vectigalium & aggravatione veterum: addunt de trutinæ curâ & inſpectione contra fraudes. Denique de Oldermanno, & iis, qui illo in ſubſellio de ſtapulæ jure judicant, ſubjiciunt, ſtatuuntque, ne Oldermannus carens ſemiplenâ probatione quenquam ad jusjurandum adigat, utque accuſatus in hoc caſu velut innocens abſolvatur, Oldermannus verò in ſumptus, & pœnam pro exceſsûs modo arbitrariam condemnetur: ut ſemiplena probatio habeatur: teſtimonium affirmativum*

teſtis

teſtis jurati, modò is non ſit in miniſteriò ipſius Oldermanni, qui reijci ut ſuſpectus poteſt. Oldermannus & judices hi nihil poteſtatis, aut juriſdictionis ſibi uſurpent in agrarios præter id, quod ad ipſorum cognitionem propriè pertinet: Idem Oldermannus ad hoc tribunal ſuum neminem citet ex agro niſi per mandatum Cameræ provincialis, id eſt, Præſidis & Hovetmannorum: agrarii & peregrini à ſententiâ hujus tribunalis Hovetmannos cum præſide, cives ſenatum urbanum appellent, & recognitionem petant: Huic ſententiæ in conſeſſu Ordinum generalium pronunciatæ, & nomine eorundem à ſummo ſcribâ à ſecretis ſubſcriptæ, addidêre judices iidem aliam quoqne eodem die & loco. *In eâ concedunt agrariis ad exſolvendum æs alienum tributum agro toti imponere ſecundum jugera per octennium eo modo, quem ipſi ſufficere arbitrabuntur, atque inſuper ex bonis monaſticis ex decreto Ordinum generalium aureorum* XVI *millia capere: Vt tamen æs hoc alienum priùs liquidum fiat apud ipſos provinciæ Ordines, nec excedat ſummam* LXIV *millium aureorum, quam ſummam ipſi agrarii antè erant profeſſi*: *Sententia tertia eorundem.*

utque quotannis de hoc tributo apud generoſum Gubernatorem, & delectos Ordinum provincialium rationes reddantur; ut agrariis iiſdem liceat vectigal cerevifiæ & vino in tabernis aut diverſoriis publicis imponere, & ſingulis ſemeſtribus locare tanti, quanti id proximè fecerant oppidani, pecuniamque illam ſtipendiis impendere, ac ſalariis officiariorum ſuorum, & negotiis aliis neceſſariis: quòd ſi tamen vectigal annuum exceſſerit aureos quatermille, excedens pars ut cedat in ærarium commune, ejuſque quæſtori numeretur. In hoc ſtatu res iſta hæſit, donec à Dammonenſibus, ſolis omnium agrariorum, haud invitis tamen cæteris, novus eſt pulvis civitati excitatus: de quo paulò pòſt rurſum. Anno verò M. DC. cùm jam controverſiæ, quæ hactenus partes diſtinuerant, compoſitæ viderentur, in comitiis provinciæ, leges latæ ſunt ab Ordinibus quibus munus & poteſtas collegii Deputatorum fuêre definita: Earum hæc ſumma. *Deputati in collegio ſint* VI. *parì numero utrimque lecti, patriæ amantes ac fidi, viri integri, bonique nominis, religioni reformatæ addicti, qui cum Gubernatore colle-*

collegium conficiant. Hi jurent, provinciæ fideles in omnibus ſe futuros, operamque daturos, ut tranſactio cum civitate inita ab Ordinibus generalibus anno M. D. XCIV, *cùm civitas ſocietati fœderis communis redderetur, item ſententiæ inter diffidentes partes anno* M. D. XCVII, & M. D. XCIX *latæ, ſine vitio ſerventur: jurent quoque ſine partium harum aut illarum ſtudiis, affectibuſque in ſuos abdicatis, animis puris atque integris communes provinciæ res ſe diligenter & fideliter curaturos adminiſtraturoſque, uti maximè ex uſu atque utilitate totius provinciæ eſſe exiſtimabunt: munera & miniſteria alia ſi qua teneant, intereà ſe poſituros, decreta comitiorum præterita & futura quàm exactiſſimè executuros: nullius jura in hac provincià in exercenda juriſdictione, in conferendis beneficiis, in vocandis ritè eccleſiarum miniſtris & ſimilibus rebus impediant: ſimul videant, ne quiſquam bona hujuſmodi piis aut publicis uſibus dicata in uſus proprios vertat, neu qui jus vocandi & conferendi habet, eam rem ultra tempus receptum hebdomadum ſex differat: per collegas duos & Quæſtorem generalem tributa & vectigalia*

jam uſitata tempeſtivè ſingulis ſemeſtribus locent, quanti omninò queant, & à conductoribus publicanis ſponſiones idoneas dari curent, per quas Reſpub. indemnis eſſe poſſit, nec permittant, ut Quæſtor aut quiſquam alius munus à provinciâ acceptum gerens, aut pecuniam provinciæ tractans, vectigalia tributaque hujuſmodi conducat, aut in ſocietate cum conductorum quoquam ſit, aut etiam ſponſorem ſe præſtet: denique ut in eo ſint, ne quid in fraudem provinciæ totâ hac in re à quoquam committatur, non à publicanis, non à provincialibus; ne publicanis fraus ulla fiat, ne ipſi præter legem provinciales affligant, ut lites inter eos ortæ, quàm citiſſimè expediantur: ut poteſtatem habeant cum Comite gubernatore militares præfecturas ſuperiores & inferiores vacantes conferendi, modo iÿ, quibus conferuntur, non diſpliceant provinciæ Ordinibus, quod cognoſcendum proximè futuris comitiis: à reliquis verò curationibus aut muneribus quæſtorum, ſecretariorum, armamentarii magiſtrorum, ſimiliumque tribuendis abſtineant, eamque curam comitiis relinquant: cùm militares præfecturas conferent, intraneos, modo idonei ſint, extraneis præ-

ferant

ſerant: tributa ab omnibus provincialibus exigant ſeverè, & nuſquam conniventes, eaque in nullum finem alium, quàm in quem deſtinata ſunt, impendant; tributorum onerumve aliorum nihil ſine conſenſu & mandato Ordinum populum poſcant, hoc verò agant ſedulò, ut qui Reip. tributi aliquid reſidui debent, iĳ quàm maturimè ad id ſolvendum compellantur. Porro cùm quid cuiquam ſolvendum decernent, conſignent hoc manibus ſuis ſi non omnes, ſaltem bini ex oppidanis, & totidem ex agrariis, & ſubſignet ſcriba à ſecretis, iſque decretum hoc ſtatim in volumen actorum referat: ſecùs si quid hujus generis fiat, id in reddendis rationibus locum non habeat. Iidem collegæ deputati in eo ſint, ut qui Reip. militant, iis ſtipendia integrè ſingulis quadrimeſtribus aut diebus CXXVI *ſolvantur: curent quoque, ut quod cohortium præfectis numeratur in ſtipendia militum, hoc militibus ſtatim pendatur ſine fraude, ſine quæſito eâ in re ullo quæſtu, utque in eos, qui contra delinquere deprehenſi fuerint, animadvertatur graviter, ſive exautoratione, ſive aliâ pœnâ graviore: hocq; obſervetur etiam hac in re, ut ſtipendii re-*

ſiduum præfectis cohortium non antè ſolvatur, quàm manibus ſuis teſtati fuerint, inferiora militiæ munera in cohorte gerentes, militibus eſſe ſatisfactum; ac ut rationes acceptorum & expenſorum quadrimeſtres non concludantur, niſi coram utroque collegio & deputatorum, & λογιςῶν: curent ſimiliter, ut equites pariter peditesque tum juſto numero in alis & cohortibus ſuis ſint, tum armis pro ordinum ratione probè inſtructi: ut armamentario ne quid deſit, quod ad apparatum pertineat; ut ex eo nec ipſi, nec alii, qui Remp. gerunt, quæſtum ullum faciant, aut negotiationi hujuſmodi quoquo modo ſe miſceant: conveniant quotidiè exceptis diebus Dominicis & feſtis celebrioribus, aut iis qui ſupplicationibus publicis ſunt deſtinati, idque bis, ſemel antè meridiem, iterum poſt meridiem, ſintque in actione per horas plus minus binas, prout negotia poſcent. Præses poſt dictas ad Deum preces proponat agenda, ſingulorum collegarum ſententias roget, ex conſenſu plurium concludat, concluſum per eum, qui à ſecretis eſt, in chartam referat, id executioni mandare ſatagat, ſecreta collegii revelari non patiatur: operam det, ut in comitiis

comitiis proponenda & agenda biduo antè comitiorum initium in ſcriptis exhiberi poſſit duplici exemplo, altero in oppidanorum, altero in agrariorum uſum: ut comitiorum decreta in mundum relata & oppidanis & agrariis tradantur: manu ſuâ ſubſignet acta & epiſtolas collegii; ſcribæ à ſecretis inſtet, ne is officio uſquam deſit, ſed omnia collegii acta, decreta, literas in volumen redigat: ſigilli quoque cuſtos ſit, eoque rectè utatur: extraordinarios ſumptus collegium ne faciat, non ædificet, dona tribuat, penſiones aſſignet, munia nova inſtituat, ſine conſenſu, aut juſſu Ordinum, eorumve, qui ab iis poteſtatem habent: denique cum generalibus Ordinibus, qui Hagæ ſedem habent, & cum Ordinum eorundem ſenatu, adeoque cum iis, qui rebus maritimis præſident, conſiliorum conſociationem habeat: Reliqua ſunt de curarum & laborum, quos pro Rep. ſuſtinent, præmiis. In jurejurando quod Reip. dant, promittunt, regi Hiſpaniæ, & omnibus qui cum ipſo faciunt, hoſtes ſe futuros, eorum consiliis & conatibus obviam ituros, fœderi ſociarum provinciarum fideliter ac ſine vitio adhæſuros, ad propagandam, promovendam,

dam, tuendam religionem reformatam, & ad conſervanda defendendaque jura, privilegia, libertatem provinciarum fœderatarum generatim, & provinciæ hujus inter Lavicam & Amaſum ſpeciatim: poſtremò munus ſibi commiſſum cum fide & diligentiâ adminiſtraturos, concordiæ & amicitiæ colendæ ſincerum ſtudium habituros, Reip. provincialis ſalutem pro viribus procuraturos. Ab hoc tempore bonorum monaſticorum adminiſtratio deſiit eſſe penes hoc collegium, tranſlataque eſt ad collegium aliud huic curæ peculiariter deſtinatum, de quo dicam poſtea. Et jam Dammonenſes in causâ ſuâ agendâ erant toti, contendebantque, ſe eo jure, quod cæteris Ordinibus agrariis per ſententiam irrogatum eſſet, haud teneri, quippè qui aliquid præ iis haberent præcipùi, repetita memoria actorum tempore Mariæ gubernatricis Belgii cœptorum. Tandem verò diſceptato, quantum ſatis erat, negotio, à judicibus delegatis ex voluntate collegii generalium Ordinum Hagæ duæ ſententiæ ſunt latæ alia poſt aliam, prior anno ſuperiore, altera hoc ipſo

ipſo M.DC.XV; ambæ verò eo verborũ textu ac formâ, ut pars utraque in ſe victoriam trahat, ac non minùs quàm antè juris ſui etiam nunc maneat incerta. Simul verò eodem hoc jam labente anno latum aliquid eſt ab iiſdem judicibus de ſententiis, quæ in Camerâ provinciali ab Hovetmannis pronunciantur, recognoſcendis, quod reviſionem vulgo nuncupant. Sed & hoc tale eſſe videtur, ut qui eo ſubſidio uti velint, non multi futuri eſſe putentur, propter impendia, aleamque dubiam.

ALIA PRÆCLARA CIVITATIS JURA ET LEGES.

HABET verò præter hæc alia quoque præclara jura civitas hæc noſtra. Inter quæ illud cenſeri poteſt, quod in toto ANGLIAE regno commerciorum ac negotiationum libertatem jam CCC. L. ante annos cives habuerint, cum conditionibus haud pœnitendis: ut teſtatur diploma Henrici III regis anno regni ejus XLI ſignatum, quod eſt in Reip. archivis illæſum. Deinde

Præclara jura ac privilegia civitatis.

CCC. L.

[*Vide Faſtos Conſulares Reip. Groning. ad annum* 1263.]

Groninga

ſocia ſæderis Anſeacici. *Privilegium de non evocando.* *A ſenatûs ſententia non eſt provocatio.*

inde illud etiam, quod antè complures hominum ætates ampliſſimo FOEDERI ANSEATICO civitas aſſcripta ſit, locumque in eo perhoneſtum inter civitates ſocias tenuerit ſemper, & adhuc teneat. Sed hoc nobilius & illuſtrius prioribus, quod privilegio ornata ſit à majoribus accepto, & Cæſarum diplomate confirmato, & ſinè vitio ad hoc uſque tempus continuato, *ne cuiquam omninò vel regi vel principi vel ordini liceat quenquam, qui civis aut incola civitatis ſit, aut quoquo modo civitati ſubjectus, judicii causâ, è civitate evocare, aut ad ullum tribunal exterum citare.* Nec eo inferius id, *quod nulla sit à Senatus ſententiâ aut decreto provocatio, nulla alterius judicis tanquam ſuperioris appellatio, nec in civilibus nec in criminalibus causis*: quo ſanè nihil amplius, nihil majus, nihil ſublimius dari civitati poteſt: quod denique tale eſt, ut in nullâ civitate Germaniæ extra Helvetiam, nullâ Belgii, nullâ Galliæ, Angliæ, Scotiæ, Poloniæ, Ungariæ, Sueciæ, Daniæ ſimile queat inveniri. Nec ſolùm Senatus hoc jure pollet, ſed & collegium

Nec eſt à ſententia Hovetmã=

legium Hovetmannorum, quam Cameram vulgò vocant; *à cujus judicio decretove ſimiliter appellatio non eſt, non plebejo, non nobili.* Nec aliud in conventu juridico Ordinum agrariorum valet, in quo maxima autoritas Hovetmannorum nunc eſt, & fuit per centum ferè annos, olim verò antè Saxonica tempora ſtante integra Reipub. libertate; univerſi ſenatus cum Hovetmannis eſſe ſolet, qui conventus non alibi quoque quàm in urbe agitur. *Nam ultrà hujus tribunal tendere nemini licet.* Nec verò iſtud in poſtremis privilegiorum hujus civitatis poſuero, *quod legum & ſtatutorum ſuorum ipſa domina eſt: ipſa ferendi abrogandique poteſtatem liberrimam habet, nec neceſſum habet ad voluntatem & conſenſum cujuſquam reſpicere alterius: atque ita ſciſcit & antiquat, quemadmodum temporum ratio ac uſus poſtulat.* Eandemque poteſtatem in ſuas leges & ſtatuta agrarii tenent, ſi ſe cum civitate conjungant, & ex voluntate conſilioque ejus poteſtate utantur: ſine eâ autem hac in parte nihil poſſunt; quamquam antè Kenoniana ac Focconiana

norum. Nec à ſententiis cõventus iuridici agrariorum.

Groninga legum ſuarum domina eſt.

ſocia ſœderis Anſeatici. *Privilegium de non evocando.* *A ſenatûs ſententia non eſt provocatio.*

inde illud etiam, quod antè complures hominum ætates ampliſſimo FOEDERI ANSEATICO civitas aſſcripta ſit, locumque in eo perhoneſtum inter civitates ſocias tenuerit ſemper, & adhuc teneat. Sed hoc nobilius & illuſtrius prioribus, quod privilegio ornata ſit à majoribus accepto, & Cæſarum diplomate confirmato, & ſinè vitio ad hoc uſque tempus continuato, *ne cuiquam omninò vel regi vel principi vel ordini liceat quenquam, qui civis aut incola civitatis ſit, aut quoquo modo civitati ſubjectus, judicii causâ, è civitate evocare, aut ad ullum tribunal exterum citare*. Nec eo inferius id, *quod nulla ſit à Senatus ſententià aut decreto provocatio, nulla alterius judicis tanquam ſuperioris appellatio, nec in civilibus nec in criminalibus causis*: quo ſanè nihil amplius, nihil majus, nihil ſublimius dari civitati poteſt: quod denique tale eſt, ut in nullâ civitate Germaniæ extra Helvetiam, nullâ Belgii, nullâ Galliæ, Angliæ, Scotiæ, Poloniæ, Ungariæ, Sueciæ, Daniæ ſimile queat inveniri. Nec ſolùm Senatus hoc jure pollet, ſed & col-

Nec eſt à ſententia Hovetmã=

legium

legium Hovetmannorum, quam Cameram vulgò vocant, *à cujus judicio decretove similiter appellatio non eſt, non plebejo, non nobili.* Nec aliud in conventu juridico Ordinum agrariorum valet, in quo maxima autoritas Hovetmannorum nunc eſt, & fuit per centum ferè annos, olim verò antè Saxonica tempora ſtante integra Reipub. libertate; univerſi ſenatus cum Hovetmannis eſſe ſolet, qui conventus non alibi quoque quàm in urbe agitur. *Nam ultrà hujus tribunal tendere nemini licet.* Nec verò iſtud in poſtremis privilegiorum hujus civitatis poſuero, *quod legum & ſtatutorum ſuorum ipſa domina eſt: ipſa ferendi abrogandique poteſtatem liberrimam habet, nec neceſſum habet ad voluntatem & conſenſum cujuſquam reſpicere alterius: atque ita ſciſcit & antiquat, quemadmodum temporum ratio ac uſus poſtulat.* Eandemque poteſtatem in ſuas leges & ſtatuta agrarii tenent, ſi ſe cum civitate conjungant, & ex voluntate conſilióque ejus poteſtate utantur: ſine eâ autem hac in parte nihil poſſunt; quamquam antè Kenoniana ac Focconiana

norum. Nec à ſententiis cõventus iuridici agrariorum.

Groninga legum ſuarum domina eſt.

Groninga argenti au riq; ſignādi jus habet. Leges ad Rempub. pertinentes.

niana, & iis priora tempora haud dubiè potuerint. Denique hoc etiam civitati egregium, quòd *argenteæ æreæque pecuniæ ſignandæ ab annis non minùs* CCCC. *aureæ verò ab anno Chriſti* M. CCCC. LXXXIIII *jus habuerit, adeoque nunc quoque habeat.* Porrò in legibus Reip. hujus ita ſcriptum, Ut Consules officio decedentes die VIII Calend. Martii conſulibus novis arcam publicam cum ſigillo civitatis & clavibus tradant, rationeſque expediant intra dies XIV; & ſi quid æris publici reſidui habeant penes ſe, id exſolvant: ut conſulum quilibet cum aſſeſſoribus ſuis in prætorio rationes reddat accepti, & reliqui coràm quæſtore Reipub. & Triumviris concilii jurati: ut cauſæ majores non cognoſcantur niſi in ſenatu: ut ſenatus controverſias expediat celeriter, & quidem intra XII ſeptimanas à lite concluſâ: idem ut in rebus difficilibus ſenatum veterem, aut ſi placeat, alios etiam è civium numero prudentiores vocet in curiam; vocati tamen ſuffragium non habeant, ſed conſilio tantùm ſenatum juvent, penes quem ſolum ſuffragii jus: Provocans à conſulis & aſſeſſo-

rum

rum ſententiâ in prætorio latâ ad ſenatum totum, & causâ cadens, ut mulctam Reip. ſolvat marcam unam: ut eundem appellare ſenatum, qui pronunciavit, ſi quid per errorem pronunciatum videatur liceat intra diesx:ne quis eorum,qui in ſenatu ſunt, intercedat pro quoquam qui Reip. mulctam debet: ſi fecerit, x aureos Rhenanos Reip. pendere damnas ſit. Cõſul ſenatorve in munere ſuo non fideliter verſari compertus loco moveatur, nec unquam ad Remp. aditum rurſum habeat. Item, iidem mulctam,ſi quam debent, ante aliòsReip.ſolvant,nec fas ſit reliquos cogere, priuſquam ab his factum,quod oportet. Nec hi, nec Schultheſius, nec tabellarius Reip. verba pro altero in ſenatu aut judicio faciant,niſi tutores pupilli ſint, cujus de re agitur. Cum ſenatus habetur, nemo emanſitet impunè, aut ſero veniat: acta dictaque in ſenatu nemo eliminet: cognati partium in ſenatu ferendis ſententiis non interſint. Si quis cauſam ſuam, quam ſenatus ſemel definivit, finito eorum munere, qui eam definierunt, ad ſucceſſores eorundem retule-

retulerit iterum, marcas x Reip. pendat. Olim ſi qui ſolvendo non erant, mos fuit, ut nomina eorum certo tempore, exeunte nimirum anni quadrante, quo quis conſulum in ſenatu præſederat, ſi poſcerent creditores, ex ſublimi curiæ feneſtrâ concurrente ad hanc rem frequenti civium turbâ recitarentur: eoque facto illi non ſolùm infames fierent, ſed & legum patrocinio exuerentur, non contra contumeliam, non contra vim ac ferrum eſſent tuti. Nunc cætera manent, poſtremum tantum eſt ſublatum. Proclamatus hoc modo honore ſuo, & bono nomine cadit, officii publici nullius capax eſt, in judicio ſtare, reſpondere, teſtimonium dicere non poteſt. Hoc ad fidem fori & contractuum colendam ſervandamque ſanctius eſt inſtitutum.

Lex fidem fori creditique firmans.

Quondam uti in agro, ſic in civitate teſtamenti factio nulla omninò fuit. At pactorum dotalium jus viguit, eaque pacta ſervare neceſſum fuit, ſi ritè legitimèque eſſent confecta. Legitimum verò in his erat, ut etiam nunc eſt, præſentibus & conſentientibus agnatis & cognatis

Leges de teſtamentis, & pactis dotalibus.

gnatis proximis, quorûmve maximè intereſſet, ea iniri & ſcribi, ac ad ſenatum ſignandi causâ referri. Nec in his hodiè quicquam mutatum. De teſtamento nunc aliud jus antè annos aliquot inductum. Nam quibus XX ætatis anni ſunt, ſi liberis legitimis carent, his de bonis ſuis omnibus non hæreditariis, ſed acquiſitis, ni obſtent pacta dotalia, teſtari liberè pro libitu licet: De hæreditariis non niſi ex ſemiſſe licet. At quibus liberi legitimi ſunt, totius ſubſtantiæ ſuæ ſemiſſem relinquere iiſdem coguntur, niſi juſtam cauſam, ſenatuiq; probatam contra eos, aut eorum aliquem habeant. De altero ſemiſſe pro arbitrio ſuo diſponere ſimiliter ſervatis iiſdem poſſunt. Sed in his omnibus opus, ut à ſanis lectóve non affixis, ac mente integris id fiat, referaturque ad ſenatum, aut teſtantis manu ſcriptum ſenatui offeratur, & ſigillo publico civitatis muniatur. Quod ſi liberorum aliqui exhæredes ſcribuntur, his tamen ex fructibus partis ſuæ alimenta debentur; pars ipſa liberis ipſorum, ſi quos habent, aut hæredibus proximis accreſcit. In ſucceſſionibus o- *Leges de ſucceſsionibus.*

lim hæc valuêre. In bona parentum liberi ſuccedebant, & potiſſimum mares: ii verò ex conſilio & judicio propinquorum æquam dotem ſororibus, ſi quæ erant dabant, nec licebat ipſis quicqam rerum patrimonialium alienare, priuſquam cum ſororibus de dote conveniſſent. Si per propinquos confici res inter fratres & ſorores non poſset, autoritas ſenatus interveniebat. Quinimò nepotes ex filiis potiores filiabus erant in ſucceſſione hac, ſi filiæ dotem jam accepiſſent: ſin minùs, filiæ cum fratris defuncti liberis æqualiter in capita hæreditatem parentum dividebant; cum plurium verò fratrum defunctorum liberis utriuſque ſexus ſuccedebant in ſtirpes. Liberorum unus ſi deceſſiſſet parentibus adhuc vivis, non parentes, ſed fratres & ſorores utroque parente cum defuncto conjuncti aut conjunctæ hæreditatẽ capiebant, maribus tamen hîc quoque ſexu altero potioribus: uterinis autem & conſanguineis parentes præferebãtur: fratres verò uterini aut conſanguinei, itẽ ſorores hujuſcemodi, ſi propiores hæredes alii non eſsent, fratris aut

ſororis

ſororis defuncti defunctæve bona æquis portionibus inter ſe partiebantur. Conjuges genitis & defunctis communibus liberis, ac liberorum liberis, ſibi mutuò ſuccedebant: ſucceduntque etiam nunc; ex aſſe: ſi liberos communes non genuiſsent, moriente eorum altero ſuperſtes ex ſemiſſe hæres ejus erat, ut etiam hodiè eſt: ſin genuiſſent, iique moriente altero in vivis eſſent, ſuperſtes nihilominùs ſemiſſem capiebat, reliquum liberis communibus relinquebat: idemque valebat, ſi vitâ decedens liberos legitimos ex alio matrimonio procreatos haberet ſuperſtites. Nec aliter quoque hoc tempore res habet. Defuncti defunctæque nepotes & neptes ex filiis excludebant ejuſdem fratres & ſorores; item ex filiabus nepotes & neptes, ſi ex filiis non eſſent: filiæ verò præferebantur filiarum liberis. Impuberis defuncti hæreditas, non exiſtentibus parentibus, devolvebatur ad patruum & avunculum, & non ad amitam & materteram, nec ad avum & aviam, excepto caſu, ſi amita unica cum unico avunculo, aut matertera una cum uno patruo ſuper-

eſſet : tum enim hæreditas tota in duas partes pares dividebatur.Nec aliud in puberis defuncti bonis valebat.Sed avunculum & patruum, item materteram&amitam altero tantùm parente conjunctos cum parentibus defuncti avus & avia à ſucceſſione ejuſmodi excludebant.Uterini & conſanguinei fratres, item ſorores, ſi patrui, avunculi, amitæ, materteræ non eſſent, ſuccedebant ſibi mutuò, excluſis patruis, avunculis, amitis, materteris magnis.Privignus ex vitrico aut novercâ genitus ſorores habens uterinas vel conſanguineas à morte matris aut patris ſui tenebatur cum vitrico aut novercâ eas alere, elocare,dotare.Quod ſi in matrimonio ſecundo filii quoque geniti eſſent, hos quoque oportebat cum fratre ex priore matrimonio orto,& cum patre, idem ſororibus ſuis germanis præſtate. Sed pleraque horum correcta nunc jure novo. Id ſic habet. Liberi parentum ſuorum hæredes ſunto ſine diſcrimine ſexûs in mobilibus pariter & immobilibus : verûm filius duplum ſemper capito, ſoror ſimplũ. Fratres & ſorores præferuntor parentibus in bonis

defuncti

defuncti fratris aut ſororis, & ſervator quoque hîc eadem proportio. Si moriens liberos relinquat ſuperſtites, & ſimul liberorum præmortuorum liberos, hi locum parentum in adeundâ hæreditate tenento, & ſuccedunto cum illis in ſtirpes, non in capita. At ſi moriens relinquat in vivis avum, aviam, fratres, ſorores ex altero tantummodò parente, germanorum fratrum, & germanarum ſororum liberos, patruum quoque avunculum, amitam, materteram, omnes pariter ad ſucceſſionem vocantor. Marito poteſtas non eſto vendendi, permutandi, ære alieno gravandi quicquam rerum conjugis ſuæ, quæ immobiles ſunt, ſine expreſſo & liberrimo ejus conſenſu. Uxori ſimiliter non permittitor non ſolùm mariti res ſed ſuas quoque vivente marito quoquo modo alienare, aut gravare ſine ejuſdem conſenſu libero puroque: alioqui mariti & uxoris bona omnia ſtatim à nuptiis aut cum nuptiis communia fiunt utrique jure pari. Lex quoq; olim fuit, & eſt eadem non ita nuper renovata, ut ſacro lavacro non initiati ritè ex more Eccleſiæ, capaces hæ-

Ius mariti in bona uxoris, & contrà.

Lex in nõ baptiſatos.

erditatum non ſint. Clandeſtinæ ruptiæ etiam graviter vetitæ, quibus qui ſe implicant, quinque marcas mulctam dant: at ſi propinqui querelas de his ad ſenatum deferant, exulare coguntur, quoad uterque vivunt; altero verò mortuo alteri conceditur jus civitatis exilio amiſſum pecuniâ reparare. Homicidium capite, adulterium pecuniâ ex legibus plectitur. Omnibus Reip. partem gerentibus interdictum ſtipendio extraneo; coguntur que munus inituri jurare, non ſe, non liberos ſuos, non conjugem, nec quenquam alium nomine ſuo ſtipendio hujuſmodi autoratos eſſe: idemque ante annos LXVI ad omnes omninò cives, & inquilinos, ipſoſque adeò ſacerdotes extenſum, pœnâque contrâ facienti irrogata bonorum omnium confiſcatio. Servis poſſeſſiones tenere, aut habitare in urbe, extrâque urbem ſub imperio ſenatûs non licet: eorumque, ſi illic moriantur, hæreditas ærario adſcribitur. Hæreditatum ad exteros, qui ultra Lavicam & Amaſum, ultraque Coverdiam Drentiæ habitant, devolutarum pars quarta

Pœna homicidii & adulterii.

Stipendia ab extraneis vetita

Lex de ſervis.

De hæreditate ad extraneos devoluta.

ærario ſimiliter accreſcit. Reliqua prætereo, ne modum operis excedant; & quæ reſtant de Reip. formâ, in civitate expediam.

FORMA REIP. IN URBE, ET MAGISTRATUUM ORDO.

FORMA Reip. in urbe ARISTOCRATICA eſt, modicè in DEMOCRATIAM declinans quam exponere nunc animus eſt, Antiquitus, cùm minor adhuc civitatis fortuna eſſet, RATIONALES quatuor, OLDERMANNI VIII eam adminiſtrarunt. Nunc verò ab annis ampliùs trecentis CONSULES quatuor ſummum locum in eâ tenent dignitatis. His additi olim XVI, nunc & proximis ſæculis XII SENATORES: qui omnes ſenatum conficiunt, totius Reip. caput. Penes hunc ſenatum eſt juriſdictio urbana, poteſtaſque in rebus urbanis edicendi, decernendi, vocandi, prehendendi, in cuſtodiam dandi, coërcendi, ſupplicia extrema irrogan- SENATUS.

irrogandi , gratiæ faciendæ, pecuniam publicam tractandi, pleroſque magiſtratus alios creandi, imprimis Hovetmannos illos, de quibus dixi ſæpè, Præfectos item territoriorum extra urbem deſignandi, Delectos edendi; qui in collegiis ſedeant domi ac foris, Quæſtorem, Ædilem Reip. æditúos, publicanos eligendi, legationes mittendi: denique hujus officii eſt, toti Reip. conſulere, & in eam curas ſuas intendere. Senatorium munus bienne eſt, ita comparatum ut quotannis media ſenatûs pars, (Senatûs voce Conſules quoque comprehendo) cui duo anni in munere expleti ſunt collegio decedat; decedentium loco totidem alii numero octono ſuccedant, collegiumque compleant. Quorum deſignatio quomodo fiat, poſt exponam. In ſenatu conſules dignitate, honore, authoritate antecedunt: ſuffragii vi ac jure ſenator conſuli par, idemque par referendi poteſtate. Sed conſulum nec inanis eſt nec innefficax autoritas in dicendis ſententiis: quorum jus eſt, per vices ternis menſibus eo ordine, quem ſors dat, ſenatui præſidere:

ſidere: quique eorum præſidet, is & ſigilli publici cuſtos eſt, apparitoribus aut accenſis ſtipatur, vocationem prehenſionemque habet, plura penè ſolus ad ſenatum refert, quam cæteri in ſenatu omnes, ſenatum ſuffragia rogat, id quod majori parti placet, pro ſententiâ totius ſenatûs pronunciat: denique ſi ingenio & induſtriâ pollet, ſi valet facundiâ, ſi animo non abjecto eſt, magnum momentum afferre rebus in omnem partem poteſt. Idem verò etiam cum tribus ſenatoribus, quos vel ſors vel comparatio cum collegis ei junxit, certo tempore in prætorio jus civibus dicit litigantibus inter ſe, aut iis, quibus contra cives actio eſt, idque ferè minores ob res, aut ad fidem ſolutionis pertinentes, nec niſi à meridie dimiſſo jam ſenatu. In quo tribunali juriſdictio ejuſmodi eſt, ut quàm celerrimè litigantes expediat, maximè antequam præſidis vices exeant, atque ita fori debitorumque fidem tueatur. Ab eo qui vult, ad ſenatum provocandi jus habet: à ſenatu provocatio ulterior non eſt. Poſt ſenatum, ut Hovetmannos hîc prætercam, de quibus *Senatûs præſes.*

 eſt

eſt dictum jam ſæpiùs, & dicendum poſt rurſum, collegium aliud in civitate eſt virorum XXIV ex honeſtiſſimo civium ordine, quod CONCILIUM JURATUM vocant, propterea quod quotannis, non minùs quàm ſenatus, ſe ſolenni jurejurando obſtringit Reip: & in collegio Trium-viri velut collegii præſides ac rectores, qui ex eo quòd nomine reliquorum verba faciunt in ſenatu, aut ubi res poſcit, *Talemanni* ſunt dicti. Et horum quoque, qui in concilio hoc ſunt, munus bienne eſt, XII quotannis decedentibus, & totidem in decedentium locum ſurrogatis. Munus quod ſit, ex ipsâ juramenti formulâ, quâ ſe Reip. obligant, eſt manifeſtum. Jurant autem apud conſulem in ſenatu quotannis, vocatos in curiam ſe venturos, Reip. cum ſenatu conſulturos, ſenatuique auxilio futuros, coitiones ſeorſim non facturos, nec factiones inſtituturos. Itaque longiùs ſi tendant, & non juſſi à Senatu ſi coeant, officii limites excedere, & turbulentius agere putantur. Uſus autem recepit, ac in morem abiit, ut rerum graviorum, quæ

CONCILIUM JURATUM.

ad

ad totam Remp. pertinent, nihil agat ſenatus, aut de iis conſtituat, niſi ex aſſenſu concilii hujus: Cujuſmodi ſunt, bella ſuſcipere & finire, fœdera inire, leges ferre & abrogare, munitiones novas, aut alia opera publica magni momenti inſtituere, in re monetariâ aliquid mutare, alieno ære civitatem gravare. De quibus cùm agitur, ſolet ſenatus eos, unâ cum iis, qui ſenatu proximè deceſſerunt, quos ſenatum veterem vocant, in curiam acceſſere, & rebus diligenter deliberatis & excuſſis, ex eorum aſſenſu aut diſſenſu de iis ſtatuere. Hoc ad robur decretorum, & retinendam civitatis concordiam non parum profore, majoribus eſt viſum. Cujus rei gratiâ interdum etiam alios ex honeſtiorum civium ordine ſenatus convocat, ut hujuſmodi deliberationibus interſint, & maximè ædiles duos tribunitiæ poteſtatis, qui ſocietatum, in quas opificum plebs eſt diviſa, magiſtri & patroni ſunt, eaſque in omnem movere partem poſſunt. Sed Concilium hoc juratum ut conſilii poteſtatem habet, ita imperii aut juriſdictionis partem nullam, ideo-

ideoque nec accenſum aut apparitorem habet. Verum aliud eſt ad munus Concilii hujus pertinens non poſtremum, deſignare quotannis viros VIII, qui biennium in ſenatu ſint, & Reip. conſilio & poteſtate præſint: quod jus ſanè amplum. Deſignatio autem fit hoc modo. Concilium ad VI Idus Febr. ex voluntate ſenatus coactum in curia coràm ſenatu per ſortem deſignabat olim ex ſuo numero viros IX, proximo autem ſæculo tantummodo V, quos nunc Gubernator adhuc ex pacto deſignat. Hi præſente ſenatu, conſule verbis præeunte, jusjurandum dant, nil gratiæ, odio, invidiæ, cupidini ſe daturos, ſoliuſque Reip. rationem habituros: mox, digreſſo ſenatu, reliquiſque è concilio, in conclavi incluſi non antè indè diſcedunt, quàm in viros VIII liberis ſuffragiis lectos conſenſerint. Legunt autem non tam quod certa jubeat lex, quàm quod more ſic ſit receptum, plerumque duos, qui ex collegio Hovetmannorum, eodem fortè tempore decedunt, deinde eos, qui in ſenatu priùs fuerunt, niſi quid obſtet, denique optimum quemque ex honeſtiſſi-

ELECTIO SENATUS & CONSULUM.

Digitized by Google

honeſtiſſimo civium ordine, maximeq; ex concilio aut collegio ſuo, velut ex ſeminarió Senatûs. Eo facto, electos ſine morâ ſenatui in curia congregato edunt, domumq; diſcedunt: ſenatus editos per viatorem confeſtim in curiam vocat. Qui ſi electioni aſſentiantur, quod ferè accidit, eodem momento ad prætorium deducti, ibi aperto ſub cœlo circumfuſi coronâ populi, qui excîtus ſigno nolæ majoris, & moris hujus gnarus iſtuc frequens concurrit, ſolenni juramento, præeunte verbis præſide conſule è feneſtrâ prætorii proſpectante, ſtantes Reip. ſe obligant unâ cum cæteris in ſenatu manſuris, in annum proximum: poſtridieq; cum iiſdem collegis congregati, cumque iis in ſuffragia occulta miſſi, conſules è ſuo collegarumque numero deſignant aut duos, ſi totidem loca vacant, id quod accidit utplurimùm, duobus ferè quotannis è Conſulatu decedentibus, aut tres, aut etiam nonnunquam quatuor, nonnunquam quoq; unum tantum. Deſignant autem antè alios plerumque eos, ſi eorum copia ſit, qui conſulatu antè ſunt functi, judiceſque inter agra-

rios

rios fuerunt. Sic demùm die ab eo XIIII, qui Apoſtolo Petro ſacer eſt, decedentibus veteribus totidem, munus ſuum capeſſunt. Quod ſi contingat, ut ex electis his unus pluresve delatum honorem recuſent, eos Reip. mulctam dare aureos ſcutatos vicenos olim oportuit, nunc autem latâ non multos antè annos lege aut capeſſere munus, aut civitate diſcedere oportet. Idque cùm accidit (accidit autem rarò) itemque ſi quæ alioqui ſenatorum conſulumve loca ſeu morte, ſive quâcunque ratione aliâ vacent, non jam Quinquevirorum, aut jurati Concilii eſt (quamquam olim id etiam, ſed antè aliquot ſæcula fuiſſe videatur) verùm ipſius ſenatus, alios ſufficere, & collegas cooptare. Octiduo deinde pòſt quàm hæc ſenatus electio facta, coacto rurſum Concilio jurato, ſimili ratione quinque ex ipſis alii, ut nunc mos habet (olim verò hac quoque in re IX,) eodem in loco ſorte ducuntur. Per hos XII deſignantur ex eo civium ordine, qui lautioris fortunæ ſunt, aut dote aliquâ animi commendati, qui decedentibus è collegio totidem, bien-

ELECTIO *eorum, qui in concilio iurato.*

bienhium jam munere functis ſuccedant, & cum iis, qui annum tantum in collegio fuerunt, Reip. conſulant. Tum totum collegium tres è ſui medio capit, autoritate & uſu rerum cæteris præſtantiores, qui collegium regant ſententiamque ejus, ubi opus eſt, velut oratores exponant: quos *Talemannos* ex ea re appellatos dixi. Et olim quidem antè tumultus hos civiles, ita in rebus his obſervatum, non lege quidem, ſed more inveterato, ut in ſenatum niſi ex familiis nobilibus aut patriciis nemo ferè legeretur, nec temerè ex iiſdem, niſi qui eſſet aut fuiſſet è Concilio jurato tanquam ſenatûs ſeminario, operamque & fidem ſuam Reip. minoribus in muneribus, in procuratione ædium, ac aliarum rerum ſacratarum, & ſimilibus probaſsent: In Concilium autem juratum ſimiliter ex iiſdem familiis frequentes cooptarentur, quoad ejus fieri poſſet, aut ex reliquo civium ordine honeſtiſſimo, ut quiſque erat vel eruditione, vel alia aliqua præ cæteris dote conſpicuus & commendatus; ex opificum autem aut inſtitorum

collegiis

collegiis aut nunquam, aut omninò rariſſimè quiſquam caperetur. Indignum enim id concilio honoratiſſimo, & Reip. periculoſum propter abjectos hujuſmodi hominum ſenſus prætcr lucrum penè nihil ſpectantes, aut magni facientes putabatur. Hoc verò prætereundum hîc ſilentio non eſt, non ſemul accidiſſe olim rebus ſic poſcentibus, aut factionum vi, ut expoſita ratio in deſignandis quotannis Conſulibus duobus dimidiaque ſenatûs parte obſervata non ſit; ſed conſules iidem omnes vel biennium, vel ad annos complures, vel denique ad vitæ exitum in munere ac honore permanſerint: idemque ſit factum in reliquo ſenatu. Eſt præthereà aliud in civitate collegium, partem Reip. curans, negotiantium ſcilicet diſciplinæ, ac juri nautico tuendo, & dirimendis indè natis controuerſiis olim præfectum, cujus tribunal Dat Gildʒecht linguâ Teutonica ex re nominatum. Octo viris conſtat hodiè; quorum etiam, ut ſenatorum, & eorum qui ſunt in concilio jurato, munus eſt bienne, quaternis ſimiliter quotannis collegio decedentibus

De Oldermannô, & tribunali ejus

tibus ac totidem ſuccedentibus. Id hoc modo fit. Senatus ea pars, quæ magiſtratu abit, quatuor viros eligit ſingulos è ſingulis civitatis regionibus, (hæ quatuor omninò ſunt) honeſtiſſimos & graviſſimos quoſque ex omni populo, nullâ aliâ tum poteſtate publica præditos. Hi quatuor electi totidem aliis, quibus expletum biennium eſt, ſuffecti, cæteris, qui annum in munere fuere, adduntur. Cuncti hi ſtatim ad VIII Calend. Martij ex ſui medio Seniorem deſignant, quem OLDERMANNUM vocant, & duos Fiſci magiſtros, Die Buſsheren dictos, fiſcelli ſcilicet numarii curam habentes, omnes in his officiis annuos: præter quos reliqui quinque ſocietatis judices, Die Gildtrichters/ nuncupantur. Senior, in collegio actor præcipuus, velut advocatus Reip. in tuendo ſtapulæ jure, de quo dixi ſupra, ejuſque cuſtos ac vindex, ſi quem contrà id delinquere deprehendit, eum mulctam poſcit, tergiverſantem apud duûm-viros fiſcales poſtulat, aut ad totum collegium rem defert: ſententiam pronunciatam ipſe exequitur, niſi

reus ad ſuperius tribunal aut Senatûs aut Hovetmannorum provocet. Duùm-viri fiſcales fiſci curam habent cum Oldermanno, atque albi mercatorum: oportetque eos, qui mercatui operam dare volunt, apud hos priùs nomina ſua profiteri; ſine quo nemini id facere licet. Et ſunt iidem ὑπεύϑυνοι id eſt, reddendis apud Conſulem rationibus obnoxii quotannis cum eodem Oldermanno: quibus expeditis, ſucceſſoribus fiſcellum tradunt, pecuniæ reliquum ærario Reip. inferunt. Sed eſt collegii hujus curæ antiquitus commiſſa præcipuè cuſtodia tota juris nautici, in codice Reip. diligenter deſcripti, juriſdictioque univerſa ad res navales & maritimas pertinens. Verùm collegium hoc ipſum collegarum quoque numero olim duplo fuit majus, (XIII enim præter Oldermannum & duûmviros fiſci curatores fuere) & electionis ratio ab eâ, quæ hîc expoſita, diverſa. Nunc cum numero poteſtas quoque non nihil arctata. Electio olim ſic habuit. Senatûs pars munere decedens è ſui medio ſortitò edebat quâtuor: hi cum Oldermanno

dermanno & duobus fiſcelli magiſtris eodem die viros XVI eligebant optimos quoſque ſecundum urbis regiones, quorum nullus eo anno in ſenatu eſſet, aut ſenatu deceſſiſſet. Electi XVI-viri ex ſuo numero Oldermannum ſtatim deſignabant hac lege, ut per vices ex urbis regionibus aliis poſt alias deſignaretur in ſingulos annos; habebaturque ea ratio propinquitatis, quæ in ſenatu eligendo ſolet haberi. Cætera ſimilia his, quæ jam dixi. Deinde præter hos alii quoque ſunt OCTO-VIRI, regionum urbis magiſtri, bini ex ſingulis regionibus delecti, honore & autoritate non poſtremi; bis quotannis cenſum agunt omnium civium, & quid quiſque eorum gerat, quæ negotia tractet, quibus ſe ſuoſque tueatur, inquirunt, deſides aut noxios Reip. cedere cogunt: ne quis ædificans publicè privatimve noceat, aut bono officiat, ne quid vitii canalibus ad deducendas aquas ac ſordes per urbem accidat, quæque alia ad mundiciem urbis pertinent, provident: denique ſi diligentes ſunt, perutilem operam Reip. præſtant

Cenſores regionum magiſtri: Kluftmeiſters.

Sclopetario rum capitanei, nunc cohortium præfecti

Quinetiam ſcloppetariorum præfecti quatuor diu in civitate fuere, à ſenatu quoque deſignati, perpetui. Hi curam armorum habebant, juventutemque maximè exercebant in tractandis ſcloppetis, foro venalis annonæ, quæ ad urbem defertur quotidie, præerant: à piſtoribus & iis, qui cereviſiam coquunt, ne quid fraudis committeretur, ut juſta eſſet ponderum & menſurarum ratio in officinis, cœnum ut publicis locis amoveretur, procurabant. Quæ omnia nunc ad centuriones oppidanos octo, qui iis ſucceſsêre, tranſlata ſunt. Denique Æ D I L E S duo in Reip. ſunt Trib. poteſtatis, quam non lege datam, ſed paulatim nitendo longiùs tubulentis actionibus quæſitam proximis ſæculis uſurparunt non magno ſanè Reip. bono. Horum magnum eſſe nomen ſolet. Et quoniam cum plebe opificum & inſtitorum connexi ſunt, ac ab eâ dependent, de plebis hujus ordine & diſtinctione paucâ hîc dicam. Dividitur ipſa ſecundùm artificiorum aut rerum, quas tractant, genera diverſa in ſocietates XVIII: exceptis, qui cereviſiæ co-

De Ædilibus Trib. Poteſt. & ſocietatibus plebeis

quendæ

quendæ officinas exercent, ac negotia majora in emendo & vendendo gerunt. Dignioris quippè ordinis miſcere ſe vilioribus nolunt habenturque poſt nobilitatem inter honeſtiſſimos totius civitatis. Hæ ſocietates ſingulæ ternos ſibi præfectos ſuffragiis deſignatos creant quotannis mox à Paſchatos: & in his primum quemque Seniorem vel Oldermannum, velut totius ſocietatis præſidem, reliquos binos capita ſocietatis dicunt: omnes univerſum numero LIV. Et hi viciſſim circiter idem tempus mox ab electione ſui in cœnobio Jacobæo congregati, Æediles, quos dixi, edunt, non aliunde quàm ex his ipſis ſocietatibus. Quamquam fuit quondam tempus, quo duobus iſtis tertius quoque è Senatu adjungebatur; qui dudum nunc collegio defluxit. At Ædiles patronos ſe plebis profeſſi, quam & ſuopte ingenio, & per præfectos in omnem facilè impellere partem poterant, haud diſſimiles veteribus in Reip. Rom. Tribunis, ab humili initio eò tandem progreſſi ſunt, dum curam patrociniumque egenæ & circumventæ *Ædilitia poteſtas.*

 præ-

prætexunt plebeculæ, multitudine freti, ut in morem abierit, nulla recipere de majore re decreta, quibus aſſenſum hi ipſi Ædiles non adhibuiſſent. Itaque quoties hujuſmodi aliquid actum, cum concilio jurato & cæteris iſti quoque in curiam ſunt vocati. Qui ſi, cæteris accedentibus ſententiæ ſenatûs, vel ſoli diſſenſiſſent, levantes ſe ultimis ſubſelliis intercedebant: vetabantque ſenatum & reliquos progredi, ac decernere aliquid, priuſquàm ad ſocietatum plebejarum præfectos, vel ad ipſas integras ſocietates, ſi ita præfectis videretur, res eſſet relata. Sic convocatis primùm præfectis, qui erant, ut dixi, numero omnes LIV, in conclavi apud Jacobæos res in medium proponebatur. Eà ſi difficilior videretur, ſocietates totæ certis adeſſe locis jubebantur, & ſeorſim conſulebantur à ſuis quæ-
NOTA,, que præfectis. Earum ſententiâ, quam
,, plerumque præfecti dictabant, ad ædi-
,, les, ab ædilibus ad ſenatum & conſilium
,, juratum relatâ, de negotio ac Rep. ſta-
,, tuebatur. Ità fiebat, ut optima quæque
,, conſilia, ac Reip. profutura plerumque corrum-

çorrumperentur, impedirenturve. Nam “ Ædiles cum præfectis hiſce ex opificum “ officinis; infimaque plebe prorepentes, “ ac vilibus rebus innutriti Reip. benè ge- “ rendæ ferè ignari ſunt, improvidi, & “ ſupra ea, quæ antè pedes ſunt, nihil ſa- “ pientes, gratiæque inſcitæ multitudinis “ dediti. Quo nomine, id quod plerumque tum fiebat, ſi ſe plebi probaſſent, complures etiam annos ſuo in munere continuabantur. A ſenatu tamen, ut cæteri omnes, qui aliquid publici muneris aut poteſtatis habent, ſic hi quoque Ædiles ſuum jus & olim accepêre, & hodie etiam accipiunt, cùm ſacramentum apud eum dicunt quotannis: Suntque ea, quæ exorbitarunt in hac re, ſalubriter jam correcta, & ad metam revocata. Porrò de ſocietatibus his plebeis ita in legibus civitatis perſcriptum eſt, non licere ipſis inconſulto, aut non probante ſenatu ſtatuta ſibi condere, aut fœdera facere: præfectos verò earum teneri, vocante ſenatu, in curiâ ſe ſiſtere, inſtrumenta ſtatutorum & privilegiorum ſuorum ſenatui exhibere, profiterique ſjuratos,

præter ea nihil ſe ſtatutorum in ſocietatibus ſuis habere: prætereà, ſi quæ ſocietas civitati inutilis aut noxia videatur, in poteſtate ſenatûs eſſe, eam abrogare: item, ſi quis in ſocietate quid committat, quo ſe indignum ſocietate feciſſe videatur, deque eo controverſia exiſtat, ejus cognitionem ſenatui deberi cum tribus ſocietatis præfectis: ad hæc, ſocietates cum præfectis ſuis teneri, ſummâ ope, ſummis viribus ut tueantur dignitatem & jus ſenatûs, eique auxilio & firmamento ſint, ac pœnas contumacium, cùm res requirit, promoveant. Habent tamen ſocietatum præfecti in ſuâ quiquе ſocietate poteſtatem cognoſcendi controverſias quaſdam ad ſocietatem pertinentes, eaſque definiendi, ac mulctas quoque capiendi ab his, qui contra ſocietatis leges deliquiſſe deprehenduntur. Sed id totum ſic habet, ut juriſdictionis ſpecies aut pars videri nequeat. Et ſi quis eo lædi ſe injuſtè à præfectis exiſtimet, is pro more Ædiles, tanquam ſocietatum ſummos magiſtros atque ἐφόρους appellat, ab his porrò, ſi placet, ad ipſum

ipſum quoque ſenatum provocat. Poſtremo ſocietatum præfecti terni jurati, ut eſt in iiſdem civitatis legibus, rationes accepti & expenſi reddunt Ædilibus. Ædiles pecuniam impendunt ædificiis & ſtructuris publicis, unde nomen iis datum, ac viciſſim accepti & impenſi calculum ponunt apud eoſdem hos præfectos, adeòque apud conſules, ſi vel hi vel illi hoc requirant. Eſt verò etiam perhoneſta in civitate procuratio Æedituorum, *Æditui.* quæ ſacras ædes, & quæ iſtuc pertinent, tuentur, bonaque in eum uſum à majoribus collata adminiſtrant: delecti ferè ex patritiâ nobilitate, & bini aut terni in ſingulis parochiis: eaque procuratiò ſi ſenatoriis hominibus commendata non eſt, viam ſaltem procuratoribus ad honorem atq; ordinem eum ſternit. Et cum his pari penè paſſu incedunt PROVISORES *Præfecti ptochodocheis.* quos vocant, aut curatores ptochodochiorum, quæ quatuor eſſe in urbe dixi, maximè ejus, quod eſt ad S. Spiritum, & alterius ad S. Gertrudem, propter magnitudinem & poſſeſſiones ac reditus eorum peramplos. Ad quam adminiſtrationem

ſtrationem ſenatorii quoque ordinis viri ſæpè vocantur, aliique qui lautiſſimæ conditionis inter cives ſunt. Nec prætereundi hîc, qui ædibus præfecti ſunt, quas FRATRUM vulgò vocant, in quibus adoleſcentes literarum & pietatis ſtudio dediti alii gratis, alii pretio modico, pro cujuſque fortunâ ac loco aluntur & habentur honeſtè, iiſque omnibus morum & ſtudiorum inſpector atque exactor præeſt: quorum præfectorum ratio quoque par cum prioribus. Et ſunt hæ curationes omnes, quas recenſui, non annuæ, nec determinati temporis, ſed in arbitrio conſulum; deque his rationes apud eoſdem redduntur conſules, quoties & cùm placet id ipſis. Quid de SCHOLARCHIS dicam? quibus Scholæ & totius rei Scholaſticæ literariæ cura, pecuniæque in hunc uſum deſtinatæ quæſtura, deniq; omnium huc pertinentium ἐφόρεια à ſenatu demandata eſt: quorum alter conſularis, alter ſenator, aut ordinis ſenatorii hactenus fuit. Quid de Reip. QUAESTORE, qui pecuniæ, ac omnium redituum ejus conquiſitor & cuſtos eſt, acceptique ac expenſi indices

Scholarchæ

Reip. urbanæ quæſtor

Vectigaliũ

indices ſervat, atque ex his rationes ſena tui debet. Quid de Trium-viris, vecti galium, portoriorum acciſarum, uti vocant, magiſtris, ad forum & curiam loco idoneo negotio huic & muneri ſuo vacantibus? Quid de iis, qui pecuniam Sacerdotiis olim legatam, ſolvendo miniſtris Eccleſiæ ſtipendio, & ſartis tectis tenendis eorum domiciliis colligunt, & expendunt? Quid de orphanotropheij curatoribus, & eleemoſynariis pauperum domi ſedentium alimoniæ præpoſitis? qui omnes ex honeſtiſſimis civium ordinibus à ſenatu leguntur, in tempus incertum, ab ejuſque arbitrio pendent. Adde antè hos nominandum honoris causâ juriſconſultum, quem SYNDICUM dicunt, liberali Reip. ſtipendio ornatum, ſummaque dignitate: qui & à conſilio eſt ſenatus, & ejuſdem orator, adeoque univerſæ civitatis advocatus: quem locum ampliſſimus & conſultiſſimus, clariſſimuſque vir, amicus ſingularis, PANCRATIUS CASTRICOMIUS I. U. D. jam ab annis aliquot, & nunc; dum hæc recuduntur, tenet.

Vectigalium magiſtri. *Queſtores redituum Sacerdotalium.* *Orphanotropheij curatores.* *Syndicus.*

Secretarij duo. tenet. Adde & Scribas duos ut jam res habet(nam unus tantum fuit) qui ſenatui eidem à ſecretis, & epiſtolis, ſcribendiſque & cuſtodiendis actis publicis ſunt: quorum munus perhoneſtum & quæſtuoſum eſt. Et ad hos armamentarij publici, *Armamentarij præfectus.* id eſt, tormentorum æneorum, pulveris nitroſi,& omnis inſtrumenti ac apparatus huc pertinentis, fabrûm quoque & fabricarum publicarum, itemque vigilum *Fabrum præfectus. Vigilum & noctis præfectus.* præfectos, manipulorumque magiſtros: præfectum inſuper noctis, nocturnis facinoribus civium reprimendis, accenſo miniſtriſque armatis fultum. Et hi quidem omnes, quos recenſui, rem urbanam curant, è quibus alii verè Reip. alii ſenatûs miniſtri ſunt. Præter eos verò collegium in urbe eſt juris dicundi causâ antiquitus inſtitutum, & ſæpiùs jam antè nobis in hoc libro memoratnm, peramplâ præditum poteſtate ac honore,quodH O V E T M A N N O R U M C A M E R A M vulgò indigetant. *Camera HOVETMANNORUM.* Id autem quamquam non in cives, ſed in eos, qui vicinum agrum fœdere quondam civitati junctum inhabitant, juriſdictionem directam habet, tamen

non

non abs're hoc loco potiſſimum recenſeo. Nec enim ſolùm in urbe ſemper, nec uſquam alibi, ſedem tenet, & jus dicit, ſed etiam præter cives opibus & dignitate præcipuos, & in his haud temerè alios quam conſulatu functos, collegas non admittit: nec ulli præter ſenatum edendorum collegarum poteſtatem habent, nec aliundè quam ab eodem ſenatu expectare & accipere ſtipendia antiquitus antè dimiſſam integram libertatem collegæ ſolent. Quo de collegio quamquam multa ſparſim hoc libro dicta ſint, tamen ut res manifeſtior fiat, paulò altiùs hîc quoque quædam repetenda. Et primùm, quæ prima collegii hujus, aut Hovetmannorum origo, quod principium, dicere non poſſum. Nec enim id literis proditum uſquam, quod ſciam. Primos verò in monimentis Reipub. mihi lectos Hovetmannos Kenonianis temporibus, poſt annum M CCCC à natali Domini Servatoris noſtri, ſuperiùs oſtendi, eoſq; tum tributis & tractandæ pecuniæ per agrum præfuiſſe memoravi. De his porrò, veſtigiis monumentorum veterum inſiſtens, *De Hovetmannis diſſertatio.*

& om-

& omnia expendens diligenter, ſic reperi: Cùm concors cum ordinibus agri vicini civitas ageret, ac fœdera in certos annos percuſſa identidem prorogaret, propè ut una utrorumque Reſpublica videretur, ex conſenſu ſociorum eos profluxiſſe, rectiùs atque æqualiùs expediundi juris, & tenendæ concordiæ, conſervandæque quietis publicæ causâ: electos eſſe ex ſpectatiſſimîs & integerrimis quibuſque in civitate, interdum etiam ex iis, qui è nobilitate agrariâ in urbem commigrarant, & jus civitatis acquiſiverant: quinos & quinos in collegio fuiſſe perannos ampliùs LX, eoſque incerta ratione, prout operam ſuam probaſſent, aut grati Reipubl. eſſent, aut caſus daret, vel permutatos ſucceſſoribus; vel per annos complures, quod erat frequens, continuatos: prætoriam poteſtatem tenuiſſe in omnes per agrum habitantes, eaque uſos totius provinciæ, id eſt, agri & civitatis nomine, edictiſque nomen ſenatûs cum nomine ſuo ſubſcripſiſſe, & civitatis ſigillo edicta & literas ſignaſſe: jus dixiſſe iis, qui fraudem ſibi fieri apud

reli-

reliquos per agrum judices, aliòve modo ſuum ſe conſequi, non poſſe querebantur, exceptis ſucceſſionum cauſis, quarum cognitio pervetuſto more conventui jurediciali, de qno antè dixi relinquebantur: Et tamen de his quoque cauſis appellatos fniſſe, decretumqee ſuum, uſque in conventus tempus interpoſuiſſe: denique huic etiam conventui aut ſolos, aut cum ſenatu civitatis interfuiſſe, imò præſediſſe, aut ſaltem non ultimas in eâ partes tenuiſſe, à ſententiis decretiſque eorum, niſi ex partium conſenſu, provocationem non fuiſſe: imprimis verò operam dediſſe, & auxilio fuiſſe iis, qui crediti debitive aliquem eorum, qui in agro habebant ſedes, cujuſcunque is ordinis eſſet, poſtulabant: nec declinare cuiquam cognitionem, nec latâ ſententiâ tergiverſari licuiſſe: ita celerrimè jus fuiſſe expeditum, & ſuum cuique tributum: multoſque adeò contractus tum paulatim eam conditionem habere cœpiſſe, ut non alios apud judices, quàm hos, ſi quid controverſiæ fortè incideret, aut in ſolvendo morâ exiſteret,

cauſa

cauſa ageretur: id inſtitutum cùm alias ob res, tùm ob fidem contractuum & commerciorum tuendam ſalutare communi Reip. viſum, probatumque in morem iviſſe, atque ita vim legis tenuiſſe. Ad hæc animadverti, eoſdem, qui Hovetmanni erant, ſimul eodemque tempore nonnunquam conſules quoq; aliquando, aut ſenatores Reip. urbanæ fuiſſe, rationes eidem Reip. ejuſve ſenatui reddidiſſe, edicendi mandandique jus ac poteſtatem non ſolùm apud Ciſlavicanos, ſed etiam trans Lavicam habuiſse: quod argumento irrefragabili eſt, non ab agrariis ordinibus vicinis eos electos fuiſse, nec ab iis pependiſse, delegatàmve ab iiſdem poteſtatem tenuiſse, ſed à ſolâ civitate:
„ nec enim ideò hos à Tranſlavicanis mu-
„ nus accepiſse, aut in eorum fide fuiſse
„ legimus aut credimus, quod apud eos
„ edicendi judicandique poteſtatem ex fœ-
„ dere tenuêre; nec vero congruum eſt, eo-
„ rum ſe poteſtati & judicio Tranſlavica-
„ nos ſubijcere voluiſse, quos Ciſlavica-
„ nis ordinibus agrariis obligatos eſse, &
„ ab illis leges accipere noſsent, quippè
qui

qui non cum his ipſis, ſed cum civitate fœdus percuterent. Inveni etiam hoc collegium colligendis in agro tributis, ſi quando tributis, opus, præfuiſse, eamque pecuniam tractaſse, aggerum, viarum, aquæductuum curam habuiſſe, judices agrarios ad faciendum officium compulıſse, exorbitanteſque eoſdem compreſſiſse, ad conventus ordines convocaſse, denique velut ad clavum Reip. ſedentes, quietis & εὐταξίας cuſtodes in tota provincia fuiſse. Et hæc ad SAXONUM uſque tempora. Ii partim ſua ſponte, partim ſtimulantibus nonnullis, qui ferre imperium non poterant, hac poteſtate ſpoliare civitatem conati ſunt. EDSARDUS jus hoc in arctum redegit: quippè ſui arbitrii electionem Hovetmannorum ex civium numero fecit, & juriſdictionem anguſtioribus terminis clauſit. GELDRUS electionem ſenatui reddidit, & juriſdictionem reſtituit ſolitam, ſed quatuor Hovetmannis à ſenatu lectis ex ſuis addidit quintum, qui præſes collegii eſset, ac legatus ipſius, atque hi omnes ipſius quoque nomine, atque ipſius

pſius mandato jus dicerent. Nec quicquam CAROLUS CAESAR, aut filius ejus PHILIPPUS mutarunt, eoque modo res ad hæc poſtrema tempora pervenit. Tum lis de toto fœdere, totaque hac cum civitate conjunctione mota. Eam reſuſcitatam nuper ORDINES GENERALES eo, quo expoſui, modo definierunt.

Præfecturæ, & præfecti extra urbē. Sed aliud quoque imperium in agro civitas habet haud ſpernendum. Id duas amplectitur Præfecturas majores, eam quam VETEREM nominant, & SUBURBANAM: quarum illa vicos egregios XVII, hæc XII tantùm, nec prioribus pares habet: & in his cœnobia quoque V. Utrique à ſenatu præfectus datur, mutaturque pro arbitrio. Præfectus prioris ferè conſularis, ac genere nobili natus, alterius etiam haud temere alius, qvàm ſenatorius. Atque ille quidem cum judice, ex indigenis plerumque ei addito, jus dicit, cæteraque imperii peragit ſenatûs nomine, ſed non aliter, quàm ſecundùm leges & morem patrium, à quo recedere non licet. Ex hoc more

Præfectura

Præfectura in territoria diſtinguitur quinque, quorum quodlibet tribunal ſuum habet, in quo præfectus viciſſim certis temporibus jus dicit de criminibus, rebus ſoli, ædificiis, ac ſimilibus momenti majoris: nec licet præfecto, cùm de his agitur quemquam extra territorium ſuum evocare: in cæteris, ut crediti debitique, negotiis maximè licet. Nec fas eſt, niſi in territorio ſuo, in quo quis vel ſedem habet, vel in maleficio prehenſus eſt, maleficum ſupplicio afficere, aut cuſtodiæ mandare. Et uſus recepit, ut præfecto jus dicenti aſſideant aliquot, qui in plebe territorii eminent, honoris causâ: utque *Wedmannus* (judicii miniſter) in unoquoque territorio ſit, iſque & minora quædam, quæ judicum ſolent eſſe, pro judice agat, & cuſtodiæ præſit, prehendendique poteſtatem habeat. Territoria hæc ſunt: Muntenſe, Midwoldicum, Finſerwoldicum, Brocæum, Wijnſcotanum, Alter in Præfecturâ ſuburbanâ jus dicit, hoc modo. Habet Octo-viros præfectura, optimos quoſque & maximè idoneos è plebe: quo-

rum quatuor ſingulis bienniis munere decedunt, & totidem alii ab iis, qui in munere manent, collegæ adſciſcuntur, ſemel adſciti, quadriennium in munere continuant, munuſque jurati gerunt: jurant ſecundùm morem & leges patrias incorruptè ſe judicaturos. Ad hæc ſorte è numero ſuo Octo-viri ducunt duos, qui minoribus cauſis expediundis omnibus diebus Veneris & Saturni Groningæ (hæc tribunalis hujus ſedes eſt) præfecto aſſideant in trimeſtre, & cum eo jus dicant, idque viciſſim, donec circumactus ſit totus annus. Reliqui cum aſſeſſoribus his & cum præfecto ter ſtato tempore ſingulis annis, aut quoties res poſcit, graviores controverſias ſoli ac ſimiles cognoſcunt & judicant, ſimulque ſi quâ de re minore ad hunc eorum conſeſſum provocatum ſit à præfecti duûm-virûmque ſententia, eam quoque definiunt. Ab eo verò, quod ab his præſide præfecto definitum eſt, quemadmodum & à prioris præfecti ſententiis ac decretis in præfecturâ vetere, ad Senatum urbanum provocatio eſt, ſi quis eâ uti velit.

In ſenatûs ſententiâ litium finis eſt.

Præter has SENATUS idem ditiones quoque minores per reliquum agrum habet, in quas judices mittit. Sed ab his non ad Senatum, ſed ad conventum judicialem totius agri, de quo ſupra dixi, aut aut Hovetmannos patet appellatio.

DE MUNERIBUS TOTI PROVINCIÆ COMMUNIBUS.

FINIREM hîc de rebus civilibus, niſi ſui monerent me munera, quæ cum fœdere Belgico nata fuêre, & civitati agroque ſunt communia. De quibus quamquam & priùs dicta quædam mihi ſunt, tamen & obiter modò id factum, & brevius quàm res videtur poſcere. Sunt ea duplicia: quorum foris alia, alia domi geruntur. Quæ foris, ſeſſiones ſunt in collegiis ampliſſimis, quæ communia ſunt omnibus in fœdere comprehenſis; eaque

Illuſtri GENERALIUM ORDINUM *collegio deputati.*

ſunt tria. Primum eſt id, qnod GENERALIUM ORDINUM nomen habet, honore poteſtateque ſummum, totius fœderis ac Reip. communis caput, à quo cætera pendent, & leges accipiunt, longè lateque inclytum, haud diſſimile concilio Achaico veteri, aut Ætolico in Græciâ, aut Panionio in Aſiâ, ſed perpetuum. Sedes ei Hagæ in Hollandiâ, in quod mittuntur ex omnibus provinciis ſociis viri ſumms. Alterum dignitate & poteſtate proximum huic, bellica potiſſimum curans. SENATUS ORDINUM nuncupatur: quod, quoties res ardua ac magna incidit, quæ conſilio decretoque habet opus, in partem curæ & conſilii vocatur, & nunc ſeorſim deliberat de eâ, ſententiamque ſuam ad collegium ſuperius refert, nunc cum eodem in deliberando conjungitur. Eodem quippè loco, eâdem in arce ſedem habet, quo expeditior ſit conjunctio. Tertium & ipſum illuſtre & magnarum virium eſt, MARITIMIS REBUS, quæ maximæ in Belgio ſunt, PRAEFECTUM, diſtinctum in collegia minora velut membra totius,

Aſſeſſores SENATUS ORDINUM.

MARITIMIS REBUS *præfecti,*

totius, quorum unum in Selandia Middelburgi; alterum Roterodami, tertium Amſterodami, quartum Hornæ vel Enchuſæ in Hollandia; quintum in Friſia Doccumi ſedem nunc tenet. In collegium Ordinum Generalium civitas è ſuis, agerque item è ſuis mittunt aſſeſſorem ſpectatiſſimum ac prudentiſſimum quemque in toto utroque corpore; eiſque vel prorogant honorem, quoties & quamdiu volunt, vel ſucceſſores dant: plerumq; verò in complures annos in munere relinquunt. Et ſunt hi duo munere & honore pares, nec alter altero plus poteſt. Sic tamen obſervatur, cùm præſentes pariter ſunt in collegio, ubi præſidendi vices ad hanc provinciam venêre, (per hebdomades enim viciſſim provinciæ id jus habent) ut urbanus verè eum locum teneat, verbaque faciat, agrarius nunquam, niſi urbano abſente. Uterque non ſolùm deliberat cum cæteris de tota Rep. ſociorum, & decernit, ſed à ſuis accipit, quæ res poſcit, eaque ad collegium refert. Quæ ſi ad totam provinciam pertinent, conjunctim hoc faciunt, eaque à collegio acci-

piunt provinciali:ſin ſolius civitatis ſunt,à ſenatu certior fit urbanus,&ſolus collegio generali exponit. Idem ſæpè aut ſolus,aut cum collega vel præſens, vel per litteras ex Ordinum Generalium voluntate ad ſuos,quæ ſunt opus,refert. Uterque à collegio provinciali per literas publicas in poſſeſſionem muneris mittirur.De eo,qui in ſenatu Ordinū ſeſſurus eſt, (uni quippè hic tantummodò è provincia noſtra locus) ſic nuuc inter oppidanos & agrarios eſt comparatum, ut illi in biennium, quem velint ſuorum deſignent,idemq; in alterum biennium faciant agrarii. Sed in collegiū rerum maritimarum,quod Doccumi nunc eſt, utraque pars è ſuis unum legat. Et tres hi, nimirum qui in ſenatu Ordinum futurus eſt, & qui in collegio Doccumano, literis collegii provinciæ hujus inſtruuntur,at ſedendi,remq;publicam gerendi poteſtatem à ſummo Generalium Ordinum collegio accipiunt, ac in munus ſuum immittuntur: eique jurejurando ſe obſtringunt:omnes ſpectatæ dignitatis virtutiſque inter ſuos,& è civitate non niſi conſulares aut ſenatorii. Atque

omnia hæc non honorata ſolùm, ſed lauta quoque munera ſunt, & opima. De cæteris, quæ collegio Doccumano cohærent, ut Scribæ & Fiſci præfecti, quæ provinciæ huic cum Transſlavicanis ſunt communia, & quæ his ſimilia alia, dicere non libet, ne prolixior fiam. Et hæc quidem foris: reliqua domi. Horum primum & præcipuum Provinciale collegium, ut initio inſtitutum fuit, collegas octo habuit, deinde poſt ſexennium ſex habere cœpit, & adhuc habet, pari numero hinc inde lectos: de quorum munere ampliſſimo antè nobis dictum. Oppidanos ſenatus edit, & ferè ex his, qui in conſulatu aut ſenatu fuêre, eoſque pro arbitrio ſuo aut mutat anno exacto, aut in munere manere patitur. Nec alius agrariorum mos, qui reliquos deſignant. Collegæ, ut antè oſtendi, per vices, atque in orbem præſident, alternatimque oppidanus & agrarius: vices ſeptimana finiuntur. Quæſtor autem collegii, cui ampliſſima pecunia tractanda committitur, item Scriba à ſecretis, conjunctim ab oppidanis & agrariis eliguntur in conventu communi,

Collegium Deputatorum, uti vocãt, quod nunc ad VIVIROS *redactum.*

muni, ab iiſdemque pendent; munuſque habent perpetuum, ſi cum fide in eo verſentur. Reliqua inferioris notæ miniſteria oſtiariorum, ſcribarum amanuenſium, tabellariorum in poteſtate collegii ſunt. Dein Quatuor-viri ſunt, ab iiſdem utriſque pari numero electi, quos Rationum magiſtros appellant, & his ſcriba adjunctus, chartarum cuſtos. Horum officium eſt, indices cenſuum ac redituum omnium provinciæ in promptu habere, & hos nervos Reip. ad unguem noſſe: largitiones, quæ ex publico fiunt ab Sexviris, aliaſque item pecuniæ aſſignationes cenſuræ ſubijcere ſuæ, eaſque vel calculo ſuo facere ratas, vel, ſi iniquas aut decretis Ordinum non congruas putent, ſuſpendere, ac de ſuſpenſis Sexviros monere, & ſi ſit opus, ad conventum Ordinum referre: rationes quoque, quoties libet, quæſtores poſcere: denique curare, ne tardatis ſolutionibus fraus ærario fiat néve pecuniaria res provinciæ quoquo modo detrimentum patiatur. Utiliſſimum inſtitutum, ſi acribus hominibus atque integris, & boni publici ſtudioſis,

Quatuor-viri rationum magiſtri.

NOTA,,

ſis, contraque gratiam & offenſam infra- "
ctis fuerit commiſſum. Acceſſit proximis "
annis totidem virorum collegium tertium, cui cura demandata eſt bonorum monaſticorum totius provinciæ, quæ priùs ad collegium primum pertinebat. Cauſa inſtituti hujus fuit, quòd crederetur, collegium primum rebus omnibus, quæ illi commiſſæ erant, non ſufficere. Sedent in eo duo à ſenatu oppidano dati è civium numero, duo ab ordinibus agrariis ex eorundem medio. Deſignantur in comitiis. Curatio eorum annua, niſi fiat prorogatio, quæ fit ſæpè. Duo ex his, alter ex oppidanis ex agrariis alter, actorum & rationum indices aut libros tenentur conficere, capiuntque ſtipendium è publico Carolinos aureos ccc; cæteri verò cc tantùm. Omnes, cùm locandum aliquid, aut controverſia inter Quæſtorem & conductores finienda, quod officii eorum eſt, ex Sex-viris collegii primi duos ſibi adjungunt, oppidanum unum, agrarium alterum, & cum his expediunt omnia, aut ſi major controverſia ſit, quàm ut expediri ab ipſis rectè poſſit, remittunt

Queſtores bonorum monaſticorum.

muni, ab iiſdemque pendent; munuſque habent perpetuum, ſi cum fide in eo verſentur. Reliqua inferioris notæ miniſteria oſtiariorum, ſcribarum amanuenſium, tabellariorum in poteſtate collegii ſunt. Dein Quatuor-viri ſunt, ab iiſdem utriſque pari numero electi, quos Rationum magiſtros appellant, & his ſcriba adjunctus, chartarum cuſtos. Horum officium eſt, indices cenſuum ac redituum omnium provinciæ in promptu habere, & hos nervos Reip. ad unguem noſſe: largitiones, quæ ex publico fiunt ab Sexviris, aliaſque item pecuniæ aſſignationes cenſuræ ſubijcere ſuæ, eaſque vel calculo ſuo facere ratas, vel, ſi iniquas aut decretis Ordinum non congruas putent, ſuſpendere, ac de ſuſpenſis Sexviros monere, & ſi ſit opus, ad conventum Ordinum referre: rationes quoque, quoties libet, quæſtores poſcere: denique curare, ne tardatis ſolutionibus fraus ærario fiat néve pecuniaria res provinciæ quoquo modo detrimentum patiatur. U-

Quatuor-viri rationum magiſtri.

NOTA,„ tiliſſimum inſtitutum, ſi acribus homini-
„ bus atque integris, & boni publici ſtudio-

ſis,

ſis, contraque gratiam & offenſam infra- "
ctis fuerit commiſſum. Acceſſit proximis "
annis totidem virorum collegium terti- *Quæſtores bonorum monaſticorum.*
um, cui cura demandata eſt bonorum
monaſticorum totius provinciæ, quæ pri-
ùs ad collegium primum pertinebat.
Cauſa inſtituti hujus fuit, quòd crede-
retur, collegium primum rebus omnibus,
quæ illi commiſſæ erant, non ſufficere.
Sedent in eo duo à ſenatu oppidano dati
è civium numero, duo ab ordinibus agra-
riis ex eorundem medio. Deſignantur in
comitiis. Curatio eorum annua, niſi fiat
prorogatio, quæ fit ſæpè. Duo ex his, al-
ter ex oppidanis ex agrariis alter, actorum
& rationum indices aut libros tenentur
conficere, capiuntque ſtipendium è pu-
blico Carolinos aureos ccc; cæteri verò
cc tantùm. Omnes, cùm locandum ali-
quid, aut controverſia inter Quæſtorem
& conductores finienda, quod officii eo-
rum eſt, ex Sex-viris collegii primi duos
ſibi adjungunt, oppidanum unum, a-
grarium alterum, & cum his expediunt
omnia, aut ſi major controverſia ſit,
quàm ut expediri ab ipſis rectè poſſit, re-
mittunt

mittunt eam ad judices ordinarios. Iidem Quatuor-viri ſoli, ſi qua vendenda ex rebus monaſticis, quæ uſum jam non habent, vendunt: de pecunia, quæ ex locariis, aut rebus venditis provenit, ſecundum leges ſibi diſponunt, quibus ſolvendum, ſolvi jubent: id curæ habent, ne qua fraus à conductoribus quoquo modo Reip. fiat, ne Quæſtores ſolutiones quæ controverſia vacant, tardent, neu quicquam cuiquam ſolvant temere aut pro arbitrio ſuo. Uſi ſunt prioribus annis miniſterio Quæſtorum duorum: nunc utuntur unius. Is à conductoribus exigit locaria annua, & ſi quid cenſuum aliorum, exacta, & in indices ſuos relata ex voluntate Quatuor-virum horum manibus ipſorum ſignata rurſum expendit: omnium rationes reddit cum libris Quatuor-virûm collatas, auſcultantibus etiam iis, quos Ordines provinciæ ad eam rem edunt. Quæſtura iſta perpetua plerumque & fructuoſa. Horum collegiorum omnium ſedes in urbe eſt, urbemque hominum frequentia, ac quæſtu auget. Poſtremò publicanorum ordo in Rep. provinciali

Ordo publicanorũ.

vinciali eſt, in urbe & agro degens, inviſus hominum vulgo, ſed in hoc ſtatu & fortunâ Reip. planè neceſſarius. Hi vectigalia, portoria, tributa, & ſi quid aliud cenſus hujuſmodi eſt, conducunt in ſemeſtre, locante collegio provinciali, certamque Reip. ſummam promittunt, prædeſque dant: ipſi ſuo periculo colligunt, atque interdum acerbiùs, quàm gratum provincialibus, exigunt, ut indemnes ſe præſtent: quos fraudis compertos habent, ex legibus graviſſimè mulctant: interdumque fit, ut ſi nimis magno conduxerint, cedere foro & facultatibus, aut cum Rep. tranſigere cogantur. Miniſtris utuntur compluribus, & in omnes res omniaque loca intentos oculos habent, ne quid per fraudem ſibi decedat. Denique totum hoc genus à Romano more illo vetere non multum diſcedere videtur.

Conventus provincialis.

In omnia autem hæc, quæ provinciæ totius ſunt, conventus provincialis quem comitia dicunt, poteſtatem ſummam obtinet, omnibuſque leges dat, mutat in iis & ſtatuit pro arbitrio, ſi conſentiat, modò ne quid contra leges fœde-

fœderis communis, & conditiones, quæ in deditione urbis & conjunctione cum reliquis fœderatis perſcriptæ ſunt. Conventus hujus ſedes antiquiſſimo more Groninga eſt: convocaturque, quoties res poſtulat. Conſtat duobus membris, uti tota provincia, quam civitas agrique ordines conſtituunt. Civitatis locum in conventu ſolus ſenatus tenet. Agri ordines quondam antiſtitibus cœnobiorum, nobilitate agrariâ, & plebe ruſticâ cenſebantur, antiſtiteſque & præcipua nobilitas nominatim vocabantur: plebs reliqua vicatim plerumque ſuos cum poteſtate & mandatis ad conventus mittebat. Nunc antiſtites diſpuncti ſunt, reſque ad ſolam nobilitatem, & delectos plebis cum mandatis ſuorum inſtructos rediit. Conventui ædificium in urbe peramplum & ſpatioſum deſtinatum eſt, in uſum ſcholæ quondam exſtructum, diſtinctum conclavibus diverſis. In eorum maximo conveniunt omnes. Et ſi præſens Gubernator eſt, in capite conclavis loco ſummo conſidet ad menſam, juxtaque eum, qui in collegio ſunt provinciali.

ciali. Deinde ad dextram Gubernatoris, atque in latere conclavis dextro conſules & reliquus ſenatus ſedem tenent: alterum latus cum ſedilibus reliquis agri ordines occupant. Proponit in conſeſſu gubernator quæ agenda, aut collegii præſes. Eo facto interdum manet collegium loco ſuo, interdum, ſi cauſa requirit, diſcedit. Re deliberatâ ſenatus priore loco ſententiam dicit per Syndicum ſuum, ſi adeſt, aut per conſulem. Sequuntur agrarii. Quibus ſi inter ſe convenire nequit, ſecedentes deliberant, & ſuffragiis inter ſe certant; nonnunquam etiam tripartitò dividunt ſeſe, ut ſupra oſtendi, cùm de agro agerem ſeorſim: atque ità, ſi duæ partes in unam ſententiam eant, tertiam quoque trahunt. Tum, quod ſentiunt, per Syndicum quoque ſuum, quem habent, ſenatui exponunt. Poſt diſputationes ubi conſensêre ſenatus agrariique, decretum conficitur, atque in publicum librum refertur. Id totam obligat provinciam, ac pro lege habetur. Si conſenſum inire haud poſſint, reijcitur res in comitia proxima, aut omit-

titur. Convocatio horum comitiorum penes Gubernatorem & collegium Sex-virûm Deputatorum eſt, qui ſcripto eam expediunt, & conueniendi cauſas præcipuas eodem ſcripto ſtrictim comprehendunt. Stata verò & ordinaria comitia quotannis habentur menſe Februario, in quibus ii, qui in collegiis omnibus ſeſſuri ſunt, eliguntur, oppidani à ſenatu, agrarii à ſuis, Quæſtores provinciales, collegiorum duorum Scribæ à ſecretis cum loca vacant, deſignantur ſuffragiis utriuſque partis communibus: idque fit non ſolùm his ſtatis, ſed etiam quibuſvis aliis Comitiis, pro ut res popoſcerit. Poſt hæc peracta, ſi quid temporis ſupereſt, quod accidit rarius, id negotiis aliis, quæ agi in comitiis ſolent, impenditur. Sed comitia in leges & inſtituta, ac jura civitatis poteſtatem nullam habent, nec in ea, quæ propria ſunt agri. Tantùm ſubjecta ſibi habent illa, quæ toti provinciæ ſunt communia.

DE RE ECCLESIASTICA IN URBE.

SIc Civilia: reſtat ut Eccleſiaſtica perſtringam. Solent in urbe eſſe, ut in principio oſtendi, parochiæ tres cum totidem fanis. In his ſacerdotes ſacris operantes numero XXI: in quibus paſtores tres ſinguli in fanis ac parochiis. Tandem anno M. CCCC. LXXX unus ex his editus velut ἔφορος totius rei eccleſiaſticæ in urbe &urbis viciniâ,quem PERSONAM more ſuo vocabant: iſque erat velut minor quidam epiſcopus, aut epiſcopi vicem gerens, magnâ poteſtate & multis privilegiis ornatus à Romano Pontifice. Hunc cæteri paſtores, & duo ſeniores urbis conſules eligebant, & in munus ſuum immittebant, in magnoque honore habebat tota civitas. Deinde anno M. D. LXVIII, cum mutationibus Belgicis via divinitus ſtrueretur, novique epiſcopatus paſſim in his regionibus inſtituerentur, epiſcopus quoque *Res eccleſiaſtica in urbe.*

S huic

huic civitati datus Joannes Cnifius ex ordine cucullatorum Ultrajectinus, Perſonæ nomen munuſque peremptum, canonici conſtituendo collegio lecti, his alendis tuendæque epiſcopi dignitati cenſus omnes cœnobii Werumani à rege ac pontifice verſi, Adoardii quoque annua aliquot millia huc conferre coacti: cœnobium Fratrum domicilium epiſcopi factum, Martiniana ædes cathedrali honore donata. Sed raro fato unus idemque primus & ultimus epiſcopus Groningæ Cnifius fuit: quo vitâ functo, cum annus flueret M. D. LXXII, res in priorem ſtatum relapſa eſt. Nunc abrogatâ Romanenſi ſuperſtitione & ἱεραρχία is quoque ſtatus cum cæteris corruit. Sacerdotum loco introducti ſunt eccleſiæ miniſtri, ſuffragiis ejuſdem eccleſiæ lecti, volente & probante ſenatu, qui purum Dei verbum docent, & ſacramenta ex formâ divinitus traditâ adminiſtrant duobus in templis, ipſi numero ſex: quorum nullus poteſtate eminet ſupra cæteros, omnes agunt æqualiter inter ſe, quamvis alii alios, prout dotibus inſtructi ornatique

tique ſunt, autoritate & gratiâ præeant. His ſeniores additi numero ferè XVI, qui cum iiſdem presbyterium conficiunt, cui commiſſa cuſtodia diſciplinæ & eutaxiæ eccleſiaſticæ. Coit hoc ſingulis ſeptimanis ſemel, aut quoties res requirit, & de rebus eccleſiaſticis deliberat atque agit: civile nihil attingit. Seniores, qui in hoc collegium cooptantur (quod ab ipſo fit collegio) non genere aut opibus aut potentiâ ſpectantur, ſed pietate & integritate vitæ, & neceſſariâ prudentiâ, famâ denique inculpata. Et hi additi doctoribus ſunt velut ſenatus eccleſiaſticus. Præter hos & diaconi ſunt in eccleſiâ numero plerumque XVI, qui peculiare collegium conſtituunt, & conventus ſuos habent: interdum etiam, ubi res poſcit, imprimis tertio quoque menſe diſciplinæ cauſa cum presbyterio conjunguntur, & unum velut collegium cum eo faciunt. Hi ſimiliter ex integerrimis eccleſiæ civibus electi pecuniam pauperum tractant, eleëmoſynas colligunt, & diſtribuunt, ac de omnibus rationes reddunt publicè, ad quas cuilibet, cui ani-

mus licet accedere. Ac ſunt hi diverſi ab iis, de quibus in exponendis rebus civilibus dixi. Eliguntur à presbyterio, ut iſti à ſenatu. Nec eſt hoc munus perpetuum, ſed triennio aut quadriennio exſpirat ſubſtitutis novis: fereque ex his, qui benè hoc munere functi ſunt, presbyteri cooptantur. Eſt & inviſendis, ſolandis, erudiendis, exhortandis ægrotis, ac in mortis periculo conſtitutis præfectus, quem viſitatorem nuncupant, ex iis plerunque delectus, qui in munere docendæ Eccleſiæ in urbe vel in agro verſati ſunt. Is presbyterii pars eſt. De ſcholâ litteraria hic dicere prolixiùs nihil attinet, quam

Schola litteraria.

liberalibus ſtipendiis conſtitutis in uſum docentium ſenatus hic inſtituit aut inſtauravit poſt urbem fœderi Belgico rurſum conjunctam. Nam ordo ejus typis publicatus extat. Hoc ſolum hic repeto, docere in ea præceptores VII, qui ſtipendia à Rep. capiunt aureos Carolinos non minus bis mille ſexcentos octuaginta, & domicilia habent libera ab omni onere, δίδακτρα autem à diſcipulis non capiunt. Sedes ſcholæ in cœnobio Franciſcano,

ciſcano, ut dixi antè, ſitu in urbe medio. Porrò Eccleſiæ miniſtri diebus dominicis ter docent in templo utroque, atque inſuper, reliqua hebdomade bis in Martiniano, ſemel in Mariano aut Amnico: baptiſmum iiſdem in templis finitis concionibus præſente eccleſiâ adminiſtrant: Cœnam domini ſummâ cum reverentia quolibet trimeſtri diſtribuunt communicantibus, idque viciſſim in templis jam dictis, nec quenquam ad menſam hanc ſacram admittunt, niſi antè de myſterio benè edoctum, & capitum doctrinæ Chriſtianæ præcipuorum mediocriter gnarum, & in vita probum piumque: cæteros ab ea arcent. Reliqua quoque miniſterii ſui ritè expediunt. In primis quolibet menſe ſemel cœtum vel conventum agunt in urbe cum miniſtris eccleſiarum vicanarum quæ in præfectura ſunt ſuburbana, diſciplinæ & exhortationis mutuæ cauſa. Quotannis autem ſemel delecti eorum, reliquique presbyterii ſynodo interſunt miniſtrorum univerſæ hujus provinciæ inter Amaſum & Lavi-

Lavicam, in quam delecti ſingularum claſſium coëunt, nunc in urbe, ſæpius in agro, locis celebrioribus. Cætero-qui, ad conventus menſtruos & ordinarios quod attinet, nihil habent urbani cum miniſtris agrariis commune.

DE ERGASTERIO GRONINGANO.

Libet hoc loco nunc inſerere inſtitutum tum temporis nondum hîc natum, cùm libellum hunc in lucem primùm emitterem, ſumptum à ſociis vicinis, Reip. haud inutile. Id ἐργαςήριον eſt caſtigandæ exultanti nequitiæ & ignaviæ, quale in urbe Leowerdia deſcripſi. Locus ei eſt in parte cœnobii Dominicani ſumptu provinciæ totius adornatus, variè in cellulas & officinas diſtinctus, inſtitutoque tali accommodatus, nebulonum & inertium hominum carcer. Nam qui coërceri domi à ſuis, & in obſequio ac officio retineri non poſſunt, item errones, moribus profligati,

Ergaſterium *caſtigandæ nequitiæ.*

fligati, prodigi rernm ſuarum, ignaviæ dediti, cæteris noxii, facinoribus quoque inquinati, quos capite plectere non libet, cujuſvis generis, ſexus, ætatis, in hunc abducuntur, & laboribus variis exercentur, durioribus aliis, aliis levioribus, diuturniore vel breviore tempore, prout cujuſque mores & commiſſa merentur. Nonnunquam etiam aliunde è regionibus vicinis facinorum rei, qui ſuis domi pudori ac infamiæ ſunt, huc mittuntur. Laborandum in eo omnibus aut eſuriendum. Si qui aliis laboribus idonei non ſunt, & corpore valent, tophos tundendo minuunt, & in uſum cœmenti præparant: multa artificia docentur & factitant, quibus impoſterum è carcere emiſſi vitæ præſidia parare ſibi poſſint: ſecluduntur in diverſis ac diſtinctis cellis: ne alij alios turbent. Datus iis exactor eſt opera ſeverè urgens, curanſque, ne quid nequiter aut protervè, ne quid -τάκλως agatur, ſed ut omnia fiant ordine & decenter, ut eſt ſingulis imperatum. Et huic præfecti ſunt viri quatuor, bini ex urbe agroque à ſuis deſignati, hi à de-

tores à Quæſtore cenſuum, monaſticorum, uti eſt decreto Ordinum ſtatutum; de qua quotannis menſe Februario in Camera rationum præſentibus Ordinum delectis calculum ponere coguntur. Voluntatem horum exactor exequitur: & rationes menſtruas de iis, quæ ejus curæ commiſſa ſunt, apud hos eoſdem reddit. Et licet etiam curatoribus adſciſcere ſibi matronas duas honeſtas rei œconomicæ peritas, quæ partem curarum & inſpectionis in ſe recipiant, ſed gratuitò ſimiliter, ut ipſi curatores. Hoc ἐργαστήριον multis malis terrori, multis etiam emendationi eſt, à diſciplina & coërcitione nuncupatum.

DE ACADEMIA GRONINGÆ NUPER INSTITUTA.

CORONIS mihi eſto hujus libelli recogniti Academia in hac urbe ab Ordinibus provinciæ ſtudio procerum eruditorum anno ſuperiore M. DC. XIV inſtituta, & ſolen-

tores à Quæſtore cenſuum, monaſticorum, uti eſt decreto Ordinum ſtatutum; de qua quotannis menſe Februario in Camera rationum præſentibus Ordinum delectis calculum ponere coguntur. Voluntatem horum exactor exequitur: & rationes menſtruas de iis, quæ ejus curæ commiſſa ſunt, apud hos eoſdem reddit. Et licet etiam curatoribus adſciſcere ſibi matronas duas honeſtas rei œconomicæ peritas, quæ partem curarum & inſpectionis in ſe recipiant, ſed gratuitò ſimiliter, ut ipſi curatores. Hoc ἐργαστήριον multis malis terrori, multis etiam emendationi eſt, à diſciplina & coërcitione nuncupatum.

DE ACADEMIA GRONINGÆ NUPER INSTITUTA.

CORONIS mihi eſto hujus libelli recogniti Academia in hac urbe ab Ordinibus provinciæ ſtudio procerum eruditorum anno ſuperiore M. DC. XIV inſtituta, & ſolen-

Digitized by Google

apta. Sublevandis ſtudioſorum ſumptibus menſa communis inſtituta in capita XL: qua qui utuntur, in annum Oeconomo pendunt aureos Carolinos XLV, quorum quilibet æſtimatur ſtuferis XX: reliquum reſp. ſolvit. Victus in ea ſufficiens & mundus ex lege œconomo dicta. Sternitur & inſtruitur menſa quotidie ter, jentaculo, prandio, cœnæ. Academiæ initia hactenus felicia: & ſperamus cum tempore majora: ſperamus inquam: Nam & nos pars ejus qualiſcunque ſumus. Hoc verò ſtudii habemus ex voluntate optimorum curatorum procerumque noſtrorum, ne pro libertate legitima ac honeſta exlex licentia, multorum malorum cauſa, apud nos inoleſcat, regnumque ſibi paret; utque ii, qui literarum ſtudioſos apud eoſdem nos ſe profitentur, non ſolum doctiores, ſed etiam virtute ac pietate meliores reddantur. DEUS OPT. MAX. gratia ſua conatibus his adſiſtat, & laboribus docentium & diſcentium benedicat;

AMEN.

FINIS.

NOMINA COENOBIORUM, QUÆ IN HAC PROVINCIA SUNT AUT FUERE.

Vt ea in libro vetuſto ſcripta inveni.

Menterna, cui pòſt nomen fuit *Griſemonken*, monachorum ordinis Ciſtert.
Reida, Monalium ord. Prædicatorum.
Griſefrouwen, monial ord. Ciſtert.
Hilligerlea, monial. ord. Præmonſtrat.
Sciltwolda monial. ord. Præmonſtrat.
Oldenkloeſter, prope Dammonam, *Feldwert* olim dictam, monial. ord. Benedict.
Nyenkloeſter, ibid. monial. ord. Præmonſtrat.
Oſterwierum, monial. ord. S. Ioannis.
Schærmer, monach. ord. Crucifer.
Witewerum, monach. ord. Præmonſtr.
Dammonæ, monach. ord. fratrum Eremit.
Theſingæ, monial. ord. Benedict.
Cænobium S. Annæ, monial. ord. Ciſtert.
Buren. ſororum S. Benedicti.
Eſſen, monial. ord. Ciſtert.
Then Horn, ſororum de tertiâ Reg. Franciſci.
Groningæ, cœnob. Franciſc. minorum.
Groningæ, cœnob. Iacob. ord. Prædicat.
Groningæ, domus fratrum

Groningæ

Groningæ, domus ſororum de tert. Reg. Franciſc.
Groningæ, domus alia ſororum de ead. Reg.
Groningæ, domus alia ſororum de ord. Wilkenſi.
Rottum, monach. ord. Bened.
Warſum, monial. ord. S. Ioannis.
Wytwert, monial. ord. S. Ioannis.
Bethlehem, cœnob. ſororum propè Rottum.
Oldecloſter, in die Marne / mon. ord. Præmonſt.
Winſum, monach. ord. Prædicat.
Selwert, monial. ord. Benedict.
Ædwert, monach. ord. Ciſtert.
Kuiſmar, monial. ord. Præmonſtrat.
Trymont, monal. ord. Ciſtert.
Thor Apel in Weſterwoldijs, monach. ord. Crucif.
In univerſum XXXIII.

SERIES

NOMINA VICORUM, ET LOCORUM, QUOS DULLARTUS ſinus hauſit.

AD OCCIDENTEM Eæ amnis.
Weſter Reida, in cujus reliquijs nunc caſtellũ militare
Tyſweer.
Soxumerwolde.
Hermenwolde.
Soxum.
Stocdorp.
Santdorp.
Aickeweer.
Ewelweer.
Hokelſum.
Wundeham.
Goltborn.
Aſſock.
Beerte.
Olt-Ezterhuis.
INTER EAM & TIAMMAM amnes, itidem ad Occidentem Eæ.
REIDERWOLDE, ubi duo templa, in quorum altero Canonicatus: vicus maximus. *Palmaer*, cœnobium præmonſtrat.
Cappeldebeerda.
Ockeweer.
Vinelham.
Torperen.
Meerbuſcn.
Howingagaſt.
Oſtfinſcrwolt.
Stoeſterhuis.
AD ORIENTEM Eæ.
Berum.
Fletum.
Wilgum.
Ludgerſkerck.
Liede.
Oſter REIDE, cum cœnobio monialium.
Peterſwold.
Beda.
Thoram, forum egregium
Vterpawing.
Duvelee.
Vterbeerde.
Oſterbeerde.
Hommigeham.
Bleyham.
Winnemere.
Harkeborch.
Megenham.
Medum.
Exterhuis.

SERIES

SERIES
CONSULUM,
EORUMQUE

Qui ante eos Conſulari poteſtate fuêre

IN CIVITATE GRONINGANA,

ab anno MCCLX

ad præſens hoc tempus digeſta.

Addita

SERIES

HOVETMANNORUM,

Id eſt, judicum ſummorum inter Agrarios,

ab anno MCCCCX.

PRÆTEREA

Alij Magiſtratus inſigniores.

Digitized by Google

RATIONALES, quos Germanica voce dicebant
1260 etiam BVRGOMAGISTROS.

Ius negotiandi per Angliam ab Henrico III rege civitati Groning. per literas confirmatum.

[*Hoc ſæculo literæ vulgo ſcribebantur Latine, in iiſque appellabantur* RATIONALES, *qui poſt cum literæ ſcriberentur Germanice dicti ſunt voce Teutonica* BURGOMAGISTRI.

Geldmarus Remian.
1261 Thidricus de Heltmen.
Nicolaus Paus.
Gerardus Iuvenis Huginge.

1262

Ioannes Korenporta.
Henricus Kalemere.
1263 Liuppo Hedegu.
Alardus Suanckerus.

Fanum magnificum Adoardianum conſummatum.

Everardus Wigboldi.
Ioannes Mauriſſinc.
Hermannus Cater.
1264 Fredericus Cote.
Gerhardus Lewe.
Lutbertus Sickinc.

1265

Sibrandus Vmbelap.
Sibrandus de Corenporta.
1266 Gerardus Huwenga.
Ioannes Winrici filius.

		1267
		1268
Friſiorum expeditio in Saracenos.	Bruno. Thiezo Hugenga. Henricus Calemere. Vdo Pol.	1269
Tumultus in Fivelgonia ob ſacerdotium Farmſumanū.		1270
		1271
	Gelmar Remian. Winand. Gerdt Hugenga. Alard Folkerdinga.	1272
		1273
	SibrandusOmmeloop. Albertus Iuvenis. Ioannes Filius Mauritii. Iacobus Goltraven.	1274
		1275
	Henricus Calemaer. Frethricus Cordinghe. RenoldusFil. Remboldi. Frethricus Butzel.	1276

Hugo

1277		
1278	Hugo Almaers Conſul in Groningen nominatur in quodam inſtrumento.	*Dullarti ſinus initium.* *Nomina vicorũ, & locorum, quos ſinus iſte hauſit, dedimus alibi.*
1279		
1280		
1281	Andreas Popinghe. Folkerdus Folkerdinge. Otto Spiegel. Gerardus Fil. Fieſſedis.	
1282		*Pactum Groning. cum Menternenſibus & definita controverſia de judicandis Selwerdiis.*
1283		
1284	Hugo de Aggere. Gerhardus Spiegel. Fredericcus Butzel. Ludolphus Sickenge.	*Hi in munere cõſulari non fuere.*
1285	*Egbertus, Præfectus in Groning.* *Adolphus, filius ejus.* *Otto, Miles.* *Snelgerus, Laicus.*	
1286		
1287		
1288		

1289

FriſiaGeldro data ab Alberto Imp.

Andreas Popinga.
Otto Spegel. 1290
Giſekinus Calemari.
Vdo Fil. Gerhardi Sculteti.

1291

Fœdus civitatis Groning. cũ Drentinis de pace firmanda.

Ludolphus Sickinga.
Meinoldus Ruffus.
Fredericus Butzel. 1292
Rodulphus Fil. Wicheri.

Hactenus RATIONALES. 1293

1294

1295

1296

1297

CONSVLES Borgemeiſters. 1298

Friſij ad Occid. Flevi ab Hollando ſubacti, & Hollandiæ additi.

Gerardus Huginge.
Menoldus Leo. 1299
Arnoldus Butzel Papinge.
Ioannes Huginge.

Gerdt

	Gerdt Huging.
1300	Menolt Lewe.
	Allart Papinge.
	Iohan Huginge.
	Otto Spegel.
1301	Iohan Potens.
	Bernhard Hornekingh.
	Albert Boltinge.
	Tidericus Butzel.
1302	Berewoldus Calmar.
	Lubbertus Fil. dñæ Idæ.
	Alardus Huging.
	Ioannes Fil. Minſonis.
1303	Gerardus Huging.
	Ioannes Leo.
	Winandus Sticker.
	Rodulphus Wicheri.
1304	Egbertus Bolting.
	Gerardus Sicking.
	Ludbertus Hedinge.
	Ioannes Potens.
	Berwoldus Calmar.
1305	Ioannes Huginge.
	Eno Wigboldi.
	Alardus Papinge.
1306	Hildebrandus Mauritij.
	Henricus Pluckeroſe.
	Albertus Campinge.
	Berwoldus Calmar.
1307	Ludulphus Buning.
	Gerardus Sicking.
	Bernardus de Slochter.

VERONA *Friſiorum exciſa ab Hollandiæ Comite.*

	Ioannes Poder. Bernardus Wicheri. Albertus Bolting. Otto Harting.	1308
Fœdus civitatis Groning. cũ Drentinis. *Gerhar. Sicking. Ioh. Folkardius. Lubbertus Goes. Albertus Iuvenis. hi. IV. Rationales vocantur in quodam inſtrumento antiquo, hoc anno confecto.*	Alardus Papinga. Eno Wigboldi. Bernardus Bernoldi. Henricus Pluckeroſe.	1309
	Richardus Niding. Rodulfus Buning. RodulfnsReding. Ioannes Enonis.	1310
	Luidbertus Hedinge. Hermannus Folkarding. Otto Harting. Beijerus Dives.	1311
Bellum ad Vullenhoam inter Friſios, & epiſcop. Vltraject.	Richardus Renoldi. Ricardus Niding. Benno fil. dñæ Wiæ Folker- Otto Buninge. (ding.	1312
	Gerardus Sickinge. Ioannes Folkarding. Ludulfus Buning. Radingus Schulte.	1313
		1314
Peſtis generalis.	Iacobus Buning. Hermannus Folkarding. Beijerus Dives. Menoldus Stickel.	1315
		1316

Berwol-

Berwoldus Calemar.
Ludulfus Buning.
1317 Gerhardus Sicking.
Bernardus de Slochter.

Ioannes Poder.
1318 Bernardus Wicheri.
Albertus Bolting.
Otto Harting.

Pacta Groning. cum Oſtergois. Terræ motus.

Iacobus Buning.
Ludbertus Heding.
1319 Benno Fil. dñæ Wijç.
Ioannes Calmar.

Hi etiam Rationales appellantur in literis eiſdem.

Richardus Niding.
1320 Rodulfus Buning.
Rodulfus Reding.
Ioannes Enonis.

Gerardus Sicking.
1321 Ioannes Folkarding.
Ludulfus Buning.
Ludulfus Wicheri.

Eno Wigboldi.
Ioannes Poder.
1322 Otto Harting.
Hugo Calmar.

Iacobus Buning.
Bruno Folkarding.
1323 Ioannes Calmar.
Tidericus Plucheros.

Pugna Friſiorum contra Geldrum.
Decretum Vpſtaleſbom. celebre.

Bernardus Bernoldi, *alias* Horneking.
1324 Rodulfus Reding.
Hermannus Folkarding.
Henricus Drughe

	Ludulfus Buning. Ludulfus Wichering. Henricus Calmar. Gelmarus Enonis.	1325
	Ioannes Leo. Ioannes Folkering. Hugo Calmar. Nicolaus Dives.	1326
Statuta Dammonenſium & Vpſtalleſbom. confirmata.	Gerardus Sickinge. Ioannes Poder. Rodulfus Buning. Luidbertus Leo.	1327
Privilegium Vltraject. in quatuor caſib. Eccleſiaſt.	Iacobus Buning. Ioannes Calmar. Otto Harthing. Eno Albus.	1328
	Rodulfus Rading. Ludulfus Wichering. Meſſcknus Butzel.. Alardus Folkarding.	1329
Die Conv. Apoſtol. Bertholdus de Gileſwerth. Domicellus in Gronebeke præfectus in Groninge Folkerus Iuſtitiarius ibidem.	Ioannes Leo. Hermannus Folkarding. Ludulfus Buning. Radingus Menoldi.	1330
	Gerardus Sickinge. Rodulfus Buning. Henricus Calmar. Albertus Folkarding.	1331
Initium belli inter Groning. & vicinos in agro.	Cop Buning. Eno Witte. Hermannus Huging. Wigboldus Folkarding.	1332

Reinol-

Reinoldus Renoldi.
Ludulfus Wichering.
1333 Wicherus Enonis.
Thiezo Huging.

Ioannes Leo.
Ludulfus Buning.
1334 Alardus Folkarding.
Ludeko Bennonis.

Gerardus Sickinge.
Rodulfus Buning.
1335 Henricus Calmar.
Albertus Folkarding.

Hermannus Folkarding.
Iacobus Buning.
1336 Eno Albus.
Albertus Smolt.

Wicherus Enonis.
1337 Ioannis de Berlekum.
Thiezo Huging.
Everhardus Wigboldi.

Ioannes Leo.
1338 Ludulfus Buning. *Belli ſuperioris compoſitio.*
Alardus Folkarding.
Ioannes Mauritij.

Gerardus Sicking.
Rodulfus Buning.
1339 Henricus Calmar.
Albertus Folkarding.

Iacobus Buning.
Hermannus Huging.
1340 Otto Nyding.
Ludulfus Brunonis.

	Ioannes de Berlekum. Wicherus Enonis. Thiezo Huging. Everardus Wigboldi,	1341
Decreto cautum ne liceat Adoardiis emere prædia plura, aut reditus quàm habebant.	Ludulfus Buning. Alardus Folkarding. Otto Podar. Ioannes Mauritij.	1342
	Gerardus Sicking. Rodolfus Buning. Henricus Calmar. Albertus Folkerding.	1343
	Iacobus Buning. Hermannus Huginge. Otto Nyding. Ludulfus B runonis.	1344
Hollandi a Friſiis cæſi prope Staveram.	Wicherus Enonis. Thiezo Huging. Everardus Wigboldi. Bertoldus Fil. dñæ Avæ.	1345
	Ludulfus Buning. Otto Podere. IoannesMauritij. Gerardus Scultens.	1346
	Gerardus Sicking. Henricùs Calmar. Albertus Folkarding. Iacobus Buning.	1347
	Otto Nyding. Alardus Folkarding. Gerardus Burlethe. Ioannes Elhorn.	1348

Thiczo

1349	Thiezo Huging. Everardus Wigboldi. Everardus Diffleman. Albertus Calmar Fil. Henrici.	
1350	Otto Poder. Iacobus Paping. Alardus Wanig. Brunerdus Hardrig.	*Tranſactio civitatis Groning. cum Reinoldi Coverdio, & Drentinis.*
1351		
1352	Rodolphus Huging. Hermannus Cater. Ioan. Dunck Fil. Menoldi de Hamborch. Gerdt Leo.	
1353	Everardus Wigboldi. Alardus Folkerding. Thitmarus Renger. Rodolphus Fil. Hermanni Huging.	
1354	Ioannis Mauritij. Ioannes de Winden. Ioannes Hardering. Lubbertus Sickinge.	
1355	Ludulfus Petercelie. Thitmarus de Hamborch. Albertus Calmar. Randulphus Buning.	*Fœdus Groning. cum Stellenwerfiis.*
1356	Rodolfus Fil. Ioannis, Huging. Harmannus Cater. Ioannes Fil. Menoldi de Hamborch. Gerardus Lewe.	

Ioannes Poder.
Gerardus Sickinge. 1357
Rodulfus Euning.
Lubbertus Lewe.

1358

1359

Ditio Selwerdica ad Coverdios tranſlata.

1360

Conventus generalis Friſiorum Groningæ.

1361

1362

Albertus Folkerdinch.
Ioannes Mauriſſingh.
Evert Wigboldi. 1363
Harmen Cater.
Frederic Cote.
Lubbertus Sickingh.

Evert Wigboltszoon.
Iohan Mauriſſingh.
Herman Cater. 1364
Frederic Cote.
Lubbertus Sickingh.
Geert Lewe.

Albertus Bavarus Comes Hollandiæ, &c. confirmat Groninganis jus negotiationum per provincias ſuas.

1365 *

1366

1367

* *Fœdus cum Hummercijs.*

Harmen

Celebre fædus Groning. cum vicinis in agro.

1368	
1369	Herman Cater. Frederic Cote. Lubbert Sickingh. Albert Calmar. Gerdt Lewe. Otto Polman.
1370	Herman Cater. Lubbert Sicking. Albert Calmar. Gerdt Lewe. Otto Polman Wigbolt Mauriſſing.
1371	Harmen Cater. Lubbert Sickingh. Geert Lewe. Otto Polman. Wigbolt Mauriſſingh. Wigbolt Everdts zohn.
1372	*Iidem ſex.*
1373	*Iidem ſex.*
1374	*Iidem ſex.*
1375	*Iidem ſex.*

Iidem

	Iidem ſex.	1376
	Iidem ſex.	1377
Fœdus defenſivum civitatis cum Huneſgoniis & Hummercijs.	*Iidem ſex.*	1378
	Iidem ſex.	1379
* *Privilegium civitati confirmatum ab epiſc. Vltr. Florentio in caſibus epiſc. de non evocando ultra Holſvordæ.*	*Iidem ſex.*	* 1380
† *Cum Groning. Oſtergoi & Weſtergoi, ac reliqui ejus viciniæ fœdus inierunt pro defendenda libertate.*	*Iidem ſex.*	† 1381
* *Eidē fœderi acceſſere Huneſgonii & Fivelgonii.*	*Iidem ſex.*	* 1382
	Iidem ſex.	1383
	Herman Cater. Gerdt Lewe. Wigbolt Mauriſſinge. WigboltEverardes ſohn. GerdtPaſſchedach. Egbert Verhauwens, *alias* Schulte.	1384

Herman

Herman Cater.
Gerdt Lewe.
Wigbolt Mauriſſingh.
1385 Wigbolt Everts-zoon.
Gerdt Paſchedach.
Reint Huging.

Gerdt Lewe.
Wigbolt Mauriſſinge.
1386 Wigbolt Everts-ſohn.
Gerdt Paſchedach.
Egbert Schulten.
Reinolt Huging.

Wigboldus Everdts-ſohn.
1387 Iohan Tedema. *Fœdus idem ſolenniter repetitum.*
Berent Horneking.
Berwolt Calmar.

Egbert Schulte.
Gerdt Paſchedach.
1388 Iarich Coppens.
Everdt Sickinge.

Wigbolt Everts-ſohn.
Berent Hornekink.
1389 Berwolt Calmar.
Iacob Schellige.

Egbert Schulte.
Gerdt Paſchedach.
1390 Sweder van winde.
Iohan van den Berge.

Wigbolt Everdes-ſohn.
Ioan Benevolt.
1391 Iohan Tedema.
Berwolt Calmer.

Iarch

Pactio civitatis Groning. cum collegio Vltr. de præfectura ſuburbana.	Iarch Coppens. Berent Hornekinck. Schweder van winde. Reinolt Huging.	1392
	Wigbolt Everdes-ſohn. Everdt Sickinge. Iohan van den Berge. Iaeob Schelge.	1393
	Wigbolt ter A. Everdt Sickinge. Iohan van den Berge. Iacob Schelge.	1394
Tranſactio cum Fredowoldiis.	Wigbolt Everdes-ſohn. Evert Sickinge. Iohan van den Berge. Rading Horneking.	1395
Friſij ab Alberto Bavaro ad Scoterſilam cæſi.	Frederick van Arlo. Sweder van Winde. Reinolt Huging. Aleff Schelge.	1396
* *Friſijs denuo victis ab Alberto, & Stavera omniq; regione trans Lavicam occupata, nobiles quidam Ciſlavicani agrum omnem Ciſlavicanum, inconſulto populo, eidem dederunt, & in feudum ab eodẽ ceceperunt.*	Wigbolt Everdes-ſohn. Everdt Sicking. Iarch Coppens ſohn. Iohan Rengers.	1397
	* Frederick van Arlo. Sweder van Winde. Reinolt Huging. Aleff Schelge.	1398
Rurſum epiſc. Blanchem, amice paciſcitur cũ civitate, civitaſq; ab Alberto Bavaro obſidetur.	Everdt Sicking. Iohan Rengers. Reding Horneken. Ludeken Clinge.	1399

Everdt

Everdt Sicking. — *Idem epiſc. bellum infert civitati.*
1400 Iohan Rengers.
Redinck Horneken.
Ludeken Clinge.

Everdt Sicking.
1401 Schweder van Winde.
Iohan Reiners.
Iohan Wichering.

Wigbolt Everdts-ſohn.
1402 Iarch Coppens.
Reinolt Huging.
Iacob Schellige.

Everdt Sickinge.
1403 Frederick Bandelo.
Albert Wigboldes.
Coppen Iarichs.

Iarich Coppens.
1404 Reinolt Huging.
Iacob Schellige.
Evert Wigboldes.

Evert Sickinge. — *Civitas tranſigit cum epiſc. de Præfectura urbana & ſuburbana.*
1405 Schweder van Winde.
Rading Horneking.
Coppen Iarichs.

Iarch Coppens.
1406 Frederick van Arlo.
Reinolt Huging.
Evert Wigboldes.

Schweder van Winde.
Iacob Schellige.
1407 Iohan Sickinge.
Coppen Iarges.

	Iarch Coppens. Berent Horneking. Reinolt Huging. Evert Wigboldes.	1408
	Rading Hornekinck. Iacob Schellige. Iohan Wichringe. Coppen Iarges.	1409
	Iarch Coppens. Berent Horneking. Reinolt Huging. Evert Wigboldes.	1410
	Rading Hornekinck. Iacob Schellige. Iohan Sickinge. Coppen Iarges.	1411
Hiſco Præpoſ. Emdanus Groningam venit patria ejectus.	Iarch Coppens. Reinolt Huging. Evert Wigboldes. Luloff Sickinge.	1412
Seditio cruenta Groningæ, duce Coppeno Iargæo.	Iohan Rengers. Rading Horneking. Iohan Wichering. Brun Clinge.	1413
	Berent Hornekinck. Iacob Schellige. Evert Wigboldes. Coppen Iarichs.	1414
** Keno Broeckmerius cum exulibus Groningam capit, ejicitque Sciringios.*	Berent Hornekinck. Iacob Schellige. Iohan van Wageninge. Lubbert Lewe.	* 1415

Conradt

* 1416	Conradt de Vos. Reinolt Huging. Arent van Steenwijck. Brun Clinge.
† 1417	*Iidem.*
‡ 1418	Arent van Steenwijck. Conradt de Vos. Reinolt Huging. Brun Clinge.
1419	Reinolt Huging. Arent van Steenwijck. Brun Clinge. Henrick ter Brugge.
≛ 1420	Reinolt Huging. Brun Clinge. Henrick ter Brugge. Dutmar Rengers.
1421	*Iidem.*
1422	*Iidem.*
1423	*Iidem*

* *Kenonis expeditio in Friſiã Occiduã.*

Fœdus Groning. cum Langowoldijs, Fredowoldijs Hummerzijs & Octopagicis: item aliud cum Huneſgonijs & Fivelgonijs.

† *Aliud fœdus cum ijſdem pro tuenda libertate.*

Groninga cum tota factione Vetcoperorum proſcripta a Sigiſmundo Imp.

‡ *Expeditio Focc. Fil. Vcconis in Friſiam Occiduam.*

Colloquia inter factiones de pace fruſtranea. Fœderis repetitio inter Groning. & vicinos.

Civitas epiſcopo Blanchemio ſacramentum dicit.

Hoc anno naſcitur Weſſelus Groning. cognomento Gansfortius, quibuſdam BASILIVS *dictus.*

Buntſlovius legatus cum collegis in Friſia, per eum Diploma Imp. de libertate Friſ. populo traditum: & actio de pace tentata.

≛ *Actiones Buntſlovij. Colloquia inter partes de pace. Tranſactio cum Ioanne Bavaro, Comite Hollandiæ, &c. Generalis compoſitio inter omnes Friſios Groningæ.*

	Iidem.	1424
	Iidem.	1425
Compoſitio inter Occonem Broecmerium & Focconem Vconis F. autorib. Groninganis.	*Iidem.*	1426
Focco bellum inſert Groninganis, & agrum ab ijs ſeparat.	Brun Clinge. Hinrick ter Brugge. Dutmar Rengers. Otto Clant.	1427
Focco novarum legum per agrum autor eſt.	Evert Hubbeldinge. Luloff Sickinge. Folkeer Mauriſſinge. Dutmar Rengers.	1428
† Tumultus in Friſia Orientali, contra Focconem & ſocios, autoribus Grethanis, fœduſque pro libertate percuſſum.	Egbert van Banlo. Brun Clinge. Everdt Hubbeldinge. Lubbertus Lewe.	1429
Fœdera a vicinis cum civitate Groning. inſtaurata.	Brun Clinge. Wibrant Clant. Henrick Cater. Dutmar Rengers.	† 1430
‡ Emda per inſidias ab Hamburgenſibus occupata ſociis Grethanorum.	Luloff Sickinge. Otto Cater. Wibrant Clant. Albert Iarges.	‡ 1431

Luloff

Luloff Sickinge.
Otto Clant.
1432 Henrick Cater.
Ludeken Wigboldes,

Brun Clinge.
Lubbert Lewe.
1433 Henrick Cater.
Ludeken Wigboldes,

Brun Clinge.
Otto Clant.
1434 Ludeken Evert-Wigbolts.
Evert Iarges.

Wibrant Clant.
Henrick Cater.
1435 Ludeken Wigboldes.
Evert Iarges.

Luloff Sickinge.
1436 Lubbert Lewe.
Folkeer Mauriſſinge.
Henrick Cater.

Luloff Sickinge.
1437 Lubbert Lewe.
Folkeer Mauriſſinge.
Ludeken Everdts-ſohn.

Egbert van Banlo.
1438 Henrick Cater.
Ludeken Wigboldts.
Evert Iarichs.

Lubbert Lewe.
1439 Henrick Baroldes.
Otto Clant.
Henrick Cater.

Pacta conventa Groningenſium cum Haijone & Bolone Ripp. aliaque ſpecialia cum quibuſdam in agro.

Pacta conventa cum eodem Haijone & Bolone repetita.

Pacta cum Ordinibus Præfecturæ veteris.

Tranſactio civitatis Groning. cum Hamburg. & pax reddita Houwerdæis & Epponi Gockingæ.

Tranſactio ſpecialis cum Ailcone Houwerda, de arce Muntenſi.

Tranſactio nova cum liberis Ailconis Howerdæ & ejus uxore.	Lubbert Lewe. Ludeken Evert Wigboldes. Goſen van den Grave. Albert Iarichs.	1440
	Henrick Baroldes. Otto Clant. Henrick Cater. Ludeken Everts Wigbolds.	1441
Naſcitur Rud. Agricola apud Baſſoos. † *Fœdus civitatis Groning. cum Oeſtbroeckſteranis Collumanis & eorum vicinis quibuſdam: in quo imprimis de prætoria poteſtate in judicijs.*	Lubbert Lewe. Folkeer Mauriſſinge. Henrick Baroldes. Henrick Cater.	1442
	Luloff Sickinge. Lubbert Lewe. Folkeer Mauriſſinge. Ludeken Everdes.	1443
Item fœdus ejuſdem cum omnibus Oſtergois in quadriennium: idque ſæpe prorogatum.	Henrick Baroldes. Otto Clant. Goſen ten Grave. Ludeken Evert Wigboldes.	† 1444
‡ *Fœdus ſimile cũ Smalinganis.*	Lubbert Lewe. Henrick Baroldes. Otto Clant. Goſen ten Grave.	‡ 1445
Forum piſcarium Groningæ ſilicibus ſtratum. *Pacta civitatis cum Weſterwoldijs perpetua.*	Lubbert Lewe. Folkeer Mauriſſinge. Ludeken Evert Wigboldes-f. Evert Wigbolts.	1446
Forum majus Groningæ ſterni cœptum ſilicibus.	Henrick Baroldes. Otto Clant. Henrick Cater. Evert Wigboldes.	1447

Hinrick

Henrick Baroldes.
Otto Clant.
1448 Henrick Cater.
Albert Iarges.

Ludeken Evert Wigboldes-ſ.
1449 Albert Iarges.
Goſen van Dulck.
Evert Wigboldes.

Henrick Baroldes.
1450 Otto Clant.
Henrick Cater.
Evert Wigboldes.

Henrick Baroldes.
1451 Otto Clant.
Henrick Cater.
Goſen van den Grave.

Iohan ter Brugge.
1452 Goſen van den Grave.
Ludeken Evert Wigbolts-ſ.
Iohan van Banlo, *alias* Ballen.

Folker Mauriſſinge.
Henrick Baroldes.
1453 Otto Clant.
Goſen van Dulck.

Henrick Baroldes.
Otto Clant.
1454 Henrick Cater.
Otto ter Hanzow.

VLRICVS GRETHANVS *in ordinem* COMITVM *promotus neſcio populo.*

Henrick Cater.
Goſen van den Grave.
1455 Claes van Banlo.
Evert Hubbeldinge.

Fœdus civitati renovatum ordinibus agri vicini.

Sibo Eſenſis bellum indixit Groninganis	Henrick Baroldes. Otto Clant. Otto ter Hanzow. Goſen van Dulck.	1456
Civitas Groning. ſocijque in agro pacti ſunt cum Vlrico de commercijs & uſu AMASI *fl. Sed pacto plebs oppidana interceſſit.*	Henrick Baroldes. Otto Clant. Otto ter Hanzow. Goſen van Dulck.	1457
	Clawes ter Brugge. Derck Schaffer. Iohan Rengers van den Poſt. Iohan Tedema.	1458
	Henrick Baroldes. Otto ter Hanzow. Goſen van Dulck. Iohan Rengers van den Poſt.	1459
Conventio nova civitatis cum Davide epiſc. Vltr. de præfectura ſuburbana: Item cum Houwerdæis.	Henrick Baroldes. Otto ter Hanzow. Goſen van Dulck. Iohan Rengers Schaffers.	1460
Fœdus civitatis cum Vpſtcranis perpetuum, civitati honorificum.	Henrick Cater. Goſen van den Grave. Derck Schaffer. Iohan Tedema.	1461
	Henrick Baroldes. Henrick Cater. Derck Schaffer. Iohan Tedema.	1462
	Henrick Baroldes. Otto ter Hanzow. Goſen van Dulck. Iohan Rengers Schaffers.	1463

Goſen

1464	Goſen van den Grave. Otto ter Hanzow. Iohan Rengers Schaffers Iohan Tedema.	VLRICUS COMES *declaratus coram populo.*
1465	Iohan Potter. Wigboldt Lewe. Iohan Tedema. Roleff Hujinge.	*Templum amnicum Groningæ ſublimius factum.*
1466	Henrick Baroldes. Vlger van Noordijck. Evert Hubbeldinge. Roleff Hujinge	VLRICVS Co*mes obijt.*
1467	Henrick Baroldes. Iohan Potter. Goſen van Dulck. Derck Schaffer.	*Dammonenſes ob coctam contra pacta cereviſiam venalem mulctati.*
1468	Iohan Potter. Goſen van Dulck. Derck Schaffer. Iohan Tedema.	*Fœdus civitatis cum Collumanis in annos* XXX. *Corruit turris Martiniana.*
‡ 1469	Henrick Baroldes. Goſen van den Grave. Otto ter Hanzow. Iohan Tedema.	‡ *Mœnia urbis Groning. ampliata verſus Auſtrum & Occaſum, vallumq; novum excitatum, adjuvantibus agrarijs, opus triennij labore abſolutum.*
1470	Goſen van den Grave. Vlger van Nordijcke. Goſen van Dulck. Herman Koninge.	*Carolus Burgund. dedi ſibi urbem popoſcit.*
1471	Vlger van Nordijcke. Goſen van Dulck. Iohan Rengers Schaffers. Sweder Cater.	*Fundamentũ novæ turris Martinianæ jactum.*

Porta Dominica abſoluta. *Rurſum fœdus renovatum civitati cum agro vicino & novum percuſſum cum* Ordinibus *Friſiæ Orient. contra Carolum Burgundũ.*	Herman Koning. Iohan Rengers Schaffers. Iohan Tedema. Ioh. Conrades, *alias* Coenders	1472	1480
	Goſen van Dulck. Herman Koninge. Iohan Tedema. Iohan Conrades,	1473	* 1481
Porta orientalis ſtructa. *Fridericus III. Imp. confirmavit pacta civitatis & agri, & libertatem juraque populi.*	Goſen van Dulck. Iohan Rengers van den Poſt. Allert Clant. Sweder Cater.	1474	† 1482
	Otto ter Hanzow. Iohan Rengers Schaffers. Iohan Conrades. Sweder Cater.	1475	‡ 1483
	Goſen van Dulck. Iohan Rengers Schaffers. Iohan Tedema. Iohan Conrades.	1476	1484
	Goſen van Dulek. Iohãn Tedema. Allert Clant. Garmet Allema.	1477	1485
	Evert Hubbeldingen. Sweder Cater. Iacob Groevens. Roleff Mepſche.	1478	1486
Arnoldus Lons legatus Cæſ. Groningæ, & in Friſia Occidentali.	Iohan Conrades. Sweder Cater. Herman Potter. Roleff Mepſche.	1479	1487

Goſen

1480	Goſen van Dulck. Iohan Tedema. Iohan Conrades. Garmet Allema..	
* 1481	Goſen van Dulck. Iohan Tedema. Garmet Allema. Gerdt Lewe.	
† 1482	Sweder Cater. Herman Potter. Roleff Mepſche. Berent Horneken.	
‡ 1483	Sweder Cater. Herman Potter. Roleff Vlgers. Roleff Mepſche.	
1484	Garmet Allema. Henrick Reberch. Eppo Allema. Berent Horneken.	
1485	Garmet Allema. Henrick Reberch. Berent Horneken. Roleff Mepſche.	Coppen (Iarges.
1486	Schweder Cater. Coppen Iarges. Roleff Mepſche. Herman Lewe.	
1487	Schweder Cater. Garmet Allema. Henrick Reberch. Herman Potter.	

Iohan

* *Diploma Cæſaris luculentiſſimum pro Groninganis a Loe allatum, ſignatum anno priore: quo munus gubernationis per Friſiam Occidentalem ijs commiſſum.*

† *Fœdus celeberrimum & ultimū inter civitatem Groning. & ordines agrarios in annos* XL.

Pactum cum Weſtergois.

‡ *Pactum civitatis cum Monaſterienſibus de derivando Amaſo.*

Obijt Heydelbergæ die 28. *Oct. Rudolphus Agricola, poſtquā annos vixiſſet* XLII. *menſes* 2.

Fœdus cum Smalinganis conditionibus ampliatum.

Ius cudendæ Monetæ Aureæ civitati Groning. datum ab Imp. Friderico III.

Ioan. Tedema videtur aut perperā poni aut mortuus eſſe in conſulatu.

Moritur Weſſelus Gansfortius, Groningenſis, vulgò LVX MVNDI *dictus conditus in ſamo cœnobij Virginum, Spiritualium, uti vocant, humili ſepulcro & vix noto poſteris*

Fœdus cū Oſtergois celeberrimum.

Fœdus cum Leoardiis.

Fœdus Oſtergoum longius promotum per Weſtergoam. Sneca duris conditionib. dedita.

Otto Langius legatus Cæſaris in Friſia, inimicus fœderi Croningano.

Fœdus Oſtergoū a Maximiliano Cæſare confirmatum Campoduni.

Iohan Tedema. Herman Potter. Garmet Allema. Roleff Vlger. Herman Lewe.	1488
Schweder Cater. Coppen Iarges. Roleff Mepſche. Herman Lewe.	1489
Schweder Cater. Herman Potter. Coppen Iarges. Roleff Mepſche.	1490
Garmet Allema. Herman Potter. Henrick Reberch. Herman Lewe.	1491
Garmet Allema. Roleff Mepſche. Herman Lewe. Thezo Iarges.	1492
Henrick Reberch. Roleff Mepſche. Eppo Allema. Iohan Schaffer.	1493
Garmet Allema. Eppo Allema. Herman Lewe. Iohan Schaffer.	1494
Garmet Allema. Roleff Vlger. Herman Lewe. Thezo Iarges.	1495

Eppo

Eppo Allema.
Thezo Iarges.
1496 Bertolt ten Grave.
Berent Conrades, *alias* Coender.

Garmet Allema.
Coppin Iarges.
1497 Herman Lewe.
Iohan Schaffers.

Garmet Allema.
* Thezo Iarges.
1498 Herman Lewe.
Iohan Schaffers.

Henrick Reberch.
† Thezo Iarges.
1499 Iacob Grovens.
Gerdt Lewe.

Garmet Allema.
‡ Gerdt Lewe. Roleff Vlger.
1500 Ludeken Horenken.
Egbert Koninge.
[*Ex his unum in conſulatu obiiſſe exiſtimo.*]

Herman Lewe.
⸸ Iohan Schaffer.
1501 Ludeken Horneken.
Coerdt Conrades.

* Herman Lewe. Thezo Iarges.
1502 Iohan Schaffers.
Coerdt Conrades.
Roleff

Fœdus novum civitatis cum Weſtergoo, Oſtergoo ſimile. Albertus Saxo militem ſub præfectis diverſis in Friſiam mittit, ut eam atterat.

* *Foxus auſpiciis Alberti Friſiam invadit, & in agrum Groning. venit.*

Albertus Saxo a Cæſare Gubernator Friſiæ deſignatur.

† *Albertus Saxo in Friſiam venit & homagium recipit. Cum Groninganis colloquia inſtituit.*

Groningani Dammonam præſidio Edſardi munitam per Vlricum Dorn. tentant.

‡ *Albertus e Miſnia reverſus cum exercitu, filio obſidione Franekeræ liberato, Groningam obſidet. Bellum pactione dirimitur ſtudio Georgij Thorenij & Friderici epiſc. Vltraject. Albertus diſcedens Emdæ moritur.* ⸸ *Edſardus Dammonam a Groninganis obſeſſam & oppugnatam cum clade eorundem obſidione liberat.* * *Res ad inducias rurſum ſtudio Vltrajectini inter civitatem & Saxones ac Edſardum perducta.*

Iudicijs proregatis ſepius, varijs colloquijs tentata compoſitio.	Roleff Vlger. Thezo Iorges. Ludeken Horenken. Iohan Woldring.	1503
Compoſitio tentata per Philippum Auſtriacum Burgundiæ ducem.	Herman Lewe. Ludeken Horenken. Coerdt Conrades. Iohan Tedema.	1504
Groninga armis Saxonicis duce Edſardo obſeſſa, & in anguſtias redacta.	Herman Lewe. Iohan Schaffer. Coerdt Conrades. Iohan Woldringe.	1505
Groninga in fidẽ Edſardi concedit, excluſis Saxonibus.	Iohan Schaffer. Ludeken Horenken. Iohan Woldring. Peter Sickinge.	1506
Cognitio controverſiæ inter Saxonem & Groningamos inſtituta Conſtantiæ, cognitorib. a Maximiliano Cæſ. Ordinibus Germaniæ datis.	Herman Lewe. Thezo Iarges. Luloff Conrades. Roleff Hujinge.	1507
	Herman Lewe. Thezo Iarges. Iohan Schaffer. Luloff Conrades.	1508
Edſardus novare quædam in rep. Groning. molitus ſuit.	Thezo Iarges. Iohan Schaffer. Peter Sickinge. Luloff Conrades.	1509
	Herman Lewe. Peter Sickinge. Luloff Conrades. Iohan Schaffer.	1510

Herman

1511		Herman Lewe. Iohan Schaffer. Peter Sickinge. Luloff Conrades.
1512		Herman Lewe. Iohan Schaffer. Peter Sickinge. Luloft Conrades.
1513	†	Herman Lewe. Iohan Schaffer. Peter Sickinge. Luloff Conrades.
1514	‡	Herman Lewe. Iohan Schaffer. Peter Sickinge. Luloff Conrades.
1515	§	Herman Lewe. Peter Sickinge. Luloff Conrades. Roleff Hujinge.
1516	*	Coerdt Conrades. Peter Sickinge. Roleff Hujinge. Reint Duirts.
1517	†	Coerdt Conrades. Peter Sickinge. Reint Duirts. Lubbert Clant.

Luloff

Denuo cognitio controverſiæ inſtituta Noveſij, actore Saxone, reis Edſardo & Groninganis.

Idem repetitum Coloniæ præſente ac præſide ipſo Maximil. Cæſare.

Gerbrãdus Moccama, & Gemma Iuwſma capite mulctati Leoardiæ.

† *Actio de reconciliatione inter partes Monaſterij: & alia Adoardiæ.*

Edſardo proſcriptio denunciata.

‡ *Edſardus, item Groningani proſcripti. Bellũ atrox cis ultraque Amaſum illatum. Dammona à Saxonibus vi capta. Groninga Iuris Geldrici facta.*

§ *Ius Friſicũ a Georgio Saxone in Carolum Burgund. pr. tranſlatum. Bellum inter Burgundos & Geldros in Friſia occid. geſtum.* * *Bellum idem continuatum. Doccumum a Burgundis captum.* † *Edſardus Maximiliano Cæſ. & Burgundicis reconciliatus: Bolſverdia a Burgundicis capta: Sneca obſeſſa. Longus Piepus Hollandorum terror. Doccumum a Geldricis receptum.*

Edſardus cum Brunſuigijs & Saxonibus tranſegit, arcemque Stichuſam recepit.

† *Diploma à Geldro Groninganis datum.*

‡ *Henricus & Fridericus Gaikinga in cœnobio Adoardiano a monachis occiſi.*

Controverſia inter ſocietates pleb. & cœnobia per agrum de opificijs compoſita.

§ *Ordines agrarij Geldriæ Duci homagium præſtitere.*

Bellū inter Campenſes & Suollenſes ortum, cui ſe Geldrus miſcuit. Bellum quoque in Friſia Occidentali recruduit inter Burgund. & Geld.

* *Ardente bello Carolus Geldriæ Dux Groningam venit.*

Luloff Conrades. Roleff Hujinge. Lubbert Clant. Claes Schaffer.	1518
Peter Sickinge. Luloff Conrades. Roleff Hujinge. Claes Schaffer.	† 1519
Coerdt Conrades. Peter Sickinge. Reint Dürts. Lubbert Clant.	‡ 1520
Coerdt Conrades. Roleff Hujinge. Lubbert Clant. Claes Schaffer.	§ 1521
Peter Sickinge. Luloff Conrades. Roleff Hujinge. Claes Schaffer.	* 1522
Peter Sickinge. Luloff Conrades. Reint Dürts. Lubbert Clant.	† 1523
Reint Dürts. Lubbert Clant. Claes Schaffer. Iohan Horenken Everts-ſ.	‡ 1524

Claes

† *Doccumo & reliquis locis amiſſis, tandem Geldri Friſia Occidentali ejecti Duce Waſſenario. Induciæ inter Geld. & Burgund.*

‡ *Marwicus præfectus Geldriæ diſcordiæ ſemina jacit Groningæ.*

Claes Schaffer.
Iohan Horenken Everts-ſ.
1525 Hillebrant Rolteman.
Evert Mepſche.

* Hillebrant Rolteman.
1526 Evert Mepſche.
Eltet tho Lellens.
Iohan Schatter.

Lubbert Koninge.
Lubbert Vlger.
1527 Reint Alberda.
Roleff ten Water.

Evert tho Lellens.
1528 Lubbert Koning.
Reint Alberda.
Olde Iohan Horenken.

Iohan Horenken Everts ſ.
Eltet tho Lellens.
1529 Hillebrant Rolteman.
Willem Wicheringe.

Iohan Horenken Everts ſ.
Hillebrant Rolteman.
1530 Evert Mepſche.
Iohan Schatter.

Evert Mepſche.
Iohan Schatter.
1531 Lubbert Vlger.
Reint Alberda.

Eltet tho Lellens.
Lubbert Koning.
1532 Reint Alberda.
Olde Iohan Horenken.

Annus tumultibus infamis. Groningæ quoq; ſeditione laboratũ. Diſſenſio inter Ducẽ Geldriæ & civitatem compoſita.

* *Copiæ militũ in Friſia Occidentali.*

Rurſum plebs commota Groningæ.

Et bellum reſuſcitatũm in diœceſi Vltrajectina.

Edſardus Comes moritur.

Pax compoſita inter Carolũ V. Cæſ. & Carolũ Geldrũ.

Simultas inter Groninganos & Emdanos orta portorio Emdano.

Eſena obſeſſa ab Ennone Comite Edſardi F. eiq; dedita cum Balthaſare.

Maria Ieverana authore Boiingo Oldersh. ab Ennone deficit.

Balthaſar Eſenſis neglecto jurejurando in fidem Caroli Geldri ſe confert, & bellũ Ennoni movet.

Geldri, & Balthaſar Eſenſis bellum compoſitū renovant in Friſia Orientali.	Iohan Horenken Hillebrant Rolteman. Eltet tho Lellens. Lubbert Koning.	1533	1541
Præfectura vetus a milite Comitis Ennonis fœde afflicta. Arx Grethana Geldris dedita & pax inſtaurata.	Hillebrant Rolteman. Evert Mepſche. Iohan Schatter. Lubbert Vlger.	1534	1542
	Evert Mepſche. Iohan Schatter. Reint Alberda. Olde Iohan Horenken.	1535	1543
Groninga injuriis Geldricis irritata in fidem domus Burgundicæ concedit cū agro vicino Dammona a Georg. Scheuſkio capta.	Eltet tho Lellens. Reint Alberda. Olde Iohan Horenken. Willem Wiferinge.	1536	1544
Proceres Geldriæ adverſus principem ſuum inſurgentes, eum conditionibus circumſcribunt.	Hillebrant Rolteman. Eltet tho Lellens. Reiner Garmes. Albert Iarges.	1537	1545
Carolus Geldriæ Dux mortuus.	Claes Schaffer. Evert Mepſche. Iohan Schatter. Reint Garmes.	1538	1546
	Evert Mepſche. Iohan Schatter. Reint Alberda. Iohan Sickinge.	1539	1547
Eſena a Bremenſibus capta, & Balthaſar ac Comes Enno mortui.	Eltet tho Lellens. Reint Alberda. Olde Iohan Horenken. Albert Iarges.	1540	1548

Eltet

Digitized by Google

1541	Eltet tho Lellens. Reiner Garmes. Albert Iarges. Bartolt Conrades.	
1542	Olde Iohan Horenken. Reiner Garmes. Iohan Sickinge. Bartolt Conrades.	*Offenſio nata inter domum Burgundicam & Ordines Friſiæ Orientales propter Ioannem Falcoburg. tutelam filiorum fratris affectantem.*
1543	Evert Mepſche. Reint Alberda. Olde Iohan Horenken. Iohan Sickinge.	
1544	Eltet tho Lellens. Evert Mepſche. Reint Alberda. Albert Iarges.	*Maria regina Vngariæ, Gubernatrix Belgici Groningam venit.* *Contentio de portorio Emdano reſuſcitata.*
1545	Eltet tho Lellens. Reiner Garmes. Albert Iarges. Bartolt Conrades.	*Edictū Caroli V. contra Emdanos & reliquos Friſiæ Orientalis Ordines.*
1546	Olde Iohan Horenken. Reiner Garmes. Iohan Sickinge. Bartolt Conrades.	*Bellum Germanicum ob religionem.*
1547	Evert Mepſche. Reint Alberda. Olde Iohan Horenken. Iohan Sickinge.	
1548	Eltet tho Lellens. Evert Mepſche. Reint Alberda. Albert Iarges.	*Diploma a Carolo V. de uſu Amaſi Groninganis datum Auguſtæ in comitiis ubi tum cudebatur* INTERIM.

Reint Alberda.
1557 Alberr Iarges.
Vſko Vſkens.
Albert Conrades.

Olde Iohan Horenken.
Iohan Sickinge.
1558 Albert Conrades.
Iohan to Lellens.

Olde Iohan Horenken.
Iohan Sickinge.
1559 Hendrick Vlger.
Iohan Wifering.

Albert Iarges.
Bartelt Conrades.
1560 Saſſcher van Heringa.
Iohan Horenken.

* Albert Iarges.
1561 Bartolt Conrades.
Saſſcher van Heringa.
Iohan Horenken.

Iohan Sickinge.
Gerdt Horenken.
1562 Albert Rolteman.
Iohan Tedema.

Iohan Sickinge.
Gerdt Horenken.
1563 Albert Rolteman.
Ioachim Vbbena.

Saſſcher van Heringa.
Ioachim Vbbena.
1564 Derck Schaffer.
Reint Alberda.

Moritur Regn. Prædinius, (in pago Winſem natus,) hoc anno, die Martis, poſt horam decimam ſepultus die Iovis XVIII. *Apil. Anno ætatis ſuæ* LI.

Ordines agrarij civitatis Groning. controverſiam moverunt de quibuſdã ad jus ſtapulæ pertinentibus.

Delegati Ordinum Groningæ & Omlandiæ ad Regẽ Hiſpaniarum Gandavi Anno 1559.
Iohan de Mepſche
Iohan Sickinge
Gert Horenken
Iohã Rengers tẽ poſt
Haye Weſterwolt
Secret. Eyb. Alting.

* *Margareta Parmenſis decretum interpoſuit.*

Pacta conventa inter partes intereceſſore Philippo Corelio, de jure ſtapulæ.

	Iohan Wiferinge. Iohan Tedema. Derck Schaffer. Reint Alberda.	1565
Initium motuum Belgicorum. *Præſidium militum in urbem Groning. inductum.*	Iohan Wifering. Albert Rolteman. Iohan Tedema. Harmen Clant.	1566
	Iohan Clant. Iacob Hillebrants. Herman Clant. Egbert Schatter.	1567
Comes Arembergius cum Hiſpanis ſuis cæſus ad cœnobium Hilligerlæum a Ludovico Com. Naſſ. Groninga ab eodem obſeſſa, ſed adventu Albani liberata; exercitus ipſius Iemgumi conciſus.	Ioachim Vbbena. Albert Rolteman. Derck Schaffer. Iohan Clant.	1568
	Albert Rolteman. Ioachim Vbbena. Derck Schaffer. Iohan Clant.	1569
Arx Groningæ extrui cœpta ab Hiſpanicis.	*Iidem.*	1570
Decretũ Albani de jure ſtapulæ.	*Iidem.*	1571
	Iidem.	1572

Iidem

1573	*Iidem.*
1574	*Iidem.*
1575	*Iidem.*
* 1576	Albert Rolteman. Ioachim Vbbena. Herman Wifering. Gert Mepſche.
1577	Iohan Tedema. ReintAlberda. Olde Herman Clant. Herman Wifering.
‡ 1578	Derck Schaffer. Iohan Tedema. ReintAlberda. Iohan Wifering.
⁂ 1579	Albert Rolteman. Iohan Wifering. Evert Vlger. Willem Vbbena.
* 1580	Albert Rolteman. Ioachim Vbbena. Derck Schaffer. ReintAlberda. *Duo poſteriores in Cuſtodiam dati, & ijs ſubſtituti.* Derck Roberts. Chriſtoffer Dieſt.

* *Ordines agrarij fœderi antiquo cum civitate Groning. renunciant menſe Ianuario.*

PAX GANDAVENSIS.

Caſpar Robleſ. a militibus ſuis captus.

Arx Groningæ diruta.

Delecti ordinum agrariorum Groningæ in cuſtodiam liberam dari, anno regente..

‡ *Bartholdus Entens turbas movens captus.*

Conventio inter partes interceſſore ac tutore principe Auraico facta: Decretumque a Mathia Auſtr. & Ordinib. gener. interpoſitum.

Agrarij plerique cuſtodia elapſi, reliqui dimiſſi.

⁂ *Barth. Entenis turbas rurſum movit contra civitatem authore Rennenbergio. Templa duo exercitio religionis reformatæ aperiuntur Groningæ decreto publico.* * *Groninga fraude Rennebergij in partes Hiſp. delapſa, optimis quibuſque in carcerem datis. Eadem obſeſſa ab exercitu Ord. Pugna Hardenbergia.*

Variæ belli vices in agro Groning.

Decretum Principis Parmenſis de jure ſtapulæ.

Atrox prælium ad Northormā, vincentibus Hiſpanicis.

* *Diploma a Philippo rege Hiſp. Groninganis datum de jure ſtapulæ.*

Cives captivi plerique e carceribus elapſi.

† *Vicus Oterdumæus a Wigboldo Euſumano captus, & munitus.*

‡ *Illuſtriſ. Princeps Auraicus Guilhelmus Naſſovius ſcelere nequisſimi hominis Delfis interimitur.*

Clades Buxumana in Friſia occid. vincentibus Hiſpanicis.

Ager Groning. Ordinibus confœderatis tributarius factus.

Ioachim Vbbena. Iohan Tedema, Derck Roberts. Wolter Schatter.	1581
Iohan Tedema. Iohan Wiſering. Evert Vlger. Wolter Schatter.	* 1582
Albert Rolteman. Iohan Wiſering. Evert Vlger. Chriſtoffer Dieſt. [*Obijt xv. Aug.*]	† 1583
Albert Rolteman. Ioachim Vbbena, *Ridder.* Iohan van Ballen. Egbertus Vpkena.	‡ 1584
Iohan Tedema. Ioachim Vbbena, *Ridder.* Wolter Schatter. Iohan van Ballen.	1585
Iohan Tedema. Iohan Wiſering, Evert Vlger. Wolter Schatter.	1586
Albert Rolteman. Iohan Wiſering. Evert Vlger. Egbertus Vbbena.	1587
Albert Rolteman. Ioachim Vbbena, *Ridder.* Iohan van Ballen. Egbertus Vpkena.	1588

Iohan

Iohan Tedema.
Ioachim Vbbena., Ridder.
1589 Wolter Schatter.
Iohan van Ballen.

Caſtella Emotillanum, Reidanū, Solt camp. ab Ordinibus fœderatis duce Guilhelmo Comite Naſſovio Hiſpanicis ademta.

Iohan Tedema.
1590 Iohan Wiſering.
Evert Vlger.
Wolter Schatter.

Emotillā Hiſpanici recuperant. Ager omnis in ora a milite Ordinū affligitur.

Iohan Wiſering.
1591 Evert Vlger.
Egbertus Vpkena.
Frederich Moijſteen.

Groninga ab Ordinibus confœderatis, ducibus Naſſavijs obſidione nequicquā tentata: Delfſila, Vpſlachtum, Emotilla, captæ.

Ioachim Vbbena, *Ridder.*
1592 Iohan van Ballen.
Egbertus Vpkena.
Frederich Moijſteen.

Steenuica & Coverdia captæ a Naſſovijs.

Ioachim Vbbena, *Ridder.*
1593 Iohan van Ballen.
Albert Iarges.
Iohan Lewe.

Caſtellum apud Bellingwoldios excitatum. Groningæ ab Hiſpanicis res mendacijs ſuſtentata.

Evert Vlger.
Albert Iarges.
Iohan Lewe.
Albert Eelſt.

[*Hi quatuor uſque ad* XII. *Iulij, tum his ſubſtituti alij quatuor.*]

1594

Harmen Coninck.
Mello Coenders.
Egbert Alberda.
Ioachim Alting.

Groninga obſeſſa dedita, & Ordinum general. ſocietati reddita. Ei & agro gubernator datus illuſtris Comes Gvil. Lvd. Nass.

Sententia a tribus Ordinum legatis inter civitatem & agrarios lata. *Initium motus Embdani.*	Herman Coninck. [*obijt xv. Aug.*] Mello Coenders. Ioachim Alting. Iohan Wifering.	1595
	Mello Coenders. Ioachim Alting. Iohan Wifering. Roleff Grues.	1596
Sententia prima definitiva Hagæ inter partes eaſdem lata.	Hillebrant Rolteman. Tammo Coenders. Herman Wifering. Abel Coenders, Derici F.	1597
Sententia altera & tertia ibidem lata.	Hillebrant Rolteman. Tammo Coenders. Iohan Wifering. Ioachim Alting.	1598
In ſententia II, de quinta cenſuum quod erat ſcriptum, id eodem vergente anno & ſequente ab Ordinibus general. explanatum.	Iohan Wifering. Ioachim Alting. Mello Coenders. Goſen Lujinge.	1599
Civitas & ager inopino turbine perculſi.	Mello Coenders. Herman Wifering. Abel Coenders, Derici F. Iohan Clant.	1600
	Herman Wifering. Abel Coenders, Derici F. Hillebrant Rolteman. Tammo Coenders.	1601
Emda armis infelicibus a Comite Ennone petita, magno totius regionis malo.	Hillebrant Rolteman. Tammo Coenders. Iohan Wifering. Frederich Coenders.	1602

Iohan-

	Iohan Wiſering.	
1603	Frederich Coenders. Iohan Clant. Abel Coenders, Bernhardi F.	*Arma civibus reſtituta.*
1604	Iohan Clant Abel Coenders, Bernh. F. Herman Wiſering. Abel Coenders, Derici F.	
1605	Roleff Grues. Hillebrant Rolteman. Tammo Coenders. Herman Wiſering.	*Linga ab hoſte capta trepidatum.*
1606	Roleff Gruis. Iohan Wiſering. Hillebrant Rolteman. Frederich Coenders.	*Dolor a carcinomate levatus.*
1607	Iohan Wiſering. Frederich Coenders. Iohan Clant. Abel Coenders, der Ionger.	
1608	Ioachim Alting. Tammo Coenders. Iohan Clant. Lodewich Hoernkens.	*Actio de pace primum, deinde de induciis cum Hiſpanis: ſimul nova mœnium forma in latere urbis Auſtrino hic inchoata.*
1609	Ioachim Alting. Tammo Coenders. Hillebrant Rolteman. Lodewich Hoernkens.	*Induciæ confectæ duodecennales.*
1610	Hillebrant Rolteman. Roleff Grues. (*obijt, & non ſedit.*) Iohan Wiſering. Frederich Coenders.	

Iohan

Nova illa mænium forma eodem in latere conſummata.

Iohan Wifering.
Frederich Coenders. 1611
Tammo Coenders.
Iohan Clant.

Tammo Coenders.
Iohan Clant.
Ioachim Alting. 1612
Abel Coenders.
[*non ſedit.*]

Ioachim Alting.
Hillebrant Rolteman. 1613
Lodewich Hoernkens.
Berent Grues.

Academia auſpicijs Ill. & Potentū Groningæ & Omlandiæ Ord: aperta, ſolenni ritu introducta a. d. x. Kal. Sept. Rectore primo Vbbone Emmio.

Hillebrant Rolteman.
Lodewijch Hoernkens. 1614
Iohan Wifering.
Frederich Coenders.

Iohan Wifering.
Frederich Coenders.
Tammo Coenders.
Lambert Hoernkens. 1615
[*obijt* x *Novembris anno ætatis* XLIX.]

Tammo Coenders.
Rodolff Battingh. 1516
Ioachim Altingh.
Berent Grues.

Ioachim Altingh.
Berent Grnes.
Lodewijch Hoernkens. 1617
Iohan Northoorn.

Lodewijch

Iohan Wifering.
1618 Frederick Conders *obijt.*
Lodewijch Hoernkens.
Iohan Northoorn.

Iohan Wifering *obijt.*
1619. Tammo Conders.
Abel Conders.
Roeleff Batting.

Guilhelmus Ludovicus, comes Naſſovius &c. Gubernator è vivis exceſsit pri. Kal. Iunias. cui in gubernatione huius provinciæ ſucceſsit Princeps Mauritius. 5 Ianuarij. 1621.

Ioachim Alting.
1620 Tammo Conders.
Berent Grues.
Roeleff Batting.

Ioachim Alting.
1621 Lodewijch Hoernkens.
Berent Grues.
Hieronymus Iſebrants.

Societas Indiæ occidentalis ſive Americana inſtituta.

Abel Conders.
1622 Lodewijch Hoernkens.
Hieronymus Iſebrants.
Berent Sygers.

Tammo Conders.
Abel Conders.
1623 Berent Sygers.
Ioachim Canter.

Tammo Conders.
Hieronymus Iſebrants *obijt.*
1624 Ioachim Canter.
Bartolt Wicheringe.

* *Erneſtus Caſimirus comes Naſſovius &c. factus Gubernator.*

Abel Conders.
* Berent Grues.
1625 Bartolt Wicheringe.
Iohan Drews.

MORS.
Vbbonis Emmii Hiſtorici 8. Octo.
Hermanni Ravenſberg Theologi 20. Octobris.

Abel

Mauritius Princeps Auraicus Imperator exercitũ fœderati Belgij moritur 13. April. 1625.	Abel Conders. Berent Gruis. Berent Syghers. Iohan Drews.	1626
Oldenſalia capta. Faſtigium reſtitutum turri Martiniani templi.	Berent Syghers. Rudolff Wicheringe. Iohan Huninga. Hindrick Schonenborch.	1627
Petrus Hayn Argonauta claſſem Bæticam aureo vellere exuit.	Abel Conders *obijt.* Iohan Drews. Iohan Huninga. Hindrick Schonenborch.	1628
	Bartolt Wicheringe. Iohan Drews. Hugo van Nyeveen. Berent Iulſinge.	1629
Mors D. Nicolai Mulerij 5 Sept.	Berent Syghers. Bartolt Wicheringe. Berent Iulſinge. Peter Eiſſinge.	1630
	Berent Syghers. Iohan Huninga. Hindrick Schonenborch. Peter Eiſinghe:	1631
Occumbit ad Ruremundum Erneſtus Caſimirus Comes Naſſ: Gubernator, cui ſuffectus filius Henricus 28. Feb. 1633.	Iohan Drews. Iohan Huninga. Hindrick Schonenborch. Hugo van Nyeveen.	1632
	Bartolt Wicheringe. Iohan Drews. Hugo van Nyeveen. Berent Iulſinge.	1633

Berent

1634	Berent Syghers. Bartolt Wicheringe. Berent Iulſinge. Peter Eiſinghe.	
1635	Berent Syghers *obijt.* Iohan Huninga. Hindrick Schonenborch. Peter Eiſinghe.	
1636	Iohan Drews *obijt.* Iohan Huninga. Hindrick Schonenborch. Hugo van Nyeveen.	
1637	Bartolt Wicheringe. Hugo van Nyeveen. Berent Iulſinge. Goſen Schaffer *obijt.*	*Mors D. Antonij Matthæi Iẞ.*
1638	Berent Iulſinge. Peter Eiſinghe. Edzard Rengers ten Poſt. Tiaſſo Tiaſſens.	
1639	Peter Eiſinghe. Tiaſſo Tiaſſens. Albert Hooftman. Wolter Schonenborch.	*Henricus Comes Naſſ: Gubernator ad Hulſtam in conflictu vulneratus exceſſit. Suffectus ei Gubernator provinciæ. Henr. Fred. Princeps Auraicus.*
1640	Bartolt Wicheringe. Hugo van Nyeveen. Albert Hooftman. Wolter Schonenborch.	
1641	Hugo van Nyeveen. Berent Iulſinge. Edzard Rengers ten Poſt. Peter Folkers.	*Mors Franciſci Gomari Theologi.*

Berent

	Berent Iulſinge. Peter Eiſinge. Edzardt Renghers. Albert Hooftman.	1642
	Peter Eiſinghe. Albert Hooftman. Wolter Schonenborch. Iohan Drews.	1643
Mors Henrici Alting Theolog.	Hugo van Nyeveen. Wolter Schonenborch. Iohan Drews. Hindrick van Heeck.	1644

FASTORUM COSS.
GRONING.
FINIS.

CATALOGUS HOVETMANNORUM in civitate GRONINGANA, qui judicia per agrum rexerunt.

1410

Primi HOVETMANNI, *quos mihi nominatos videre contigit, quorum nomina nunc memoriâ meâ exciderunt.*

1411

Iacob Scelge.
Coppen Iarges.
(*Duo hi eod. anno* CONSS.)
Evert Wigboldes:
Bruen Clinge.
Werenſe Beyers.
Iohan Boſe.
Iohannes Gyſens.

1412

1413

1414

1415

1416

Sine nominibus memorati in literis Kenonis Broecmerij.

1417

Sine nominibus memorati in literis Occonis Broecmerij.

1418

1419

1420

1421

1422

1423

1424

Henrick thor Brugge.
Dutmar Reng.
(*Eodem anno* CONSS.)
Barelt Ebbing.

1425

1426

1427

1428

1429

1430

1431

1432

1433

1434

1435

1436

1437

1438

Iohan then Hove.
Roleff van Vnnen.

Vlger van Nortdijck.
Evert Sicking Iohann. F.
Ludeken Alberts.

1439
Henrick Cater.
Iohan ter Brugge.
Albert Iarichs.
Lodewich Hornekes.
Evert Sicking. Iohann. F.

1440
Iohan ter Brugge.
Roleff van Vnnen.
Zyſe Caſſe.
Clawes Grijp.
Vlger van Nortdijck.

1441
Ludeken Alberts.
Albert Iarges.
Iohan thor Brugge.
Clawes Grijp.
Clawes van Banlo.

1442
Ludeken Alberts.
Roleff van Vnnen.
Zyſe Caſſens.
Ionge Clawes Grijp.
Harmen Iarges.

1443
Roleff van Vnnen.
Iohan thor Brugge.
Ionge Clawes Grijp.
Harmen Iarges.
Evert Wigbolds.

1444
Roleff van Vnnen.
Zyſe Caſſens.
Iunge Claus Grijp.
Vlger van Nortdijck.
Harmen Iarges.

1445
Zyſe Caſſens.
Iohan Canter.
Vlger van Nortdijck.
Harmen Iarges.
Evert Wigboldes.

1446
Iohan thor Brugge.
Vlger van Nortdijck.
Iohan Canter.
Lubbert Sickinga.
Harmen Iarges.

1447
Iohan thor Brugge.
Iohan Canter.
Iunge Claus Grijp.
Harmen Iarges.
Claus thor Brugge.

1448
Evert Wigboldes.
Iohan thor Brugge.
Harmen Hopper.
Iunge Claus Grijp.

1449
Zyſe Caſsens.
Harmen Hopper.
Claus Grijp.
Goſen vanden Grave.
Lodewich Horneken.

Goſen

1450
Goſen vanden Grave.
Zyſe Caſſens.
Claus Grijp.
Goſen van Dulck.
Iohan Rengers.

1451
Roleff van Vnnen.
Zyſe Caſſens.
Claus Grijp.
Vlger van Nortdijck.
Goſen van Dulck.

1452
Roleff van Vnnen.
Zyſe Caſſens.
Vlger van Nortdijck
Claus Grijp.
Goſen van Dulck.

1453
Otto thor Hanzow.
Zyſe Caſſens.
Vlger van Nortdijck.
Claus Grijp. (Banlo.
Claus van Ballen, *alias*

1454
Goſen van Dulck.
Zyſe Caſſens.
Vlger van Nortdijck.
Claus van Banlo.
Claus Grijp.

1455
Otto thor Hauzow.
Goſen van Dulck.
Zyſe Caſſens.
Vlger van Nortdijck.
Claus thor Brugge.

1456
Zyſe Caſſens.
Vlger van Nortdijck.
Claus Grijp.
Claus thor Brugge.
Iohan Thadema.

1457
Claus thor Brugge.
Iohan Tedema.
Zyſe Caſſens.
Vlger van Nortdijck.
Claus Grijp.

1458
Goſen van Dulck.
Vlger van Nortdijck.
Iohan Rengers Schaffers.

1459
Goſen vanden Grave.
Evert Hubbelding.
Iohan Tedema.
Zyſe Caſſens.
Vlger van Nortdijck.

1460
Goſen vanden Grave.
Derck Schaffers.
Iohan Tedema.
Evert Hubbelding.
Zyſe Caſſens.

1461
Goſen van Dulck.
Iohan Rengers Schaffers.
Wigbolt Lewe,

Zyſe Caſsens.
Vlger van Nortdijck.

1462

Goſen van Dulck.
Iohan Rengers Schaffers.
Zyſe Caſsens.
Wigbolt Lewe.
Vlger van Nortdijck.

1463

Derck Schaffers.
Iohan Tedema.
Wigbolt Lewe.
Zyſe Caſsens.
Vlger van Nortdijck.

1464

Wigbolt Lewe.
Goſen van Dulck.
Derck Schaffers.
Zyſe Caſsens.
Egbert Iantevoet.

1465

Henrick Batoldes.
Goſen van Dulck.
Derck Schaffers.
Willem Clant.
Egbert Iantevoet.

1466

Goſen van Dulck.
Derck Schaffer.
Iohan Tedema.
Zyſe Caſſens.
Willem Clant.

1467

Vlger van Nortdijck.
Iohan Tedema.

Zyſe Caſſens.
Harmen Koninck.

1468

Vlger van Nortdijck.
Otto thor Hanzow.
Zyſe Caſſens.
Willem Clant.
Harmen Koninck.

1469

Goſen van Dulck.
Harmen Koninck.
Derck Schaffer.
Iohan Conrades.
Willem Clant.

1470

Otto thor Hanzow.
Derck Schaffer.
Iohan Thedema.
Iohan Conrades.
Willem Clant.

1471

Harmen Koninck.
Otto thor Hanzow.
Derck Schaffer.
Iohan Thedema.
Garmer Allema.

1472

Goſen van Dulck.
Derck Schaffer.
Sweder Kater.
Iohan Horneken.
Garmer Allema.

1473

Vlger van Nortdijck.
Derck Schaffer.

Sweder

Sweder Kater.
Iohan Horneken.
Garmer Allema.

1474

Iohan Thedema.
Iohan Conrades.
Garmer Allema.
Theze Kater.

1475

Goſen van Dulck.
Iohan Thedema.
Garmer Allema.
Geert Lewe.
Iacob Grovens.

1476

Iohan Thedema, *Conſ.*
Garmer Allema.
Geert Lewe.
Iacob Grovens.

1477

Iohan Coenrades.
Sweder Kater.
Harmen Potter.
Roleff Vlgers.
Coppen Iarges.

1478

Goſen van Dulck.
Iohan Thedema.
Iohan Coenrades.
Garmer Allema.
Roleff Vlgers.

1479

Goſen van Dulck.
Iohan Thedema.
Garmer Allema.
Geert Lewe.
Hugo Korenportinge.

1480

Evert Hubbelding.
Sweder Kater.
Harmen Potter.
Roleff Mepſche.
Hugo Korenportinge.

1481

Sweder Kater.
Harmen Potter.
Roleff Mepſche.
Coppen Iarges.
Harmen Lewe.

1482

1483

Iohan Thedema.
Garmer Allema.
Berent Horneken.
Coppen Iarges.
Harmen Lewe.

1484

Iohan Thedema.
Iohan Coenrades.
Roleff Vlger.
Harmen Potter.
Coppen Iarges.

1485

1486
Iohan Thedema.
Garmet Allema.
Harmen Potter.
Iacob Grovens.
Iohan Schaffer.

1487
Coppen Iarges.
Roleff Vlgers.
Harmen Lewe.
Iohan Schaffer.

1488
Coppen Iarges.
Sweder Kater.
Harmen Potter.
Iohan Schaffer.

1489
Harmen Potter.
Aylbolt Alberda.

1490
Garmet Allema.
Harmen Potter.
Eppe Allema.
Iohan Schaffer.

1491

1492

1493
Garmet Allema.
Harmen Potter.
Theze Larges.
Harmen Lewe.
Iohan Schaffer.

1494

1495

1496
Coppen Iarges.
Roleff Vlger.
Aywet.
Iohan Woldering.

1497

1498

1499
Coert Coenrades.

1500
Theze Iarges.

1501

1502

1503

1504
Sicke Beninga.

1505
Petrus Sickinga.
Hermannus Clant.
Vterque hoc anno Hovetmannus ſimul & Senator.

Hi

Hi omnes accepti & expenſi rationes reddiderunt ſoli civitati Groninganæ: & civitas ſola fructus Cameræ percepit, & in ſuum uſum vertit, ut ex vetuſtis Rationum indicibus, qui in publicis libris ſervantur, licet intelligere.

Poſt hos qui ſecuti ſunt per annos XIX. partim ſub Edſardo, partim ſub Carolo Geldro, eorum nomina interciderunt, aut ſaltem à me reperiri non potuerunt.

1525.
Iaſper. Marwicus,
GUBERNATOR.
Reint Duiſts.
Lubbert Clant.
Peter Vlger,
Lubbert Coninck.

1526

1527
Lubbert Vlger.
Lubbert Coninck.
Reint Alberda.
Evert Mepſche.

1528

1529
Lubbert Vlger.
Reint Alberda.
Olde Iohan Horenken.
Geert Koperſtager.

1530
Carolus Gelder,
GUBERNATOR.
Eltet tho Lellens.
Lubbert Coninck.
Reint Alberda.
Olde Iohan Hornekens.

1531
Ionge Iohan Horneken.
Eltet tho Lellens.
Hillebrant Rolteman.
Lubbert Coninck.

1532
Ionge Iohan Horneken.
Hillebrant Rolteman.
Evert Mepſche.
Iohan Schatter.

1533
Evert Mepſche.
Iohan Schatter.
Reint Alberda.
Olde Iohan Horneken.

1534
Lubbert Coninck.
Eltet tho Lellens.
Reint Alberda.
Olde Iohan Hornekens.

1535
Lubbert Koninck.
Eltet tho Lellens.

Reiner Garmens.
Egbert Alberda.

1536

Ludolphus Coenders,
GVBERNATOR.

Evert Mepſche.
Reiner Gerbrants.
Egbert Alberda.
Iohan tho Lellens.

1537

Georgius Schenck,
GVBERNATOR.

Evert Mepſche.
Reint Alberda.
Olde Ian Horneken.
Iohan tho Lellens.

1538

Gerardus Mulart,
LIEVTENANT.

Eltet tho Lellens.
Reint Alberda.
Olde Iohan Horneken.
Albert Iarges.

1539

Eltet tho Lellens.
Reiner Garmens.
Albert Iarges.
Bartholt Conrades.

1540

Maximil. Egmond.
Comes Buranus,
GVBERNATOR.
Borchard. Weſterholt,
LIEVTENANT,

Reinert Garmens.
Bartholt Conrades.
Iohan Sickinge.
Iohan Hillebrants.

1541

M. Marten van Nerden,
LIEVTENANT.

Evert Mepſche.
Reint Alberda.
Iohan Sickinge.
Iacob Hillebrants.

1542

Eltet tho Lellens.
Evert Mepſche.
Reint Alberda.
Albert Iarges.

1543

Eltet tho Lellens.
Albert Iarges.

1544

Olde Iohan Horneken.
Reiner Garmens.
Iohan Sickinge.
Bartholt Conrades.

1545

Evert Mepſche.
Reint Alberda.
Olde Iohan Horneken.
Iohan Sickinge.

1546

Eltet tho Lellens.
Evert Mepſche.
Reint Alberda.
Albert Iarges.

1547

Eltet tho Lellens.

Reiner

Reiner Garmens.
Albert Iarges,
Bartholt Conrades,

1548

Olde Iohan Horneken.
Reiner Garmens.
D. Iohan Sickinge,
Bartholt Conrades,

1549

Ioannes Arembergius,
GVBERNATOR.

Evert Mepſche.
Olde Iohan Horneken.
Reint Alberda.
D. Iohan Sickinge.

1550

Evert tho Lellens.
Reint Alberda.
Albert Iarges.
D. Vfko Vfkens.

1551

Eltet tho Lellens.
Albert Iarges.
Bartholt Conrades,
Michael Eeldes.

1552

Olden Iohan Horneken.
D. Iohan Sickinge.
Bartholt Conrades.
Albert Conrades.

1553

Olde Iohan Horneken.
D. Iohan Sickinge.
Reint Alberda.
D. Vffko Vfkens.

1554

Eltet tho Lellens.
Reint Alberda.
Albert Iarges.
D. Vffko Vfkens,

1555

Albert Iarges.
Albert Conrades.
Geert Horneken,
Iurgien Iarges.

1556

Olde Iohan Horenken.
D. Iohan Sickinge.
Albert Conrades.
Geert Horneken.

1557

Olde Iohan Horneken.
D. Iohan Sickinge.
Henrick Vlger.
Iohan Wijffering.

15‹8

Doct. Ioh. de Mepſche,
LIEVTENANT,

Bartholt Conrades.
D. Vffko Vfkens.
Henrick Vlger.
Iohan Wijffering,

1559

Bartholt Conrades.
Iohan tho Lellens.
Geert Hornekens
Saſſcher van Heringe.

1560

D. Iohan Sickinge.
Iohan tho Lellens.

Geert Horneken.
Iurgien Iarges.

1561

D. Iohan Sickinge.
Iurgien Iarges.
Ioachim Vbbena.
Derck Schaffer.

1562

Bartolt Conrades.
Saſcher van Heringa.
Ioachim Vbbena.
Derck Schaffer.

1563

Bartholt Conrades.
Saſcher van Heringa.
Iohan Wijffering.
Iohan Tedema.

1564

D. Iohan Sickinge.
Geert Horneken.
Iohan Wijffering.
Iohan Tedema.

1565

Geert Hornekens.
Ioachim Vbbena.
Harmen Wijffering.
Wolter Schatter.

1566

Ioachim Vbbena.
Harmen Wijffering.
Derck Schaffer.
Reint Alberda.

1567

Iohan Wijffering.
Iohan Tedema.
Derck Schaffer.
Reint Alberda.

1568

Geſo Arembergio, Com. Meganus

GVBERNATOR.

Iohan Wijffering.
Iohan Tedema.
Iacob Hillebrants.
Reint Huinga.

1569

Iidem.

1570

Iohan Wijffering.
Iohan Thedema.
Iacob Hillebrants exul.
Reint Huinga.

1571

Iidem.

1572

Caſpar Robleſ.

GVBERNATOR.

Iohan Thedema.
Herman Wijffering.
Wolter Schatter.
Reint Huinga.

1573

Iohan Thedema.
Iohan Wijffering.
Wolter Schatter.
Reint Huinga.

1574

Iohan Thedema.
Herman Wijffering.
Wolter Schatter.

Reint

Reint Huinga.

1575

Iidem.

1576

Iohan Thedema.
Wolter Schatter.
Derck Schaffer
Iohan Wijffering.

1577

Georgius Lalainius,

GVBERNATOR.

Derck Schaffer.
Albert Rolteman.
Ioachim Vbbena.
Iohan Wijffering.

1578

Albert Rolteman.
Ioachim Vbbena.
Herman Wijffering.
Iacob Hillebrants.

1579

Iohan Thedema.
Herman Wijſtering.
Wolter Schatter.
Iacob Hillebrants.

1580

Iohan Tedema.
Iohan Wijffering.
Willem Vbbena.

[*quo in cuſtodiam dato ſurrogatus*]

Evert Vlger.
Wolter Schatter.

1581

Albert Rolteman.
Iohan Wijſtering.
Evert Vlger.
Chriſtoffer Deeſt.

1582

Albert Rolteman.
Ioachim Vbbena.
Derck Roberts.
Chriſtoffer Deeſt.

1583

Iohan Thedema.
Ioachim Vbbena.
Wolter Schatter.
Iohan van Ballen.

1584

Iohan Thedema.
Iohan Wijffering.
Wolter Schatter.
Evert Vlger.

1585

Albert Rolteman.
Iohan Wijffering.
Evert Vlger.
Egbertus Vpkena.

1586

Franciſcus Verdugius,

GVBERNATOR.

Ioan. de Goude, Doct.

LIEVTENANT.

Albert Rolteman.
Ioachim Vbbena.
Iohan van Ballen.
Egbert Vpkena.

1587

Iohan Thedema.
Ioachim Vbbena.

Wolter

Wolter Schatter.
Iohan van Ballen.

1588

Iohan Thedema.
Iohan Wijffering.
Wolter Schatter.
Evert Vlger.

1589

Albert Rolteman.
Iohan Wijffering.
Evert Vlger.
Egbertus Vpkena.

1590

Ioachim Vbbena, Ridder.
Iohan van Ballen.
Egbertus Vpkena.
Albert Eeltz.

1591

Iohan Thedema.
Ioachim Vbbena, Ridder.
Wolter Schatter.
Iohan van Ballen.

1592

Iohan Wijffering.
Evert Vlger.
Iohan Leuwe.
Iohan van Deeſt.

1593

Iohan Wijffering.
Egbertus Vpkena.
Albertus Eeltz.
Frederich Moyſteen.

1594

Guilhelmus Ludov.
Com. Naſſ.

GVBERNATOR.

Hillebrant Rolteman.
Frederick Coenders.
Tammo Coenders.
Iohan Clant.

1595

Iidem.

1596

Iidem.

1597

Frederich Coenders.
Iohan Clant.
Melle Coenders.
Roleff Grues.

1598

Melle Coenders.
Roleff Grues.
Harmen Wijffering.
Abel Coenders.

1599

Harmen Wijffering.
Abel Coenders.
Hillebrant Rolteman.
Tammo Coenders.

1600

Hillebrant Rolteman.
Frederich Coenders.
Tammo Coenders.
Iohan Clant.

1601

Frederich Coenders.
Iohan Wijffering.

Iohan

Iohan Clant.
Abel Coenders, Bernh. F.

1602

Iohan Clant.
Abel Coenders, Bernh. F.
Roleff Grues.
Harmen Wijffering.

1603

Hillebrant Rolteman.
Tammo Coenders.
Harmen Wijffering.
Roleff Grues.

1604

Hillebrant Rolteman.
Tammo Coenders.
Frederich Coenders.
Iohan Wijffering.

1605

Frederich Coenders.
Iohan Wijffering.
Iohan Clant.
Abel Coenders.

1606

Tammo Coenders.
Harman Wijffering.
Iohan Clant.
Abel Coenders de Iunge.

1607

Hillebrant Rolteman.
Tammo Coenders.
Rodolf Grues.
Lodewijck Horenken.

1608

Hillebrant Rolteman.
Frederich Coenders.
Rodolff Grues.
Iohan Wijffering.

1609

Frederich Coenders.
Iohan Wijffering
Iohan Clant.
Eggerick Eggens.

1610

Iohan Clant.
Eggerick Eggens.
Lodewijck Horenken.
Ioachim Alting.

1611

Lodewijck Horenken.
Ioachim Alting.
Hillebrant Rolteman.
Iohan Wicherinck.

1612

Hillebrant Rolteman.
Iohan Wichering.
Frederich Coenders.
Iohan Wifering.

1613

Frederich Coenders.
Iohan Wifering.
Tammo Coenders.
Eggerick Eggens.

1614

Tammo Coenders.
Eggerick Eggens.
Ioachim Alting.
Berent Grues.
[*obijt XII Novemb. 1615 EGGERIVS EGGÆVS optimus Senator & Scholarcha.*]

Ioachim

Bartolt Wicheringe.
Hugo van Nyeveen.

1628

Berent Sygers.
Bartolt Wicheringe.
Berent Iulſinge.
Peter Eiſinge.

1629

Berent Sygers.
Iohan Huninga.
Hindrick Schonenborch.
Peter Eiſinge.

1630

Iohan Drews.
Iohan Huninga.
Hindrick Schonenborch.
Hugo van Nyeveen.

1631

Bartolt Wicheringe.
Iohan Drews.
Hugo van Nyeveen.
Berent Iulſinge.

1632

Henricus Caſimirus:

GVBERNATOR.

Berent Sygers.
Bartolt Wicheringe.
Berent Iulſinge.
Peter Eiſinge.

1633

Berent Sygers.
Iohan Huninga.
Hindrick Schonenborch.
Peter Eiſinge.

1634

Iohan Drews.
Iohan Huninga.
Hindrick Schonenborch.
Hugo van Nyeveen.

1635

Bartolt Wicheringe.
Iohan Drews.
Hugo van Nyeveen.
Berent Iulſinge.

1636

Bartolt Wicheringe.
Berent Iúlſinge.
Peter Eiſinge.
Tiaſſo Tiaſſens.

1637

Iohan Huninga.
Hindrick Schonenborch.
Peter Eiſinge.
Tiaſſo Tiaſſens.

1638

Bartolt Wicheringe.
Hindrick Schonenborch
Hugo van Nyeveen. (*obijt*.)
Albert Hooftman.

1639

Bartolt Wicheringe.
Hugo van Nyeveen.
Berent Iulſinge.
Edzard. Rengers ten Poſt.

1640

Henricus Fredericus, *Princeps Auraniæ*,

GVBERNATOR.

SERIES EORVM QVI SEDERVNT IN COLLEGIO DEPVTATORVM HVIVS PROVINCIÆ ab anno MDXCV ad hoc uſque tempus:

Cujus collegij caput eſt illuſtris & generoſus Gubernator

Dn. GVILHELMVS LVDOVICVS, Comes in Naſſau, &c.

Oppidani.		Agrarij.
	1595	
Bernh. Coenders.		Ioh. Tiarda a Starkenb.
Rudolphus Batting.		Henricus Clant.
Bernh. Gruis.		Bocco Awama.
Petrus Cornelij.		Dodo Amſueer.
	1596	
	Iidem octo.	
	1597	
Ioachimus Alting.		Bocco Awama.
Iohannes Wifring.		Ioh. Rengers then Poſt.
Bernh. Gruis.		Allardus Gaikema.
Petrus Cornelij.		Philippus Meckema.
	1598	
Fredericus Coenders.		Ioh. Rengers then Poſt.
Bernh. Gruis.		Bocco Awama.
Iodocus Cleve.		Philippus Meckema.
Henricus Buttel.		Sixtus Decama, *non ſedit*
	1599	
Fredericus Coenders.		Ioh. Rengers then Poſt.
Iohannes Clant.		Bocco Awama.
Petrus Cornelij.		Philippus Meckema.
Henricus Buttel.		Albertus Starckenborg.

	Oppidani.	*Agrarij.*
1608	Gerhard Hoernkens.	Eilco Clant.
	Lamb. Hoernkens.	Ernſt van Iſelmuden.
	Rudolphus Batting.	Gerhard Crabbe, *vitio factus non ſedit.*
1609	Rodolphus Gruis.	Ernſt van Iſelmuden.
	Lamb. Hoernkens.	Edzardt Rengers.
	Ioannes Drewes.	Gerh. Crabbe.
1610	Tammo Coenders.	Allert Gaickinga.
	Wilhelm Barnda.	Hiddo Ienſema.
	Siabbo Broiels.	Siger Sigers.
1611	Ludolphus Batting.	Ernſt van Iſelmuden.
	Rodolphus Wichering.	Popco Vſkens.
	Etzo Tiarda Doct.	Bocco Awama.
1612	Ludovicus Hoernekens.	Ernſt van Iſelmuden.
	Lamb. Hoernken.	Popco Vſkens.
	Ioannes Drewes.	Hiddo Ienſema.
1613	Ioannes Clant.	Ernſt van Iſelmuden.
	Lamb. Hoernken.	Popco Vſken.
	Wilhelm Barnda.	Bocco Awama.
1614	Rudolphus Batting.	Ernſt van Iſelmuden.
	Wilhelm Barnda.	Hiddo Ienſema.
	Ioachim Canter.	Edzardt Rengers thon Helle.
1615	Ioannes Wichering.	Ernſt van Iſelmuden.
	Ioachim Canter.	Edzardt Rengers thon Helle.
	Iohan Drewes.	Bocco Awama.

1624

Oppidani.	*Agrarij.*
Geert Horenken.	Haijo Lewe.
Ioh. Drews.	Georg van Euſum.
Sicco Eiſing.	Rempt Ienſema.

Erneſtus Caſimirus C. Naſſoviæ.
GVBERNATOR.

1625

Sicco Eiſinge.	Haijo Lewe.
Ioachim Canter.	Rempt Rengers ten Poſt.
Ioeſt van Cleve.	Menno Broerſma.

1626

Hindrick Grauwers.	Rempt Rengers ten Poſt.
Berent Frone.	Onno Tamminga.
Hindrick Schonenborch.	Lamb. Tiarda van Starkenb.
Ioeſt Polman.	Niclaes Millinga.

1627

Borgm. Iohan Drews.	Lamb. Tiarda van Starkenb.
Berent Iulſing.	Rempt Rengers ten Poſt.
Hermen ter Borch.	Berent Schaffer.
Tiaſſo Tiaſſens.	Rempt Ienſema.

1628

Ioan. Luiloffs.	Evert Lewe.
Egbertus Halbes.	Willem Verrutius.
Iacob Haikens.	Niclaes Millinga.
Peter Iſebrants.	Garbrant Timens.

1629

Berent Frone.	Evert Lewe.
Gerard Buning.	Willem Verrutius.
Hermen Witting.	Niclaes Millinga.
Pieter Folkers.	Lucas Clant Warffhuſius.

1630

Hermen ter Borch.	Lucas Clant Warffhuſius.
Tiaſſo Tiaſſens.	Willem Vbbena d' Older.
Gerard Buning.	Chriſtoffer Arenſma.
Otto Valck.	Niclaes Millinga.

Peter

Oppidani	*Agrarij.*
	1631
Peter Iſebrants.	Lamb. Tiarda van Starkenb.
Albert Hooftman.	Adriaen Clant van Stedum.
Hindrick Heinens.	Iebbo Aldringa.
Ioeſt Polman.	Pabo Broerſma.
	1632
Ioannes Petri Vertier.	Haijo Lewe.
Berent Frone.	Edzard Iacob Clant.
Hermen Witting.	Adriaen Clant.
Peter Folkers.	Iebbo Aldringa.
	1633
	Henricus Caſimirus Comes Naſſoviæ. GVBERNATOR.
Herm. ter Borch.	Haijo Lewe.
Tiaſſo Tiaſſens.	Bernt Schafter
Geert Buning.	Adrian Clant t'Stedum.
Otto Valcke.	Iwo Awema.
	1634
Ger. Buning.	Hajo Lewe.
Egbertus Halbes.	Adriaen Clant t' Stedum.
Peter Iſebrants.	Ioh. de Mepſche.
Andreas Winſhemius.	Menno Broerſma.
	1635
IohannesPetri Vertier.	Lucas Clant Warfhuſen.
Herm. Witting.	Abel Lewe.
Peter Folkers.	Ariaen Clant Stedum.
Albert Hooftman.	Menno Broerſma.
	1636
Hermen ter Borch.	Abel Lewe.
Peter Folckers.	Coppen toe Nanſum.
Otto Valcke.	Berent Schaffer.
Edzard Rengers ten Poſt.	Menno Broerſma.
	1637
Egbertus Halbes.	Abel Lewe.

Peter

Oppidani.		*Agrarij.*
Peter Iſebrants.		Adriaen Clant t' Stedum.
Hind. Heinens.		Menno Broerſma.
Hind. van Heeck.		Iwo Awama.
	1638	
Ioannes Vertier.		Onno Tamminga.
Herm. Witting.		Maurits Ripperda.
Albert Wijfferinck.		Coppen toe Nanſum.
Eggo Phebens.		Iwo Awema.
	1639	
Hermen ter Borch.		Hajo Lewe.
Pieter Folckers.		Willem Vbbena.
Iohan Cling.		Adriaen Clant t' Stedum.
Iohan Drews.		Ioh. de Mepſche vandẽ Ham.
	1640	
Peter Iſebrants.		Abel Lewe.
Hind. van Heeck.		Adriaen Clant t' Stedum.
Hind. Harkens.		Menno Broerſma.
Berent Schaffer.		Iwo Awema.

Henricus Fredericus Princeps Auraicus,

GVBERNATOR.

	1641	
Ioannes Vertier.		Lamb. Tiarda van Starkenb.
Herm. Witting.		Coppen toe Nanſum.
Albert Wijfferinck.		Ioh. de Mepſche vandẽ Ham.
Eggo Phebens.		Niclaes Millinga.
	1642	
Harmen ter Borch.		Lamb. Tiarda van Starkenb.
Iohan Cling.		Adrian Clant van Stedum.
Iohan Grawers.		Coppen toe Nanſum.
Iohan Redeker.		Menno Broerſma.
	1643	
Peter Iſebrants.		Scotto Tamminga.
Hindrick Harckens.		Iohan Koehoorn. (Slocht.
Berent Schaffer.		Oſebrant Ioh. Reng. van
Iohan Redeker.		Hero toe Nanſum.

Z 4 Ioannes

1644

Oppidani	Agrarij.
Ioannes Vertier.	Scotto Tamminga.
Harmen Witting.	Iohan Kuehorn.
Albert Wijffering.	Oeſebrant Reng. van Slocht.
Hieronymus Eiben.	Iebbo Aldringa.

IN ILLUSTRI COLLEGIO GENERALIUM ORDINUM ADSESSORES.

	Oppidani.	Agrarij.
1595	Ioachimus Alting.	Iohannes Rengers then Hellum.
1596	Idem.	Idem.
1597	Egbertus Alberda.	Idem.
1598	Idem.	Idem.
1599	Idem.	Vlricus Euſumanus.
1600	Idem.	Idem.
1601	Idem.	Idem.
1602	Idem.	Ioh. Rengers then Poſt.
1603	Idem.	Idem.
1604	Idem. (*cui mortuo hoc anno ſucceſſit* ABELIS COENDERS *ejuſdem avunculus.*)	Idem.
1605	Abel Coenders.	Idem.

Idem

Oppidani.	*Agrarij.*	
Idem.	*Idem.*	1606
Idem.	Ioh. Clant tho Warfh.	1607
Idem.	*Idem.*	1608
Idem.	*Idem.*	1609
Idem,	Eilco Clant.	1610
Idem.	Allert Clant.	1611
Idem.	*Idem.*	1612
Idem.	*Idem,*	1613
Idem,	*Idem.*	1614
Idem.	*Idem,*	1615
Idem.	*Idem.*	1616
Idem.	*Idem.*	1617
Idem.	Iurrien van Euſum.	1618
Goſen Schaffer.	*Idem.*	1619
Idem,	*Idem.*	1620
Idem.	*Idem.*	1621
Idem.	Pabo Broerſma.	1622
Idem,	*Idem.*	1623
Idem.	*Idem.*	1624
Idem.	*Idem.*	1625
Idem.	*Idem.*	1626
Idem.	*Idem.*	1627
Idem.	Edz: Iacob Clant.	1628
Idem,	*Idem.*	1629

	Oppidani.	Agrarij.
1630	Idem.	Idem.
1631	Idem.	Idem.
1632	Idem.	Lucas Clant van Warfhuſen.
1633	Idem.	Idem.
1634	Idem.	Berent Coenders van Helpen.
1635	Idem.	Idem.
1636	Idem.	Idem.
1637	Wolter Schonenborch.	Idem.
1638	Idem.	Idem.
1639	Wigbolt Aldringa.	Idem.
1640	Idem.	Idem.
1641	Idem.	Idem.
1642	Idem.	Idem.
1643	Idem.	Adriaen Clant van Steē.
1644	Idem	Idem.

IN SENATU ORDINUM GENERALIUM ADSESSORES.

1595	Ioannes Rengers them Poſt, *ex agro.*
1596	Idem.
1597	Rudolphus Batting, *ex civitate.*

Idem

Idem.	1598
Iohannes Rengers tho Hellen, *ex agro.*	1599
Idem.	1600
Idem uſque ad exitum Septembris.	1601
Abel Coenders, *ex civitate.*	1602
Idem.	1603
Allert Clant, *ex agro.*	1604
Idem.	1605
Bernhardus Gruis, *ex civitate.*	1606
Idem.	1607
Ioannes Rengers them Poſt, *ex agro.*	1608
Idem.	1609
Bernhardus Gruis, *ex civitate*	1610
Idem.	1611
Eilco Clant, *ex agro.*	1612
Idem.	1613
Eizo Tiarda D. *ex civitate.*	1614
Idem.	1615
Iurrien van Euſum, *ex agro.*	1616
Idem.	1617
D. Pancratius Caſtrichom, *ex civitate.*	1618
Bartholdus Wicheringe.	1619
Evert Lewe, *ex agro.*	1620
Idem.	1621
Bartolt Wicheringe, *ex civitate.*	1622

Idem

1623	*Idem.*
1624	Edz: Iacob Clant *ex agro.*
1625	*Idem.*
1626	Hillebrant Gruis, *ex civitate*
1627	*Idem.*
1628	Rempt Ienſema, *ex agro.*
1629	*Idem.*
1630	Albert Wijffrinck, *ex civitate,*
1631	*Idem.*
1632	Berent Coenders van Helpen, *ex agro.*
1633	*Idem.*
1634	Albert Wijffrinck, *ex civitate,*
1635	*Idem,*
1636	Hillebrant Gruis van Wirdum, *ex agro.*
1637	*Idem.*
1638	Wigbolt Aldringa, *ex civitate.*
1639	Albert Sygers.
1640	Hillebrant Gruis van Wirdum, *ex agro.*
1641	*Idem.*
1642	Wolter Schonenborch, *ex civitate.*
1643	Otto van Fermpſum.
1644	Hillebrant Grüis van Wirdum, *ex agro.*

CATALOGI ADSESSO-
RVM FINIS.

Series

Series eorum qui in collegio Ammiralium Amſtelodami nomine provinciæ per vices ex agro, & urbe ederunt.

Hero Morits Ripperda, *ex agro.*	1623
Wolter Schonenborch, *ex civitate.*	1624
Idem.	1625
Hayo Lewe, *ex agro.*	1626
Idem.	1627
Wolter Schonenborch, *ex civitate.*	1628
Derck Lubberts, *ex civitate.*	1629
Bernhard Schaffer, *ex civitate.*	1630
Idem.	1631
Albert Hooftman, *ex civitate.*	1632
Wigbolt Aldringa, *ex civitate.*	1633
Luirt Grevinge, *ex agro.*	1634
Idem,	1635
Hendrick Harckens, *ex civitate.*	1636
Idem.	2637
Abel Lewe. *ex agro.*	1638
Idem.	1639
Otto van Fermpſum, *ex civitate.*	1640
Iohan Tiaſſens, *ex civitate.*	1641
Claes Millinge, *ex agro.*	1642
Idem.	1643
Hendrick Heinens, *ex civitate.*	1644

CATA-

CATALOGUS RECTORUM MAGNIFICORUM Academiæ Groningæ & Omlandiæ.

1614	Rector Academiæ Primus.
	Vbbo Emmius, Hiſtor. & Ling. Græc. Prof.
1615	Hermannus Ravenſpergerus, SS. Theol: D. & Prof.
1616	Cornelius Pynacker I. V. D. & Prof.
1617	Nicolaus Mulerius Med: D. ejuſd: & Math. Prof.
1618	Franciſcus Gomarus SS. Theol: D. & Prof.
1619	Iohannes Huninga I.V. D. ejuſd: & Ethices Prof.
1620	Guilelmus Mackdouwel Philoſ: Prof.
1621	Hermannus Ravenſpergerus, iterum.
1622	Idem 3. extraordinariâ cauſâ refectus.
1623	Guilelmus Mackdouwel 2.
1624	Franciſcus Gomarus 2.
1625	Hermannus Ravenſpergerus 4.
1626	Antonius Matthæus I. V. D. & Prof.
1627	Nicolaus Mulerius 2.
1628	Henricus Alting SS. Theol: D. & Prof.
1629	Franciſcus Mayvartius Philoſ: Prof.
1630	Franciſcus Gomarus 3.
1631	Antonius Matthæus 2.
1632	Ioannes Freitagius Med: D. & Prof.
1633	Matthias Paſor L. A. M. & Prof: Phil.
1634	Antonius Matthæus 3.
1635	Franciſcus Gomarus 4.
1636	Henricus Alting 2.
1637	Conradus Matthæus Med: D. & Prof.
1638	Ioannes Steinbergius I. V. D. & Prof.
1639	Ioannes Freitagius iterum.
1640	Tobias Andreæ, Hiſt: & L. Gr. Prof.
1641	Henricus Alting 3.
1642	Nicolaus Langius I. V. D. & Prof.

Martinus

Martinus Schoockius A. L. M. & Phil: Prof. | 1643
Samuel Mareſius SS. Theol: D. & Prof. | 1644

CATALOGUS DOMINORUM CURATORUM ACAdemię Gröningæ & Omlandiæ.

Octoviri erigendæ conſtituendæque Academiæ creati, quorum quatuor priores ex urbe, cæteri quatuor ex agro. | 1612

Ioachimus Alting Conſul.
Egricus Eggæus Phœbens Senator.
Hieronymus Iſebrants Senator.
Pancratius Caſtricomius Syndicus.
Ioannes Rengers Poſtanus.
Ioannes Lewius.
Bocco Awama.
Scato Gockinga Syndicus.

Ioachimus Alting Coſ. 2. | 1613
Rodolphus Battingius Senator.
Eizo Tiarda Sen:
Pancratius Caſtricomius Synd: 2.
Ioannes Rengers Poſtanus.
Ioannes Lewius 2.
Hiddo Ienſema.
Scato Gockinga Synd: 2.

Fridericus Coenders Coſ. | 1614
Lambertus Hornkens Senator.
Goſuuinus Schaffer.
Pancratius Caſtricomius Synd: 3.
Ioannus Rengers Poſtanus 3.
Ioannes Lewius 3.
Bocco Awama 2.
Scato Gockinga Synd: 3.

Curatores

Curatores ordinarij quaterni, bini oppidani, bini agrarij.

1615. Fridericus Coenders Coſ. 2.
Goſuuinus Schaffer Senator 2.
Ioannes Rengers Poſtanus 4.
Scato Gockinga Synd: 4.

1616 Ioachimus Alting Coſ. 5.
Eizo Tiarda Sen.
Ioannes Rengers Poſtanus 5.
Scato Gockinga Syndicus 5.

1617 *Iidem.*

1618 *Iidem.*

1619 *Iidem.*

1620 Ioachimus Alting Coſ. 7.
Ioannes Huninga Sen.
Ioannes Rengers Poſtanus 8.
Scato Gockinga Synd: 8.

1621 Ioachimus Alting Coſ. 8.
Ioannes Huninga Sen. 2.
Edzard Iacob Clant.
Scato Gockinga Synd: 9.

1622 Abel Coenders Coſ.
Rodolph Wicheringe Sen.
Edzard Iacob Clant 2.
Scato Gockinga Synd: 10.

1623 *Iidem.*

1624 Hieronymus Iſebrants Coſ. 2.
Ioannes Huninga Sen. 3.
Reint Alberda op 't Sant.
Scato Gockinga Synd: 12.

1625 Abel Coenders Coſ. 2.
Hugo van Nyeveen Sen.
Georgius ab Euſum.
Scato Gockinga Synd: 13.

Abel

Abel Coenders Coſ. 3. 1626
Bernardus Iulſing Sen.
Edzard Iacob Clant 4.
Scato Gockinga Synd: 14.

Henricus Schonenborch Coſ. 1627
Petrus Eiſinghe Sen.
Edzard Iacob Clant. 5.
Scato Gockinga Synd: 15.

Henricus Schonenborch Coſ. 2. 1628
Hugo van Nyeveen Sen. 2.
Bernardus Schaffer toe Loſdorp.
Scato Gockinga Synd: 16.

Hugo van Nyeveen Coſ. 3. 1629
Andreas Winſemius Sen.
Reint Alberda op 't Sant 2.
Scato Gockinga Synd: 17.

Bernardus Iulſing Coſ. 2. 1630
Andreas Winſemius Sen: 2.
Reint Alberda op 't Sant 3.
Scato Gockinga Synd: 18.

Petrus Eiſinghe Coſ. 2. 1631
Tiaſſo Tiaſſens Senator.
Sixtus Bothnia.
Scato Gockinga Syndicus 19.

Hugo van Nyeveeu Coſ. 4. 1632
Andreas Winſemius Sen. 3.
Chriſtophorus ab Euſum.
Scato Gockinga Synd: 20.

Hugo van Nyeveen Coſ. 5. 1633
Tiaſso Tiaſsens Sen. 2.
Allardus Tamminga.
Scato Gockinga Synd. 21.

Petrus Eiſinghe Coſ. 3. 1634
Tiaſso Tiaſsens Senator. 3.
Chriſtophorus ab Euſum 2.
Scato Gockinga Synd: 22.

1635	*Iidem.*
1636	*Iidem.*
1637	Bartholdus Wicheringe Coſ. Otto Valcke Senator. Allardus Tamminga 2. Scato Gockinga Synd: 25.
1638	Petrus Eiſinghe 6. Otto Valcke Senator 2. Otto Roemers. Scato Gockinga Synd. 26.
1639	Petrus Eiſinghe 7. Henricus ab Heeck. Edzard Iacob Clant 6. Scato Gockinga Synd. 27.
1640	Gualterus Schonenborch Coſ. Eggo Phœbens Senator. Reint Alberda op 't Sant 4. Scato Gockinga Synd: 28.
1641	Hugo van Nyeveen Coſ. 6. Ioannes Klinge Sen. Iebbo Aldringa tot FereWert. Iodocus Heinſius Synd.
1642	Albertus Hooftman Coſ. Bernhardus Schaffer Sen. 2. Iacob Edzard Clant 7. Iodocus Heinſius Synd: 2.
1643	Petrus Eiſinghe Coſ. 8. Hieronymus Eiben Senator. Reint Alberda op 't Sant 5. Iodocus Heinſius Synd: 3.
1644	Hugo van Nyeveen Coſ. 7. Petrus Iſebrants Senator, Iacob Edzard Clant 8. Iodocus Heinſius Synd, 4.

Catalogi Curatorum Finis.

TYPOGRAPHUS LE-CTORI.

CVm pagella hæc eſſet vacatura, non inconſultum viſum hic exhibere apographum literarum venerandæ antiquitatis, in chartâ pergamena ſcriptarum, ſigilloque ceræ viridi impreſſo appendente munitaram, quibus prima fundatio templi Amnici continetur.

Ita vero illæ habent.

IN *nomine ſanctæ & individuæ trinitatis Amen. Otto Dei gratiâ Trajectenſis Epiſcopus univerſis in Chriſto fidelibus ad quos hoc ſcriptum pervenerit, ſalutem in ſalutis auctore. Notum eſſe volumus ætati præſentium & poſteritati futurorum quomodo novam plantationem Capellæ in Groninge ad honorem Dei & ejus ſanctæ Genetricis Mariæ, nec non & ſancti Nicolai, omniumque Sanctorum â civibus de Groninge olim laudabiliter inchoatam ad petitionem ipſorum Civium bonæ memoriæ, prædeceſſor noſter Loci Diœceſanus Otto Trajectenſis Epiſcopus approbans, eiſdem indulſerit ut ipſa Capella Eccleſia ſit Parochialis, & in eadem Cimiterium, ſepultura mortuorum fidelium, & pueros baptizandi ſacramentum, cum cæteris officiis & ſacramentis ad Chriſtianitatis fidem pertinentibus in perpetuum habeatur, quod per memoratum prædeceſſorem noſtrum dictis* civibus

civibus eſt indultum firmitatis robur habere decrevimus, ſalvo jure eligendi & præſentandi perſonam idoneam loci Diæceſano qui pro tempore fuerit eiſdem Parochianus. Volumus etiam ut perſonæ, dignitate & ratione perſonatus a præmiſſæ Eccleſiæ, Sacerdote Legitimo quatuor libræGroningenſium ut olim in feſto ſancti Michaelis exhibeantur, & per hoc Eccleſia ante dicta ab omni jure & poteſtate perſonæ ſit exempta, & quod præmiſſa Eccleſia a civibus in Vtingacluch & Weſtercluch ut prius frequentetur. Vt autem hæc rata maneant & inconvulſa munimine ſcripti noſtri & ſigilli impreſſione ea corroboravimus. Siquis autem quod huic ſcripto noſtro ſit obvium præſumpſerit attemptare, indignationem Dei omnipotentis & noſtram excommunicationem ſe noverit incurſurum. Acta ſunt hæc apud Groninge, anno Domini milleſimo duceenteſimo quadrageſimo ſexto feria quarta poſt Palmas, Teſtibus his. Fratre præpoſito Tilenſi, Hermanno & Gerhardo ſcriptoribus noſtris a Druine, Alberto & Swethero de Worſts, Hijſeberto d' Bucharſt, Waltero Radingo & Bartoldo Radingo & aliis quam pluribus.

W

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google